1

ZARZĄD DIECEZJALNEGO KOŁA KSIĘŻY PREFEKTÓW W CZĘSTOCHOWIE

(1929 - 1949)

ks. Roman Ceglarek
ks. Jacek Kapuściński

BIBLIOTEKA TEOLOGÓW CZĘSTOCHOWSKICH

Ks. Roman Ceglarek
Ks. Jacek Kapuściński

ZARZĄD DIECEZJALNEGO KOŁA KSIEŻY PREFEKTÓW W CZĘSTOCHOWIE (1929 – 1949)

Ks. Roman Ceglarek
Ks. Jacek Kapuściński

ZARZĄD DIECEZJALNEGO KOŁA KSIEŻY PREFEKTÓW W CZĘSTOCHOWIE (1929 – 1949)

CZĘSTOCHOWA 2015

Wydawnictwo Naukowe
Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie
ul. Św. Barbary 41
42-200 Częstochowa
wydawnictwo.wit@gmail.com
seria: Biblioteka Teologów Częstochowskich Tom 1

Biblioteka Referatu Katechetycznego
Kurii Metropolitalnej w Częstochowie
Al. Najświętszej Maryi Panny 54
42-200 Częstochowa
katecheza@kuriaczestochowa.pl

Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej
im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie
ul. Św. Barbary 41
42-200 Częstochowa
www.aacz.czestochowa.pl
Seria Wydawnicza Tom 2

Recenzenci
Ks. dr hab. Marian Duda
Ks. prof. dr hab. Jan Związek

Projekt okładki
Magdalena Połacik

ISBN 978-83-64487-12-5

Częstochowskie Wydawnictwo Archidiecezjalne
REGINA POLONIAE
42-200 Częstochowa, ul. Ogrodowa 24/44
Tel. 34 3680560; e-mail: cwa@cwa.com.pl

Przedmowa

Posługa słowa Bożego należy do naczelnych zadań charyzmatu kapłańskiego. Podstawowe studia seminaryjne dostatecznie przygotowują kleryków do powyższej misji. Jednak dynamizm postaw rodziców, dzieci i młodzieży, a także dyrektywy Urzędu Nauczycielskiego Kościoła proponują permanentną formację księży do posługi katechetycznej. Dużą rolę w formacji księży oraz w rozwiązywaniu aktualnych problemów katechezy odegrało Koło Diecezjalne Księży Prefektów działających na terenie diecezji częstochowskiej wraz z jego Zarządem. Opracowania jego działalności w latach 1929–49 podjęli się księża: Roman Ceglarek i Jacek Kapuściński.

Prezentowane przez nich materiały źródłowe są cennym wkładem w ukazaniu dorobku księży prefektów częstochowskiej diecezji, dzięki któremu katecheci pracujący w szkole mogą skorzystać z doświadczenia księży tworzących Koło Prefektów, a także dokonać konfrontacji aktualnej posługi Słowa Bożego z działalnością ich poprzedników w tym zakresie. Autorom pracy gratuluję kolejnego naukowego dorobku, który stanowi przyczynek do historii częstochowskiej diecezji, historii katechizacji na tym terenie, a także w Polsce.

Bp prof. dr hab. Antoni Długosz
Częstochowa, 21 października 2013 r.

Wykaz skrótów

AACz	Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. Ks.W. Patykiewicza w Częstochowie
ADW	Archiwum Diecezjalne we Włocławku
AIKO	Archiwum Instytutu Katolickiego w Olsztynie
AKMCz	Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie
AUKUL	Archiwum Uniwersyteckie Katolickie Uniw. Lubelskiego Jana Pawła II
BNIWSJOiECz	„Biuletyn Naukowo–Informacyjny Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie”
CzST	„Częstochowskie Studia Teologiczne”
EK	Encyklopedia Katolicka
EZ	„Ekspres Zagłębiowski”
GS	„Głos Serca. Miesięcznik Parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach”
KDKK	„Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej”
KDW	„Kronika Diecezji Włocławskiej”
MKW	„Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”
MPP	„Miesięcznik Pasterski Płocki”
NP	„Nasza Przeszłość”
PKat	„Przegląd Katechetyczny”
RW	„Rocznik Wieluński”
RWPAIK	„Rocznik Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie”
RWPWSFPIK	„Rocznik Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno–Teologicznej Ignatianum w Krakowie”

SBZCz	Słownik biograficzny ziemi częstochowskiej, red. A.J. Zakrzewski, Częstochowa 1998
SPTK	Słownik polskich teologów katolickich, Warszawa 1981 –
WD	„Wiadomości Diecezjalne”, Częstochowa 1926 –, dalej: CzWD „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, Częstochowa 1957 –, dalej: WACz „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” Częstochowa 1992 –
VeC	„Veritati et Caritati”

Wstęp

Na przełomie XIX i XX w. na ziemiach polskich, pozostających jeszcze w tym czasie pod zaborami, zaczęto organizować zjazdy i kursy katechetyczne. Dla księży katechetów pierwszy tego typu zjazd odbył się w Krakowie 1895 r. Później miały one miejsce także w innych miastach, między innymi w Częstochowie. Organizowano je w celu przedyskutowania problemów z zakresu nauczania i wychowania religijnego oraz propagowania nowych osiągnięć pedagogicznych i katechetycznych. Spore zasługi na tym polu położył ks. Walenty Gadowski. Zauważył on, że formuła okazjonalnych zjazdów i kursów nie jest wystarczająca i wymaga reorganizacji. Sądził, że myśli katechetycznej i wychowawczej należy zapewnić bardziej trwałe podstawy. Z tej racji wysunął projekt powołania stowarzyszenia katechetów. Podjęte przez niego działania doprowadziły do powołania Związku Katechetów. Związek ten stawiał sobie za cel umożliwienie porozumiewania się w sprawach nauczania i formacji religijnej, krzewienie idei katolickiego wychowania w społeczeństwie oraz popieranie wszelkich spraw mających na względzie dobro samych katechetów. Mogli do niego należeć wszyscy kapłani interesujący się sprawami szkolnymi[1].

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę Związek Katechetów upowszechnił się na terenie całego kraju. Niejednokrotnie różnił się nazwą, a nawet założeniami programowymi. Jednak z czasem nastąpiło ujednolicenie w tym zakresie. Ostatecznie przyjęto nazwę Związek Diecezjalnych Kół Księży

[1] B. Połeć, *Ks. Walenty Gadowski – twórca ruchu katechetycznego*, w: *Wkład ks. Walentego Gadowskiego (1861-1956) w rozwój katechetyki,* red. J. Stala, Kraków 2006, s. 58-59.

Prefektów i zatwierdzono jego statut. Zgodnie z nim Związek był organizacją, w skład której wchodziły Koła Diecezjalne zakładane w poszczególnych diecezjach. W 1929 r. takie Koło powstało również w diecezji częstochowskiej i działało, za wyjątkiem okresu okupacji hitlerowskiej, aż do 1949 r., to znaczy do czasu jego formalnego rozwiązania. Tworzyły je stowarzyszenia lokalne katechetów duchownych (Koła Miejscowe), które początkowo miały siedzibę w Częstochowie i Sosnowcu, a później w innych większych miastach diecezji. Z czasem powołano tego typu stowarzyszenie także dla świeckich nauczycieli religii (Koło Pań Katechetek). Wszystkie one podlegały jednak władzy centralnej, którą na poziomie diecezji był Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie.

Zarząd ten odpowiadał za programowanie, koordynowanie i nadzorowanie pracy w poszczególnych Kołach. Nie było więc to ciało o charakterze wyłącznie reprezentacyjnym, ale posiadające realny wpływ na sposób funkcjonowania poszczególnych Kół, a tym samym na działalność katechetyczną w diecezji. Jest to fakt godny pokreślenia, bowiem uwidacznia jak wielką wagę przywiązywano w okresie międzywojennym i bezpośrednio po drugiej wojnie światowej do spraw nauczania i wychowywania religijnego. Z tego chociażby powodu wydaje się ze wszech miar uzasadnione podjęcie badań naukowych nad przeszłością Zarządu, śledząc jego wielowymiarową pracę w różnych aspektach działalności. Przemawia za tym także brak kompleksowego opracowania tego typu zagadnienia. Istniejącą w tej kwestii lukę historiograficzną starano się zapełnić pracami o dziejach diecezji częstochowskiej[2], jej duchowień-

[2] J. Związek, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990, s. 182-185.

stwie[3] i katechizacji[4], które jedynie w sposób fragmentaryczny podejmowały tę problematykę.

W nurcie tychże badań powstało już wiele interesujących ustaleń historycznych w stosunku do innych polskich archidiecezji i diecezji. Warto w tym miejscu wskazać na prace takich autorów jak: ks. Jan Walkusz[5], ks. Ryszard Czekalski[6], ks. Edward Majcher[7], ks. Bogdan Stanaszek[8], Ks. Jan Szczepaniak[9], ks. Henryk Olszar[10], Danuta Krześniak – Firlej[11], ks. Wojciech Filipowicz[12], bp Adam Szal[13]

---

[3] J. Kapuściński, *Duchowieństwo diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Roczniki Historii Kościoła" 3/58 (2011), s. 238; tenże, *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939,* „Roczniki Historii Kościoła" 4/59 (2012), s. 122-123.

[4] R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej w okresie pasterskiej posługi biskupa Teodora Kubiny (1926-1951),* Częstochowa 2008, s. 152-167.

[5] J. Walkusz, *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918-1939,* Pelplin 1992, s. 185-187.

[6] R. Czekalski, *Koła Księży Prefektów w II Rzeczpospolitej*, MPP 80 (1996) nr 11, s. 566-575; tenże, *Szkolne i parafialne nauczanie religii w II Rzeczpospolitej na przykładzie diecezji płockiej*, Sandomierz 2012, s. 273-275.

[7] E. Majcher, *Działalność katechetyczna ośrodka warszawskiego w latach 1918-1939*, Warszawa 1996, s. 92-99.

[8] B. Stanaszek, *Duchowieństwo diecezji sandomierskiej w latach 1918-1939,* Lublin 1999, s. 128-133.

[9] J. Szczepaniak, *Kształcenie i formacja katechetów Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w latach 1918-1939*, Kraków 1999, s. 161-193; tenże, M. Gawlik, *Księża katecheci diecezji krakowskiej 1980-1939. Słownik biograficzny*, Kraków 2000.

[10] H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej,* Katowice 2000, s. 338-343.

[11] D. Krześniak - Firlej, *Księża prefekci diecezji kieleckiej 1918-1939,* Kielce 2001, s. 163-167.

[12] W. Filipowicz, *Duchowieństwo diecezji płockiej w latach 1918-1939,* Oberwald - Płock 2003, s. 91-97; 229-232.

[13] A. Szal, *Duchowieństwo diecezji przemyskiej o. ł. w latach 1918-1939,* Przemyśl 2005, s. 296-299.

i ks. Józef Dębiński[14]. Niniejsza praca prezentuje kolejne wyniki badań w tym zakresie. Jako przyczynek mogą one być następnie wykorzystane do formułowania syntez naukowych na większym poziomie generalizacji. Historiografia w tej materii nie dysponowała dotychczas, tak precyzyjnymi i szczegółowymi ustaleniami, dotyczącymi niezwykle wąskiego tematu, jakim są dzieje Zarządu.

Podstawowym źródłem historycznym przy opracowywaniu powyższego tematu była „Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie", która przez długie lata uchodziła za zaginioną. Dotarcie do niej stało się impulsem do podjęcia badań nad tą problematyką. Niezwykle przydatne okazały się także wiadomości zaczerpnięte z „Akt Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie" i akt osobowych księży. Uzupełniając te źródła dość bogatą literaturą przedmiotu, udało się zgromadzić wystarczający materiał historyczny, który następnie poddano analizie naukowej. Zastosowane w tym celu metody badawcze wyznaczyły strukturę i układ pracy.

Korpus publikacji stanowią trzy części, poprzedzone wstępem i zamknięte zakończeniem. Pierwsza część dotyczy powstania i działalności Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. Ukazuje ona sposób jego funkcjonowania, zwłaszcza realizacji zadań statutowych, w latach 1929-1949, za wyjątkiem okresu drugiej wojny światowej, gdy jego działalność była zabroniona przez władze okupacyjne. Z kolei w drugiej części opisano strukturę Zarządu i przedstawiono sylwetki duchownych wchodzących w jego skład. Tym sposobem wyłonił się obraz życia i działalności 24 księży, którzy z całego grona duchowieństwa byli odpowiedzialni za kierunki działań stowarzyszenia prefektowskiego. Ostatnia zaś część

[14] J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918-1939,* Toruń 2010, s. 367-372.

posiada charakter edytorski, bowiem zawiera opracowane naukowo oryginalne treści protokołów z zebrań Zarządu. Wieloaspektowość problemów podejmowanych na zebraniach, jak również sam ich przebieg, w wystarczający sposób uzasadniają powód zamieszczenia tekstów tych protokołów w niniejszej publikacji.

Autorzy tej pracy mają nadzieję, że nakreślony w niej obraz działalności Zarządu, jak również przybliżenie biogramów księży z nim związanych, będzie stanowił kolejny przyczynek do dziejów diecezji częstochowskiej, a także wniesie konkretne ustalenia w całokształt badań nad problematyką katechizacji w Polsce w pierwszej połowie XX w. Mając świadomość, że od istniejących źródeł historycznych zależy aktualny stan badań naukowych w tym względzie, autorzy starali się, na ile to możliwe, rzetelnie zinterpretować dokumenty i uporządkować poszczególne fakty i wydarzenia. Nie jest wykluczone, że w przyszłości mogą pojawić się dodatkowe materiały historyczne, które ujawnią kolejne aspekty działalności Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie.

Autorzy

Ks. Roman Ceglarek

Część I

Dzieje Zarządu

1. Powstanie i działalność Zarządu w latach 1929 – 1939

Rozwijający się ruch katechetyczny na przełomie XIX i XX w. spowodował zainteresowanie pracą katechetyczną szerokiego ogółu teoretyków i praktyków. Powstały w tym czasie dzieła naukowe poświęcone wyłącznie tej problematyce. Równocześnie sami katecheci zaczęli podejmować pogłębioną refleksję nad problemami katechetycznymi, dążąc do ich wielostronnego i wyczerpującego rozwiązania. Zapoczątkowało to powstawanie związków katechetów, najpierw w Monachium i w Wiedniu, a potem także w innych większych miastach Europy. Na ziemiach polskich pierwsza tego typu organizacja została założona w Krakowie, jeszcze w czasie zaborów. Z czasem powstawały kolejne. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę znane były Koła Pań Katechetek, a przede wszystkim Koła Księży Prefektów. Te ostatnie działały we wszystkich diecezjach, w tym także w nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Tworzyły one Diecezjalne Koło Księży Prefektów, na czele którego stał Zarząd programujący i koordynujący jego pracę.

a. Powołanie Diecezjalnego Koła Księży Prefektów i jego Zarządu

Diecezjalne Koło Księży Prefektów było organizacją kościelną skupiającą kapłanów - nauczycieli religii i duszpasterzy dzieci i młodzieży w szkołach - w celu rozwijania między nimi współpracy i umożliwienia im podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Zazwyczaj w jego skład wchodziły Koła Miejscowe zrzeszające księży prefektów szkolnych z różnych rejonów danej diecezji. Tego typu organizacja powstała w diecezji częstochowskiej w 1929 r. W jej strukturach znalazły się w tym czasie dwa Koła, a mianowicie Koło Księży Prefektów z Częstochowy i z Sosnowca[15].

Powołanie do istnienia Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w diecezji częstochowskiej pociągnęło za sobą konieczność wyznaczenia osób odpowiedzialnych za jego funkcjonowanie. Miały one tworzyć Zarząd koordynujący pracę wszystkich prefektów szkolnych w nim zrzeszonych. Jego ukonstytuowanie dokonało się 30 sierpnia 1929 r. Wybrano wtedy dziewięcioosobowy skład Zarządu. Prezesem został ks. Bogumił Kasprzak (prefekt z Radomska), pierwszym wiceprezesem - ks. Michał Ciesielski (prefekt z Częstochowy), a drugim - ks. Józef Sobczyński (prefekt z Sosnowca), sekretarzem - ks. Władysław Tomalka (prefekt z Częstochowy), natomiast skarbnikiem - ks. Józef Szewczyk (prefekt z Częstochowy). Oprócz tego członkami Zarządu byli następujący kapłani: ks. Julian Suma (prefekt z Milowic) oraz ks. Jan Tomaszewski, ks. Piotr Sobański i ks. Franciszek Gryglewicz (prefekci z Częstochowy). Ponadto wybrano jeszcze trzech księży do Komisji

[15] *Sprawozdanie z działalności Częstochowskiego Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w roku szkolnym 1929/30*, MKW 20 (1931) z. 1, s. 34-36.

Rewizyjnej, a mianowicie: ks. Antoniego Grochowskiego i ks. Władysława Giebartowskiego (prefekci z Częstochowy) oraz ks. Zygmunta Flisowskiego (prefekta z Dąbrowy Górniczej). Trzeba jeszcze nadmienić, że w tym dniu mianowano także specjalnego delegata Kurii Biskupiej do spraw kontaktów z Zarządem Diecezjalnego Koła, a został nim ks. Tadeusz Peche, który na zebraniach Zarządu miał reprezentować ordynariusza miejsca – bpa Teodora Kubinę[16]. Fakt ten świadczy o wielkim zainteresowaniu ordynariusza częstochowskiego działalnością Diecezjalnego Koła. Poza tym pokazuje jego sposób podchodzenia do spraw nie tylko prefektów szkolnych, ale w ogóle katechizacji, którą uważał za wyjątkowo ważną i umieszczał ją w nurcie głównych zadań duszpasterskich[17].

b. Obowiązki i prawa Zarządu w świetle statutu

Zarząd Koła Diecezjalnego składał się z prezesa i wiceprezesa oraz siedmiu członków. W zebraniach Zarządu brali także udział prezesi Kół Miejscowych, jeśli takie istniały na terenie diecezji. Z tego grona wybierano zazwyczaj jeszcze sekretarza i skarbnika. Członkowie Zarządu byli wybierani na okres trzech lat. Spotykali się na ogół raz w miesiącu. W zebraniach uczestniczył delegat biskupa ordynariusza[18].

Kwestie obowiązków i praw Zarządu regulował statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów, zatwierdzony przez polskich biskupów w marcu 1926 r. Zgodnie z nim Za-

[16] Tamże.

[17] Zob. J. Związek, *Biskup Teodor Kubina – organizator nauczania wiary w diecezji częstochowskiej*, „Biuletyn Katechetyczny" (2001) nr 3, s. 3-10 [wydanie specjalne]; R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej w okresie pasterskiej posługi biskupa Teodora Kubiny (1926-1951),* Częstochowa 2008.

[18] *Statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów*, Warszawa 1932, s. 9-10.

STATUT
ZWIĄZKU DIECEZJALNYCH
KÓŁ KSIĘŻY PREFEKTÓW.

WARSZAWA
NAKŁADEM ZWIĄZKU DIEC.
KÓŁ KSIĘŻY PREFEKTÓW.
1 9 3 2

Foto. 1. Statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów – okładka

rząd podejmował decyzje o przyjęciu do stowarzyszenia. Mogli do niego należeć przede wszystkim prefekci szkolni, zarówno czynni zawodowo, jak i emerytowani, a także inni kapłani, którzy, co prawda nie piastowali urzędu prefekta szkolnego, ale jednak w jakimś zakresie uczyli religii i zajmowali się pracą wychowawczą w szkole. Z jego inicjatywy mianowano także honorowych członków. Do jego kompetencji należało także typowanie kapłanów, zazwyczaj wybitnie zasłużonych na polu edukacji i wychowania religijnego, do tytułu honorowego członka Koła Diecezjalnego. Zarząd miał więc prawo decydowania o członkostwie[19]. Miał również prawo wykluczania ze stowarzyszenia, chociażby wtedy, gdy: członek Koła dopuścił się czynu uwłaczającego czci kapłańskiej; działał rozmyślnie na szkodę Koła; utracił misję kanoniczną; zadeklarował chęć wystąpienia z Koła; przez trzy lata opuszczał zebrania bez usprawiedliwienia lub mimo trzykrotnego upomnienia nie uiścił należnych składek w ciągu jednego roku[20].

[19] Tamże, s. 5-6.
[20] Tamże, s. 7.

Zarząd miał prawo do zwoływania walnego zebrania, które stanowiło najwyższą władzę stowarzyszenia, mające uprawnienia do podejmowania uchwał. Uczestnikami walnego zgromadzenia mogli być wszyscy członkowie Koła. Zgodnie ze statutem powinno się ono odbywać raz w roku. Zarząd decydował o jego terminie, a następnie o formie jego przebiegu. Do zakresu czynności walnego zgromadzenia należało: czuwanie nad realizowaniem wszystkich zadań statutowych Koła, wybór nowego Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej (organ kontrolny stowarzyszenia) i delegatów na krajowe walne zebranie, sprawdzanie rocznego sprawozdania sporządzanego przez Zarząd oraz stanu funduszu, orzekanie wysokości rocznej składki i mianowanie honorowych członków Koła spośród wytypowanych przez Zarząd kapłanów. Do ważności uchwał walnego zebrania wymagana była obecność co najmniej 2/3 członków Koła. W razie braku wymaganej liczny osób prezes Zarządu mógł ogłosić przerwę w celu uzupełnienia wymaganego kworum i kontynuowania zebrania. Miał też głos decydujący w przypadku równowagi głosów podczas głosowań[21].

Oprócz walnego zebrania Zarząd mógł zwoływać także inne zebrania: organizacyjne czy nadzwyczajne, jeśli wymagały tego okoliczności. Te ostatnie zazwyczaj były związane z jakimś kursem katechetycznym. Takie uprawnienia dawał mu statut[22]. Statut wspominał jeszcze o innych zebraniach, a mianowicie tych organizowanych przez Zarząd krajowy. W tym czasie były to przede wszystkim walne zebrania delegatów Kół Diecezjalnych oraz zebrania Zarządu Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów. W pierwszym brali udział delegaci wytypowani przez księży prefektów w danej diecezji (po jednym na 50 członków), z kolei w drugim prezesi Zarządu Diecezjalnych Kół lub ich zastępcy (wiceprezesi). Zebrania tego typu

[21] Tamże, s. 8-10.
[22] Tamże.

były zwoływane na ogół raz w roku i przeważnie odbywały się w Warszawie. Były okazją do wymiany doświadczeń związanych z doskonaleniem umiejętności zawodowych prefektów szkolnych i wypracowania aktualnych kierunków dla pracy w Kołach Diecezjalnych.

Zarząd administrował funduszami Koła. Jego majątek stanowiły dochody z odczytów, wydawnictw i subwencji, przede wszystkim jednak roczne składki członkowskie. Propozycję wysokości składek Zarząd podawał na walnym zebraniu, a następnie ją przegłosowywano. Jego obowiązkiem było dokładne kontrolowanie wpływów, zwłaszcza ze składek, z których stałą część (od każdego członka Koła) przesyłano – zgodnie ze statutem – do Zarządu Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów. Zarząd krajowy wymagał od Zarządu diecezjalnego uiszczania składek w terminie i zgodnie z podaną w sprawozdaniach liczbą księży prefektów. Musiał więc wywiązywać się ze zobowiązań i pilnować, by kwestie te były w należyty sposób wypełniane w każdym roku rozliczeniowym[23]. Z tej racji musiał składać Zarządowi krajowemu raport o stanie finansów swojego Koła[24].

Do kompetencji Zarządu należało również zawieranie umów prawnych w ramach uprawnień Koła Diecezjalnego. Koło to, podobnie jak Związek krajowy, stanowiło osobną jednostkę z przysługującymi mu prawami. Nabywało je z chwilą wpisania do właściwego rejestru, w tym przypadku do rejestru stowarzyszeń i związków[25]. W tym celu należało złożyć właściwym władzom administracji państwowej formularz do zarejestrowania, którego wzór centrala krajowa Związku prze-

[23] J. Jamiołkowski, *Ważniejsze uchwały i postanowienia Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów w Polsce z lat 1919-1931*, Warszawa 1932, s. 12-14.
[24] *Statut Związku*, s. 10.
[25] Tamże, s. 5.

syłała poszczególnym Kołom w diecezjach[26]. Poza tym trzeba było podać dane personalne Zarządu i informować o wszelkich zmianach w jego składzie[27].

Jak już wyżej wspomniano, Zarząd decydował o przyjęciu nowych członków do Koła Diecezjalnego. Jeżeli było ich przynajmniej sześciu, mogli ubiegać się o powołanie Koła Miejscowego, działającego w określonym rejonie diecezji, zazwyczaj w większych miastach, gdzie funkcjonowały szkoły, w których byli zatrudnieni jako nauczyciele religii. W takim środowisku katechetycznym mogli posiadać swoje stowarzyszenie i organizować wzajemną współpracę związaną z edukacją i formacją dzieci i młodzieży. Jednak o tym decydował Zarząd Koła Diecezjalnego. On również nadzorował ich pracę, dbając o ujednolicenie postępowania wszystkich Kół w diecezji oraz zatwierdzał uchwały tychże Kół, jeśli ich zakres wykraczał poza sprawy czysto lokalne[28].

Ponadto Zarząd Koła Diecezjalnego wykonywał czynności zlecane przez walne zebranie i realizował cele za pomocą środków określonych przez statut Związku. Cele były następujące: ułatwianie doskonalenia zawodowego prefektów szkolnych; ujednolicenie nauczania religijnego poprzez włączanie księży prefektów do Koła Diecezjalnego; umożliwienie wzajemnego porozumiewania się Kół Diecezjalnych w sprawach nauczania i wychowania religijnego; dążenie do zabezpieczenia interesów materialnych księży nauczających religii; krzewienie idei wychowania katolickiego w społeczeństwie oraz popieranie inicjatyw podejmowanych na rzecz instytucji wychowawczych. Cele te Zarząd miał realizować poprzez: urządzanie kursów i wieców katechetycznych; wydawanie fachowych czasopism, dzieł i broszur o treści religijnej i pedagogicznej, podręczni-

[26] J. Jamiołkowski, dz. cyt., s. 7.
[27] AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 485.
[28] *Statut Związku*, s. 9-11.

ków i lektur szkolnych; urządzanie odczytów i pogadanek o tematyce teologicznej i apologetycznej; rozwijanie działań wychowawczych wśród dzieci i młodzieży, zwłaszcza w organizacjach szkolnych; obronę prawną członków stowarzyszenia; niesienie im pomocy i podejmowanie wspólnych praktyk religijnych[29].

c. Działalność Zarządu

Ukonstytuowany w 1929 r. skład Zarządu uległ zmianie po niespełna ośmiu miesiącach. Kiedy z urzędu ustąpił ks. B. Kasprzak (prezes), bp T. Kubina w dniu 16 kwietnia 1930 r. mianował na to stanowisko ks. J. Tomaszewskiego[30], który obowiązki prezesa wypełniał aż do formalnego rozwiązania Koła Diecezjalnego w 1949 r.[31]. W 1932 r. jego zastępcą został ks. W. Koźlicki. W tym czasie w skład Zarządu wchodzili jeszcze: ks. F. Gryglewicz, ks. L. Gietyngier, ks. J. Sobczyński, ks. W. Tomalka, ks. P. Sobański i ks. J. Szewczyk. Dwaj ostatni zostali wybrani do prezydium: pierwszy - na stanowisko sekretarza, a drugi – skarbnika. Poza tym w zebraniach Zarządu brali udział także inni kapłani, a mianowicie prezesi Kół Miejscowych. W 1933 r. byli nimi: M. Ciesielski (Częstochowa), F. Chmura (Wieluń), Z. Ługowski (Sosnowiec) i A. Uchto (Będzin). W protokołach zebrań Zarządu nie ma natomiast wzmianki o przedstawicielach Koła Miejscowego z Radomska i Zawiercia. Ponadto w obradach uczestniczył ks. T. Peche, jako delegat Kurii Biskupiej oraz ks. B. Magott, który nieraz w zastępstwie ks. M. Ciesielskiego, reprezentował Koło Księży Prefektów w Częstochowie[32].

---

[29] *Statut Związku*, ss. 3-4, 9.
[30] AACz sygn. AP 213, s. 43.
[31] Tamże, sygn. KB 88, s. 53.
[32] Tamże, ss. 1, 14-15; sygn. KB 84, s. 123; sygn. KB 89, s. 45; *Odezwa Prezesa Koła Diecezjalnego Ks. Ks. Prefektów*, WD 7 (1932) nr 3, s. 37.

Zarząd postawił sobie trzy zasadnicze cele: kreowanie stylu pracy księży prefektów, wydawanie dyrektyw służących jej ujednoliceniu i załatwianie spraw bieżących[33]. Ponadto powołał kilka referatów, by usprawnić swoją pracę, desygnując członków Zarządu na stanowiska referentów odpowiedzialnych za wybrane sektory działalności Koła. Dokonano tego na zebraniu Zarządu 28 kwietnia 1932 r. w Częstochowie. Powołano wówczas do istnienia następujące referaty: do spraw literatury beletrystyczno–religijnej (ks. F. Gryglewicz); do spraw literatury psychologiczno–pedagogicznej (ks. A. Uchto); do spraw harcerstwa i sportu (ks. J. Sobczyński); do spraw sodalicji mariańskich męskich i prasy (ks. W. Koźlicki); do spraw sodalicji mariańskich żeńskich (ks. P. Sobański); do spraw Krucjaty Eucharystycznej (ks. J. Tomaszewski) oraz do spraw urzędowych (ks. J. Szewczyk i ks. W. Tomalka). Funkcjonował także referat do spraw literatury nowoczesnej i książek na indeksie kościelnym, jednak bez referenta[34].

Zgodnie ze statutem Zarząd powoływał nowe Koła, skupiające księży prefektów danego rejonu w diecezji. W momencie ukonstytuowania się pierwszego Zarządu w 1929 r. do Diecezjalnego Koła Księży Prefektów należały dwa Koła Miejscowe z siedzibą w Częstochowie i Sosnowcu[35]. Zarządowi zależało, by w jego łonie funkcjonowało więcej tego typu Kół, tak, aby swym zasięgiem objęły całą diecezję, skupiając wszystkich kapłanów zajmujących się nauczaniem religii. Już w 1930 r. takie Koło powstało w Będzinie, do którego początkowo należało jedenastu prefektów szkolnych[36]. Zarząd czynił dalsze starania, by kolejne Koła Miejscowe powstały w innych

[33] AACz sygn. KB 88, s. 1.
[34] Tamże, ss. 2, 23.
[35] *Koło Częstochowskie Księży Prefektów*, MKW 17 (1928) z. 1, s. 39; *Sprawozdanie... 1929/30*, s. 35.
[36] AACz sygn. KB 89, s. 59.

rejonach diecezji, a mianowicie w Radomsku, Wieluniu i Zawierciu. Z tej też racji w 1930 r. opublikowano w „Wiadomościach Diecezjalnych" apel do wszystkich prefektów szkół powszechnych i średnich, by zapisali się do stowarzyszenia księży prefektów i w ten sposób ułatwili Zarządowi zakładanie nowych Kół[37]. Niestety nie przyniósł on oczekiwanych rezultatów. Przez kolejne trzy lata nie udało się zawiązać ani jednego Koła. W zaistniałej sytuacji Zarząd zlecił ks. W. Koźlickiemu zredagowanie odezwy do księży prefektów w sprawie przynależności do Kół Miejscowych. Jednocześnie, myśląc o nowo wstępujących, przygotowano deklaracje członkowskie, których wzór zatwierdzono na zebraniu Zarządu 3 listopada 1932 r. W tym czasie Zarząd planował wezwanie na swoje posiedzenie wszystkich prefektów z okolic Radomska, Wielunia i Zawiercia, chcąc zmobilizować ich do wstępowania do Kół Miejscowych. Myślano też o tym, by członkowie Zarządu udali się do tych miejscowości i tam powołali je do istnienia. Ostatecznie przyjęto jednak, na wniosek ks. T. Pechego, by Zarząd wystosował prośbę do bp. T. Kubiny o wydanie urzędowego rozporządzenia w celu powołania nowych Kół w największych ośrodkach miejskich w diecezji[38]. Projekt takiego rozporządzenia wypracowano na zebraniu Zarządu 18 stycznia 1933 r. w Będzinie. Postanowiono, by do Kół Miejscowych należeli wszyscy księża prefekci zatrudnieni w szkołach na etatach, a także księża zajmujący się pracą duszpasterską w parafii, którzy jednocześnie nauczają religii w szkole, ale w wymiarze przynajmniej czternastu godzin tygodniowo. Określono ich zasięg terytorialny i podano centralne siedziby. Zarząd uczynił to w celu wskazania księżom prefektom odpowiednich Kół, do których powinni należeć. I tak do Koła w Częstochowie mieli należeć księża z miejscowości: Bór Zapilski, Częstochowa, Danków,

[37] *Diecezjalne Koło XX. Prefektów,* WD 5 (1930) nr 7, s. 75.
[38] AACz sygn. KB 88, s. 7.

Foto. 2. Gimnazjum Żeńskie Zgromadzenia Sióstr Najśw. Rodziny z Nazaretu w Częstochowie – 1932 r.

Herby, Kłobuck, Konopiska, Krzepice, Miedźno, Mstów, Poczesna, Przyrów, Rędziny i Truskolasy. Z kolei do Koła Miejscowego w Będzinie: z Będzina, Czeladzi, Dąbrowy Górniczej, Gołonoga, Grodźca, Łagiszy, Maczek, Sączowa, Strzemieszyc i Ząbkowic. Do Koła w Sosnowcu mieli przynależeć księża: z Kazimierza, Milowic, Piasków, Pogoni, Nowego i Starego Sielca oraz Zagórza. Do Koła Miejscowego w Radomsku: z Borowna, Brzeźnicy, Bogdanowa, Gidel, Gorzkowic, Kamieńska, Kłomnic, Pajęczna, Radomska, Rozprzy, Rząśni, Wielgomłyn i Wiewca. Do Koła z siedzibą w Wieluniu: z Bolesławca, Czarnożył, Działoszyna, Kraszewic, Lututowa, Mierzyc, Osjakowa, Praszki, Siemkowic, Skomlina, Wielunia i Wieruszowa. Natomiast do Koła Miejscowego w Zawierciu z: Chruszczobrodu, Koziegłów, Koziegłówek, Kromołowa, Łaz, Myszkowa, Włodowic, Zawiercia i Żarek[39].

Powyższa propozycja Zarządu została zaakceptowana przez bp. T. Kubinę i opublikowana na łamach „Wiadomości Diecezjalnych" w lutym 1933 r., w formie rozporządzenia[40]. Miało to zmotywować księży prefektów do wstępowania do stowarzyszenia i przynależenia do Kół Miejscowych. Ponadto

[39] Tamże, s. 11.

[40] T. Kubina, *Rozporządzenie w sprawie przynależenia do Kół Miejscowych,* WD 8 (1933) nr 1, s. 9.

Kuria Biskupia w Częstochowie – na prośbę Zarządu – zwróciła się do dziekanów miast: Radomsko, Wieluń i Zawiercie, by podjęli właściwe kroki w celu zorganizowania tychże Kół w swoich rejonach. Ponieważ nie wszyscy, którzy zgodnie rozporządzeniem powinni należeć do Kół Miejscowych, zapisali się do nich, Zarząd postanowił wysłać imienne zaproszenia i deklaracje członkowskie[41]. Było to nie tylko przypomnienie, ale jakaś forma nacisku, by zmobilizować niezrzeszonych dotąd prefektów. Sytuacja ta ilustruje, jak wielką wagę przywiązywał Zarząd do tej kwestii, mając świadomość tego, jak podano w rozporządzeniu ordynariusza, że: „Nie może pozostać bez zorganizowania tak ważna placówka, jaką jest duszpasterstwo na terenie szkolnym. Dziedzina ta nastręcza wiele spraw zawiłych i trudnych, nasuwa wiele zagadnień wychowawczo-psychologicznych i religijno-moralnych. Wszystko to wymaga pracy zorganizowanej i wspólnego wysiłku. Zdając sobie sprawę z doniosłości zadań, jakie mają księża pracujący w szkole, pragniemy, aby organizacja zawodowa księży pracujących w duszpasterstwie szkolnym była jak najsilniejsza"[42].

Zarząd zabiegał też o to, by w powołanych do istnienia Kołach Miejscowych, jak najszybciej wybrano jego władze. Z tej racji domagał się od samego początku protokołów z zebrań wraz z listą członków Koła i składem Zarządu[43]. Chodziło o to, by powołane Zarządy kierowały pracą Koła, biorąc odpowiedzialność za sposób ich funkcjonowania. Z drugiej zaś strony o to, by przedstawiciele tychże Kół – prezesi, zgodnie ze statutem stowarzyszenia, brali udział w zebraniach Zarządu Koła Diecezjalnego. To miało przyczynić się nie tylko do lepszego kontaktu między centralą diecezjalną a rejonami, ale przede wszystkim do szybszego przepływu informacji pomię-

[41] AACz sygn. KB 88, s. 114.
[42] T. Kubina, dz. cyt., s. 9.
[43] AACz sygn. KB 89, ss. 73, 75, 77, 79, 81, 83.

dzy Kołami Miejscowymi a Zarządem w Częstochowie, a tym samym do sprawnego reagowania na aktualne problemy pojawiające się w terenie. Zarząd domagał się również od Kół Miejscowych nadsyłania list obecności z zebrań. Nieobecni prefekci musieli podawać przyczyny swojej absencji. W ten sposób Zarząd chciał bardziej zdyscyplinować członków stowarzyszenia i wpłynąć na podniesienie frekwencji na spotkaniach[44]. Ponadto Koła Miejscowe były zobligowane do nadsyłania co kwartał do Zarządu sprawozdań ze swojej działalności. Podjęto taką decyzję na wniosek ks. J. Sobczyńskiego: „Celem pobudzenia miejscowych Kół do intensywniejszej pracy […]”[45]. Zarząd dbał o to, by cała aktywność Koła była rzetelnie dokumentowana. Dzięki temu miał wgląd w ich pracę, mógł ocenić stopień zaangażowania w realizację zadań statutowych oraz zakres realizacji wytycznych opracowanych przez Zarząd. Poza tym prezesi Kół Miejscowych składali ustne sprawozdania z ich działalności wobec całego Zarządu Koła Diecezjalnego. Zarząd określał też częstotliwość spotkań. Zgodnie z jego decyzją miały one się odbywać w Kołach Miejscowych raz w miesiącu. Programował także pracę w Kołach Miejscowych, między innymi poprzez wprowadzenie obowiązku wygłaszania referatów o treści dydaktycznej, metodycznej, psychologicznej czy etycznej. Kolejno poszczególni członkowie Koła musieli opracować i zaprezentować referat na zebraniu swojego Koła[46]. Taką praktykę wprowadzono od momentu zawiązania się Zarządu. Trzeba nadmienić, iż początkowo sami członkowie Zarządu wygłaszali referaty w istniejących w tym czasie Kołach Miejscowych[47]. Oni również przygotowywali tematykę referatów na comiesięczne spotkania Kół Miejscowych. W ło-

[44] Tamże, s. 45.
[45] Tamże, sygn. KB 88, s. 2.
[46] Tamże, sygn. KB 89, s. 57.
[47] *Sprawozdanie… 1929/30*, s. 36.

nie Zarządu odpowiedzialnymi za to byli ks. M. Ciesielski i ks. T. Peche. Przygotowywano je bardzo starannie, uważając je za ważny element kształcenia zawodowego księży prefektów[48].

Istotnym ogniwem w tym procesie doskonalenia umiejętności zawodowych prefektów szkolnych były lekcje pokazowe. Zgodnie ze statutem Zarząd starał się, by je organizowano we wszystkich Kołach, głównie dlatego, że stwarzały one okazję do obserwacji poprawnej budowy lekcji religii oraz do zaprezentowania nowych metod nauczania[49]. Połączone były zazwyczaj z dyskusją, której celem było wskazanie jak najlepszych rozwiązań, które mogły przyczynić się do większej ich efektywności. Nie może dziwić więc fakt, że Zarząd przywiązywał do nich wielką wagę, uznając je za odpowiednie narzędzie w nabywaniu sprawności zawodowych i podnoszeniu skuteczności lekcji religii. Z tej racji wydał polecenie, by lekcje pokazowe w szkołach były prowadzone przez wszystkich księży prefektów. Taką decyzję Zarząd podjął na wyraźne życzenie bp. T. Kubiny[50].

Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie organizował różnego typu zebrania dla księży prefektów, w tym to najważniejsze – walne zebranie. Na spotkaniu Zarządu wyznaczano jego termin, miejsce oraz typowano osobę do wygłoszenia tematycznego referatu. Po ustaleniu tych kwestii wysyłano zaproszenia do wszystkich księży prefektów, zarówno tych zawodowych (etatowych), jak i wikariuszy i proboszczów nauczających religii w szkole (nieetatowych)[51]. Walne zebrania odbywały się zazwyczaj na Jasnej Górze, w jednej z większych sal, mogących pomieścić wszystkich uczestników, a poprze-

[48] AACz sygn. KB 88, s. 3.
[49] Tamże, sygn. KB 266, s. 24-25.
[50] Tamże, sygn. KB 88, ss. 5, 8.
[51] Tamże, s. 15; sygn. KB 89, s. 43; *Sprawozdanie za rok szkolny 1933/34 Koła Księży Prefektów w Częstochowie*, MKW 23 (1934) z. 9, s. 412.

dzała je Msza św. Czasami uczestniczył w nich bp T. Kubina. Porządek zebrania był następujący: wybór prezydium, odczytanie protokołu z zebrania Zarządu, referat tematyczny, sprawozdanie z pracy Zarządu za miniony rok, dyskusja, wybory nowego składu Zarządu (prezes, wiceprezes, siedmiu członków Zarządu), sprawy organizacyjne i wolne wnioski[52]. Po zakończeniu walnego zebrania nowo powołany Zarząd zbierał się, by wybrać spośród swoich członków sekretarza i skarbnika[53].

Celem walnego zebrania, oprócz złożenia rocznego sprawozdania z działalności Zarządu i wyboru nowych władz, było również przedyskutowanie istotnych spraw związanych z edukacją i formacją religijną uczniów oraz kwestii organizacyjnych ważnych z punktu widzenia księży prefektów. Potwierdzają to sprawozdania wysyłane do centrali krajowej. W jednym z nich za rok szkolny 1933/34 czytamy: „na zebraniu walnem omówiono sprawy organizacji naszej pod względem technicznym, następnie mówiono o organizacjach religijnych na terenie szkół naszej diecezji i wreszcie rozważono sprawy ściśle zawodowe, to jest o nauczaniu i wychowaniu religijnem. W końcu dość głęboko omówiono sprawę wyrobienia elity katolickiej już na terenie szkolnym wśród młodzieży, a także przedyskutowano problem powołań młodocianych do kapłaństwa i zakonu (wynalezienie i opieka)”[54].

Oprócz walnego zebrania Zarząd planował także zebrania innego typu, a mianowicie zjazdy diecezjalne i kursy katechetyczne. Z ocalałych protokołów zebrań Zarządu dowiadujemy się, że myślano o nich bardzo realnie, dyskutując nad ich terminem, tematyką, prelegentem, adresatami czy programem. Już w sprawozdaniu za rok szkolny 1929/30 ks. B. Kasprzak wspomniał, że urządzi kurs katechetyczny dla kapłanów pra-

[52] AACz sygn. KB 89, s. 45.
[53] Tamże, sygn. KB 88, ss. 1, 27.
[54] *Sprawozdanie… 1933/34,* s. 412.

cujących w szkołach powszechnych, a następnie dla świeckich katechetów[55]. Z kolei w protokole z zebrania Zarządu z 25 września 1933 r. została podana informacja, że zjazd diecezjalny miał się odbyć w czasie wolnym od zajęć szkolnych i koncentrować się na pracy wychowawczej katechetów w szkołach[56]. Dostępne materiały archiwalne nie pozwalają stwierdzić, czy faktycznie udało się zrealizować ten pierwszy projekt, co do drugiego nie ma wątpliwości, że miał on miejsce[57]. Niemniej jednak ich planowanie świadczy o tym, że Zarząd interesował się kwestią szkolenia prefektów szkolnych czy w ogóle nauczycieli religii, podnoszenia ich kwalifikacji, kontaktu z nimi i wymiany myśli, w celu ujednolicenia pracy wychowawczej i dydaktycznej oraz podniesienia jej efektywności.

Do zadań statutowych Zarządu należało również umożliwienie prefektom szkolnym odbywanie wspólnych rekolekcji i innych praktyk religijnych[58]. Jeśli chodzi o rekolekcje to miały one miejsce w okresie wakacyjnym w różnych ośrodkach rekolekcyjnych w kraju, w tym także w Częstochowie, przeważnie w klasztorze jasnogórskim. Dbano o to, by były one organizowane dla nich oddzielnie, a więc wyłącznie dla kapłanów nauczających w szkołach[59]. Ciekawą inicjatywą Zarządu było urządzanie wspólnych adoracji w pierwszy piątek miesiąca. Pomysł ten pojawił się już na zebraniu inauguracyjnym Zarządu w 1929 r. Ks. B. Kasprzak, ówczesny prezes Zarządu, chciał zaprowadzić taką praktykę wspólnych adoracji

[55] *Sprawozdanie…1929/30*, s. 35.
[56] AACz sygn. KB 88, s. 18.
[57] Tamże, sygn. KB 89, s. 102.
[58] *Statut Związku*, s. 4.
[59] AACz sygn. AP 197, s. 53; *Rekolekcje na Jasnej Górze*, WD 7 (1932) nr 3, s. 37; *Rekolekcje dla kapłanów w Dziedzicach*, WD 9 (1934) nr 4, s. 38; J. Kapuściński, *Życie duchowe i sprawy dyscyplinarne duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925-1939*, VeC 1 (2013), s. 243.

kapłańskich w diecezji na wzór Koła Warszawskiego[60]. Jednak jego realizacja nastąpiła dopiero w 1932 r. Wtedy to ks. P. Sobański przedstawił ów pomysł bp. T. Kubinie, który chętnie go zaakceptował[61]. Początkowo tego typu spotkania modlitewne gromadziły jedynie prefektów szkolnych i odbywały się wyłącznie w Częstochowie, w domu zakonnym sióstr zmartwychwstanek. Z czasem do tej grupy dołączyli także inni kapłani, spoza kleru nauczającego w szkołach[62]. Praktykę wspólnych adoracji Najświętszego Sakramentu wprowadziło także Koło Księży Prefektów w Sosnowcu. W tym mieście adoracja odbywała się w kościele pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa. Zgodnie ze sprawozdaniem tego Koła z 10 marca 1935 r., a nadesłanym do Zarządu w Częstochowie, adoracje poprzedzały zazwyczaj zebrania metodyczno-dydaktyczne[63]. Do praktyk religijnych podejmowanych przez Zarząd i Koła Miejscowe należało też urządzenie nabożeństw za zmarłych członków. Taka modlitwa, jeśli nie była prowadzona w kościele, to odbywała się podczas zebrania[64].

Zarząd sporo uwagi poświęcał działaniom mającym na celu ujednolicenie pracy wszystkich księży prefektów w diecezji. Należało do nich między innymi opracowanie tematów niedzielnych i świątecznych egzort szkolnych, które miały wskazać główne linie przepowiadania homiletycznego. Egzorty szkolne były to specjalne kazania wygłaszane uczniom szkół powszechnych i średnich w czasie ich szkolnych nabożeństw, które - zgodnie ze wskazaniami zawartymi w programach nauki - miały podawać syntezę prawd wiary i nauki chrześcijańskiej połączoną z kształtowaniem właści-

[60] *Sprawozdanie…1929/30*, s. 35.
[61] AACz sygn. KB 88, s. 5.
[62] Tamże, s. 26.
[63] Tamże, sygn. KB 89, s. 101.
[64] Tamże, sygn. KB 266, s. 51.

wych postaw, a więc z jakimś praktycznym odniesieniem do życia. Z ramienia Zarządu ich przygotowaniem zajmowali się ks. F. Gryglewicz, ks. W. Tomalka i ks. J. Tomaszewski[65], ale także ks. Z. Ługowski[66]. Po raz pierwszy listę tematów przygotowano na rok szkolny 1932/33 i przesłano do Kół Miejscowych[67]. Z czasem wykaz tematów egzort szkolnych Zarząd drukował już w „Wiadomościach Diecezjalnych", albo odsyłał do fachowego czasopisma księży prefektów jakim był „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy", na łamach którego Zarząd centralny publikował tego typu materiały[68]. Wykaz wytyczał główne linie pracy homiletycznej prefektów szkolnych, a zarazem i wychowawczej, nie był on jednak obligatoryjny, raczej stanowił propozycję do wykorzystania, którą można było przyjąć, zmodyfikować, bądź odrzucić, zastępując ją jakimś autorskim pomysłem. Potwierdził to prezes Zarządu – ks. J. Tomaszewski na zebraniu 25 września 1933 r. w Częstochowie, reagując na petycję Koła Miejscowego w Sosnowcu. Księża prefekci domagali się, by to Koła Miejscowe sporządzały listę tematów na niedzielne egzorty. Uzasadniano to w ten sposób, że znają oni lepiej lokalne uwarunkowania (np. w Zagłębiu Dąbrowskim), dzięki czemu będą mogli podejmować tematy bliższe uczniom w danym rejonie diecezji. Ich argumenty spotkały się ze zrozumieniem, zarówno ze strony prezesa Zarządu, jak i pozostałych członków[69].

Niezwykle wielką wagę Zarząd przywiązywał do rekolekcji organizowanych dla maturzystów. Miały one charakter

[65] Tamże, sygn. KB 88, s. 3.
[66] Tamże, s. 76.
[67] Tamże, sygn. KB 89, s. 47.
[68] *Tematy niedzielnych egzort szkolnych*, WD 8 (1933) nr 1, s. 10; *Od Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów*, WD 8 (1933) nr 5, s. 58-59.
[69] AACz sygn. KB 88, s. 20.

zamknięty, co w praktyce oznaczało, że uczniowie przebywali w czasie ich trwania w ośrodku rekolekcyjnym. Zazwyczaj trwały trzy dni, które poświęcano w całości na słuchanie nauk rekolekcyjnych i wspólne modlitwy. Od momentu powstania Zarządu w 1929 r. kwestia ich organizowania była przedmiotem prawie każdego zebrania. Często w tej sprawie głos zabierał ks. W. Koźlicki. Wydaje się, że to on właśnie był odpowiedzialny z ramienia Zarządu za ten dział pracy. Zarząd widział w nich szansę kształtowania przyszłych katolickich elit życia publicznego oraz wyrobienia wśród maturzystów poczucia obowiązku odprawiania tego typu rekolekcji po ukończeniu szkoły. Chodziło mu o to, by abiturienci szkół średnich czuli potrzebę ciągłej formacji religijnej i chętnie uczestniczyli w rekolekcjach zamkniętych już jako reprezentanci inteligencji katolickiej naszego kraju[70]. Dlatego zabiegał o to, by były one przedmiotem troski wszystkich księży prefektów z każdego Koła w diecezji. Mieli oni propagować ideę rekolekcji i przyczynić do ich spopularyzowania wśród młodzieży[71]. Apelował o to prezes Zarządu w specjalnej odezwie opublikowanej na łamach „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego"[72].

Zarząd dokładał wszelkich starań, by organizować je co roku, szukał na ten cel funduszy i właściwego miejsca na ich przeprowadzenie. Fundusze pozyskiwano początkowo od indywidualnych sponsorów. Ale już w kwietniu 1932 r. na zebraniu Zarządu pojawił się pomysł, by przeznaczyć na ten cel jedną tacę z nabożeństw szkolnych[73]. Pomysł ten zyskał akceptację bp. T. Kubiny. Zarząd wystosował więc specjalną odezwę do duchowieństwa w całej diecezji, prosząc o zbiórkę

[70] *Sprawozdanie…1929/30*, s. 35.
[71] AACz sygn. KB 88, s. 13.
[72] J. Tomaszewski, *Głos na czasie w ważnej sprawie*, MKW 28 (1939) z. 4, s. 173-175.
[73] AACz sygn. KB 88, s. 3.

pieniędzy na ten cel w kościołach parafialnych i rektorackich, a także o osobiste wpłaty[74]. W podobnym duchu zredagowano

[74] Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów wystosował wtedy do duchowieństwa diecezji częstochowskiej pismo następującej treści: „Czcigodni Bracia Kapłani! Ojciec św. Pius XI w swej słynnej Konstytucji Apostolskiej, mówiąc o rekolekcjach, tak się wyraża: «Najgoręcej sobie życzymy, ażeby rekolekcje (zamknięte) coraz bardziej się rozpowszechniały i, aby się coraz liczniej wznosiły i coraz wspanialej rozwijały domy rekolekcyjne, te prawdziwe akademje doskonałego życia chrześcijańskiego. Jest to przedmiotem naszej modlitwy przez miłość ku Chrystusowej owczarni». Święte dla wszystkich życzenia Ojca chrześcijaństwa i Namiestnika Chrystusowego z wielką pociechą dla jego serca spełniają się: gdyż ruch rekolekcyj zamkniętych coraz szerzej ogarnia świat katolicki, dokonywując dzieł naprawdę zdumiewających. I w naszym społeczeństwie polskiem idea rekolekcyjna nabiera coraz większego zrozumienia: rekolekcje zamknięte odprawiają już prawie wszystkie stany. Odprawia je również i młodzież, która kończy szkoły średnie i otrzymuje świadectwa dojrzałości; chce ona wejść w dalsze życie przez rekolekcje zamknięte. Tej młodzieży jest już dzisiaj dość dużo. Dzięki Bogu, że ją ogarnął ten święty zapał. Trzeba jej tylko przyjść z pomocą. Pomoc ta ma iść w dwóch kierunkach: trzeba się zająć zorganizowaniem rekolekcyj i zdobyć fundusz potrzebny na koszta, związane z urządzeniem tych świętych ćwiczeń. Pierwszą pracę podejmuje Zarząd Diec. Koła Księży Prefektów, drugą musi podjąć szerszy ogół naszego społeczeństwa. W tym celu zwracamy się do Was, Czcigodni Bracia Kapłani, z gorącą i serdeczną prośbą o pomoc moralną - przez modlitwę i materjalną - przez ofiary pieniężne. Najdostojniejszy Arcypasterz naszej diecezji, rozumiejąc konieczność i doniosłość rekolekcyj zamkniętych dla maturzystów i maturzystek, przychodzi nam z pomocą, i gorąco sobie życzy, aby na ten cel była przeznaczona tacka, zebrana na wszystkich nabożeństwach szkolnych naszej diecezji w jedną niedzielę (w tym roku 11 czerwca). Wobec tego zwracamy się do Was, Kochani Koledzy Prefekci, z serdecznym apelem, abyście, po uprzednim porozumieniu się z Czcigodnymi Księżmi Proboszczami i Rektorami Kościołów, wzięli tę sprawę gorąco do serca i zebrane tą drogą pieniądze jak najrychlej przesłali do Kurii Biskupiej na nasz rachunek. Nadto zwracam się do Was wszystkich, Czcigodni Bracia Kapłani, naszej diecezji z uprzejmą prośbą choćby o najdrobniejsze ofiary osobiste na ten wzniosły i piękny cel. Sprawa rekolekcyj zamkniętych mówi sama za siebie. Niech więc obudzi w nas jej zrozumienie

drugą odezwę, którą opublikowano w „Wiadomościach Diecezjalnych”[75]. Tym razem Zarząd prosił o wsparcie finansowe dla młodzieży należącej do Sodalicji Mariańskiej, która pragnęła uczestniczyć w rekolekcjach zamkniętych. Oczywiście dotyczyło to również uczniów klas maturalnych, którzy należeli do tej katolickiej organizacji.

Niestety – jak czytamy w protokołach Zarządu – odezwy te zostały przyjęte przez duchowieństwo dość niechętnie i nie spełniły pokładanych w nich nadziei[76]. Wielu księży nie złożyło żadnej ofiary, a tym samym nie zasiliło konta rekolekcyjnego. W zaistniałej sytuacji, na wniosek ks. T. Pechego, Zarząd postanowił zwrócić się do nich jeszcze raz, prosząc o wsparcie tej inicjatywy, a ponadto postanowiono podać w „Wiadomościach Diecezjalnych” wykaz ofiarodawców oraz całkowite koszta zorganizowanych rekolekcji[77]. Z kolei na wniosek ks. Z. Ługowskiego Zarząd ustalił, że zwróci się do dziekanów, by ci na zebraniach dekanalnych podjęli kwestię opodatkowania się kapłanów na rzecz rekolekcji zamkniętych dla maturzystów[78]. Zarząd szukał też innych możliwości pozwalających sfinansować pobyt maturzystów na rekolekcjach. W tym celu organizował różnego typu imprezy w Częstochowie, w czasie których zbierał środki na fundusz rekolekcyjny. Pozyskiwał je także ze

---

i potrzebę ofiarności w tym kierunku! Niech nasz wspólny wysiłek umożliwi odprawienie rekolekcyj zamkniętych setkom maturzystów i maturzystek naszej diecezji! Niech przez te święte ćwiczenia stworzą się z tej młodzieży zastępy bohaterskie, ludzie myśli chrześcijańskiej i charakteru chrześcijańskiego i ludzie czynu, niezmordowani pracownicy, bojownicy i słudzy Królestwa Chrystusowego w narodzie! I odnowione będzie oblicze duchowe ziemi polskiej – odnowione już na zawsze! Ks. J. Tomaszewski – prezes. Ks. P. Sobański – sekretarz”. AACz sygn. KB 89, s. 121.

[75] *Odezwa Prezesa*, s. 36.

[76] AACz sygn. KB 88, s. 7.

[77] Tamże, s. 8; *Sprawozdanie z rekolekcyj zamkniętych dla maturzystów i maturzystek za rok szk.1931-32*, WD 8 (1933) nr 1, s. 9.

[78] AACz sygn. KB 88, s. 20.

sprzedaży wydanych przez siebie publikacji, czego przykładem jest chociażby modlitewnik „W obliczu Boga". Fundusz uzupełniały także wpłaty prywatnych firm oraz ofiary uiszczane przez uczestników rekolekcji[79].

Jak już wyżej wspomniano, Zarząd zajmował się także znalezieniem ośrodków rekolekcyjnych i zapraszaniem rekolekcjonistów. W 1933 r. ustalono, że rekolekcje zamknięte dla uczniów klas maturalnych z terenu Zagłębia Dąbrowskiego będą się odbywać w Trzebini (klasztor Księży Salwatorianów), a dla pozostałych maturzystów w Częstochowie (Prywatne Gimnazjum Żeńskie Stowarzyszenia „Nauka i Praca" Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus, Szkoła Przemysłowo-Handlowa Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego, Dom Rekolekcyjny Sióstr Szarytek)[80].

Działania podejmowane przez Zarząd nie zawsze przekładały się na wzrost zaangażowania ze strony księży w sprawę organizowania rekolekcji zamkniętych dla maturzystów. Zdarzało się, że młodzież dowiadywała się o nich nie od swoich prefektów szkolnych, ale skądinąd i zgłaszała się bezpośrednio w ośrodkach rekolekcyjnych bez pośredniczenia kapłanów uczących religii w ich szkołach. Ciągle borykano się z problemami finansowymi. Z tej racji nie zawsze Zarząd mógł przygotować dla maturzystów taką liczbę miejsc, jaką planował, i nie zawsze mógł wszystkim zgłaszającym się opłacić pobyt. Niemniej jednak systematyczna i wytrwała praca Zarządu w tej materii przyczyniła się do rozpropagowania tego typu rekolekcji wśród młodzieży kończącej edukację w szkołach średnich. Dlatego w kwietniu 1939 r. ks. J. Tomaszewski napisał: „Nasza młodzież częstochowska już w całej pełni korzysta z tych domów skupienia głębszego. I niema już szkoły, której maturzyści czy maturzystki nie odbyłyby tam tych świętych ćwiczeń"[81].

[79] Tamże, ss. 12,15; *Książki treści religijnej*, WD 8 (1933) nr 1, s. 9-10.
[80] AACz sygn. KB 88, ss. 12, 15; sygn. KB 89, s. 57.
[81] J. Tomaszewski, dz. cyt., s. 175.

Przy tej okazji trzeba też nadmienić, że Zarząd organizował także rekolekcje dla nauczycieli. Zazwyczaj miały one miejsce w Częstochowie i Sosnowcu[82]. Ideę tę popierał bp T. Kubina, który spotykał się z nauczycielami w czasie trwania rekolekcji. Zarząd planował, by od roku szkolnego 1933/34, przyjęły one charakter rekolekcji zamkniętych i były organizowane na początku wakacji. O tym, że Zarząd przykładał do nich wyjątkową wagę niech świadczy chociażby fakt, że zwrócił się on do ordynariusza częstochowskiego, aby poruszono tę kwestię na zebraniu konsultorów[83], na którym zawsze przedstawiano najważniejsze sprawy dotyczące życia diecezjalnego[84].

Zarząd interesował się też żywo działalnością uczniowskich stowarzyszeń katolickich, zwłaszcza Krucjatą Eucharystyczną działającą w szkołach powszechnych i Sodalicją Mariańską funkcjonującą w szkołach średnich. Wszelkimi możliwymi środkami popierał ich działalność, były bowiem miejscem intensywnej formacji religijno-moralnej i wychowania w duchu wartości chrześcijańskich[85]. W tym celu powołał specjalne referaty i wyznaczył ze swego grona kapłanów odpowiedzialnych za kierowanie i nadzorowanie pracy tychże stowarzyszeń. W omawianym okresie Sodalicje Mariańskie dzielono na męskie i żeńskie. Za pierwsze był odpowiedzialny ks. W. Koźlicki, natomiast za drugie ks. P. Sobański. Z kolei do spraw Krucjaty Eucharystycznej był wytypowany ks. J. Tomaszewski[86].

Zarząd podejmował intensywne działania, by zachęcić księży prefektów do zakładania i prowadzenia tych stowa-

[82] AACz sygn. KB 88, s. 13.
[83] Tamże, s. 16.
[84] J. Związek, *Dzieje diecezji częstochowskiej*, s. 86-87.
[85] AACz sygn. KB 88, s. 8; R. Ceglarek, *Wychowanie obywatelsko-państwowe w programach nauki religii dla szkół średnich w II Rzeczpospolitej w świetle reformy jędrzejewiczowskiej*, w: *Wartość patriotyzmu w edukacji szkolnej (wybrane zagadnienia)*, red. R. Ceglarek, Kraków 2011, s. 50.
[86] AACz sygn. KB 88, s. 2.

Foto. 3. Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Strzemieszycach –1929 r.

rzyszeń w szkołach. Z tej racji członkowie Zarządu, jak chociażby ks. B. Kasprzak, wygłaszali na zebraniach Kół Miejscowych referaty poświęcone temu zagadnieniu, inni, jak ks. J. Tomaszewski, po prostu apelowali, by je koniecznie zakładać wszędzie tam, gdzie jeszcze nie powstały[87]. Celem spotkań przedstawicieli Zarządu z prefektami szkolnymi było także przygotowanie ich do zawiązywania tych organizacji religijnych na terenie szkół, dostarczenie im fachowej wiedzy, zapoznanie z aktualnymi przepisami czy zaznajomienie z materiałami praktycznymi ułatwiającymi prowadzenie zbiórek[88]. Była to działalność inicjująca, wspierająca i nadzorująca, a więc raczej zewnętrzna w stosunku do Krucjaty Eucharystycznej czy Sodalicji Mariańskiej. Bezpośrednio za sposób ich prowadzenia byli odpowiedzialni oczywiście prefekci szkolni.

[87] AACz sygn. KB 266, s. 36; *Sprawozdanie… 1929/30*, s. 36.
[88] AACz sygn. KB 89, ss. 147, 151-155.

Do takich działań Zarządu, o których wyżej mowa, należało między innymi zakładanie w większych miastach diecezji sekretariatów, które miały służyć pomocą przy tworzeniu szkolnych kół Krucjaty i koordynowaniu ich pracy. Początkowo działały one w Będzinie i Częstochowie[89].

Zarząd zajmował się także kwestiami prawnymi związanymi z erygowaniem tychże organizacji uczniowskich i sposobem ich prowadzenia. Pilotował te procedury i ewentualnie interweniował, gdy pojawiały się jakieś trudności ze strony władz szkolnych. Niestety takie sytuacje miały miejsce w diecezji częstochowskiej. Niektóre kierownictwa szkół blokowały powstawanie tych organizacji, inne zawieszały ich działalność. W kilku szkołach zabroniono uczniom noszenia stroju czy odznak, a więc elementów wizualnych wskazujących na przynależność do tych organizacji uczniowskich czy organizowania zbiórek. W zaistniałych sytuacjach Zarząd zawsze podejmował odpowiednie kroki, bądź to szukając wsparcia w Kurii Biskupiej, bądź też kierując oficjalne pisma do władz cen-

Foto. 4. Sodalicja Mariańska przy Gimnazjum E. Plater w Sosnowcu

[89] Tamże, sygn. KB 88, s. 12.

tralnych Krucjaty lub Sodalicji z prośbą o przedłożenie spornych kwestii Episkopatowi i podjęcie w tych sprawach dyskusji na najwyższym szczeblu, a mianowicie państwo – Kościół[90].

Zarząd organizował również dla członków uczniowskich organizacji religijnych rekolekcje, zwłaszcza dla młodzieży zrzeszonej w Sodalicji Mariańskiej. Miały one często charakter zamknięty, a były prowadzone w ośrodkach rekolekcyjnych w Częstochowie, Dąbrowie Górniczej i Leśniowie[91]. Zarząd uważał, że mogły się one skutecznie przyczynić do przygotowania młodych ludzi, do pogłębienia ich formacji chrześcijańskiej i do podjęcia przez nich różnego typu inicjatyw apostolskich. Z tej racji, chcąc wesprzeć to dzieło, Zarząd założył w diecezji specjalny fundusz rekolekcyjno - sodalicyjny[92].

Ponadto Zarząd popierał wszelkie zjazdy, zloty, pielgrzymki i kursy organizowane dla członków Krucjaty Eucharystycznej czy Sodalicji Mariańskiej oraz dla ich opiekunów, którymi zazwyczaj byli księża prefekci nauczający religii w szkołach[93]. Doceniał w nich nie tylko aspekt formacyjny, ale również to, że dawały możliwość wymiany doświadczeń i ujednolicenia metod pracy w całej diecezji. Zarząd rozstrzygał też pewne kwestie natury organizacyjnej. Można do nich zaliczyć chociażby fakt ustalenia dnia patronalnego dla tych uczniowskich organizacji czy też wskazania pewnych stałych elementów wchodzących w ramy spotkań (wspólne nabożeństwa)[94].

Prowadził także działalność wydawniczą. Szczególnym osiągnięciem w tym zakresie było wydanie książeczki do nabożeństwa przeznaczonej dla dzieci i młodzieży. Po raz pierwszy podjęto temat jej przygotowania na zebraniu Zarządu 18 stycz-

---

[90] Tamże, sygn. KB 84, s. 147; sygn. KB 88, ss. 17, 26; sygn. KB 89, ss. 139, 149.
[91] Tamże, sygn. KB 29, s. 271.
[92] *Odezwa Prezesa,* s. 36.
[93] AACz sygn. KB 29, s. 35; sygn. KB 88, s. 4.
[94] Tamże, sygn. KB 88, ss. 6, 12.

nia 1933 r. Zauważono, że chociaż na rynku wydawniczym w diecezji jest sporo publikacji tego typu, to jednak mają one liczne mankamenty i nie do końca odpowiadają aktualnym potrzebom[95]. Istniało bowiem sporo tekstów pieśni, których słowa i melodia różniły się między sobą. Postanowiono więc je ujednolicić, wprowadzając do powszechnego użycia nowy modlitewnik, pełniący również rolę śpiewnika[96]. Ukazał się on w 1934 r. w Częstochowie i nosił tytuł „W obliczu Boga"[97]. Modlitewnik był niewielkiego formatu, ale dość obszerny, bo liczący 376 stron. Starannie wydany ze złoconymi brzegami, opracowany w dwóch wariantach: w oprawie płóciennej i skórkowej. Układ modlitewnika był w zasadzie trójczłonowy: modlitwy codzienne; msza św. i spowiedź; nabożeństwa i pieśni. Jego atutem był obszerny zbiór pieśni ułożonych tematycznie, ale także to, co stanowiło pewne *novum* niespotykane w innych modlitewnikach, a mianowicie dwa teksty mszy recytowanej, nabożeństwo adoracyjne oraz nabożeństwa dla członków Krucjaty Eu-

W OBLICZU BOGA

MODLITEWNIK
DLA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

Wydanie drugie powiększone

WYDAWNICTWO
DIEC. KOŁA KSIĘŻY PREFEKTÓW
W CZĘSTOCHOWIE.

Foto. 5. Karta tytułowa modlitewnika „W obliczu Boga"

[95] Tamże, s. 13.
[96] *Sprawozdanie… 1933/34,* s. 413.
[97] *W obliczu Boga. Modlitewnik dla młodzieży szkolnej*, Częstochowa 1934.

charystycznej czy Sodalicji Mariańskiej. Ponadto spory wybór modlitw przygodnych, uwzględniających różne sytuacje z życia dzieci i młodzieży[98]. Zgodnie z decyzją Zarządu modlitewnik ten miał być wprowadzony do wszystkich szkół diecezji częstochowskiej i służyć jako pomoc dydaktyczna podczas lekcji religii, jak również podczas zebrań religijnych stowarzyszeń uczniowskich i nabożeństw szkolnych. Jego promocją mieli się zająć księża prefekci, zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i wśród ich rodzin[99]. Zajął się tym także sam Zarząd, umieszczając informacje na jego temat w czasopismach o zasięgu krajowym i diecezjalnym. Ks. J. Tomaszewski polecał tę książeczkę do nabożeństwa na zebraniu konsultorów i zachęcał do jej rozpropagowania we wszystkich rejonach diecezji[100]. Ponadto Zarząd wystosował pismo do dziekanów, zachęcając ich do jej popularyzacji w szkołach, stowarzyszeniach i parafiach, a także wśród duchowieństwa danego dekanatu[101]. Trzeba przyznać, że te działania przyniosły zamierzony efekt, bowiem rozszedł się cały nakład, co skłoniło Zarząd do wznowienia wydania w 1939 r. Drugie wydanie było jeszcze bogatsze niż pierwsze i liczyło 428 stron[102].

Zarząd wydał też drukiem wykaz książek religijnych dla szkół powszechnych i gimnazjalnych w październiku 1932 r.[103]. Wykaz opracowany w zasadzie przez ks. F. Gryglewicza, a uzupełniony przez Zarząd[104], stanowił spis książek religijno–beletrystycznych, które prefekci szkolni mieli polecać uczniom jak lekturę szkolną. Ujęty był w formie tabelarycznej, gdzie

[98] Tamże.
[99] *Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów,* „Niedziela" 9 (1934) nr 38, s. 453.
[100] AACz sygn. KB 89, s. 123.
[101] Tamże, s. 141.
[102] *W obliczu Boga. Modlitewnik dla młodzieży szkolnej,* wyd. Diecezjalne Koło Księży Prefektów w Częstochowie, Częstochowa 1939.
[103] AACz sygn. KB 89, s. 87-91.
[104] Tamże, sygn. KB 88, s. 9.

w poszczególnych rubrykach podano następujące dane: autora, tytuł książki, klasę oraz cenę jaką aktualnie proponowała za daną książkę oficyna wydawnicza i księgarnia Nagłowskich w Częstochowie. Warto nadmienić, że kupujący w niej jakąkolwiek książkę z podanego wykazu przyczyniali się do pomnożenia funduszu rekolekcyjnego, gdyż firma ta - na prośbę Zarządu - zgodziła się przekazać pewien procent z ich sprzedaży na ten cel. Katalog ten rozesłano do wszystkich Kół Miejscowych w diecezji i dołączono do „Wiadomości Diecezjalnych”[105].

Foto. 6. Świetlica szkolna w Gimnazjum Żeńskim
Zgromadzenia Sióstr Najśw. Rodziny z Nazaretu w Częstochowie

Zarządowi zależało, by te książki znalazły się w bibliotekach szkolnych. Zalecano, aby księża prefekci wyselekcjonowali w nich specjalną przestrzeń wyłącznie dla książek religijnych i sami zajmowali się ich wypożyczaniem. Udzielano wskazań, jak należy organizować taką bibliotekę religijną, jak pozyskiwać na nią środki i jak popularyzować czytelnictwo religijne

[105] Tamże, s. 26; *Książki treści religijnej*, WD 8 (1933) nr 1, s. 9-10.

wśród dzieci i młodzieży[106]. Zarząd planował też utworzenie biblioteki dla księży prefektów. Taki pomysł pojawił się już w momencie ukonstytuowania się Zarządu w 1929 r. Biblioteka miała powstać w Częstochowie, gdzie katecheci mieli mieć dostęp do fachowej literatury, czasopism i książek z zakresu pedagogiki, metodyki, homiletyki, liturgiki i historii. Myślano też o tym, by umożliwić dostęp do najnowszych środków dydaktycznych pomocnych w nauczaniu religii w szkole[107]. Nie wiadomo czy ten projekt doczekał się realizacji, ale jedno jest pewne, że Zarząd od samego początku widział potrzebę motywowania księży prefektów do kontaktu ze specjalistyczną literaturą, która pełniła istotną rolę w procesie ich samokształcenia i doskonalenia zawodowego. Nie dziwi więc fakt, że Zarząd posiadał specjalny referat do spraw literatury psychologicznej, pedagogicznej i metodycznej, na czele którego stał ks. A. Uchto. Wszelkie nowości w tym zakresie były podawane przez Zarząd do wiadomości prefektów szkolnych[108]. Dbając o ich poziom wiedzy przedmiotowej i wyrobienie sprawności praktycznych opartych na bazie przyswojonych wiadomości, Zarząd zabiegał o to, by księża prefekci prenumerowali fachowe czasopismo katechetów, jakim w tym czasie był „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy". Było to zgodne z uchwałami centrali krajowej, która przypominała o obowiązku prenumeraty przez każdego członka stowarzyszenia i domagała się kontrolowania tych spraw w Kołach, a nawet nadsyłania list prenumeratorów[109]. Zarząd akceptował też praktykę niektórych Kół Miejscowych, które wprowadziły do programu swoich spotkań referowanie przeczytanych książek z zakresu pedagogiki i psychologii[110].

[106] AACz sygn. KB 89, s. 125; sygn. AP 53, ss. 73-74, 77-78.
[107] *Sprawozdanie…1929/30*, s. 35.
[108] AACz sygn. KB 88, s. 2; *Sprawozdanie… 1934/35*, s. 457.
[109] J. Jamiołkowski, dz. cyt., s. 17-19.
[110] AACz sygn. KB 266, s. 8.

W kontekście działalności wydawniczej Zarządu trzeba też nadmienić, iż niektórzy jego członkowie pisali i wydawali różne publikacje niezależnie, bez patronatu Zarządu. Spory dorobek w tej dziedzinie posiadali: ks. F. Gryglewicz, ks. W. Koźlicki i ks. J. Tomaszewski.

Bp T. Kubina wyraził życzenie, by Zarząd zainteresował się kwestią zorganizowania w diecezji odczytów religijnych dla inteligencji. Zarząd podjął to zadanie, nie tylko ze względu na prośbę ordynariusza częstochowskiego, ale także dlatego, że obligował go do tego statut nakazujący prefektom krzewienie zasad etyki katolickiej wśród wszystkich warstw społeczeństwa. Z tej racji organizowano w większych miastach diecezji odczyty, pogadanki i prelekcje o treści apologetycznej, społecznej i biblijnej. Prowadzili je zarówno członkowie Zarządu, jaki i przedstawiciele Kół Miejscowych. Z protokołu Zarządu z 13 czerwca 1932 r. dowiadujemy się, że Zarząd wysunął też projekt urządzenia na terenie diecezji bibliotek katolickich[111]. W ten sposób chciano dostarczyć inteligencji odpowiednią literaturę religijną. Uważano podjęcie takich działań za ważny krok w propagowaniu kultury chrześcijańskiej i mający znaczny wpływ na pogłębienie życia religijno-moralnego tej warstwy społecznej. W 1936 r. taką bibliotekę urządzono w Częstochowie, między innymi w budynku Gimnazjum „Nauka i Praca". Powstała dzięki wielkiemu zaangażowaniu ks. F. Gryglewicza. On także był autorem projektu regulaminu biblioteki. Była ona bardzo skromna, bo początkowo składała się z jednej szafy, 258 egzemplarzy książek oraz kilku stolików i krzeseł, niemniej działała i dawała zainteresowanym możliwość kontaktu z literaturą teologiczną[112].

Wyjątkowo ważnym obszarem aktywności Zarządu było synchronizowanie wszelkich działań podejmowanych przez prefektów szkolnych w zakresie edukacji i formacji religijnej

[111] Tamże, sygn. KB 88, s. 5.
[112] Tamże, sygn. KB 266, ss. 29, 38, 42, 46.

dzieci i młodzieży. Zarząd koordynował i nadzorował więc pracę katechetyczną i wychowawczą wszystkich nauczycieli religii. Dotyczyło to w pierwszym rzędzie prowadzenia lekcji religii zgodnie z obowiązującymi w diecezji programami nauczania religii. Zarząd zajmował się więc analizą tych programów (nawet w fazie tworzenia)[113] i ich ujednoliceniem na terenie całej diecezji. Było to szczególnie ważne po roku 1932, gdy wprowadzano w życie ustawę *O ustroju szkolnictwa*[114]. Pociągnęła ona za sobą zmiany w szkolnictwie na szczeblu powszechnym i średnim, konsekwencją czego było opracowanie nowych programów nauczania, w tym także programów nauki religii. Te ostatnie pojawiły się już w 1933 r., ale w formie projektów i to tylko dla szkół powszechnych oraz gimnazjalnych. Inne wprowadzano do szkół dopiero w 1938 r.[115]. W międzyczasie funkcjonowały więc różne programy stare i nowe, nie licząc tych tymczasowych, czy podanych w formie projektu. Należało więc te sprawy dokładnie śledzić i postępować zgodnie z procedurą wskazaną przez stronę rządową i kościelną. Obowiązek ten wziął na swoje barki Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie, który instruował katechetów w tym zakresie[116]. Szczegółowe informacje na ten temat podawano też w „Wiadomościach Diecezjalnych"[117].

---

[113] Tamże, sygn. KB 89, s. 65-67.

[114] Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1932 nr 38, poz. 389.

[115] R. Ceglarek, *Credo in den Lehrplänen der römisch-katholischen Religion an den Volksschulen In Polen nach dem Inkrafttreten des Gesetzes über die Schulordnung vom 11. März 1932 Jahr.*, w: *Vielfältige Aspekte des Glaubens*, red. R. Ceglarek, J. Kapuściński, A. Olczyk, Jestetten 2014, s. 137-140.

[116] AACz sygn. KB 84, ss. 145, 169; sygn. KB 266, ss. 3, 35.

[117] *W sprawie korelacji nauki poszczególnych przedmiotów z nauką religii rzymsko-katolickiej*, WD 11 (1936) nr 4, s. 43; *Zarządzenie ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 28.08.1937 r. w sprawie programów nauki w publicznych szkołach powszechnych w roku szkolnym 1937/38*, WD 12 (1937) nr 4, s. 68; *Instrukcja dotycząca programów nauki w publicznych szkołach powszechnych*

Jeśli chodzi o sprawy związane z nauczaniem religii w szkołach, to Zarząd troszczył się również o właściwy dobór podręczników do prowadzenia lekcji religii. Zajmował się ich opiniowaniem i zatwierdzaniem. Miało to wielkie znaczenie dla samych uczniów i katechetów, bowiem na rynku wydawniczym było sporo podręczników do nauki religii. Zadaniem Zarządu było więc wybieranie i polecanie ich jako obligatoryjnych w całej diecezji[118].

Zarząd przykładał wielką wagę do prawidłowej organizacji i prowadzenia obowiązkowych praktyk religijnych w szkołach. W omawianym okresie, zgodnie z rozporządzeniem ministerialnym, zaliczano do nich: wspólne nabożeństwa w niedziele i święta oraz na początku i końcu roku szkolnego wraz z egzortami, trzydniowe rekolekcje szkolne, modlitwy przed i po lekcjach oraz trzy razy w ciągu roku wspólna spowiedź i Komunia św.[119]. Ich re-

Foto. 7. Rozpoczęcie roku szkolnego na Jasnej Górze – Gim. Żeńskie Zgromadzenia Sióstr Najśw. Rodziny z Nazaretu w Częstochowie

w roku szkolnym 1937/38. Religia rzymsko-katolicka, WD 12 (1937) nr 4, s. 68-69.

[118] AACz sygn. KB 266, s. 55; *Podręczniki do nauki religii*, WD 12 (1937) nr 4, s. 67.

[119] *Rozporządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o nauce szkolnej religii katolickiej z 9.12.1926 r.*, WD 2 (1927) nr 1, s. 11-12.

alizacja nie napotykała w zasadzie na jakieś przeszkody w szkołach powszechnych i średnich. Trudności dotyczyły tych praktyk religijnych, które nie były ujęte we wspomnianym rozporządzeniu. Dotyczyło to między innymi nabożeństw szkolnych z racji uroczystości państwowych i dnia patrona dzieci i młodzieży św. Stanisława Kostki. Urządzanie tych nabożeństw z udziałem uczniów i nauczycieli nastręczało prefektom szkolnym sporo problemów. Z tej racji tymi sprawami zajmował się Zarząd Koła Diecezjalnego, jako reprezentujący interesy wszystkich księży prefektów w diecezji. Przedkładał on pojawiające się problemy Kurii Biskupiej i prosił o ich rozstrzygnięcie, po czym informował Koła Miejscowe o decyzjach, jakie podjęła władza diecezjalna. I tak w pierwszym przypadku stwierdzono, że władze szkolne nie mogą wymóc na prefekcie szkolnym organizowania nabożeństwa, bowiem wykraczało to poza ustalenia zawarte w rozporządzeniu ministerstwa. Szkoły musiały uzyskać zgodę, a księża prefekci upoważnienie od ordynariusza diecezji, aby urządzić tego typu nabożeństwo i mu przewodniczyć. Z kolei w drugim przypadku Zarząd informował księży prefektów, że władze szkolne nie mają obowiązku zwalniania uczniów z zajęć lekcyjnych w dniu św. Stanisława Kostki, w celu urządzenia nabożeństwa i uroczystości ku jego czci. Zalecał, by starano się o taką zgodę, w szkołach powszechnych – u inspektora szkolnego, a w szkołach średnich – u dyrekcji szkoły, ale w przypadku odmowy, należało przenieść obchody na pierwszą niedzielę po 13 listopada[120].

Zarząd starał się ujednolicić praktyki religijne także w parafii, zwłaszcza w zakresie przystępowania dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii św. Nie było to łatwe zadanie, bowiem diecezja częstochowska powstała z części terytorium dawnej diecezji kieleckiej i włocławskiej, automatycznie przejmując

[120] AACz sygn. KB 84, s. 113; sygn. KB 88, s. 8-9; sygn. KB 89, s. 139; AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 483.

obowiązujące na tamtych terenach tradycje duszpasterskie związane z przygotowaniem dzieci do tych sakramentów. Różniły się one między sobą wymogami dotyczącymi wieku przystąpienia do pokuty i Eucharystii. W diecezji kieleckiej dzieci przystępowały do nich w klasie drugiej bądź trzeciej, natomiast we włocławskiej wyłącznie w trzeciej. Ponadto w niektórych parafiach duszpasterze udzielali tych sakramentów nawet w klasie czwartej lub piątej[121]. W protokole z 5 września 1938 r. ze spotkania Koła Miejscowego w Częstochowie podano, że w tej sprawie Zarząd Koła Diecezjalnego postanowił, iż zasadniczo do pierwszej Komunii św. będą dopuszczane dzieci klasy trzeciej[122]. Z tego zapisu wynika, że Zarząd - szanując dotychczasową praktykę w tym zakresie – naciskał jednak mocno, by przystępowali do tych sakramentów trzecioklasiści. Księża prefekci mieli zatroszczyć się, by ten zwyczaj upowszechnił się w całej diecezji. Chodziło między innymi o promowanie tego rozwiązania wśród duszpasterzy parafialnych i rodziców. Niewątpliwie ze strony Zarządu była to cenna próba uregulowania form pracy duszpasterskiej i katechetycznej w zakresie przygotowania do pierwszej spowiedzi i Komunii św. Niestety w omawianym okresie nie udało się jej wdrożyć w życie i jeszcze przez długie lata, ani księża prefekci, ani władze diecezjalne, nie ujednoliciły tej praktyki.

Zarząd dbał też o prawną ochronę i zabezpieczenie interesów materialnych księży prefektów. Przejawiało się to chociażby w trosce o ich właściwe zaszeregowanie - przy podpisywaniu umowy o pracę - do odpowiednich grup uposażenia, co było podstawą do naliczania przez władze szkolne wysokości pensji. Dotyczyło to także sposobu liczenia godzin nadliczbo-

[121] R. Ceglarek, *Przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii św. w diecezji częstochowskiej w latach 1925-1990*, w: *Mojemu Kościołowi wszystko*, red. S. Jasionek, Częstochowa 2009, s. 123-124.
[122] AACz sygn. KB 266, s. 56.

wych, opóźnień w wypłacaniu miesięcznych poborów, czy też traktowania udziału księdza prefekta w rekolekcjach szkolnych jako absencji w szkole, co w konsekwencji prowadziło do obniżenia kwantum z powodu zmniejszenia liczby godzin przepracowanych w szkole w danym miesiącu. W tych i wielu innych przypadkach zgłaszanych przez Koła Miejscowe zawsze interweniował Zarząd u władz szkolnych i kościelnych, w celu wyjaśnienia spornych kwestii i udzielenia prefektom szkolnym niezbędnej pomocy[123]. Zarząd w miarę swych możliwości starał się także zwracać uwagę na odpowiednie kwalifikacje katechetów, zwłaszcza świeckich, i posiadanie misji kanonicznej do nauczania religii w szkole. Wszelkie sygnały nadsyłane przez księży prefektów do Zarządu były dla niego impulsem do podejmowania stosownych działań w tym zakresie. Załatwianie tych spraw i ich nadzorowanie należało jednak do kompetencji Kurii Biskupiej w Częstochowie, a później referatu szkolnego[124].

Zarząd Koła Diecezjalnego pełnił też funkcję instancji odwoławczej dla członków Kół Miejscowych w różnego typu sytuacjach konfliktowych. Dotyczyło to zazwyczaj prezesów tychże Kół, którzy nie mogli wyegzekwować od księży prefektów realizacji założeń programowych stowarzyszenia. Chodziło tu w pierwszym rzędzie o częste absencje na zebraniach i dystansowanie się do obowiązków nałożonych na nich przez statut czy regulamin Koła. To rodziło napięcia pomiędzy prezesem a pozostałymi członkami Koła. Pogłębiające się problemy prowadziły zazwyczaj do złożenia rezygnacji przez prezesa. Wszystkie tego typu sytuacje były jednak wcześniej zgłaszane i uzgadniane z Zarządem, który je dokładnie badał i podejmował wiążące decyzje[125].

Jak widać zakres spraw podejmowanych przez Zarząd był wyjątkowo szeroki. Były jeszcze inne, jak chociażby propa-

[123] AACz sygn. KB 84, s. 173; sygn. KB 89, s. 135.
[124] Tamże, sygn. KB 266, s. 59.
[125] Tamże, sygn. KB 88, ss. 9, 10, 14-15.

gowanie wykładów dla rodziców dzieci uczęszczających na katechizację czy staranie się o powołanie stowarzyszenia dla katechetek lub zabieganie o utworzenie w diecezji referatu szkolnego. Jednak wyżej wymienione należą do najistotniejszych i dobrze udokumentowanych. Pokazują jakie kierunki pracy obrał sobie Zarząd w latach 1929-1939 i jak je realizował.

d. Współpraca Zarządu z Zarządem Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów

Organizacja księży prefektów posiadała swoją strukturę. Najmniejszą jej komórką były Koła Miejscowe, zrzeszające prefektów szkolnych w jakimś określonym rejonie w granicach diecezji. Te z kolei wchodziły w skład Koła Diecezjalnego, które poprzez swój Zarząd programowały i nadzorowały ich pracę. Jednostką nadrzędną dla Kół Diecezjalnych był natomiast Związek Diecezjalnych Kół Księży Prefektów, reprezentowany przez Zarząd Związku. Stawiał on sobie za cel łączenie i koordynowanie działalności Kół Diecezjalnych, zachowujących swoją autonomię i pozostających pod władzą biskupa diecezjalnego[126].

Zarząd Związku, określany też jako Zarząd Główny, składał się z prezesa, dwóch wiceprezesów i sześciu członków, wybieranych przez walne zebranie (ogólne). Odbywało się ono raz w roku, zazwyczaj w kwietniu, a brali w nim udział delegaci Kół Diecezjalnych. Ponadto w skład Zarządu Związku wchodzili prezesi Kół Diecezjalnych, względnie ich zastępcy, dla których także organizowano raz w roku, na ogół w sierpniu, specjalne spotkanie. O ile celem pierwszego było ocenianie działalności Zarządu i wybór nowych władz, a także wskazywanie na aktualne oczekiwania księży prefektów wobec niego, o tyle celem dru-

[126] J. Roskwitalski, *Der elementare Religionsunterricht in Polen (röm. kath. Ritus),* w: *Der elementare katholische Religionsunterricht in den Ländern Europas vor 1938*, red. E.J. Korherr, Graz 1994, s. 47.

giego było omówienie planu działania i wyznaczenie głównych kierunków pracy na kolejny rok dla całego Związku.

Współpraca Zarządu Koła Diecezjalnego w Częstochowie z Zarządem Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów w Warszawie przebiegała właściwie na dwóch płaszczyznach. Pierwsza dotyczyła udziału we wspomnianych wyżej zebraniach i realizowania wysuniętych na nich postulatów. Z kolei druga związana była z współtworzeniem urzędowego organu Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów, jakim był „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy".

ROK XVI LIPIEC 1927 ZESZYT 7

MIESIĘCZNIK
KATECHETYCZNY I WYCHOWAWCZY
ORGAN ZWIĄZKU DIEC. KÓŁ KSIĘŻY PREFEKTÓW

TREŚĆ ZESZYTU:

Ks. Józef Rychlicki: „Świętości nie szargać — to boli!" . . . 289
Ks. Jan Wacławski: Abstynencja i wstrzemięźliwość — jako czynnik wychowawczy . . . 299
Ks. Władysław Budzik: De catechisandis rudibus . . . 314
Ks. Józef Rychlicki: Egzorta na rozpoczęcie roku szkolnego . . . 316
H. Łutostańska: Kilka uwag z racji przemówienia prof. Kumanieckiego . . . 321
Recenzje i sprawozdania . . . 332
Komunikaty . . . 333
Część urzędowa . . . 334
Część nieurzędowa . . . 335

WE LWOWIE
Redakcja: Ks. Dr. Kazimierz Thallin, ul. Dąbrowskiego 11.
Administracja: pl. Trybunalski 1.
P. K. O. Nr. 148.067.

Foto. 8. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy" [16 (1927) z. 7] – okładka

Jeśli chodzi o pierwszą płaszczyznę, to trzeba stwierdzić, że Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie prawie zawsze brał udział w zebraniach ogólnych lub Zarządu Związku. Warto nadmienić, że jeszcze przed powstaniem Koła Diecezjalnego w tego typu zebraniach uczestniczyli prefekci szkolni Kół Miejscowych w Częstochowie i Sosnowcu, którzy reprezentowali interesy księży prefektów nowo powstałej diecezji częstochowskiej[127]. Pierwsze z nich powstało już 1917 r. i liczyło wtedy jedenastu członków. Na jego czele stał ks. Z. Ługowski. Z kolei drugie powstało w 1920 r. Prezesem Koła - w którego skład wchodziło dziewięciu członków - był ks. M. Cie-

[127] *Koło Częstochowskie Księży Prefektów*, s. 39.

sielski[128]. Koła te aż do połowy 1929 r., czyli do powołania Diecezjalnego Koła Księży Prefektów i wyboru jego Zarządu, działały niezależnie, bez wspólnego kierownictwa koordynującego ich prace. Niezależnie też od siebie brały udział w zebraniach Zarządu Związku i składały odrębne sprawozdania. Sytuacja ta zmieniła się dopiero po utworzeniu wspólnych struktur – Diecezjalnego Koła i konstytuowaniu się jego Zarządu. Od tego czasu w zebraniach walnych Związku i Zarządu Głównego, Zarząd Koła Diecezjalnego brał udział poprzez swego delegata lub prezesa, ale za wyjątkiem pierwszych czterech lat. Najpierw w 1929 r. w zebraniu Zarządu Związku w Warszawie nie mogli wziąć udziału przedstawiciele diecezji częstochowskiej, bowiem w tym samym dniu tj. 30 sierpnia odbywał się zjazd założycielski Koła Diecezjalnego w Częstochowie. Później pojawiły się jakieś napięcia w relacjach z centralą krajową, co skutkowało tym, że przedstawiciele diecezji częstochowskiej w latach 1930-1932 nie brali udziału ani w zebraniach walnych, ani w zebraniach Zarządu Związku. Na podstawie dostępnych materiałów źródłowych trudno dzisiaj określić powody, które skłoniły ich do podjęcia takiej decyzji. Konflikt został jednak zażegnany, o czym dowiadujemy się z „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego". Zamieszczono w nim informację, że w 1932 r. ks. Józef Szkudelski, pełniący czasowo obowiązki prezesa Zarządu Związku, „udał się do Katowic, Cieszyna, Krakowa i Częstochowy, aby w osobistym zetknięciu załatwić istniejące nieporozumienia.

[128] AACz sygn. KB 89, s. 73; *Koło Ks. Prefektów Diecezji Kujawsko-Kaliskiej*, KDKK 13 (1919) nr 10-11, s. 279-283; M. Ciesielski, *Częstochowa (Sprawy szkolne, częstochowskie Koło prefektów, czynności pasterskie, śluby zakonne na Jasnej Górze, Sodalicja Marjańska, świętokradztwa, pobyt gości Śląskich)*, KDKK 14 (1920) nr 1, s. 25-29.

Wszędzie osiągnął rezultaty dodatnie”[129]. Trzeba jednak nadmienić, iż mimo absencji na zebraniach w tym czasie Zarząd w Częstochowie przesyłał sprawozdania z działalności Koła Diecezjalnego do Zarządu Głównego[130]. Dopiero po wyjaśnieniu kwestii spornych udało się ponownie nawiązać współpracę. Wyrazem tego był udział ks. Z. Ługowskiego i ks. J. Tomaszewskiego w zjeździe delegatów i prezesów Kół Diecezjalnych, który miał miejsce 17 – 18 sierpnia 1933 r. w Warszawie. Ten ostatni został nawet wybrany na członka prezydium i pełnił funkcję sekretarza zjazdu. Spotkanie to dotyczyło założeń reformy szkolnej oraz projektów programów nauki religii dla szkół powszechnych i gimnazjalnych. Poruszało także sprawy większego zaangażowania prefektów szkolnych w formację religijno-moralną uczniów w katolickich organizacjach w szkole oraz ulepszenia „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego”[131]. Kwestia odpowiedzialności księdza prefekta za wychowanie została podjęta także na kolejnym zjeździe, a mianowicie 17 sierpnia 1934 r. Oprócz tego poruszono na nim temat statusu prawno-służbowego księdza prefekta w szkole[132]. Na zjeździe byli również przedstawiciele Koła Częstochowskiego. Z ich udziałem odbyły się zebrania delegatów i prezesów w 1935 i 1936 r. Tym razem tematem wiodącym były metody prowadzenia lekcji religii. Zachęcano do tworzenia w diecezjach ognisk metodycznych, które miały przyczynić się do pod-

[129] *Doroczny Zjazd Związku Diecezjalnych Kół ks. ks. prefektów w Łodzi (31.III-1.IV. b.r.),* MKW 21 (1932) z. 5, s. 235.

[130] AACz sygn. KB 89, s. 59-61; *Sprawozdanie…1929/30*, s. 34-36; *Koło Diecezji Częstochowskiej*, MKW 22 (1933) z. 3, s. 142.

[131] *Sprawozdanie ze zjazdu księży prezesów i delegatów diecezjalnych kół księży prefektów odbytego w Warszawie w dniu 17 i 18 sierpnia 1933 r.,* MKW 22 (1933) z. 9, s. 359-365.

[132] *Protokół dorocznego Zjazdu XX Prezesów i Delegatów Diecezjalnych Kół ks. ks. prefektów odbytego w Warszawie w dniu 17 sierpnia 1934 r.,* MKW 23 (1934) z. 6-7, s. 365-368.

noszenia efektywności pracy katechetycznej księży prefektów poprzez zapoznawanie ich z nowymi metodami i osiągnięciami z zakresu dydaktyki czy pedagogiki. W ich upowszechnianiu miały pomóc lekcje pokazowe, jako istotny element w procesie doskonalenia zawodowego, wpływający na podnoszenie umiejętności praktycznych[133]. Nie zabrakło członków Zarządu Koła Diecezjalnego z Częstochowy na kolejnych zebraniach Zarządu Związku w Warszawie w 1937 i 1938 r. Skoncentrowano się wówczas na „Miesięczniku Katechetycznym i Wychowawczym", na jego stronie merytorycznej i technicznej, ale także na opracowaniu i wydaniu spisu szkolnych lektur religijnych i podjęciu odpowiednich kroków w celu uzyskania dla nich aprobaty ze strony władz oświatowych[134]. Kolejne zebranie prezesów i delegatów Kół Diecezjalnych zostało zaplanowane przez Zarząd Główny na 30 sierpnia 1939 r. Było to ostatnie zaproszenie zamieszczone na łamach „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego" przed wybuchem II wojny światowej, wzywające na doroczne zebranie do Warszawy[135].

O tym kto ma jechać na ogólnopolskie zjazdy Zarządu Związku decydował Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie. On wybierał ze swego grona delegatów, którzy reprezentowali prefektów szkolnych diecezji częstochowskiej. Zazwyczaj powierzano im sprawy, jakie mieli podjąć w czasie zjazdu,

---

[133] *Protokół zebrania Księży Prezesów i Delegatów Diecezjalnych Kół ks. ks. Prefektów z dnia 29.08.1935 r. w Warszawie*, MKW 24 (1935) z. 8, s. 363-367; *Sprawozdanie z zebrania Delegatów Diecezjalnych Kół Księży Prefektów odbytego 29.08.1936 r. w lokalu szkoły powsz. Św. Stanisława Kostki w Warszawie*, MKW 25 (1936) z. 8, s. 364-366.

[134] *Sprawozdanie z dorocznego zjazdu X. X. Prezesów Kół diecezjalnych,* MKW 26 (1937) z. 9, s. 411-412; *Sprawozdanie z posiedzenia Delegatów Związku Kół Księży Prefektów, jakie odbyło się w Warszawie dn. 29 sierpnia 1938 r*., MKW 27 (1938) z. 8, s. 415-416.

[135] *Doroczny Zjazd Ks. Ks. Prezesów i Delegatów Kół Prefektowskich*, MKW 28 (1939) z. 6-7, s. 319.

które napływały z Kół Miejscowych lub pojawiały się na zebraniach Zarządu, a które mogły być rozwiązane jedynie na szczeblu centralnym[136]. Udział w zjazdach dawał im taką możliwość, poza tym był okazją do wymiany myśli i doświadczeń, zapoznania się z nowymi osiągnięciami z zakresu metodyki czy dydaktyki, poznania ciekawych inicjatyw programowych innych Kół Diecezjalnych, zaznajomienia się z aktualnymi regulacjami prawnymi związanymi z kluczowymi kwestiami pracy zawodowej prefekta czy wreszcie wypracowania głównych linii aktywności dla wszystkich Kół, tak by ich działalność w całym kraju szła wspólnymi torami. Wysuwane podczas obrad postulaty nadawały więc pewien rytm pracy Kołom i stanowiły materiał do analizy i opracowań tematyki lokalnych spotkań czy wydawania konkretnych rozporządzeń regulujących sprawy z zakresu edukacji i formacji religijnej lub statusu księży prefektów w danej diecezji.

Delegaci i prezesi obecni na zjazdach byli zobligowani, by uchwały zebrań ogólnych czy odezwy Zarządu Związku były odczytywane na spotkaniach Kół Diecezjalnych i Miejscowych, a w razie konieczności objaśniane[137]. Taką praktykę przyjęto w diecezji częstochowskiej i konsekwentnie ją realizowano[138]. Faktycznie po powrocie referowano przebieg zjazdu i zaznajamiano z postulatami, jakie wspólnie wypracowano oraz wdrażano je w życie[139]. Dotyczyło to zarówno zasad wprowadzania nowych programów i podręczników do nauki religii, jak organizowania lekcji pokazowych, wygłaszania referatów, prowadzenia stowarzyszeń religijnych na terenie szkół powszechnych i średnich, wygłaszania egzort czy tworzenia

[136] AACz sygn. KB 88, ss. 12, 16-17.
[137] *Statut Związku*, s. 11-14; J. Jamiołkowski, dz. cyt., s. 7-11.
[138] AACz sygn. KB 88, s. 18-19; sygn. KB 266, s. 19-20.
[139] S. Styczyński, *Zarys nauczania wiary w diecezji częstochowskiej*, CzST 2 (1974), s. 293.

katalogu lektur religijnych i zakładania bibliotek religijnych w szkołach.

Druga płaszczyzna współpracy ze Związkiem Diecezjalnych Kół Księży Prefektów i jego Zarządem była związana z współtworzeniem fachowego pisma księży prefektów, jakim był „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy". Zarząd znał jego wartość jako czasopisma naukowo-praktycznego, odgrywającego znaczną rolę w procesie doskonalenia warsztatu katechetycznego księży prefektów. Przyczyniał się on bowiem do pogłębiania wiadomości nie tylko z zakresu teologii, ale także innych dyscyplin naukowych, które poszerzały ogólną wiedzę nauczycieli religii, między innymi z pedagogiki, dydaktyki czy metodyki. Poruszał aktualne zagadnienia związane z regulacjami prawnymi, czy to określające jego *status quo* w szkole, czy też wskazujące na sposób prowadzenia uczniowskich organizacji religijnych. Poza tym był źródłem, z którego można było czerpać liczne egzorty, nauki rekolekcyjne, szkice lekcji religii. Oprócz tego dostarczał wiele informacji o sympozjach, zjazdach i kursach pedagogicznych i katechetycznych w kraju i poza jego granicami[140]. Podejmowana na łamach pisma tematyka inspirowała ponadto do dyskusji i nadawała nieraz pewien kierunek pracy Kołom Miejscowym.

Kolejni jego redaktorzy zapraszali na zebraniach ogólnych i Zarządu Związku wszystkie Koła Diecezjalne do współpracy przy tworzeniu „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego". Oczekiwano na sugestie, które pomogłyby podnieść poziom pisma i uczyniły go bardziej atrakcyjnym dla księży prefektów i spełniającym ich oczekiwania. Wychodząc temu naprzeciw Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie podejmował na zebraniach sprawy z nim związane. Chodziło nie tylko o wyegzekwowanie na prefektach szkolnych obowiąz-

[140] R. Niparko, *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia zawartości*, Poznań 2000, s. 17-22.

ku prenumerowania tego pisma, ale także o ulepszenie go pod względem merytorycznym. Zarząd dostrzegał bowiem pewne jego mankamenty programowe, które omawiał na zebraniach. Na posiedzeniu Zarządu 18 stycznia 1933 r. wysunął między innymi następujące postulaty: aby zamieszczano w nim więcej materiałów praktycznych (scenariusze lekcji religii i niezbędne pomoce do ich realizacji), informowano na bieżąco o nowych metodach, poruszano aktualne zagadnienia związane z pracą dydaktyczną i wychowawczą w szkole, podejmowano polemikę z organizacjami nauczycielskimi oraz zachowano większą spójność w zakresie wewnętrznej jego struktury[141]. Członkowie Zarządu przedstawiali je podczas zebrań delegatów i prezesów Związku. Dialog w sprawie pisma podejmowano także drogą korespondencyjną, wysyłając spostrzeżenia pod adres redakcji. Wyjątkową aktywność w tym względzie przejawiał ks. Z. Ługowski[142].

Współpraca nie ograniczała się jedynie do wnoszenia zastrzeżeń, co niewątpliwie wpływało w jakimś stopniu na kształt pisma, ale dotyczyła nade wszystko publikacji, jakie na jej łamach zamieszczał Zarząd, albo poszczególni jego członkowie. Nadsyłali oni do redakcji między innymi: artykuły, sprawozdania, recenzje książek, noty informacyjne czy nekrologi. W omawianym okresie Zarząd przesyłał do centrali krajowej informacje o działalności Koła Diecezjalnego, a następnie zamieszczano je w „Miesięczniku Katechetycznym i Wychowawczym". Pierwsza informacja – po formalnym ukonstytuowaniu się Zarządu w Częstochowie – pojawiła się w 1931 r. Sprawozdania zawierały sporo danych o różnych formach aktywności Koła i planach związanych z jego działalnością na kolejny rok, a także dane statystyczne

[141] AACz sygn. KB 88, ss. 12, 17.
[142] Tamże, ss. 19, 24.

o składzie Zarządu czy liczebności Kół Miejscowych[143]. Ponadto w piśmie zamieszczono notę o mianowaniu ks. Z. Ługowskiego naczelnym wizytatorem nauki religii w diecezji częstochowskiej[144], o śmierci ks. M. Ciesielskiego – wybitnego prefekta szkolnego i wychowawcy młodzieży[145] czy o wydaniu drukiem książeczki „W obliczu Boga"[146].

W „Miesięczniku Katechetycznym i Wychowawczym" ukazywały się również artykuły członków Zarządu, a mianowicie ks. F. Gryglewicza i ks. J. Tomaszewskiego. Pierwszy odniósł się w swoim artykule do pewnych nieścisłości, jakie funkcjonowały w terminologii stosowanej w podręcznikach do nauki religii i postulował, by ich nowe edycje były bardziej precyzyjne w tym zakresie, tak, aby skorelowano ich treści z obowiązującymi przepisami[147]. Z kolei drugi był apelem skierowanym do księży prefektów w całym kraju, by przy okazji pielgrzymek maturzystów na Jasną Górę, organizowali dla nich w Częstochowie rekolekcje zamknięte lub przynajmniej dzień skupienia, by ugruntować wiarę abiturientów szkół średnich i zachęcić ich do brania odpowiedzialności za kształt życia społecznego w kraju w oparciu o system wartości chrześcijańskich[148]. Warto nadmienić, że ks. F. Gryglewicz był autorem wielu publikacji, zwłaszcza dla dzieci, które cieszyły się uznaniem w całej Polsce, do tego stopnia, że w 1938 r. polecano je jako książki, które powinny znaleźć się katalogu lektur reli-

[143] *Sprawozdanie… 1929/30*, s. 34-36; *Koło Diecezji Częstochowskiej*, s. 142; *Sprawozdanie... 1933/34*, s. 412-413; *Sprawozdanie z działalności Koła Diecezjalnego Księży Prefektów w Częstochowie za rok 1934/35*, MKW 24 (1935) z. 10, s. 457.

[144] *Mianowanie*, MKW 27 (1938) z. 1, s. 43.

[145] B. Kasprzak, *Ś.P. Ks. Michał Ciesielski*, MKW 23 (1934) z. 8, s. 370.

[146] *Nadesłano do Redakcji*, MKW 23 (1934) z. 6-7, s. 369.

[147] F. Gryglewicz, *Pomyślmy o terminologii*, MKW 25 (1936) z. 5, s. 243-244.

[148] J. Tomaszewski, *Głos na czasie w ważnej sprawie*, MKW 28 (1939) z. 4, s. 173-175.

gijnych dla szkół powszechnych. Informacje na ten temat zamieszczono w „Miesięczniku Katechetycznym i Wychowawczym", drukując wykaz literatury dziecięcej dostosowanej do nowego programu nauczania[149].

Na pewno pismo to stanowiło wielką pomoc w pracy dydaktycznej księży prefektów i ubogacało ich warsztat katechetyczny. Ważne jest również to, że prefekci częstochowscy nie tylko je czytali, ale także brali odpowiedzialność za jego zawartość, współuczestnicząc w procesie jego tworzenia.

Niewątpliwie w okresie międzywojennym zaangażowanie Zarządu w znacznej mierze wpłynęło na sposób organizacji nauczania religii w diecezji częstochowskiej oraz przyczyniło się do zagwarantowania księżom prefektom stałej formacji w zakresie teorii i praktyki katechetycznej. Zapewne praca Zarządu Koła Diecezjalnego w Częstochowie rozwijałaby się nadal w tym zakresie, gdyby nie wybuch II wojny światowej, który na kilka lat zahamował rozwój wielu form jego aktywności.

2. Reaktywacja Zarządu w latach 1945–1949

Diecezjalne Koło Księży Prefektów diecezji częstochowskiej powstało w 1929 r. Początkowo skupiało ono dwa lokalne Koła Księży Prefektów z siedzibą w Częstochowie i Sosnowcu. Z czasem powstawały nowe, zrzeszające prefektów szkolnych pragnących w sposób permanentny kształtować swoje kwalifikacje zawodowe oraz podnosić umiejętności z zakresu organizowania i prowadzenia edukacji i formacji religijnej dzieci i młodzieży w szkołach powszechnych i śred-

[149] *Lektura religijna dla dzieci szkół powszechnych dostosowana do nowego programu nauczania religii w publicznych szkołach powszechnych*, MKW 27 (1938) z. 3, s. 176-179; *Katalog lektury religijnej dla dzieci szkół powszechnych*, MKW 27 (1938) z. 4, s. 222-224.

nich. Planowaniem tych działań i ich koordynowaniem na terenie całej diecezji częstochowskiej zajmował się Zarząd Koła Diecezjalnego. Pierwsza dekada jego działalności okazała się

Foto. 9. Ks. Stanisław Okamfer –1940 r.

wyjątkowo efektywna, zarówno w zakresie doskonalenia zawodowego księży prefektów, jak i podnoszenia jakości pracy katechetycznej na tym terenie. Niestety wybuch drugiej wojny światowej przerwał na kilka lat wszelkie formy jego aktywności. W okresie okupacji hitlerowskiej realizacja jakichkolwiek zadań wynikających ze statutu była w zasadzie niemożliwa. Jedyne co poszczególni członkowie Zarządu mgli uczynić, to podjąć się nauczania religii w otwartych przez administrację niemiecką szkołach. W Częstochowie taką możliwość, przez pewien czas i to w ograniczonym zakresie, mieli między innymi: ks. J. Tomaszewski, ks. W. Koźlicki, ks. P. Sobański, ks. J. Szewczyk czy ks. F. Gryglewicz [150]. W innych częściach diecezji nawet taka działalność była niemożliwa, albo znacznie ograniczona[151]. Dopiero zakończenie drugiej wojny światowej

[150] APCz sygn. 9310, ss. 16-20, 90-95.

[151] Więcej na ten temat: J. Związek, *Le diocese de Częstochowa sous l'oc-*

pozwoliło na wznowienie przez Zarząd swej działalności. Musiał on jednak w tym czasie zmierzyć się z trudną powojenną rzeczywistością, a także z nową sytuacją społeczno-polityczną, co w znaczny sposób rzutowało na rodzaj pracy podejmowanej w pierwszym pięcioleciu po zakończeniu wojny.

a. Wznowienie działalności Zarządu

Pierwsze po drugiej wojnie światowej spotkanie Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów diecezji częstochowskiej miało miejsce kilka lat po jej zakończeniu. Zapewne na odkładanie w czasie formalnego zebrania Zarządu miało wpływ kilka czynników, ale zasadniczym powodem były działania związane z organizowaniem pracy duszpasterskiej i katechetycznej na tym terenie. Zadanie to okazało się wyjątkowo trudne, bowiem straty poniesione podczas wojny wśród duchowieństwa diecezji częstochowskiej były znaczne. Jak podaje ks. Jan Związek była to prawie jedna trzecia stanu z dnia 1 września 1939 r.[152]. Tak gwałtowne zmniejszenie liczby kapłanów wymagało po wojnie zaangażowania wszystkich sił w celu uruchomienia, a następnie należytego prowadzenia duszpasterstwa w parafii

cupation hitlerienne 1939-1945, BNIWSJiECz 1 (1994), s. 37-38; TENŻE, *Aresztowanie i męczeństwo kapłanów Ziemi Wieluńskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, RW (2002) t. 2, s. 5-36; TENŻE, *Represje wobec duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1939-1945*, w: *Martyrologia duchowieństwa polskiego 1939-1945*, Łódź 1992, s. 75-84; TENŻE, *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, CzST 4 (1976), s. 185-300; TENŻE, *Straty diecezji częstochowskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, CzST 2 (1974), s. 350-366.

[152] J. ZWIĄZEK, *Martyrologia kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie wojny*, „Więź" 20 (1978) nr 3/239, s. 94; TENŻE, *Diecezja częstochowska w latach okupacji hitlerowskiej (1939-1945)*, w: *Wspomnienia wojenne 1939-1945 księży diecezji częstochowskiej*, opr. J. KAPUŚCIŃSKI, J. ZWIĄZEK, Częstochowa 2012, s. 17-44.

i katechizacji w szkole. W tej sytuacji dla członków Zarządu priorytetem stała się kwestia organizowania w otwartych już szkołach nauczania religii, obsadzania etatów i prowadzenia zajęć. Przy nadmiernej liczbie lekcji religii i równoczesnym obciążeniu licznymi obowiązkami pastoralnymi na drugi plan zeszła sprawa cyklicznych zebrań Zarządu.

Nie oznacza to jednak, że w pierwszych latach po wojnie działalność Zarządu nie została w jakimś zakresie na nowo podjęta. W tym czasie tj. do końca 1947 r. przybrała ona nieco inną formę niż w międzywojniu, a mianowicie Zarząd funkcjonował poprzez osobę dotychczasowego prezesa ks. Jana Tomaszewskiego. Reprezentował on wówczas Zarząd wobec władz krajowych Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów oraz uzgadniał główne kierunki działań podejmowanych przez Koła Miejscowe, które powoli wznawiały swoją aktywność w Częstochowie i Zagłębiu Dąbrowskim, a także przekazywał im polecenia władz kościelnych, państwowych i związkowych[153].

Ten styl pracy uległ zmianie dopiero od momentu formalnego reaktywowania Zarządu, co miało miejsce na pierwszym po wojnie reorganizacyjnym zebraniu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, które odbyło się 31 stycznia 1948 r. w Gimnazjum Żeńskim Stowarzyszenia „Nauka i Praca" w Częstochowie. Miało ono charakter zebrania walnego, a więc uprawniającego do dokonania wyboru Zarządu Koła Diecezjalnego. Ów wybór przebiegał zgodnie z procedurą opisaną w statucie Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów z 1926 r., którym prefekci szkolni – zrzeszeni w tym stowarzyszeniu – nadal się kierowali. Oznacza to, że wybrano w tym dniu prezesa Zarządu i jego zastępcę oraz siedmiu członków Zarządu, a także skład Komisji Rewizyjnej, złożonej z trzech osób i delegatów na walne ze-

[153] AACz sygn. KB 88, s. 39; sygn. KB 89, s. 295.

branie Związku Kół Diecezjalnych[154]. Prezesem został ponownie ks. Jan Tomaszewski, a wiceprezesem ks. Paweł Głowala. Ponadto członkami Zarządu zostali następujący kapłani: Józef Chwistecki, Stefan Joniak, Władysław Karlik, Józef Łukaszewski, Stanisław Okamfer, Stanisław Paras i Franciszek Pudełko. Powołano też skład Komisji Rewizyjnej, do której wybrano ks. Mariana Kluszczyńskiego, ks. Jana Kiwacza i ks. Józefa Szewczyka. Postanowiono również, że przedstawicielami na walne zebrania Związku będą prezesi Kół Miejscowych[155]. Zgodnie ze zwyczajem, już po walnym zebraniu, członkowie Zarządu wybrali spośród siebie sekretarza i skarbnika. Tę pierwszą funkcję powierzono ks. S. Okamferowi, a drugą ks. S. Parasowi[156].

Oprócz spraw personalnych podjęto także sprawę finansowania Koła Diecezjalnego i Kół Miejscowych oraz Związku Kół Diecezjalnych. Statut wyraźnie wskazywał, by to właśnie na walnym zebraniu orzekano o wysokości rocznej składki[157]. Kierując się tym wymogiem statutu, ustalono, że na centralę krajową Związku należy wpłacać 100 zł. Taką samą kwotę trzeba było uiścić na cele Koła Diecezjalnego. Natomiast o stawce opodatkowania na rzecz Koła Miejscowego mieli decydować wyłącznie jego członkowie[158].

Zgodnie ze statutem na walnym zebraniu ustępujący Zarząd był zobligowany do złożenia sprawozdania z dotychczasowej działalności[159]. W jego imieniu takie sprawozdanie złożył ks. J. Tomaszewski, dotychczasowy prezes Koła Diecezjalnego, prezentując pracę Zarządu w latach 1929–1939[160]. Przedłożo-

[154] *Statut Związku,* s. 8.
[155] AACz sygn. KB 88, s. 43.
[156] Tamże, sygn. KB 89, s. 295.
[157] *Statut Związku,* ss. 8, 12.
[158] AACz sygn. KB 88, s. 41.
[159] *Statut Związku,* s. 8.
[160] AACz sygn. KB 88, s. 30-43.

ny przez niego raport dotyczył wcześniejszego okresu, a więc pierwszego dziesięciolecia funkcjonowania Zarządu. Było to uzasadnione, bowiem w okresie okupacji hitlerowskiej jego działalność była zawieszona. Prezes ponadto określił cel reaktywowania Zarządu, w tak trudnej powojennej rzeczywistości, wskazując przede wszystkim na potrzebę uzgadniania i ujednolicenia głównych kierunków pracy księży prefektów w diecezji. Powiedział wówczas: „Zbieramy się po raz pierwszy po wojnie i po tak długiej przerwie w gronie zmienionym. Odeszli starsi zabierając z sobą długoletnie doświadczenie, ale też z nimi odeszło zużycie się i wyczerpanie. Przyszli nowi, niosący zapał i gorliwość, ale w większej części zaczynający dopiero pracę prefektowską. Wzajemne poznanie się i porozumienie powinno pomóc nam w ciężkiej dzisiaj, a tak odpowiedzialnej pracy. Dobrze się złożyło, że obrady nasze wypadły w dzień największego prawie wychowawcy katolickiego – św. Jana Bosko. Jego duch niech nam towarzyszy, On niech będzie dla nas wzorem"[161].

Na zebraniu reorganizacyjnym był obecny bp T. Kubina, który wyraził swoje zadowolenie z faktu zebrania się prefektów szkolnych i wznowienia przez nich swojej działalności. Podkreślił, że czasy powojenne wymagają wielkiego ich wysiłku, nie tylko w aspekcie metodycznym związanym z podnoszeniem jakości i atrakcyjności nauczania religii, ale przede wszystkim w wymiarze formacyjnym, wymagającym głębokiej pracy wychowawczej. Właśnie ten rodzaj pracy uznał za najważniejszą dziedzinę działalności Kół Księży Prefektów, w tym również Zarządu, rozpoczynającego swoją pracę po przerwie spowodowanej działaniami wojennymi i organizacją życia religijnego w diecezji po zakończeniu wojny[162].

[161] Tamże, s. 30-31.
[162] Tamże, s. 33-34.

b. Zakres działalności Zarządu

Statut z 1926 r., którym nadal kierowano się po wojnie, wymagał by Zarząd zajmował się organizowaniem Kół Miejscowych. Faktycznie, to zadanie podjęto w powojennej rzeczywistości i przystąpiono do wznowienia ich działalności. Już na walnym zebraniu 31 stycznia 1948 r. prezes Zarządu ks. J. Tomaszewski uznał, iż należy utworzyć przynajmniej dwa Koła Miejscowe, ale obejmujące swym zasięgiem całą diecezję. Miał on świadomość tego, że nie uda się odtworzyć siatki Kół Księży Prefektów z 1933 r. Zresztą niektóre z nich, jak Koła z siedzibą w Radomsku, Wieluniu czy Zawierciu upadły jeszcze przed wybuchem drugiej wojny światowej, a więc zaledwie po kilku latach działalności[163]. Inne, jak Koło w Będzinie, uległo reorganizacji w 1937 r. i zostało przyłączone do Koła w Sosnowcu, tworząc z nim Zagłębiowskie Koło Księży Prefektów[164]. A to oznaczało, że przed 1 września 1939 r. działały w granicach diecezji częstochowskiej zaledwie dwa Koła, mianowicie Koło Księży Prefektów w Częstochowie i Koło Księży Prefektów w Sosnowcu. Powodem takiego stanu rzeczy była przede wszystkim ciągle malejąca liczba prefektów w Kołach. Po wojnie, gdy znacznie skurczyła się ich liczba, a nawet w ogóle zmalała liczba duchowieństwa w diecezji, istniało niewielkie prawdopodobieństwo, że uda się reaktywować Koła w tych miejscowościach, w których działały one na początku lat trzydziestych. Zaraz po zakończeniu okupacji hitlerowskiej wznowiły swą działalność jedynie te Koła, które istniały tuż przed wybuchem wojny. Z tej racji postanowiono podzielić diecezję na dwa rejony i wszystkich chętnych prefektów szkolnych przypisać do Kół już funkcjonujących, to znaczy albo do

[163] Tamże, s. 37.

[164] *Przyłączenie Koła Księży Prefektów w Będzinie do takiegoż Koła w Sosnowcu*, WD 12 (1937) nr 4, s. 67.

Koła w Częstochowie, albo do Koła w Sosnowcu. To pierwsze – Koło Częstochowskie, miało obejmować swym zasięgiem takie większe miasta w diecezji jak Częstochowa, Radomsko i Wieluń, natomiast drugie – Koło Zagłębiowskie, takie jak Będzin, Dąbrowa Górnicza, Sosnowiec czy Zawiercie[165]. Cała praca miała się więc skupić wokół tych Kół, a Zarząd miał ją jedynie koordynować.

Co do przynależności do Kół Miejscowych, to Zarząd przywołał rozporządzenie Kurii Biskupiej z 1933 r., zmieniając jednak nieco jego treść i wydźwięk. Otóż w oryginalnym brzmieniu wzywało ono wszystkich prefektów zawodowych – zajmujących się jedynie nauczaniem religii oraz wszystkich kapłanów zaangażowanych w duszpasterstwo, a dodatkowo uczących religii w szkole w wymiarze co najmniej 14 godzin tygodniowo, do obowiązkowego zapisywania się do Kół Miejscowych[166]. Natomiast aktualna wersja mówiła o 12 godzinach tygodniowo i, co najważniejsze, nie miała charakteru obligatoryjnego w sprawie przynależności do tych Kół[167]. Podobnie jak w dwudziestoleciu międzywojennym tak i teraz żądano od wstępujących do Kół prefektów pisemnych deklaracji. Chodziło nie tylko o wyrażenie chęci wstąpienia do Koła, ale przede wszystkim przyjęcia wszystkich obowiązków wynikających z członkostwa i zobowiązania się do ich respektowania[168]. Ich zakres określał regulamin, jaki poszczególne Koła opracowały dla swoich członków. Po wojnie, zarówno Koło Księży Prefektów w Częstochowie, jak i w Sosnowcu, przygotowały takie projekty i przedłożyły Zarządowi, który je zatwierdził 30 marca 1948 r.[169]. Dzięki nim

[165] AACz sygn. KB 88, ss. 37, 39.
[166] T. Kubina, *Rozporządzenie w sprawie przynależenia do Kół Miejscowych,* WD 8 (1933) nr 1, s. 9.
[167] AACz sygn. KB 88, s. 41.
[168] Tamże.
[169] Tamże, s. 47.

praca organiczna Kół miała stać się bardziej spójna, a prefekci bardziej zmobilizowani do wzajemnej współpracy w zakresie edukacji i formacji religijnej dzieci i młodzieży oraz podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych.

Koncepcja tworzenia Kół Księży Prefektów na terenie diecezji częstochowskiej jednak ciągle ewoluowała. Już na zebraniu Zarządu 30 marca 1948 r. wysunięto postulat, by wskrzesić istniejące dawniej Koła w Radomsku, Wieluniu i Zawierciu. Postanowiono, aby księża prefekci w tych miastach, bądź w ich rejonie, zbadali możliwości powołania tych Kół do istnienia. Opinie w tej sprawie mieli przesłać do prezesa Zarządu[170]. Jak się jednak okazało, nie było większego zainteresowania tą sprawą ze strony księży nauczających religii w szkołach. Tłumaczono się przeważnie brakiem czasu, co wynikało ze sporych obciążeń związanych z działalnością kapłanów zarówno w szkole, jak i w parafii. Poza tym wskazywano na problemy techniczne związane z dojazdem do większych miast na zebrania, czy wreszcie niewielką liczbą samych prefektów, co w świetle statutu i regulaminu uniemożliwiało powołanie Koła[171].

Oczywistym stał się fakt, że w wyżej wymienionych miastach nie powstaną Koła Księży Prefektów. Zarząd zaczął więc szukać innych możliwości, między innymi planując powołanie w nich sekcji bądź to Koła Częstochowskiego, bądź Koła Zagłębiowskiego[172]. Tego projektu nie udało się jednak zrealizować. Realną natomiast okazała się propozycja, by prefekci etatowi i w ogóle wszyscy kapłani nauczający religii, omawiali sprawy szkolne na zebraniach dekanalnych. Ta formuła okazała się na tyle praktyczna, że szybko weszła w życie i faktycznie stała się integralną częścią zebrań duchowieństwa dekanalnego.

---

[170] Tamże, s. 45.
[171] Tamże, s. 49.
[172] Tamże, s. 50.

Foto. 10. Instytut Katolicki w Częstochowie

Trzeba też wspomnieć, że Zarząd apelował, by przy Kołach Miejscowych działały sekcje katechetek[173]. Do ich zakładania obligował także regulamin Kół[174]. Ze sprawozdania za rok szkolny 1947/48, przesłanego przez Zarząd do centrali krajowej Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów w Warszawie, wiadomo, że sekcja taka już w tym czasie istniała w diecezji częstochowskiej[175]. Funkcjonowała ona pod nazwą – Koło Pań Katechetek. Koło skupiało w swych szeregach siostry zakonne nauczające religii i świeckie katechetki, w tym studentki Instytutu Katolickiego w Częstochowie[176]. Stawiało sobie za cel rozwijanie różnych form apostolatu katechetyczne-

[173] Tamże.
[174] Tamże, sygn. KB 89, s. 223.
[175] Tamże, s. 297.
[176] Więcej na temat Instytutu Katolickiego w Częstochowie: R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej*, s. 370-387; tenże, *Działalność Adeli Stefanowicz w Instytucie Katolickim w Częstochowie w latach 1945-1947*, RWPAIK (2011), s. 151-183.

go poprzez działalność dydaktyczną i wychowawczą w szkołach oraz kształtowanie kwalifikacji zawodowych swoich członkiń. Spotkania formacyjne odbywały się raz w miesiącu, a na ich przebieg składał się zazwyczaj referat tematyczny połączony z dyskusją oraz omawianie bieżących spraw katechetycznych. Wśród nich sporo czasu poświęcano kwestii zakładania i prowadzenia na terenie szkół uczniowskich organizacji religijnych, takich jak Krucjata Eucharystyczna[177]. By zwiększyć liczbę katechetek w Kole, Zarząd wysunął dwa projekty, a mianowicie: pierwszy, który zakładał, że każda parafia powinna wytypować jedną kandydatkę i pokryć wszelkie koszty związane z jej należeniem do Koła Pań Katechetek, a drugi, że Koło powinno składać się wyłącznie z sióstr zakonnych zaangażowanych w dzieło katechizacji w diecezji[178]. Niestety propozycja ta nie spotkała się z należytym zrozumieniem ani przez parafie, ani przez zgromadzenia zakonne. W dodatku w 1947 r. przeniesiono Instytut Katolicki z Częstochowy do Wrocławia, co wpłynęło na uszczuplenie składu Koła, bowiem znaczną jego część stanowiły słuchaczki uczelni, które postanowiły kontynuować studia na Dolnym Śląsku, a to wiązało się z przeprowadzką i rezygnacją z członkostwa. Niemniej jednak nadal ono funkcjonowało, choć w wyraźnie okrojonym składzie.

Koła Miejscowe były nadal zobligowane do nadsyłania do Zarządu sprawozdania ze swojej działalności. Miały one zawierać dane na temat składu personalnego Koła i jego Zarządu oraz informacji o wszelkich formach aktywności Koła w dziedzinie duszpasterstwa szkolnego, dydaktyczno–metodycznej i organizacyjnej. Ponadto należało wskazać pewne inicjatywy, jakie Koło zamierzało podjąć w przyszłości. Przypomniał o tym prezes Zarządu Koła Diecezjalnego ks. J. Tomaszewski w specjalnym piśmie skierowanym do prezesa Koła

[177] AACz sygn. KB 89, ss. 287-289, 297.
[178] Tamże, s. 237.

Zagłębiowskiego. Dodatkowo domagał się danych o składkach członkowskich, jakie należało uiścić centrali krajowej w Warszawie[179]. To samo dotyczyło także Koła Księży Prefektów w Częstochowie[180].

Tego typu wiadomości były potrzebne ks. J. Tomaszewskiemu, ponieważ na ich podstawie tworzył sprawozdania dla Zarządu Głównego Związku, przekazując informacje o formach pracy księży prefektów diecezji częstochowskiej w danym roku szkolnym. Był do tego przynaglany przez ów Zarząd, który w nadsyłanych do niego pismach, zobowiązywał go do przesyłania nie tylko sprawozdań za rok sprawozdawczy, ale również projektu programu pracy na kolejny rok, czy propozycji tematów, jakie należało podjąć na kursach katechetycznych[181]. Poza tym wzywano go, jako odpowiedzialnego za Koło Diecezjalne, do przesyłania do centrali krajowej aktualnych adresów księży prefektów i do wyegzekwowania na członkach Koła należnych składek[182]. Ponadto przesyłano mu wytyczne dotyczące kierunków pracy organizacyjnej oraz wychowawczej, jakie należało realizować w danym roku szkolnym[183]. Oprócz tego w nadsyłanych pismach Zarząd przypominał prezesowi Koła Diecezjalnego o obowiązku uczestniczenia w zjazdach Związku prezesów i delegatów Kół Diecezjalnych[184]. Zgodnie z tym zaleceniem brał w nich udział zarówno prezes Koła Diecezjalnego ks. J. Tomaszewski, między innymi w Częstochowie na Jasnej Górze 30 września 1946 r.[185], jak i delegaci oraz prezesi Kół Miejscowych, a mianowicie ks. W. Soboń i ks. J. Chwistecki, jako przedstawi-

[179] Tamże, ss. 267, 313.
[180] Tamże, sygn. KB 266, s. 92.
[181] Tamże, sygn.KB 89, s. 305.
[182] Tamże, s. 221.
[183] Tamże, ss. 283, 307.
[184] Tamże, ss. 281-282, 293.
[185] Tamże, sygn. KB 266, s. 76-77.

ciele Koła Księży Prefektów z Częstochowy, którzy uczestniczyli w zebraniu we Wrocławiu 4 lipca 1947 r.[186].

Odnośnie do form pracy w Kołach Miejscowych, to Zarząd dalej promował te, które były znane księżom prefektom już przed wybuchem drugiej wojny światowej. Ponownie zwrócono uwagę na znaczenie referatów w procesie doskonalenia umiejętności zawodowych prefektów szkolnych. Zarząd egzekwował od prezesów Kół Miejscowych, by kolejni księża prefekci wygłaszali je na swoich spotkaniach. Faktycznie, zasada ta była respektowana zarówno przez Koło Częstochowskie, jak i Zagłębiowskie, o czym donosił ks. J. Tomaszewski – prezes Zarządu, w piśmie do centrali krajowej z dnia 15 czerwca 1948 r., podając, że: „Zebrania Kół Miejscowych odbywają się co miesiąc z referatem i dyskusją"[187]. W tym samym piśmie informował również o prowadzeniu przez księży prefektów lekcji pokazowych. Organizowano je w szkołach powszechnych oraz w gimnazjach i liceach[188]. Jak przed wojną, tak i teraz tego typu lekcje były istotnym elementem podnoszenia efektywności pracy katechetycznej.

Zarząd wrócił również do organizowania zjazdów księży prefektów. Czynił to w porozumieniu z Referatem Szkolnym Kurii Biskupiej w Częstochowie, którym kierował ks. W. Karlik, członek Zarządu Koła Diecezjalnego. Podobnie jak lekcje otwarte, tak i zjazdy były ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji tych nauczycieli religii, którzy byli w okresie aktywności zawodowej. Zarząd organizował je nie tylko dla członków Kół Miejscowych, ale także z myślą o wszystkich kapłanach prowadzących lekcje religii w szkole. W praktyce oznaczało to, że w zjeździe mieli brać udział zarówno prefekci zawodowi (zatrudnieni wyłącznie w szkole jako nauczyciele etatowi),

[186] Tamże, s. 86.
[187] Tamże, sygn. KB 89, s. 297.
[188] Tamże, s. 298.

jak również godzinowi (łączyli funkcje duszpasterskie z katechetycznymi). Obecność jednych i drugich była obowiązkowa. Zalecano nawet, by ci prefekci, którzy w tym czasie mieli mieć zajęcia w szkole, zwalniali się z lekcji. Pokazuje to jak wielką wagę przywiązywano do tego typu spotkań. Zjazdy miały miejsce zazwyczaj na Jasnej Górze i trwały jeden lub dwa dni. Posiadały wymiar szkoleniowy i religijny. Pierwszy związany był z formacją intelektualną, wysłuchaniem referatów, uczestnictwem w dyskusji czy omawianiem bieżących spraw szkolnych. Z kolei drugi z udziałem w konferencjach ascetycznych i nabożeństwach[189]. Tego typu zjazdy były łączone przez Zarząd z walnym zebraniem, na którym składano sprawozdanie z dotychczasowej działalności, przedstawiano dyrektywy i zalecenia Zarządu Głównego Związku w Warszawie i układano ramowy plan pracy na nadchodzący czas[190].

Zarząd podjął także na nowo propagowanie literatury fachowej wśród księży prefektów. W pierwszym rzędzie chodziło o „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy", który po wojnie otrzymał tytuł „Przegląd Katechetyczny". Sprawa tego pisma była poruszana na zebraniach[191]. W zatwierdzonym przez Zarząd regulaminie Kół Miejscowych znalazł się zapis o obowiązku prenumeraty organu urzędowego Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów, jakim był w tym czasie wspomniany „Przegląd Katechetyczny"[192]. Zarząd przypominał o tym prezesom Kół Miejscowych, którzy podejmowali z kolei ten temat na swoich zebraniach[193]. Zawartość pisma oscylowała w zasadzie wokół tych samych treści, co w okresie międzywojennym. Nie zmienił się też jego profil. Nadal poru-

[189] AACz sygn. KB 89, s. 309; *Zjazd Księży Prefektów*, WD 18 (1948) nr 3, s. 89.
[190] AACz sygn. KB 88, s. 45.
[191] Tamże, s. 43.
[192] Tamże, sygn. KB 89, s. 223.
[193] Tamże, sygn. KB 266, s. 121.

szało ono kwestie z zakresu teorii i praktyki katechetycznej. W pierwszych latach po wojnie, gdy brakowało jakichkolwiek materiałów poświęconych sprawom nauczania religii w szkole, tego typu literatura specjalistyczna miała wyjątkową wartość. Nie może dziwić więc fakt, że Zarząd Związku już w 1946 r. wzywał wszystkie Koła Diecezjalne do upowszechnienia pisma i jego prenumeraty[194]. Równocześnie podjęto starania nad podniesieniem jego atrakcyjności i uaktualnieniem oferty programowej, tak by była adekwatna do sytuacji, w jakiej znaleźli się prefekci szkolni i nauczanie religii w powojennej rzeczywistości. Podczas zjazdu delegatów i prezesów Kół Diecezjalnych we wrześniu 1946 r. w Częstochowie w wysuwanych propozycjach postulowano, by poszczególne Kola Diecezjalne były odpowiedzialne za przygotowanie kolejnych numerów „Przeglądu Katechetycznego". Celem było to, by o zawartości pisma nie decydowało wyłącznie wąskie grono pracowników redakcji, ale ogół księży prefektów. Miało to przyczynić się do rozszerzenia zawartości tematycznej pisma i zaprezentowania pracy różnych środowisk katechetycznych[195]. Jeśli chodzi o Koło Częstochowskie to w niewielkim zakresie włączyło się w realizację tego projektu. W tym czasie Zarząd Koła koncentrował się bowiem bardziej na organizowaniu katechizacji w diecezji, niż na podejmowaniu współpracy z redakcją. Jedynie ks. J. Tomaszewski zamieścił recenzję książki pt. „Duszpasterz młodzieży", wydanej przez członka Zarządu – ks. S. Parasa[196].

Wskazane powyżej formy działalności Kół Miejscowych, tak akcentowane przez Zarząd, dotyczyły wewnętrznej pracy każdego Koła, której celem było podnoszenie kwalifikacji za-

[194] Tamże, sygn. KB 89, ss. 221, 284.
[195] Tamże, s. 279-280.
[196] J. Tomaszewski, *Ks. Mgr. Stanisław Paras, Duszpasterz młodzieży*, PKat 31 (1948) nr 5, s. 158-159.

wodowych księży prefektów. Zarząd mobilizował również Koła Miejscowe do aktywności zewnętrznej i wspierał wszelkie inicjatywy w tym zakresie. Dla przykładu warto wskazać na działania, jakie podejmowano na rzecz inteligencji katolickiej. Dla tej grupy społecznej Miejscowe Koło w Częstochowie zorganizowało cykl wykładów z filozofii[197], a w dniach 26 – 30 kwietnia 1948 r. – *Tydzień Biblijny*[198]. W czasie jego trwania biblista – ks. Eugeniusz Dąbrowski, wygłaszał w klasztorze jasnogórskim tematyczne referaty, których słuchało każdego dnia około 300 osób[199].

Foto. 11. Rekolekcje dla maturzystek w Częstochowie – 1949 r.

Przed wojną jedną z priorytetowych spraw dla Zarządu była kwestia rekolekcji zamkniętych dla maturzystów i maturzystek. Po wojnie starano się wrócić do tej praktyki. Przybrała ona jednak nieco inną formę. Jak informował zgromadzonych na zebraniu Zarządu 31 stycznia 1948 r. ks. J. Tomaszewski, „rekolekcje zamknięte zmieniły swój charakter, często urządzane są w czasie roku szkolnego i prawie każdy prefekt robi to na własną rękę”[200]. Sami członkowie Zarządu mieli odmienne zdania, co do terminu ich urządzania. I tak ks. P. Głowala pro-

[197] AACz sygn. KB 266, s. 117.
[198] AKMCz sygn. KP 148/1, s. 71.
[199] AACz sygn. KB 89, s. 297.
[200] Tamże, sygn. KB 88, s. 38.

ponował, by odbywały się tuż przed rozpoczęciem roku szkolnego, inni sugerowali, by odbywały w czasie jego trwania, a jeszcze inni, by powrócić do dawnej tradycji i organizować je po maturze[201]. Zarząd starał się jednak tę kwestię ujednolicić. Już 30 marca 1948 r. ustalono na zebraniu, że będą miały miejsce w maju, w kilku turnusach, w grupach męskich i żeńskich, w domu rekolekcyjnym księży jezuitów w Częstochowie[202]. Starano się również, by tego typu rekolekcje odbywały się także w Zagłębiu Dąbrowskim. W liście skierowanym do ks. P. Głowali – prezesa Miejscowego Koła w Sosnowcu, ks. J. Tomaszewski zaznaczał jednak, że jeżeli byłoby to niemożliwe w jednym z miast Zagłębia, to powinny się one odbyć w Trzebini, Katowicach albo Częstochowie. W sytuacji, w której ich odprawienie nie mogłoby dojść do skutku, członkowie Koła Zagłębiowskiego mieli postarać się o to, by zorganizować przynajmniej dzień skupienia z odpowiednimi naukami adresowanymi do maturzystów i maturzystek[203]. Ze sprawozdania Zarządu Koła Diecezjalnego za rok szkolny 1947/48 wynika, że zorganizowano dziewięć serii tego typu rekolekcji, w których wzięło udział około 240 osób. Ponadto Zarząd zobowiązał się do udzielania pomocy materialnej tym uczniom klas maturalnych, którzy chcieli uczestniczyć w rekolekcjach, a nie mieli wystarczających środków, by za nie zapłacić. Fundusze na cel rekolekcyjny pozyskiwano przede wszystkim ze sprzedaży materiałów wydanych przez Zarząd[204]. Trzeba też nadmienić, iż Zarząd organizował w tym czasie również rekolekcje dla nauczycieli, co było kontynuacją przedwojennej praktyki[205].

---

[201] Tamże, s. 39.
[202] Tamże, s. 47.
[203] Tamże, sygn. KB 89, s. 313.
[204] Tamże, sygn. KB 88, s. 49; sygn. KB 89, s. 297; sygn. KB 266, s. 86.
[205] Tamże, sygn. KB 88, s. 38.

Zgodnie ze statutem Zarząd miał dbać o organizowanie kursów katechetycznych i pedagogicznych. W dość trudnych powojennych realiach podjął się także i tego zadania, jeśli nie w sposób bezpośredni, to przynajmniej wspomagając tych, którzy podejmowali się ich urządzania. Przykładem tego może być kurs katechetyczny zorganizowany przez Instytut Katolicki w Częstochowie w dniach 4 - 21 lipca 1946 r., w którego przygotowaniu i przeprowadzeniu pomagali członkowie Zarządu. Był to pierwszy po wojnie kurs o charakterze ogólnopolskim[206]. Zwołano go w celu przedyskutowania aktualnych problemów z zakresu edukacji religijnej i wychowania katolickiego[207]. Dla twórców Instytutu miał to być przede wszystkim czas promowania opracowanej przez nich metody przeżyciowo–czynnej w nauczaniu religii oraz pomocy dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia lekcji religii z zastosowaniem nowej metody[208]. Kurs był adresowany do ogółu katechetów oraz do osób pragnących nabyć uprawnienia konieczne do podjęcia nauczania religii w szkole. Program kursu zakładał szereg wykładów i referatów połączonych z dyskusją oraz ćwiczenia i lekcje pokazowe. Jednym z prelegentów był ks. S. Paras – członek Zarządu, który wygłosił dwa referaty zatytułowane: „Wybrane kwestie z psychologii religii" (5.07.1946 r.) oraz „Najnowsze zdobycze biologii i poglądy nowoczesnej fizyki na lekcjach religii" (6.07.1946 r.)[209]. On również prowadził niektóre rozważania poranne, będące bezpośrednim przygotowaniem do porannej Mszy św., były one bowiem - obok konferencji asce-

[206] AIKO sygn. 1053, s. 5.
[207] AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 495.
[208] Więcej na ten temat: R. Ceglarek, *Teoretyczne założenia metody przeżyciowo-czynnej w dydaktyce ks. Józefa Wojtukiewicza na tle ruchu pedagogicznego w Europie przełomu XIX i XX w.*, RWPWSFPIK (2010), s. 143-165.
[209] *Pamiętnik Ogólnopolskiego Kursu Katechetycznego w Częstochowie w dn. 4-21 lipca 1946 r.*, Częstochowa 1946, s. 23-40.

tycznych i nabożeństw - stałym elementem wpisanym w program kursu. Spośród członków Zarządu, oprócz ks. S. Parasa, aktywnie uczestniczyli w kursie ks. J. Tomaszewski i ks. J. Chwistecki. Obydwaj zasiadali w prezydium i przewodniczyli obradom w czasie trwania kursu[210].

Kilka miesięcy po kursie katechetycznym, w listopadzie 1946 r., zorganizowano w gmachu Państwowego Liceum Pedagogicznego w Częstochowie miesięczny kurs pedagogiczny. Na program zajęć składały się wykłady z zakresu psychologii, pedagogiki i metodyki. Również w prowadzenie tego kursu włączył się Zarząd, poprzez jednego ze swoich członków, a mianowicie ks. S. Parasa[211]. On też wygłaszał referaty jeszcze na kilku innych kursach katechetycznych, między innymi w Krakowie i Wrocławiu[212].

W styczniu 1948 r. Zarząd podjął temat samodzielnego zorganizowania kursu katechetycznego w Częstochowie[213]. Uczyniono to na wyraźne polecenie bp. T. Kubiny, który miał nadzieję, że po ukończeniu kursu wiele osób będzie gotowych do podjęcia pracy katechetycznej. W okresie powojennym, gdy brakowało nauczycieli religii, było to wyjątkowo ważne. Postulowano, by był zorganizowany w okresie wakacyjnym i trwał cztery tygodnie. Proponowano, by odbywał się w Częstochowie w szkole prowadzonej bądź przez Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, bądź też przez Zgromadzenie Sióstr Najświętszego Imienia Jezus. Zajęcia mieli prowadzić księża prefekci z wieloletnim doświadczeniem katechetycznym[214]. Kurs był przewidziany w pierwszym rzędzie

[210] AIKO sygn. 140, s. 1-6; J. Wojtukiewicz, *Dzieje Instytutu Katolickiego*, Gietrzwałd [brw], t. 2, s. 481.
[211] AACz sygn. KB 82, s. 167.
[212] R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej*, s. 365.
[213] AACz sygn. KB 88, s. 41.
[214] Tamże, s. 46.

dla wykwalifikowanych nauczycieli, którzy chcieli podjąć pracę katechetyczną oraz dla abiturientów liceów ogólnokształcących posiadających maturę. Dopuszczono też możliwość uczestniczenia w nim tych osób, które ukończyły gimnazjum i posiadały tzw. małą maturę[215]. Kurs nie doszedł jednak do skutku. Jak informował centralę krajową Związku ks. J. Tomaszewski, powodem tego stanu rzeczy była zbyt mała liczba kandydatów[216].

Zarząd dbał o to, by księża prefekci, w ogóle katecheci, byli informowani na bieżąco o kursach katechetycznych organizowanych również poza granicami diecezji. Obligował go do tego Zarząd Główny Związku, który nadsyłał informacje do Zarządu Koła Diecezjalnego w Częstochowie o planowanych kursach i zobowiązywał do ich przekazania wszystkich prefektów szkolnych[217]. Zarząd zamieszczał tego typu informacje w „Wiadomościach Diecezjalnych"[218] oraz zachęcał do udziału w nich, a następnie do referowania najważniejszych postulatów kursu na forum, co stało się powszechną praktyką w Kołach Miejscowych[219]. Zresztą, sami członkowie Zarządu brali udział w kursach katechetycznych jako uczestnicy lub jako prelegenci, a następnie na zebraniach Zarządu składali sprawozdania z ich przebiegu i omawiali wspólnie poruszane tam zagadnienia[220].

Zarząd starał się też inicjować i wspierać działania wychowawcze w Kołach Miejscowych. Z tej racji popierał różne formy pracy z dziećmi i młodzieżą. Jedną z nich były kolonie letnie. Na zebraniach Zarządu poruszano więc kwestię ich

[215] *Kurs katechetyczny*, WD 18 (1948) nr 3, s. 57.
[216] AACz sygn. KB 89, s. 297.
[217] Tamże, s. 315.
[218] *Kurs katechetyczny*, WD 19 (1949) nr 3, s. 75.
[219] AACz sygn. KB 266, s. 91.
[220] Tamże, sygn. KB 88, s. 46.

organizowania[221]. Widziano w nich nie tylko okazję do wypoczynku, ale także szansę na kształtowanie charakteru i wyrobienie takich predyspozycji u dzieci i młodzieży jak zdyscyplinowanie, odpowiedzialność, wytrwałość czy umiejętność współpracy. Chodziło też o to, by odkrywanie piękna stworzonego świata prowadziło do kontemplacji Boga i troski o własne środowisko. Kolonie były też okazją do poznawania zabytków i dzieł sztuki, także tych o charakterze religijnym, co rozwijało poczucie tożsamości z kulturą własnego kraju. To wszystko miało ułatwić przekazywanie treści religijnych i sprzyjać pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, tak by formować ich na aktywnych w swoim środowisku katolików, wiernych przekazanym im zasadom[222]. Zwrócił na to uwagę w sposób szczególny ks. W. Karlik na zebraniu Zarządu w styczniu 1948 r., stwierdzając, że kolonie letnie są okazją do „kształtowania aktywów katolickich wśród młodzieży" i tę szansę księża prefekci powinni właściwie wykorzystać[223]. Sam Zarząd faktycznie to czynił, organizując dla dzieci i młodzieży wakacyjny wypoczynek[224]. Włączył się tym samym w akcję zbierania środków i organizowania koloni letnich, podjętą w diecezji na szeroką skalę[225]. Starał się o to, by dla niektórych uczniów wyjazd na kolonie był nagrodą za wybitne zaangażowanie np. w różnych organizacjach religijnych, działających w szkole[226].

Mówiąc o wspieraniu materialnym pewnych inicjatyw podejmowanych przez Zarząd, trzeba koniecznie wskazać na przyznawanie stypendiów kandydatom do kapłaństwa pocho-

[221] Tamże, ss. 42, 47.
[222] W. Gołąb, *Świetlica, boisko, zabawy, gry, wycieczki, kolonie*, w: *Pokłosie z I. Zjazdu Ks. Ks. Dyrektorów Krucjaty Eucharystycznej w Krakowie*, [bmr], s. 49-58.
[223] AACz sygn. KB 88, s. 42.
[224] Tamże, sygn. KB 89, s. 297.
[225] *Kolekta na kolonie*, WD 18 (1948) nr 3, s. 81.
[226] AACz sygn. KB 88, s. 47.

dzących z ubogich rodzin. Takie świadczenie pieniężne ze strony Zarządu, miało umożliwić niektórym kandydatom podjęcie studiów i formacji w seminarium duchownym[227]. Na zebraniu 30 marca 1948 r. Zarząd zatwierdził ten projekt, jednak odłożył jego realizację na następny rok. Podjęto taką decyzję, ze względu na brak wystarczających środków w budżecie, bowiem wcześniej zadecydowano o dofinansowaniu rekolekcji zamkniętych dla maturzystów[228].

Wspomniane wyżej działania podejmowane przez Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie na pewno należały do ważnych, jednak na czoło wysuwały się te związane z organizacją nauczania religii na terenie całej diecezji i dostarczaniem katechetom niezbędnych materiałów do pracy dydaktycznej i wychowawczej w szkole i parafii takich jak: program nauki religii, katechizm dla dzieci i materiały liturgiczne dla młodzieży[229].

Już w 1945 r. ks. J. Tomaszewski z ks. F. Gryglewiczem opracowali i wydali drukiem „Katechizm religii katolickiej"[230]. Był to syntetyczny wykład nauki chrześcijańskiej przygotowany z myślą o uczniach szkół powszechnych, przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii św. oraz bierzmowania. Katechizm był zredagowany w formie dialogicznej, co nawią-

Ks. JAN TOMASZEWSKI i Ks. FR. GRYGLEWICZ

KATECHIZM

RELIGII KATOLICKIEJ

PRZYGOTOWANIE DZIECI DO SPOWIEDZI KOMUNII ŚWIĘTEJ i BIERZMOWANIA

WYDAWCA:
W. NAGŁOWSKI, CZĘSTOCHOWA — ROK 1945

88/45.

Foto. 12. Ks. J. Tomaszewski, ks. F. Gryglewicz „Katechizm Religii Katolickiej" – okładka

[227] Tamże, s. 42.
[228] Tamże, s. 47.
[229] Tamże, s. 49.
[230] J. Tomaszewski, F. Gryglewicz, *Katechizm religii katolickiej. Przygotowanie dzieci do Spowiedzi, Komunii Świętej i Bierzmowania*, Częstochowa 1945.

zywało do antycznej formy katechetycznej, składającej się z pytań i odpowiedzi. Miało to pomóc dzieciom w przyswojeniu sobie tekstu ujętego w krótkie frazy na pamięć. Tuż po zakończeniu drugiej wojny światowej, gdy brakowało jakichkolwiek materiałów katechetycznych, był on niewątpliwie cenną pomocą w przygotowywaniu dzieci do przyjęcia sakramentów pokuty i pojednania oraz Eucharystii i w nauczaniu religii[231]. Nie dziwi więc fakt, że informacje na jego temat zamieszczono w „Wiadomościach Diecezjalnych"[232] i w „Przeglądzie Katechetycznym", wskazując na jego walory i stwierdzając, że po naniesieniu kilku korekt „byłby to jeden z lepszych katechizmów dla 2-3 klasy"[233]. Z tej racji był też polecany przez Zarząd księżom prefektom[234].

Na zebraniu Zarządu 31 stycznia 1948 r. poinformowano zebranych o wydaniu, oprócz katechizmu, także uwag metodycznych i szczegółowego programu religii dla szkół powszechnych[235]. Autorami tych materiałów byli częstochowscy księża prefekci. Taki zapis - bez podania konkretnych nazwisk - zamieszczono pod tekstem. Można przypuszczać, że wśród nich byli także członkowie Zarządu. Wszystko wskazuje na to, że wydano je drukiem w drugiej połowie 1947 r. Ukazały się pod tytułem „Uwagi metodyczne i rozkład materiału nauki religii rzymsko-katolickiej w szkołach powszechnych III stopnia". Publikacja powstała jako pomoc dla tych katechetów, którzy w wyniku działań wojennych utracili dawne programy nauki religii, bądź dla tych, którzy dopiero co nabyli kwalifi-

[231] AACz sygn. KB 266, s. 66; R. Ceglarek, *Katechizm Religii Katolickiej ks. Jana Tomaszewskiego i ks. Franciszka Gryglewicza w posłudze katechetycznej w diecezji częstochowskiej*, VeC 1 (2013), s. 227-239.
[232] *Polecenie wydawnictw*, WD 18 (1948) nr 3, s. 61.
[233] W. Niemyski, *W sprawie katechizmów*, PKat 30 (1947) nr 3, s. 94.
[234] AACz sygn. KB 88, s. 41.
[235] Tamże, s. 39.

kacje zawodowe do prowadzenia lekcji religii, ale nie posiadali rozkładu materiału dla poszczególnych klas. Składała się z dwóch części: pierwsza podawała cel, metody i strukturę lekcji religii, a druga propozycję programową na cały rok szkolny, opracowaną na bazie programu z 1935 r.[236]. Jej wydanie było ważne, bowiem przyczyniło się do ujednolicenia nauczania religii w szkołach powszechnych na terenie całej diecezji częstochowskiej. Natomiast szczegółowy program dla wszystkich typów szkół zamieszczono w „Wiadomościach Diecezjalnych" w październiku 1948 r.[237].

Na tym samym zebraniu podano do wiadomości fakt, że Koło Miejscowe w Częstochowie wydało „Ordo Missae"[238]. Był to rodzaj mszalika z częściami stałymi Mszy św. w języku łacińskim i polskim. Wydano go w formie broszurki z uwagami liturgicznymi i wskazaniami wychowawczymi[239]. Miała pomóc w czynnym uczestnictwie w liturgii Mszy św. i w lepszym zrozumieniu jej istoty. Adresowano ją do uczniów szkół średnich i wyższych klas szkół zasadniczych. Zarządowi zależało na tym, by w czasie wspólnych nabożeństw szkolnych młodzież przychodząca z różnych szkół posługiwała się tymi samymi tekstami i aktywnie włączała się w liturgię. Planowano z czasem dołączyć do niej części zmienne Mszy św. oraz teksty pieśni religijnych. Zakładano opracowanie jej wariantu dla szkół powszechnych[240]. Jak wskazano wyżej, Zarząd informował, że autorem broszurki było Koło Księży Prefektów w Częstochowie. Nie oznaczało to bynajmniej, że powstała ona bez udziału Zarządu. Otóż gros osób należących

---

[236] *Uwagi metodyczne i rozkład materiału nauki religii rzymsko-katolickiej w szkołach powszechnych III stopnia*, Częstochowa [1947].
[237] *Program nauki religii*, WD 18 (1948) nr 4, s. 118-155.
[238] AACz sygn. KB 88, s. 41.
[239] *Liturgia Mszy Św. do użytku młodzieży*, opr. Koło Księży Prefektów w Częstochowie, Częstochowa 1948.
[240] AACz sygn. KB 82, s. 231; sygn. KB 266, s. 109.

do Częstochowskiego Koła była równocześnie w Zarządzie Koła Diecezjalnego. Dla przykładu można wskazać na ks. J. Tomaszewskiego, ks. J. Chwisteckiego, ks. W. Karlika, ks. S. Parasa czy ks. B. Panka. W ten sposób także członkowie Zarządu, pracując w Kole Miejscowym, przyczynili się do powstania tego materiału liturgicznego.

Oprócz tego Zarząd informował o możliwości nabycia książeczki „W obliczu Boga"[241]. Był to modlitewnik zawierający pieśni, nabożeństwa, modlitwy świętych i okolicznościowe z przeznaczeniem dla dzieci i młodzieży. Zarząd miał na składzie kilka tysięcy egzemplarzy, które wydano jeszcze przed wojną w 1939 r., a które ocalały z wojennej pożogi. O tym fakcie ks. J. Tomaszewski poinformował listownie Zarząd Główny Związku w Warszawie, przesyłając równocześnie jeden egzemplarz tego modlitewnika[242]. Zarazem zabiegał o to, by księża prefekci rozpowszechnili go na terenie diecezji[243]. Ponadto Zarząd polecał wykorzystać w pracy z uczniami materiały hagiograficzne[244]. Doceniał ich walory dydaktyczno-parenetyczne. Żywoty świętych, zwłaszcza patronów dzieci i młodzieży, miały im dostarczać pozytywnych wzorców do naśladowania. W okresie międzywojennym spośród członków Zarządu sporo na ten temat pisał ks. F. Gryglewicz, natomiast po wojnie problematykę tę podjął ks. S. Paras[245]. W 1948 r. Zarząd wzywał wszystkich członków do zainteresowania się tymi sprawami[246]. Chodziło o to, by informacje o opublikowanych materiałach dotarły do Kół Miejscowych, tak by wszyscy księża prefekci mieli świadomość ich istnienia i wiedzieli, gdzie

[241] Tamże, sygn. KB 88, s. 38.
[242] Tamże, sygn. KB 89, s. 265.
[243] Tamże, sygn. KB 266, s. 79.
[244] Tamże, sygn. KB 88, s. 41.
[245] R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej*, s. 363-366.
[246] AACz sygn. KB 88, s. 41.

mogą je nabyć. W tym czasie, gdy podręczniki do nauki religii były trudno dostępne, stanowiły one naprawdę cenną pomoc w pracy z dziećmi i młodzieżą.

Przy tej okazji warto nadmienić, iż ks. J. Tomaszewski, jako prezes Zarządu, opiniował niektóre materiały przeznaczone dla dzieci. Tak było chociażby w przypadku pisma dla uczniów szkół powszechnych pt. „Słowniczek". Ks. J. Tomaszewski zachęcał do jego wydania, uważając tego typu publikację za wyjątkowo wartościową i wychodzącą naprzeciw oczekiwaniom katechetów[247].

Po wojnie, już w 1945 r., różne środowiska katechetyczne w kraju podjęły prace nad stworzeniem nowego programu nauki religii. Do współpracy w tej dziedzinie włączył się także Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie[248]. Na początku lutego 1947 r. Zarząd otrzymał do konsultacji kilka gotowych projektów w celu wybrania najlepszego, który miał się stać obligatoryjny w całym kraju[249]. Z listu przesłanego przez ks. J. Tomaszewskiego – prezesa Zarządu Koła do ks. S. Mazanka – przewodniczącego Podkomisji Programowej, a datowanego na 1 maja 1947 r., wiadomo, że członkowie Koła Częstochowskiego szczegółowo analizowali poszczególne projekty i nie tylko opowiedzieli się za jednym z nich, ale wnieśli swoje poprawki, tworząc w ten sposób własną propozycję programową. Jeśli chodzi o ośmioklasową szkołę podstawową, to proponowali następujący rozkład materiału nauczania: w klasie pierwszej – ogólne wiadomości religijne i nauka pacierza na tle historii biblijnych; w klasie drugiej – przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii św., ze szczególnym uwzględnieniem sakramentu pokuty; w klasie trzeciej - pogłębione przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii św. ze szczególnym uwzględnieniem wychowania

[247] Tamże, sygn. KB 89, s. 261.
[248] Tamże, s. 197.
[249] Tamże, s. 199.

eucharystycznego; w klasie czwartej – Stary Testament; w klasie piątej i szóstej – Nowy Testament; w klasie siódmej – liturgika z uwzględnieniem jej aspektów dogmatycznych, a w klasie ósmej - nauka wiary i moralności. Natomiast w szkole średniej proponowali, by w klasie pierwszej i drugiej nauczano historii Kościoła, w klasie trzeciej dogmatyki, a w czwartej etyki. Z kolei w liceum pedagogicznym wysunęli propozycję, by w klasie pierwszej była historia Kościoła, w drugiej dogmatyka, w trzeciej etyka, a w czwartej katechetyka, czyli metodyka nauczania religii. Poza tym, prezes Zarządu apelował w liście, by podmioty odpowiedzialne za programowanie katechezy w kraju, jak najszybciej opracowały też program nauki religii dla szkół zawodowych i postarały się o wydanie podręczników do nauki religii[250].

Zarząd zajmował się też kwestią uzyskania pozwolenia na publiczne odmawianie litanii do św. Stanisława Kostki[251]. Podobnie jak przed wojną, tak i w tym czasie prefekci szkolni i duszpasterze parafialni organizowali uroczystości ku czci tego patrona dzieci i młodzieży tzw. triduum. W czasie jego trwania urządzano akademie i przemarsze ze sztandarami oraz wspólne nabożeństwa z okolicznościowymi kazaniami[252]. Aby nadać im jeszcze większy splendor, starano się u władz diecezjalnych o wydanie zgody na odmawianie tej litanii przed Najświętszym Sakramentem. Zarząd zabiegał o to przynaglany prośbami księży, którzy w tej sprawie kierowali pisma do prezesa Zarządu – ks. J. Tomaszewskiego[253].

Zarząd omawiał tę sprawę na posiedzeniu 27 października 1948 r. Kolejne spotkanie zwołano dopiero po rocznej przerwie. Prawdopodobnie wpływ na to miały działania władz oświatowych podjęte w roku szkolnym 1948/49, a zwłaszcza

[250] Tamże, ss. 275, 269.
[251] Tamże, sygn. KB 88, s. 50.
[252] Tamże, sygn. KB 266, ss. 99-100, 142.
[253] Tamże, sygn. KB 82, s. 285.

rozporządzenie o jednolitym załatwianiu spraw związanych z nauką religii w państwowych i publicznych szkołach podlegających pod Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego w Katowicach[254], co w praktyce dotyczyło znacznego obszaru diecezji częstochowskiej, a mianowicie całego Zagłębia Dąbrowskiego. Kurator – Jerzy Berek wydał je 27 października 1948 r., a więc dokładnie w dniu trzeciego posiedzenia Zarządu. Na jego podstawie wykreślono z planu zajęć lekcje religii w szkołach dla dorosłych. Ograniczono wykonywanie praktyk religijnych przez uczniów, które obowiązywały w szkołach aż do tej pory, zgodnie zresztą z przyjętą początkowo przez władze oświatowe przedwojenną procedurą traktującą je jako składową część procesu nauczania i wychowania. Teraz wspólne nabożeństwa na początku i końcu roku szkolnego, trzydniowe rekolekcje oraz wspólna spowiedź i Komunia św. trzy razy w ciągu danego roku musiały być już organizowane w dni wolne od zajęć dydaktycznych albo też przed lub po lekcjach, a więc zostały wykreślone z kalendarza szkolnego.

Inne rozporządzenia władz oświatowych zniosły z kolei dotychczasową praktykę wspólnego udawania się uczniów ze szkoły do kościoła na nabożeństwa szkolne pod opieką nauczycieli oraz likwidowały uczniowskie organizacje religijne działające do tej pory w szkołach. W podobnym duchu były redagowane jeszcze inne przepisy regulujące pracę szkoły. Jeśli chodzi o wspomniane wyżej rozporządzenie kuratora, to na sposobie organizacji lekcji religii w placówkach oświatowych najbardziej zaciążył ostatni jego punkt stwierdzający, że nauczać w szkole może wyłączcie osoba, która została zakwalifikowana do pracy nauczycielskiej przez śląskie kuratorium. Przepis stał się de facto narzędziem do usuwania nauczycieli religii ze szkół. Zobowiązywał on bowiem dyrekcje wszyst-

[254] AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 497-499.

kich typów szkół, aby niezakwalifikowani przez kuratorium duchowni katecheci zostali poinformowani do 15 listopada 1948 r. o rozwiązaniu umowy o pracę, a następnie do końca roku zwolnieni. Katecheci, z którymi rozwiązano stosunek służbowy mogli ubiegać się ponownie o przyjęcie do szkoły, ale wiążące decyzje w tym względzie mogło podjąć jedynie kuratorium, które przedłużało procedury weryfikacyjne i czyniło wszystko, by nie mogli już oni podjąć pracy w szkole. W ten sposób rozpoczęła się fala masowych zwolnień nauczycieli religii ze szkół, która objęła również członków Zarządu, oraz zawieszania i usuwania lekcji religii z tygodniowego planu zajęć szkolnych. Dotyczyło to nie tylko Zagłębia Dąbrowskiego, ale już całego obszaru diecezji częstochowskiej[255].

Taki stan rzeczy rzutował na sposób pracy Zarządu Koła Diecezjalnego. W tym czasie priorytetem stała się troska o utrzymanie zatrudnienia w szkole przez prefektów szkolnych, w tym także przez członków Zarządu, i zagwarantowanie uczniom nauczania religii, a nie planowanie i nadzorowanie pracy Kół Miejscowych. Można domniemywać, że właśnie to było przyczyną zawieszenia zebrań Zarządu aż na cały rok.

Kolejne posiedzenie Zarządu miało miejsce 4 października 1949 r.[256]. Wobec nasilającej się praktyki eliminowania lekcji religii ze szkół i zwalniania katechetów należało podjąć stosowne kroki, aby umożliwić dzieciom i młodzieży dalsze kontynuowanie edukacji religijnej. Z tej racji Zarząd zwołał zebranie i poświęcił je w całości sprawie organizowania nauki religii w parafii. Wcześniej rozesłano pisma do członków Zarządu oraz niektórych

[255] J. Związek, *Z dziejów nauczania religii w diecezji częstochowskiej (1925-2005),* w: *Jubileusz 80-lecia działalności katechetycznej w Kościele Częstochowskim (1925-2005),* red. N. Pikuła, Kraków-Częstochowa 2005, s. 50-53; R. Ceglarek, *Początki usuwania nauki religii ze szkół diecezji częstochowskiej w okresie Polski Ludowej*, CzST 39 (2011), s. 68-72.
[256] AACz sygn. KB 88, s. 51.

księży prefektów, aby przygotowali wstępne projekty związane z nauczaniem religii w kościołach i salach parafialnych[257]. Na zebraniu Zarządu stały się one materiałem bazowym do dyskusji i podstawą do wypracowania wskazań, wedle których należało tworzyć katechizację parafialną. Pierwszym etapem miała być akcja agitacyjna i werbunkowa, polegająca na ukazywaniu dzieciom, młodzieży i ich rodzicom znaczenia nauczania i wychowania religijnego w całym procesie formacji dojrzałego katolika oraz zachęcaniu do zapisywania się na lekcje religii w parafii. Następnie duszpasterze i katecheci mieli ustalić miejsce i czas nauki. Zalecano, by to były przede wszystkim sale parafialne, którym należało nadać charakter religijny poprzez urządzenie w nich jakiegoś miejsca modlitwy, coś w rodzaju kaplicy. Oczywiście trzeba się było liczyć z tym, że to nie będzie wystarczające lokum, dlatego brano też pod uwagę kościoły, kaplice czy zakrystie. Jeśli chodzi o czas to proponowano, by prowadzono lekcje religii wiosną i jesienią, a więc w te miesiące, gdy jest na ogół ciepło. Plan katechezy należało tak układać, by to nie kolidowało z lekcjami w szkole, to znaczy przed lub po zajęciach. Na ile to było możliwe, należało organizować lekcje religii klasami, uwzględniając obecność uczniów tych samych klas, ale z kilku szkół albo według klucza: klasa pierwsza z drugą, trzecia z czwartą, itd. W mniejszych parafiach dopuszczano możliwość łączenia klas młodszych ze starszymi, np. tworząc grupę tych, które przygotowują się do pierwszej spowiedzi i Komunii św. i tych, które już przystąpiły do tych sakramentów. Zarząd przewidywał jeszcze inną możliwość, a mianowicie tworzenie następujących grup: komunijnej, biblijnej i liturgicznej. Taki podział miał swoje uzasadnienie, odpowiadał on bowiem treściom zawartym w programie nauki religii dla szkół podstawowych, a mianowicie pierwsze trzy klasy przygotowywały

[257] AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 75.

do pierwszej Komunii św., czwarta, piąta i szósta oscylowały wokół treści biblijnych, a ostatnie dwie poruszały zagadnienia liturgiczne i moralne. Oznacza to, że jakikolwiek wariant organizacyjny katechezy zostałby przyjęty, to katecheta powinien realizować obowiązujący program nauki religii. Ze względu na ograniczony czas katechizacji (jesień, wiosna) nauczyciele religii mogli pominąć tematy uznane przez nich za mniej istotne. To dotyczyło także lekcji religii organizowanych dla młodzieży. Zarząd zwracał też uwagę na stronę metodyczną katechezy zalecając, by wykorzystywano pomoce dydaktyczne, takie jak obrazy czy filmy, co miało wpłynąć na urozmaicenie zajęć, a zarazem podniesienie ich atrakcyjności i efektywności. Poza tym apelowano o stosowanie elementów liturgicznych, tak by nie zbrakło odniesień do liturgii. Zarząd był zdania, że uczęszczający na lekcje religii nie powinni być oceniani, ale na pewno winni być kontrolowani, w tym sensie, że ich obecność lub absencja powinna być ewidencjonowana. Zarząd wzywał też duszpasterzy i katechetów do organizowania specjalnych konferencji i kazań dla rodziców na tematy związane z wychowaniem religijno-moralnym dzieci i młodzieży. Zachęcał, by nawet w czasie wizyt kolędowych poruszać kwestię katechizacji i mobilizować rodziców do posyłania swoich dzieci na naukę religii w parafii oraz do samodzielnego uczenia ich prawd katechizmowych w domu[258].

Wskazania członków Zarządu stały się podstawą do opracowania szczegółowej *Instrukcji w sprawie nauczania religii poza szkołą*[259], jaką wydała Kuria Biskupia miesiąc po posiedzeniu Zarządu, tj. 12 listopada 1949 r. Według zawartych w niej procedur duszpasterze i katecheci mieli organizować naukę religii na terytorium całej diecezji częstochowskiej.

[258] AACz sygn. KB 88, s. 51-52.

[259] AKMCz, Okólniki Diecezjalne 1945-1952, sygn. brak, *Instrukcja w sprawie nauczania religii poza szkołą*, s. 1-3.

Przenoszenie lekcji religii ze szkół do parafii skłoniło Zarząd do podjęcia refleksji nad kwestią nabożeństw szkolnych, które w kontekście zachodzących przemian w szkolnictwie, wymagały nowego ich zdefiniowania. Dotychczas księża prefekci urządzali je w taki sam sposób, jak przed wojną[260]. Oznacza to, że gromadzono uczniów na wspólnym nabożeństwie w niedziele i święta, podczas którego wygłaszano dla nich egzorty czyli kazania o charakterze parenetycznym. Pod wpływem rozporządzeń władz oświatowych – o czym został poinformowany pisemnie ks. J. Tomaszewski – zmieniła się jednak ich strona organizacyjna[261]. Otóż na szkolne nabożeństwa uczniowie przychodzili już indywidualnie z domu, a nie zbiorowo ze szkoły i bez udziału wychowawców i nauczycieli, którzy zgodnie z jeszcze przedwojenną praktyką czuwali nad ich zachowaniem. Prefekci szkolni dostrzegali też konieczność pewnych zmian co do formy tych nabożeństw i poruszanych treści, które powinny uwzględniać aktualne uwarunkowania, a więc specyfikę powojennego okresu i oddziaływania władz partyjno-państwowych, promujących wśród dzieci i młodzieży ideologię marksistowską. Jeśli chodzi o formę, to zdecydowanie negowano obecność kapłana na ambonie nadzorującego uczniów w czasie nabożeństwa i recytującego z nimi części stałe Mszy św. Zwrócono uwagę na konieczność ożywienia tych nabożeństw, skrócenia czasu ich trwania, wykorzystania nowych środków przekazu, a przede wszystkim organizowania ich oddzielnie dla dzieci i młodzieży. Podkreślono, że troska o ich jakość winna być wspólnym wysiłkiem zarówno prefektów szkolnych, jak i duszpasterzy parafialnych. W ten sposób Zarząd opowiedział się za zlikwidowaniem nabożeństw szkolnych prowadzonych w dotychczasowej formie, a urządzaniem

[260] AACz sygn. KB 266, s. 66.
[261] AKMCz sygn. RNW 22/2, s. 487.

nabożeństw parafialnych zwanych stanowymi[262]. Nabożeństwa te zostały faktycznie wprowadzone do praktyki duszpasterskiej przez Kurię Diecezjalną w Częstochowie. Zgodnie ze wskazaniami zawartymi w *Okólniku* z 26 listopada 1949 r. ustanowiono oddzielne nabożeństwa stanowe dla młodzieży męskiej i żeńskiej oraz dla dzieci. Zmieniła się także ich forma. Teraz nabożeństwo miało następujący przebieg: śpiew pieśni religijnych, krótkie kazanie (poruszające aktualne zagadnienia) i wspólna modlitwa[263].

Zarząd zajął się też sprawą organizacji religijnych, które początkowo swobodnie działały w szkołach powszechnych i średnich, ale z czasem zostały wyrugowane ze szkół. Chodzi tu przede wszystkim o Krucjatę Eucharystyczną[264] i Sodalicję Mariańską. Do końca roku szkolnego 1948/49 zostały one usunięte ze szkół w całym kraju. W diecezji częstochowskiej nastąpiło to jeszcze wcześniej. Już na zebraniu Zarządu 31 stycznia 1948 r. ks. B. Panek informował, że władze partyjno-państwowe zabroniły na tym terenie funkcjonowania nawet organizacjom pozaszkolnym, a takimi były już w tym czasie Krucjata i Sodalicja, które po usunięciu ich ze szkół przeniosły swoją działalność do parafii. W świetle obowiązującego prawa uważano je więc za nielegalne i zakazano uczniom przynależenia do nich. Łamanie zakazu było karane dalekosiężnymi sankcjami. Jednak nie we wszystkich rejonach diecezji respektowano ów zakaz w jednakowy sposób. Podkreślił to ks. B. Chwalba na posiedzeniu Zarządu, zachęcając zarazem księży prefektów do pracy wychowawczej w tych organizacjach

[262] AACz sygn. KB 88, s. 31-37.
[263] AKMCz, Okólniki Diecezjalne 1945-1952, sygn. brak, *Wskazania duszpasterskie z 26.11.1949 r.*, s. 82-85.
[264] R. Ceglarek, *Krucjata Eucharystyczna w Polsce Ludowej w latach 1945-1949 na przykładzie diecezji częstochowskiej,* NP 119 (2013), s. 363.

w taki sposób, w jaki jest to możliwe[265]. Do zaangażowania się w działalność Krucjaty i Sodalicji w parafii wzywał już na początku roku szkolnego 1947/48 Zarząd Główny Związku. Obligował on tym samym Zarządy Kół Diecezjalnych do podjęcia odpowiednich kroków, by prefekci szkolni aktywnie włączyli się w proces łączenia dzieci i młodzieży z życiem parafialnym właśnie poprzez pracę z nimi w organizacjach religijnych[266]. Zarząd Koła Częstochowskiego zajął się tą sprawą, uważając funkcjonowanie tych organizacji w parafii za wskazane i pożądane. Jednym z postulatów posiedzenia Zarządu było więc podjęcie na ten temat konkretnych rozmów z proboszczami[267].

Foto. 13. Krucjata Eucharystyczna w Poraju – poświęcenie sztandaru – 5.09.1948 r.

Widocznie przyniosła ona zamierzony skutek, przynajmniej w kwestii Krucjaty Eucharystycznej, skoro 15 września 1948 r. na zebraniu Koła Księży Prefektów w Częstochowie, informo-

[265] AACz sygn. KB 88, s. 35-37.
[266] Tamże, sygn. KB 89, s. 283.
[267] Tamże, sygn. KB 88, s. 37.

wano zebranych, że organizację tę prowadzi się prawie przy wszystkich parafiach w mieście[268].

W zaistniałej sytuacji, po definitywnym usunięciu uczniowskich organizacji religijnych ze szkół, Zarząd widział konieczność tworzenia świetlic parafialnych, które organizowałyby zajęcia dla dzieci i młodzieży, w tym również dla byłych członków Krucjaty i Sodalicji Mariańskiej[269]. Władze szkolne obawiały się, że tego typu zajęcia świetlicowe przy kościołach będą prowadzone w duchu sprzecznym ze światopoglądem promowanym w szkole i w dodatku w atmosferze niechęci do aparatu państwowego. Z ich punktu widzenia groziło to także odciąganiem dzieci od zajęć pozalekcyjnych organizowanych przez szkoły, których jednym z celów było kształtowanie ducha obywatelskiego dzieci i młodzieży na fundamencie doktryny socjalistycznej. Z tej racji zabraniano uczniom udziału w tego typu zajęciach parafialnych.

Oprócz świetlic parafialnych Zarząd poszukiwał też innych form pracy z dziećmi i młodzieżą. W wysuwanych propozycjach wskazywano między innymi na kolonie letnie. Uważano, że mógłby to być dobry czas na ich poznanie oraz na podjęcie solidnej pracy wychowawczej i formacji religijnej[270]. Taką inicjatywę podjęło Koło Miejscowe w Częstochowie, a zwłaszcza ks. Franciszek Musiel[271]. Te i inne inicjatywy podjęte przez Zarząd w zakresie edukacji i wychowania religijnego dzieci i młodzieży zostały jednak zablokowane w pierwszych dniach listopada 1949 r.

[268] Tamże, sygn. KB 266, s. 130.
[269] Tamże, sygn. KB 88, s. 35-37.
[270] Tamże, s. 36.
[271] Tamże, sygn. KB 266, s. 129-130.

c. Rozwiązanie Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie i jego Zarządu

W omawianym okresie Diecezjalne Koło Księży Prefektów i jego Zarząd działały w oparciu o przedwojenne prawo o stowarzyszeniach z 1932 r.[272]. Zgodnie z jego treścią zakony i związki religijne, uznane prawnie przez państwo, były wyłączone spod ogólnych przepisów tego prawa. Mogły zakładać stowarzyszenia przyjmujące zasadę bezwzględnego posłuszeństwa członków władzom stowarzyszenia w zakresie wykonywania kultu religijnego. Zachowywały więc swoją autonomię, kierując się przepisami prawa kanonicznego. Niestety rządowy dekret z 5 sierpnia 1949 r.[273] o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach zniósł dotychczas obowiązujące wyłączenie spod ogólnych przepisów tego prawa, likwidując w ten sposób odrębność stowarzyszeń religijnych. W opinii władz państwowych wszystkie stowarzyszenia, w tym także religijne, miały obowiązek zgłosić ponownie fakt swego istnienia urzędom wojewódzkim. W myśl rozrządzenia ministra odpowiedzialnego za administrację państwową z 6 sierpnia 1949 r.[274] w sprawie wykonania wyżej wymienionego dekretu, stowarzyszenia, zrzeszenia i organizacje miały złożyć po-

[272] *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczpospolitej z dnia 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach*, w: *Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, opr. M. Fąka, Warszawa 1978, s. 38-54.
[273] *Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach*, w: *Państwowe prawo*, s. 54-56.
[274] *Rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej z dnia 6 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach*, w: *Państwowe prawo*, s. 56-57.

danie o zarejestrowanie, dołączając ponadto wykaz nazwisk i adresów członków oraz kierownictwa. Poza tym wymagano danych na temat majątku nieruchomego[275]. Na załatwienie wszelkich formalności organizacje i stowarzyszenia religijne miały dziewięćdziesiąt dni. Nie wywiązanie się z tych przepisów w określonym terminie miało skutkować natychmiastowym rozwiązaniem i przejęciem majątku przez państwo[276]. Zmiana przepisów o stowarzyszeniach powodowała oddanie w ręce administracji państwowej prawa do służbowego kontrolowania i nadzorowania sposobu funkcjonowania wszelkich stowarzyszeń i organizacji w Kościele katolickim, co mogło prowadzić do narażenia ich członków na inwigilację ze strony władz państwowych. W tej sytuacji kard. Adam Sapieha i abp Stefan Wyszyński wystosowali do rządu list protestacyjny wykazując, iż nowe przepisy o stowarzyszeniach wprowadzają kontrolę i ingerencję władz państwowych w wewnętrzne życie Kościoła[277]. Na tego typu ograniczenia w zakresie prawa i wolności strona kościelna nie mogła się zgodzić. Dali temu wyraz biskupi polscy w liście pasterskim z 30 października 1949 r. stwierdzając, że: „Tuż po ukazaniu się dekretu doszliśmy po głębokiej i wszechstronnej rozwadze do przekonania, że nie możemy polecić duchowieństwu i wiernym zgłaszania i rejestrowania naszych zrzeszeń religijnych”[278].

Bp T. Kubina potwierdził to w swojej diecezji. W specjalnym komunikacie przypomniał wszystkim stowarzyszeniom i organizacjom religijnym o terminie, jaki został wyznaczony

[275] Tamże, s. 56.

[276] *Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r.*, s. 55.

[277] *List Komisji Głównej Episkopatu Polski do rządu w sprawie dekretów władz o zmianie przepisów prawa o stowarzyszeniach i zgromadzeniach*, w: *Kościół w PRL. Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945-1989*, red. P. Raina, Poznań 1994, t.1, s. 181-182.

[278] AKMCz, Okólniki Diecezjalne 1945-1952, sygn. brak, *List biskupów polskich do duchowieństwa i wiernych 30.10.1949 r.*, s. 88.

przez administrację państwową na ich zgłaszanie i rejestrowanie. Zgodnie z dekretem o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach należało to uczynić w przeciągu dziewięćdziesięciu dni od dnia wejścia dekretu w życie, czyli od momentu jego ogłoszenia tj. 5 sierpnia 1949 r. W praktyce oznaczało to, że finalnie można to było czynić do 4 listopada[279].

Jeśli chodzi o Diecezjalne Koło Księży Prefektów diecezji częstochowskiej, to zostało ono rozwiązane 3 listopada 1949 r. Tym samym rozwiązaniu uległ jego Zarząd. Nie wiemy czy przed podjęciem tej decyzji nastąpiło spotkanie ordynariusza częstochowskiego z Zarządem Koła Diecezjalnego. Można jednak zakładać, że jeśli nie z Zarządem, to zapewne z jego prezesem ks. J. Tomaszewskim. Wskazuje na to niedwuznacznie notatka, jaką zamieścił on w księdze protokołów Zarządu. Czytamy w niej: „Dnia 3 listopada 1949 r. na polecenie Ks. Biskupa Dra Teodora Kubiny, Ordynariusza diec. Częstochowskiej, Koło Diec. XX. Prefektów zostało rozwiązane, a akty wszystkie przekazane do Kurii Diecezjalnej"[280]. Można więc przypuszczać, że polecenie to otrzymał z ust samego biskupa, który równocześnie nakazał przekazanie całej dokumentacji Koła do Kurii. W sposób formalny od tego właśnie czasu zaprzestał swojej działalności Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie.

* * *

Początki działalności Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów diecezji częstochowskiej sięgają okresu międzywojennego. Właśnie wtedy wypracowano różne formy działalności, które podejmowały poszczególne Koła Miejscowe, skupiające w swoich szeregach prefektów szkolnych. Dotyczyło to

[279] Tamże, *Komunikat*, s. 115.
[280] AACz sygn. KB 88, s. 53.

zarówno wewnętrznych struktur Koła, jak i działań podejmowanych na zewnątrz. Do nich wrócono po zakończeniu drugiej wojny światowej, bowiem w czasie okupacji hitlerowskiej ich działalność była zabroniona. Do tych pierwszych zaliczyć więc można zapoznawanie członków z nowymi metodami nauczania religii, wygłaszanie referatów tematycznych, będących bodźcem do dyskusji, organizowanie wspólnych hospitacji lekcji religii i ich omówień, czy też propagowanie czytelnictwa fachowej literatury z zakresu teorii i praktyki katechetycznej. Z kolei do drugich zaliczyć można organizowanie kursów katechetycznych i pedagogicznych, wykładów dla inteligencji katolickiej, rekolekcji dla maturzystów, udostępnianie nauczycielom religii niezbędnych środków dydaktycznych, angażowanie się w religijne organizacje uczniowskie czy wreszcie wspieranie akcji zakładania parafialnych świetlic i organizowania kolonii letnich dla dzieci i młodzieży. Jednak z czasem profil pracy Zarządu, a co za tym idzie także Kół Miejscowych, uległ zmianie. Na taki stan rzeczy miała wpływ polityka władz państwowych, kreująca światopogląd materialistyczny, mający realny wpływ na oblicze ideologiczne polskiej szkoły. W jej obrębie, począwszy od 1948 r., następowały znaczne ograniczenia w nauczaniu religii i prowadzeniu działalności wychowawczej w duchu wartości chrześcijańskich. W niedługim czasie aparat partyjno-państwowy doprowadził do zawieszania bądź usuwania lekcji religii, likwidowania uczniowskich organizacji katolickich, wszelkich form praktyk religijnych czy wreszcie do masowych zwolnień katechetów. W tej sytuacji Zarząd zajął się nie tyle pracą nad podniesieniem efektywności zawodowej księży prefektów, co nad organizowaniem katechizacji w parafiach i nowych form duszpasterstwa dzieci i młodzieży. Zadanie to należało do priorytetowych w tamtym okresie. Chodziło bowiem o zapewnienie dzieciom i młodzieży ciągłości w zakresie edukacji i formacji religijnej. Niestety

jego realizacja przez Zarząd została przerwana. Bezpośredni wpływ na taki stan rzeczy miały regulacje prawne podjęte przez rząd, a zmierzające do przejęcia kontroli nad organizacjami i stowarzyszeniami katolickimi. W systemie komunistycznym nie było bowiem miejsca na organizacje niezależne, będące poza kontrolą państwa. Na tego typu działania nie mógł pozwolić Kościół katolicki, który w zaistniałej sytuacji wezwał do ich rozwiązania. W ten sposób, w 1949 r., przestało istnieć w diecezji częstochowskiej Diecezjalne Koło Księży Prefektów wraz z jego Zarządem.

Niewątpliwie przez pierwsze pięciolecie od zakończenia drugiej wojny światowej jego działalność przyczyniła się do zorganizowania na nowo podwalin edukacji religijnej w szkole, a następnie w parafii na obszarze całej diecezji częstochowskiej. Wpłynęła również na styl pracy prefektów szkolnych w Kołach Miejscowych, motywując je do podejmowania działań zmierzających do podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych. Zapewne aktywność Zarządu Koła Diecezjalnego w Częstochowie rozwijałaby się w tym zakresie nadal, gdyby nie fakt jego rozwiązania. Nie ulega wątpliwości, że wniesiony przez niego wkład w dzieło formacji prefektów szkolnych i katechizacji w diecezji dał impuls do dalszej systematycznej pracy, niestety już poza strukturami organizacyjnymi Kół Księży Prefektów, niemniej jednak nadal była kontynuowana, wpisując się na stałe w historię diecezji częstochowskiej.

Ks. Jacek Kapuściński

Część II

Członkowie Zarządu

1. Struktura Zarządu

Organizacje kapłańskie w diecezji częstochowskiej były zakładane z różnych przyczyn. Jedne z nich miały na celu zrzeszanie księży o podobnym kierunku działalności, inne zaś pielęgnowały określone formy pobożności kapłańskiej, jeszcze inne miały za zadanie nieść pomoc praktyczno – charytatywną duchownym. Profil działalności tych organizacji był zatem dość zróżnicowany, jednak zawsze określony przez statuty i ustawy, które zatwierdziła kompetentna władza kościelna. Wśród tych organizacji w dziedzinie katechetycznej funkcjonowały początkowo dwa Koła, a mianowicie: Koło Księży Prefektów w Częstochowie i Sosnowcu, które w dniu 30 sierpnia 1929 r. na polecenie bpa T. Kubiny zrzeszyły się w Diecezjalne Koło Księży Prefektów[281].

Wraz z powstaniem tej organizacji ukonstytuował się Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. W latach 1929-1949 w jego skład wchodziło 24 duchownych. Zarząd ten otrzymał należytą strukturę, w ramach której zadbano o sukcesywną obsadę wydzielonych stanowisk: prezesa, wiceprezesa, sekretarza, skarbnika, członków zwyczajnych i członków Komisji Rewizyjnej[282].

---

[281] *Koło Częstochowskie Księży Prefektów*, s. 39; *Sprawozdanie... 1929/30*, s. 34-35.
[282] J. Kapuściński, *Duchowieństwo diecezji częstochowskiej w okresie II*

Na czele Zarządu stał prezes. Było to najwyższe stanowisko w hierarchii organizacji. Kierował on działalnością Zarządu. Do jego zadań należało dbanie o ciągły rozwój Koła Diecezjalnego. Organizował więc jego pracę, kierował bieżącymi sprawami, reprezentował Zarząd na zewnątrz, rozdzielał zadania, zwoływał zebrania, nadzorował realizację uchwał i zarządzeń, podpisywał dokumenty i korespondencję, planował finanse, z których musiał się rozliczyć oraz prowadził nadzór nad pracami pozostałych członków Zarządu[283]. Jego zastępcą był wiceprezes. Należał on do najbliższych współpracowników, udzielających wsparcia w zakresie czynności formalnych, administracyjnych i organizacyjnych prezesowi Zarządu[284].

Bezpośrednio z członkami Zarządu współpracował sekretarz. Nie miał on już takich kompetencji jak prezes czy wiceprezes. Jego głównym zadaniem było dokumentowanie działalności Zarządu. Z tej racji redagował protokoły z posiedzeń, przygotowywał projekty pism wychodzących, które podpisywał wraz z prezesem, przechowywał dokumenty archiwalne i wypełniał inne obowiązki powierzone przez Zarząd. Inne zgoła kompetencje miał skarbnik. Współpracował on z członkami Zarządu w sprawach finansowych i majątkowych. Wypłacał fundusze według wskazówek Zarządu, prowadził księgi rachunkowe, przedstawiał sprawozdania i sprawował nadzór nad finansami[285].

Zgodnie ze statutem Związku Diecezjalnych Kół na walnym zebraniu wybierano także siedmiu członków Zarządu. Byli to zazwyczaj księża prefekci cieszący się powszechnym

Rzeczypospolitej, Lublin 2010, s. 68 (rozprawa doktorska w AUKUL); R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej*, s. 155.

[283] AACz sygn. KB 88, s. 1-53; *Statut Związku*, s. 5-12; J. Jamiołkowski, dz. cyt., s. 5-14.

[284] *Statut Związku*, s. 5-12.

[285] Tamże.

uznaniem, mający duże poważanie ze względu na swoją wiedzę i postawę moralną. Stawiano ich w swoim środowisku za wzór do naśladowania, mający znaczny wpływ na postawy i myślenie innych kapłanów, a także ceniono za profesjonalizm i oddanie sprawie nauczania i wychowania religijnego[286].

Statut zalecał powołanie również Komisji Rewizyjnej, która miała sprawować całościową kontrolę nad pracami Zarządu. Członków Komisji wybierano na walnym zgromadzeniu, zazwyczaj na trzy lata. Sprawowali oni nadzór nad działalnością merytoryczną i finansową, sprawdzając czy wszystkie działania Zarządu zostały przeprowadzone prawidłowo i czy przestrzegano zasad właściwego gospodarowania środkami finansowymi i majątkiem Koła Diecezjalnego[287].

Tabela nr 1
Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w latach 1929 – 1949

Lp.	Funkcja	Nazwisko i imię	Lata
1	Prezes	Kasprzak Bogumił Tomaszewski Jan	1929 – 1930 1930 – 1949
2	Wiceprezes	Ciesielski Michał Sobczyński Józef Koźlicki Wojciech Głowala Paweł Chwistecki Józef	1929 – 1930 1929 – 1932 1932 – 1939 1948 1948 – 1949
3	Sekretarz	Tomalka Władysław Sobański Piotr Okamfer Stanisław	1929 – 1932 1932 – 1939 1948 – 1949

[286] R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej*, s. 155; J. Jamiołkowski, dz. cyt., s. 5-14.
[287] AACz sygn. KB 88, s. 1-53; *Statut Związku*, s. 5-12.

4	Skarbnik	Szewczyk Józef Paras Stanisław	1929 – 1939 1948 – 1949
5	Członkowie	Gryglewicz Franciszek Sobański Piotr Suma Julian Tomaszewski Jan Gietyngier Ludwik Joniak Stefan Karlik Władysław Łukaszewski Józef Pudełko Franciszek	1929 – 1939 1929 – 1932 1929 – 1939 1929 – 1930 1932 – 1939 1948 – 1949 1948 – 1949 1948 – 1949 1948 – 1949
6	Komisja Rewizyjna	Giebartowski Władysław Grochowski Antoni Flisowski Zygmunt Kiwacz Jan Kluszczyński Marian Szewczyk Józef	1929 – 1939 1929 – 1939 1929 – 1939 1948 – 1949 1948 – 1949 1948 – 1949

Źródło: AACz sygn. KB 88, s. 1-53; R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej,* s. 155.

Niektórzy duchowni pełnili w Zarządzie więcej niż jedną funkcję. Oprócz działalności dydaktycznej wszyscy oni prowadzili specjalistyczne duszpasterstwo wśród uczniów, przejawiające się poprzez troskę o funkcjonowanie organizacji szkolnych (m.in. Krucjaty Eucharystyczne, Sodalicje Mariańskie) i aktywność piśmienniczą (powieści i powiastki młodzieżowe, katechizmy, modlitewniki, itp.). Za wybitne osiągnięcia w tej dziedzinie byli oni niejednokrotnie wyróżnieni wysokimi odznaczeniami kościelnymi i państwowymi. Poniżej zostały zaprezentowane sylwetki tych duchownych, obejmujące całokształt ich działalności kościelnej[288].

[288] AACz sygn. KB 88, s. 1-53.

2. Biogramy członków Zarządu

Na przestrzeni dziejów Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie ukonstytuował się Zarząd, który stanowiło 24 duchownych. Niektórzy z nich od początku jego istnienia byli związani z tymi strukturami. Inni natomiast sukcesywnie wchodzili w jego skład. Poniżej zostały zaprezentowane sylwetki członków tego Zarządu, by lepiej przyjrzeć się ich życiu i działalności. Wykaz biogramów ułożono według porządku zamieszczonego w powyższej tabeli. Takie rozwiązanie ułatwia zapoznanie się z osobami, które miały największy wpływ na rozwój tej organizacji, począwszy od zakresu ich kompetencji, a skończywszy na ich kolejności wstępowania w szeregi kadry kierowniczej.

a. Ks. Bogumił Kasprzak (1895 – 1987) (Prezes w latach 1929 – 1930)

Foto. 14. Ks. Bogumił Kasprzak

Urodził się 20 grudnia 1895 r. w Częstochowie. Jego rodzicami byli Franciszek i Stanisława (z d. Pierzgalska), którzy mieli jeszcze troje dzieci (2 córki i syna). Kiedy miał 5 lat zmarła mu matka. Ojciec ożenił się powtórnie z wdową Franciszką Łuczkiewicz, która była siostrą jego pierwszej żony. Miał z nią jeszcze syna i córkę. Franciszka natomiast z pierwszego małżeństwa miała siedmioro dzieci. Wychowywał się więc w rodzinie wielodzietnej (13 dzieci). W latach 1906 – 1911 kształcił się Gimnazjum Męskim w Częstochowie (5 klas). Dwa

lata później wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie otrzymał w dniu 22 czerwca 1919 r. z rąk bpa Stanisława Zdzitowieckiego.

Jako wikariusz pracował w dwóch parafiach: Uniejów (1919 – 1920) i Dobrzec (1920 – 1921). Następnie z całym oddaniem zaangażował się w działalność katechetyczną. Był prefektem etatowym szkół średnich najpierw w Kole (1921 – 1924), a później w Radomsku (1924 – 1931). Na tym ostatnim stanowisku zastała go reorganizacja struktur kościelnych w Polsce, w wyniku której od 1925 r. znalazł się w nowo powstałej diecezji częstochowskiej. W latach 1929 - 1930 pełnił funkcję prezesa Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Jego nieprzeciętną więź z uczniami utrwalił Tadeusz Różewicz w jednym ze swoich utworów. Po odejściu z gimnazjum radomszczańskiego udał się w 1931 r. na dalsze studia do Rzymu (Angelicum). Specjalizował się w zakresie teologii dogmatycznej. W dniu 16 czerwca 1935 r. uzyskał stopień doktora teologii na podstawie rozprawy „Reincarnatio in luce doctrinae catholicae et principiorum s. Thomae". Jeszcze przed obroną doktoratu otrzymał nominację na prefekta Szkoły Handlowej (1933 – 1934), Gimnazjum Związkowego w Częstochowie (od 1933 r.) i Kursów Dokształcających (od 1934 r.) oraz kapelana Zakładu dla Paralityków św. Antoniego w Częstochowie (od 1933 r.). Z czasem sprawował także funkcje egzaminatora i sędziego posynodalnego, moderatora diecezjalnego Sodalicji Mariańskiej i asystenta Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej Koła w Częstochowie.

W 1938 r. objął probostwo w Blachowni koło Częstochowy. Od 14 stycznia 1939 r. był dziekanem dekanatu częstochowskiego podmiejskiego. W okresie drugiej wojny światowej przeszedł prawdziwą gehennę (był dwukrotnie na liście do rozstrzelania, więziony, torturowany, przez 3 lata poszukiwany przez hitlerowców). W marcu 1945 r. przeniósł się do diecezji włocławskiej, obejmując probostwo w Kole. Z czasem został członkiem diecezjalnej Komisji Rewizyjnej ds. Finansowych.

Za głoszone poglądy religijne i patriotyczne naraził się władzom PRL-u. Z tego tytułu był wielokrotnie przez nie szykanowany. W 1948 r. otrzymał nominację na proboszcza kolegiaty w Kaliszu. W tym samym czasie, za zasługi na rzecz Kościoła, uhonorowano go godnością kanonika, a następnie prałata Kapituły Kolegiackiej w Kaliszu. Jego wybijającą się ponad przeciętność działalnością duszpasterską zainteresowały się państwowe Służby Bezpieczeństwa. Na ich żądanie w 1953 r. został przeniesiony na probostwo do Osięcin. Odtąd był ciągle inwigilowany i szykanowany przez władze komunistyczne. W 1957 r. objął parafię Zduńska Wola. Po sześciu latach został złożony z urzędu i przez trzy lata nie pełnił żadnej funkcji administracyjnej. Dopiero w 1966 r. otrzymał nominację na probostwo w Złoczewie. Przeszedł na emeryturę w 1977 r. Najpierw przebywał na terenie byłej parafii, a od 1984 r. zamieszkał w domu rodzinnym w Częstochowie. Zmarł 18 czerwca 1987 r. w Szpitalu św. Barbary w Częstochowie. Pochowano go na częstochowskim cmentarzu św. Rocha. Pozostawił drukiem książkę (*Reincarnatio in luce doctrinae catholicae et principiorum s. Thomae*, Częstochowa 1934), trzy opracowania naukowe (biogramy i recenzje), dwa kazania i list otwarty w jednej z gazet.

Bibliografia

J. Świgoniak, *Kapłan niezłomny. Ks. Bogumił Kasprzak świadek prawdy w dramatycznych czasach*, Kraków 2007;

P. Kulasiewicz, *Dzieje miejscowości i parafii Blachownia do 2010 r.*, Częstochowa 2010, s. 102-107;

J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918 – 1939*, Toruń 2010, s. 794;

J. Kapuściński, *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939*, „Roczniki Historii Kościoła” 4/59 (2012), s. 136;

A. Kuśnierczyk, *Kasprzak Bogumił (1895 – 1987),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 97.

b. Ks. Jan Tomaszewski (1888 – 1966) (Prezes w latach 1930 – 1949)

Foto. 15. Ks. Jan Tomaszewski

Urodził się 3 grudnia 1888 r. we wsi Koło w powiecie piotrkowskim. Po ukończeniu szkoły elementarnej podjął naukę w Gimnazjum N. Jacobsona w Piotrkowie [Trybunalskim]. Stamtąd przeniósł się do Niższego Seminarium Duchownego we Włocławku. W 1911 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie otrzymał 7 marca 1915 r. w katedrze włocławskiej z rąk bpa S. Zdzitowieckiego. Na stanowisku wikariusza pracował w dwóch parafiach: Zadzim (do 1918 r.) i Szadek (do 1920 r.). Następnie otrzymał nominację na prefekta szkół powszechnych i kapelana Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Częstochowie. Od 1919 r. był sekretarzem okręgowego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. Z czasem objął także obowiązki wizytatora nauki religii we wszystkich szkołach powszechnych w tymże mieście. W 1921 r. wszedł do zarządu Związku Diecezjalnego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Angażował się również w wychowanie katolickie dziewcząt w specjalnym Zakładzie Wychowawczym, który prowadziły Siostry Matki Bożej Miłosierdzia. Od 1924 r. pełnił tam funkcję moderatora Sodalicji Dzieci Maryi.

Po utworzeniu diecezji częstochowskiej został do niej inkardynowany. Bp Teodor Kubina mianował go w 1926 r. kanclerzem Kurii Diecezjalnej. Urząd ten pełnił przez kolejne trzy lata. Następnie powrócił do pracy dydaktycznej w szkołach częstochowskich (Prywatne Gimnazjum Żeńskie Stowarzyszenia „Nauka i Praca", Prywatne Seminarium Żeńskie Nauczycielskie, Szkoły Powszechne nr 2 i 14). W latach 1929 – 1930 wszedł do Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, a od 16 kwietnia 1930 r. został jego prezesem. W 1930 r. stanął także na czele Koła Księży Abstynentów. Od 1944 r. był konsultorem diecezjalnym (do 1951 r.), cenzorem ksiąg religijnych i egzaminatorem prosynodalnym. Należał także do Komisji a Vigilantia. W 1949 r. złożył urząd prezesa Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, bowiem organizacja ta z przyczyn politycznych została rozwiązana.

Bp Zdzisław Goliński powierzył mu dodatkowo obowiązki sędziego prosynodalnego oraz mianował go członkiem Diecezjalnej Rady Szkolnej (1951 r.) i Radcą Kurii Diecezjalnej (1952 r.). Miał on też swój udział w opracowywaniu projektu statutów Pierwszego Synodu Diecezji Częstochowskiej i Nabożeństw Dodatkowych. Za całokształt postawy kapłańskiej został odznaczony najpierw godnością kanonika honorowego Kapituły Katedralnej, a następnie prałata domowego Jego Świątobliwości (1951 r.). Z powodu pogarszającego się stanu zdrowia z czasem zrezygnował z kanonii honorowej i funkcji egzaminatora prosynodalnego. W 1965 r. świętował złoty jubileusz kapłaństwa. W uroczystych obchodach wziął udział bp Stanisław Czajka i ok. 60 księży. Następnego roku ciężko się rozchorował i na krótko trafił do szpitala w Blachowni. Zmarł 19 listopada 1966 r. w Częstochowie. Pochowano go na miejscowym cmentarzu św. Rocha. Według opinii znających go księży był człowiekiem „o szerokim światopoglądzie", odznaczającym się takimi cechami jak: „świątobliwość i pracowitość

oraz uczynność i życzliwość". Pozostawił drukiem jedną książkę (*Katechizm religii katolickiej*, Częstochowa 1945 – współautor), dwa artykuły naukowe i jedną recenzję.

Bibliografia

AACz sygn. AP 213;

S. Zimorowicz, *Śp. ks. prałat Jan Tomaszewski (1888 – 1966),* CzWD 41 (1967) nr 1, s. 21-24;

J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918 – 1939*, Toruń 2010, ss. 191, 203, 337, 368-369, 509, 630;

J. Związek, *Tomaszewski Jan (1888 – 1966),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 228-229.

c. Ks. Michał Ciesielski (1870 – 1934) (Wiceprezes w latach 1929 – 1930)

Foto. 16. Ks. Michał Ciesielski

Urodził się 29 września 1870 r. we wsi Kozia Góra Stara w powiecie kutnowskim. Jego rodzice, Paweł i Julianna (z d. Dziewulska) Ciesielscy, prowadzili gospodarstwo rolne. Ojciec jego ponadto zajmował się malarstwem. Nauki początkowe pobierał w miejscowej szkole elementarnej. Następnie w latach 1880 – 1888 kształcił się w Gimnazjum Rządowym w Płocku. Po uzyskaniu matury wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Stamtąd został wysłany na studia do Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie przebywał dwa lata.

Wróciwszy do diecezji otrzymał w styczniu 1893 r. święcenia kapłańskie z rąk bpa Aleksandra Bereśniewicza.

Obowiązki wikariusza po raz pierwszy objął w parafii Kowal. W 1898 r. został przeniesiony na to samo stanowisko do parafii kolegiackiej w Kaliszu. Ponadto pełnił tam funkcje kapelana więziennego i prefekta szkolnego. Do szczególnych jego osiągnięć w tym czasie niewątpliwie należało przygotowanie uroczystości jubileuszowej 100-lecia koronacji cudownego obrazu św. Józefa w kościele kolegiackim. W 1899 r. po raz drugi wyjechał na studia do Akademii Duchownej w Petersburgu, skąd powrócił po trzech latach ze stopniem magistra teologii. W międzyczasie był administratorem jednej z podpetersburskich parafii i nauczycielem religii w Instytucie Mikołaja I. W 1902 r. objął probostwo w Chełmcach pod Kaliszem. Po roku przeniesiono go do Częstochowy, gdzie objął posadę prefekta etatowego i rektora kościoła szkolnego pod wezwaniem Imienia Maryi. Dzięki szerokim znajomościom z przedstawicielami władzy carskiej, uzyskał zgodę na odrestaurowanie powierzonej mu świątyni. Prace remontowe rozpoczął w 1905 r. Odtąd kościół ten stał się miejscem jego dalszej działalności duszpasterskiej aż do śmierci. Jeden z jego biografów napisał: „[…] w kościele Imienia Maryi gromadził nie tylko młodzież szkolną, ale także polską inteligencję, dla której odprawiał nabożeństwa i głosił kazania. Był dobrym mówcą kościelnym". Po pierwszej wojnie światowej aktywnie uczestniczył w działaniach na rzecz przyłączenia Górnego Śląska do Polski. W 1919 r. wszedł w skład Komitetu Niesienia Pomocy dla Górnego Śląska w Częstochowie. W dowód jego zasług Wojciech Korfanty odznaczył go Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi oraz specjalnym dyplomem (1921 r.). Od 1920 r. działał także w Lidze Antybolszewickiej w Częstochowie. Bp S. Zdzitowiecki zaś mianował go wizytatorem nauczania religii w szkołach częstochowskich (1918 – 1925), cenzo-

rem ksiąg religijnych (1918 – 1925) i sędzią prosynodalnym w Sądzie Okręgowym w Częstochowie (1918 – 1925). Od 1919 r. był prezesem okręgowego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. Uhonorowany też został godnością kanonika gremialnego (1918 – 1924), a od 1924 r. prałata kustosza Kapituły Kolegiackiej w Kaliszu. Odbył wiele podróży zagranicznych. Zwiedził m.in. Włochy, Francję, Belgię, Niemcy, Anglię, kraje skandynawskie, a także Kaukaz i Krym.

W 1925 r. został inkardynowany do nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Bp T. Kubina mianował go konsultorem diecezjalnym (1926 – 1934), sędzią prosynodalnym (1926 – 1934), egzaminatorem prosynodalnym (1926 – 1934) i cenzorem ksiąg religijnych (1926 – 1934). Od 1929 r. przez rok pełnił funkcję wiceprezesa Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Jednocześnie nauczał religii w Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Częstochowie. Zmarł w dniu 16 lipca 1934 r. Został pochowany na cmentarzu Kule w Częstochowie. Mowę pogrzebową wygłosił wówczas jego uczeń ks. B. Kasprzak, który w biogramie o nim napisał: „Swoim taktem, iście ojcowską serdecznością wzbudzał szacunek dla siebie, a swoją inteligencją o wysokiej kulturze europejskiego człowieka stwarzał słoneczną i pogodną atmosferę miedzy sobą a wychowankami, podwoje dusz młodzieży otwierał tajemniczym kluczem miłości i zdrowej wyrozumiałości […]”. Pozostawił po sobie dwie książki, cztery biogramy i trzy opracowania. Wygłosił natomiast wiele referatów podczas różnego rodzaju zjazdów i konferencji.

Bibliografia

AACz sygn. AP 22;
Śp. ks. Michał Ciesielski, „Niedziela” 9 (1934) nr 30, s. 358;
B. Kasprzak, *Śp. ks. Michał Ciesielski*, MKW 23 (1934) nr 8, s. 370;
L. Jarosiński, *Śp. ks. Michał Ciesielski*, KDW 28 (1934) nr 8-9, s. 203-204;

W. Patykiewicz, *Ks. Michał Ciesielski (1870 – 1934*), CzWD 41 (1967) nr 7-8, s. 188-189;
J. Związek, *Ciesielski Michał*, EK, t. 3, kol. 482-483;
J. Związek, *Ciesielski Michał (1870 – 1934),* SBZCz, t. 1, s. 26-29;
J. Sętowski, *Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, Częstochowa 2005, s. 51-52.

d. Ks. Józef Sobczyński (1889 – 1971) (Wiceprezes w latach 1929 – 1932)

Foto. 17. Ks. Józef Sobczyński

Urodził się 28 lipca 1889 r. we wsi Podwalina w powiecie radomskim. Jego rodzice, Wojciech i Aleksandra (z d. Rokicińska), prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne. Po ukończeniu szkoły elementarnej w 1900 r. udał się, by kontynuować naukę, do Gimnazjum Rządowego w Radomiu. Pięć lat później wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach. Święcenia kapłańskie otrzymał 25 lutego 1912 r. z rąk bpa Augustyna Łosińskiego.

Na pierwszą placówkę duszpasterską jako wikariusz został skierowany do Białego Kościoła. Po roku przeniesiono go do parafii Jędrzejów. Tam pozostał przez kolejne 3 lata, gdzie również nauczał religii w miejscowych szkołach. W 1916 r. mianowano go wikariuszem w parafii Sławków. Podobnie jak w przypadku poprzedniej parafii, pracował także jako katecheta. Od 1917 r. zajął się wyłącznie nauczaniem religii jako etatowy prefekt. Najpierw nauczał w szkołach powszechnych Sosnowca. Po roku objął także w tym mieście nauczanie w szkołach średnich: Gimnazjum H. Rzadkiewiczowej (1918 – 1921;

1931- 1933), Szkole Realnej K. Araszkiewicza, przekształconej na Szkołę Handlową T. Płockiego (1918 – 1927), Szkole Handlowej Żeńskiej im. Królowej Jadwigi (1918 – 1919; 1921 – 1930), Państwowym Gimnazjum Żeńskim im. E. Plater (1925 – 1933) i Gimnazjum Męskim im. B. Prusa (1931 – 1933). W 1924 r. wszedł do zarządu Koła Księży Prefektów w diecezji kieleckiej. Rok później doszło do utworzenia w strukturach Kościoła katolickiego w Polsce nowej diecezji z siedzibą w Częstochowie. Sytuacja ta spowodowała, iż od 1925 r. wszedł on w skład duchowieństwa nowo powstałej diecezji. Nadal też prowadził katechizację w sosnowieckich szkołach. W 1930 r. kard. Aleksander Kakowski powołał go na stanowisko Naczelnego Kapelana Związku Harcerstwa Polskiego. Funkcję tę pełnił niecałe dwa lata. Od 1933 r. w diecezji stanął na czele Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej i Związku Instytucji Opiekuńczych i Stowarzyszeń Dobroczynnych „Caritas". Ponadto był sędzią prosynodalnym (1938 – 1939). Nieustannie natomiast myślał o powrocie do duszpasterstwa parafialnego. Nawet słał w tej sprawie specjalne prośby do Kurii Diecezjalnej. Dopiero w 1939 r. bp T. Kubina mianował go administratorem w parafii Czeladź. W czasie drugiej wojny światowej był wicedziekanem dekanatu będzińskiego (od 1940 r.) i konsultorem diecezjalnym (od 1944 r.). W 1945 r. objął urząd dziekana dekanatu będzińskiego, z kolei na urząd proboszczowski otrzymał nominację 3 lata później. W 1949 r. został prezesem diecezjalnego Związku „Caritas".

Za rządów bpa Z. Golińskiego został członkiem Rady Duszpasterskiej (1951 r.). Ponadto wszedł w skład specjalnej Komisji, której celem było przygotowanie projektu podziału sieci parafialnej w Zagłębiu Dąbrowskim. Warto dodać, że władza diecezjalna podtrzymała jego wcześniejszą nominację na członka Rady Administracyjnej. W 1951 r., za wszelkie dotychczasowe osiągnięcia na rzecz diecezji, został odznaczony godnością kanonika gremialnego Kapituły Katedralnej

w Częstochowie (piąta kanonia). Od 1958 r. pełnił funkcję wizytatora parafii dziekańskich w okręgu będzińskim.

Bp Stefan Bareła z kolei wystarał się dla niego o godność prałata honorowego Jego Świątobliwości. Ze względu na stan zdrowia w 1970 r. zrezygnował z urzędu dziekańskiego. Zmarł 22 maja 1971 r. w Czeladzi. Został pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym. Pozostawił po sobie jeden artykuł naukowy pt. „Działalność Akcji Katolickiej wobec uchwał I-go Plenarnego Synodu Polskiego".

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/227;

J. Związek, *Ks. Sobczyński Józef (1889 – 1971),* CzWD 45 (1971) nr 11-12, s. 278-282;

50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951 – 2001, red. K. Korn, R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002, s. 119;

J. Kapuściński, *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939*, „Roczniki Historii Kościoła" 4/59 (2012), s. 140.

e. Ks. Wojciech Koźlicki (1890 – 1945) (Wiceprezes w latach 1932 – 1939)

Foto. 18. Ks. Wojciech Koźlicki

Urodził się 19 stycznia 1890 r. we wsi Łany Wielkie w powiecie olkuskim. Rodzicami jego byli Józef i Antonina (z d. Sierszeń), którzy prowadzili własne gospodarstwo rolne. Początkowe nauki pobierał w szkole elementarnej w rodzimej miejscowości. Następnie kształcił się w Rządowej Szkole Rzemieślniczej w Olkuszu. W 1908 r. wstąpił do Seminarium Duchownego

w Kielcach. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1913 r. z rąk bpa A. Łosińskiego.

Pierwsze kroki w pracy duszpasterskiej stawiał jako wikariusz w parafii Sławków. Stamtąd po roku przeniesiono go na wikariat do Zagórza. W 1916 r. podjął pracę katechetyczną jako prefekt szkolny w Będzinie. Trzy lata później objął stanowisko prefekta etatowego w Państwowym Gimnazjum im. S. Staszica w Sosnowcu. Podczas wojny polsko-bolszewickiej pełnił funkcję kapelana wojskowego w I pułku Syberyjskiej Brygady Piechoty (1920 – 1921). Następnie przeniesiono go do rezerwy. Po powrocie ponownie objął obowiązki prefekta w Państwowym Gimnazjum im. S. Staszica w Sosnowcu. Od 1923 r. nauczał religii także w miejscowym Państwowym Gimnazjum Męskim im. B. Prusa. Z czasem został też spowiednikiem Sióstr Karmelitanek w Sosnowcu. W 1921 r. wybrano go prezesem Koła Księży Prefektów w Zagłębiu Dąbrowskim. Z kolei od 1924 r. wszedł w skład Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Kielcach.

W 1925 r. został inkardynowany do diecezji częstochowskiej. Bp T. Kubina pozostawił go nadal na dotychczasowych stanowiskach. Dopiero w 1928 r. przeniósł go do Częstochowy i powierzył funkcję prefekta w Gimnazjum Męskim im. R. Traugutta. W latach 1929 – 1930 zajmował ponadto stanowisko notariusza w Sądzie Biskupim. Podjął się też nauczania religii w Prywatnym Gimnazjum Koedukacyjnym Związku Nauczycielstwa Szkół Średnich w Częstochowie (1929 – 1931). Włączył się również w działalność Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, gdzie od 1932 r. został jego wiceprezesem. Wykazywał duże zainteresowanie Sodalicją Mariańską i to od czasów swego pobytu w Zagłębiu Dąbrowskim. Toteż w latach 1931 – 1935 był Moderatorem Diecezjalnym Sodalicji Mariańskiej Szkół Średnich Męskich. Nauczał także religii w Szkole Powszechnej nr 4 w Częstochowie (1933 – 1934). Od 1935 r.

przejął funkcję Asystenta Kościelnego Katolickiego Stowarzyszenia Mężów (1935 – 1939). W międzyczasie zajął się opracowywaniem listów pasterskich i przemówień bpa T. Kubiny, które wydał w dwóch tomach pt. „W podniosłych chwilach i doniosłych sprawach" (Częstochowa 1931). Wiele też publikował na łamach „Niedzieli" i „Kalendarza Jasnogórskiego". Według ustaleń ks. prof. Jana Związka ogółem wydał drukiem 26 artykułów.

W czasie okupacji hitlerowskiej nadal nauczał religii w szkołach powszechnych Częstochowy. Jednak nieustannie podupadał na zdrowiu. Z powodu utraty głosu zaprzestał nauczania w 1940 r., w pełni poświęcając się działalności duszpasterskiej w parafii św. Barbary w Częstochowie. Zmarł 21 kwietnia 1945 r. w Częstochowie. Został pochowany na miejscowym cmentarzu św. Rocha.

Bibliografia

AACz sygn. AP 91;

J. Związek, *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* SPTK, t. 6, s. 201-202;

W. Wlaźlak, *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* SBZCz, t. 1, s. 63-64;

D. Krześniak-Firlej, *Księża prefekci diecezji kieleckiej 1918 – 1939*, Kielce 2001, ss. 113-115, 164-166, 195, 210-211, 221, 224;

J. Związek, *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 109-110.

f. Ks. Paweł Głowala (1892 – 1964) (Wiceprezes w 1948 r.)

Foto. 19. Ks. Paweł Głowala

Urodził się 2 kwietnia 1892 r. w Zabrzu na Górnym Śląsku. Jego rodzicami byli Karol i Maria (z d. Wyciślok) Głowala. Szkołę powszechną ukończył w rodzimej miejscowości. Od 1905 r. kontynuował naukę w Krakowie. Egzamin dojrzałości złożył w Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. Następnie wstąpił do Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie. Po odbyciu wymaganych studiów filozoficzno – teologicznych otrzymał święcenia kapłańskie w dniu 15 sierpnia 1916 r. z rąk abpa Albina Symona. W tym czasie trwała pierwsza wojna światowa, toteż kolejne 2 lata spędził jako sanitariusz w wojsku pruskim. W 1918 r. objął stanowisko wikariusza w parafii Pabianice. Sześć lat później podjął obowiązki głoszenia misji parafialnych na terenie całej Polski.

W 1928 r. wystąpił ze Zgromadzenia Księży Misjonarzy i został inkardynowany do diecezji częstochowskiej. Najpierw przez kilka miesięcy pełnił funkcję wikariusza tymczasowego w parafii Działoszyn. Jeszcze w tym samym roku otrzymał przeniesienie na wikariat do parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu. Od 1930 r. podjął się nauczania religii w Gimnazjum im. E. Plater w Sosnowcu. Po roku zrezygnował z obowiązków prefekta szkolnego. W latach 1931 – 1932 był wikariuszem w parafii św. Rocha w Częstochowie, gdzie z wielkim zaangażowaniem oddał się działalności dobroczynnej (m.in. założył kuchnię dla biednych dzieci). W 1932 r.

otrzymał nominację na prefekta etatowego szkół średnich w Sosnowcu. Od tego czasu na stałe zamieszkał w Zagłębiu Dąbrowskim. Nauczał religii w Gimnazjum Męskim im. S. Staszica (1932 – 1939), Gimnazjum Męskim im. B. Prusa (1932 – 1939), Gimnazjum Żeńskim H. Rzadkiewiczowej (1932 – 1933; 1935 – 1936) i Liceum Handlowym Koedukacyjnym (od 1937 r.). Po zakończeniu drugiej wojny światowej bp T. Kubina mianował go referentem ds. nauczania religii w diecezji częstochowskiej przy Kuratorium Śląskiego Okręgu Szkolnego. Obowiązki te pełnił w latach 1945 – 1950. W międzyczasie był wiceprezesem Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1948 r.). Następnie objął stanowisko rektora kościoła św. Barbary w Dąbrowie Górniczej.

Stan zdrowia jednak nie pozwolił mu dłużej zajmować się tą świątynią, to też w 1955 r. przeszedł na emeryturę. Zamieszkał wówczas w Sosnowcu, gdzie służył pomocą duszpasterską przy kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa. Ponadto od 1958 r. był spowiednikiem Sióstr Jadwiżanek w Sosnowcu. Zmarł po ciężkiej chorobie 25 lutego 1964 r. Został pochowany na cmentarzu w Sosnowcu. Pozostawił drukiem jedno kazanie na łamach „Współczesnej Ambony".

Bibliografia

AACz sygn. AP 45;

J. Związek, *Ks. Głowala Paweł*, biogram z dnia 5 listopada 1974 r. (w posiadaniu autora);

P. Głowala, *Kazanie na uroczystość Rodziny Świętej*, „Współczesna Ambona" 3 (1948) nr 1, s. 63-67.

g. Ks. Józef Chwistecki (1907 – 1994) (Wiceprezes w latach 1948 – 1949)

Foto. 20. Ks. Józef Chwistecki

Urodził się 7 lipca 1907 r. w Jaworznie w powiecie chrzanowskim. Jego rodzicami byli Franciszek i Wiktoria (z d. Sroka) Chwisteccy. Początkowe nauki zdobywał w miejscowej szkole powszechnej. W 1918 r. udał się do Prywatnego Gimnazjum w Chrzanowie, jednak po roku, ze względu na stan zdrowia, zrezygnował ze zdobywania tam wykształcenia. W 1923 r. ponownie rozpoczął edukację, zdając pomyślnie egzaminy do Państwowego Gimnazjum im. S. Staszica w Chrzanowie. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1927 r. Rok później wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał 4 czerwca 1933 r. na Jasnej Górze z rąk bpa T. Kubiny.

Na pierwszą placówkę duszpasterską jako wikariusz został skierowany do parafii św. Katarzyny w Grodźcu. W 1935 r. został przeniesiony do parafii św. Zygmunta w Częstochowie. Po dwóch latach otrzymał nominację na stanowisko prefekta w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Częstochowie. Prowadził tam także zajęcia z liturgiki i śpiewu gregoriańskiego (1937 – 1939), liturgiki (1939 – 1945) i historii Kościoła (1939 – 1940; 1941 – 1942). W 1939 r. uzyskał stopień naukowy magistra teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przedstawiając pracę pt. „Cele etyczne wychowania". W latach 1944 – 1945 pełnił funkcję

wicerektora Częstochowskiego Seminarium Duchownego. Po zakończeniu drugiej wojny światowej bp T. Kubina mianował go prefektem szkół średnich w Częstochowie: w Państwowym Męskim Gimnazjum i Liceum im. R. Traugutta (1945 – 1951) oraz w Prywatnym Gimnazjum i Liceum dla Dorosłych (1945 – 1951). Poza tym pełnił obowiązki kapelana w Zakładzie dla Paralityków Św. Antoniego w Częstochowie. Od 1948 r. był również kapelanem Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów w Wyższej Szkole Administracyjno – Handlowej w Częstochowie i wiceprezesem Diecezjalnego Koła Księży Prefektów.

Kolejny rządca diecezji bp Z. Goliński powierzył mu administrację parafią św. Rodziny w Częstochowie (od 1951 r.). Oprócz tego mianował go członkiem Rady Duszpasterskiej (1951 r.) i Diecezjalnej Rady Szkolnej (1951 r.), przewodniczącym Diecezjalnej Rady ds. Organistów (1952 r.), dziekanem dekanatu częstochowskiego drugiego (1957 r.), wizytatorem nauczania religii w szkołach średnich Częstochowy (1959 r.) i wiceprzewodniczącym Diecezjalnej Rady de Vigilantia (1961 r.). Poza stanowiskami na szczeblu administracyjnym otrzymał także godność kanonika honorowego Kapituły Katedralnej w Częstochowie.

Bp S. Bareła natomiast włączył go do grona księży konsultorów (1964 r.), a ponadto ustanowił członkiem Komisji ds. Artystyczno – Budowlanych Bazyliki Katedralnej (1970 r.), wiceprzewodniczącym Diecezjalnego Komitetu Roku Świętego (1973 r.) i członkiem Podkomisji ds. Seminariów Duchownych przy Komisji ds. Powołań i Seminariów Duchownych II Synodu Diecezji Częstochowskiej (1977 r.). Wystarał się także dla niego o godność kanonika gremialnego Kapituły Katedralnej w Częstochowie (1966 r.) i prałata domowy Jego Świątobliwości (1975 r.).

Z kolei z nominacji bpa Stanisława Nowaka wszedł w skład Komisji ds. Bazyliki Katedralnej (1988 r.). W 1990 r. został zwolniony z urzędu proboszcza parafii katedralnej i prze-

szedł na emeryturę. Od tego czasu zamieszkał przy parafii św. Rodziny. Zmarł 2 lipca 1994 r. w Częstochowie. Pochowano go na miejscowym cmentarzu św. Rocha. Pozostawił drukiem wspomnienia o bpie T. Kubinie.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/325;

M. Duda, *Ks. Józef Chwistecki (1907 – 1994),* WACz 68 (1994) nr 11, s. 65-68;

50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951 – 2001, red. K. Korn, R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002, s. 107-108;

B. Popiołek, *Chwistecki Józef (1907 – 1994),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 45.

h. Ks. Władysław Tomalka (1898 – 1938) (Sekretarz w latach 1929 – 1932)

Foto. 21. Ks. Władysław Tomalka

Urodził się 8 grudnia 1898 r. w Strzelcach Małych w powiecie radomszczańskim. Jego rodzice, Ignacy i Zofia (z d. Nowicka) Tomalka, prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne. Naukę rozpoczął w szkole elementarnej w Przedborzu. Od 1913 r. kontynuował ją w Gimnazjum w Piotrkowie. W 1917 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie otrzymał 18 czerwca 1922 r. z rąk bpa S. Zdzitowieckiego.

Pierwsze kroki w pracy duszpasterskiej stawiał jako wikariusz w parafii Burzenin pod czujnym

okiem wytrawnego proboszcza ks. kanonika Jana Czyżo. Po dwóch latach został skierowany na studia specjalistyczne do Lowanium (Belgia). Był tam jedynie rok. Następnie przez 4 miesiące (lipiec – październik) pracował wśród wychodźców polskich we Francji (Pas-de-Calais). Jeszcze w 1925 r. został przyjęty na studia do Rzymu (Angelicum). Tam 2 lipca 1927 r. uzyskał stopień doktora prawa kanonicznego już jako duchowny nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Po powrocie ze studiów objął stanowisko wikariusza w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu. W 1928 r. bp T. Kubina mianował go prefektem Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Funkcję tę pełnił do 1929 r., kiedy to objął urząd sekretarza (notariusza) w Kurii Diecezjalnej. Pełnił też obowiązki kapelana Sióstr Nazaretanek w Częstochowie (do 1936 r.). Ponadto nauczał religii w Szkole Męskiej Rzemieślniczo – Przemysłowej w Częstochowie (1929 – 1936). Należał przy tym do Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, gdzie przez trzy lata pełnił funkcję sekretarza. W 1930 r. otrzymał nominację na obrońcę węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim.

W 1936 r. powrócił do duszpasterstwa parafialnego. Objął wówczas administrację nowo powstałej parafii św. Antoniego w Częstochowie. Zmarł nagle 4 lutego 1938 r. w wyniku komplikacji pooperacyjnych. Został pochowany na cmentarzu Kule w Częstochowie. Zapisał w testamencie dział ziemi na rzecz planowanej parafii w rodzimej miejscowości, stając się tym samym jej fundatorem (parafię erygowano w 1939 r.). Współpracował z tygodnikiem diecezjalnym „Niedziela", na łamach którego opublikował dwa opracowania i dwie recenzje książek.

Bibliografia

AACz sygn. AP 212;

W. P[atykiewicz], *Ks. Władysław Tomalka (1898 – 1938),* CzWD 38 (1964) nr 10, s. 241-242;

J. Sętowski, *Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny*, Częstochowa 2005, s. 312;
J. Kapuściński, *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939,* „Roczniki Historii Kościoła" 4/59 (2012), s. 141.

i. Ks. Piotr Sobański (1897 – 1965) (Sekretarz w latach 1932 – 1939)

Foto. 22. Ks. Piotr Sobański

Urodził się 19 maja 1897 r. w Zduńskiej Woli. Po ukończeniu tam szkoły powszechnej naukę kontynuował w gimnazjum. W 1914 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie otrzymał 16 listopada 1919 r. na Jasnej Górze z rąk bpa Władysława Krynickiego.

Początkowo jako wikariusz prowadził działalność duszpasterską w parafii Kłobuck. Jednocześnie nauczał religii w miejscowej szkole powszechnej. Jeszcze w 1919 r. otrzymał nominację na wikariat do Mstowa, ze wskazaniem nauczania religii w tamtejszej szkole. Od 1920 r. został mianowany już prefektem etatowym. Jako etatowy nauczyciel religii nauczał w następujących szkołach w Częstochowie: w Szkole Kolejowej (1920 – 1927), Szkole Żeńskiej Zawodowej (1920 – 1934), Szkole Handlowej Sióstr Zmartwychwstanek (1922 – 1934), Seminarium Nauczycielskim Męskim im. T. Kościuszki (1927 – 1934; 1937 – 1938), Gimnazjum Męskim im. H. Sienkiewicza (1934 – 1939), Szkole Powszechnej nr 2 (1937 – 1939) i Szkole Powszechnej nr 19 (1938 – 1939). Jego aktywność na polu dydaktycznym

budziła powszechny podziw i szacunek. Był krzewicielem szkolnych Sodalicji Mariańskich, toteż nie dziwi fakt, że bp T. Kubina mianował go najpierw moderatorem Sodalicji Mariańskich Żeńskich Szkół Średnich w Częstochowie (1928 r.), a następnie diecezjalnym moderatorem Sodalicji Mariańskich Gimnazjów Żeńskich (1929 – 1939). Oprócz tej organizacji żywo włączył się w ruch harcerski. W latach 1923 – 1933 był nawet kapelanem częstochowskiego Hufca Związku Harcerstwa Polskiego. Należał przy tym do Rady Szkolnej Powiatu w Częstochowie (1938 r.). Ponadto był wizytatorem nauki religii w szkołach powszechnych Częstochowy (1938 r.). Bp T. Kubina z czasem powołał go na stanowisko diecezjalnego moderatora Szkół Średnich Męskich (1935 – 1939). Zaangażował się także w działalność stowarzyszenia prefektów szkolnych, początkowo na szczeblu miejskim, a później diecezjalnym. W latach 1929 – 1939 wchodził w skład Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (sekretarz w latach 1932 – 1939). Poza aktywnością szkolną pełnił funkcję kapelana Sióstr Zmartwychwstanek w Częstochowie (1925 – 1934).

W okresie drugiej wojny światowej otrzymał nominację na administratora, a następnie proboszcza parafii Mykanów (1941 – 1952). Odtąd już całkowicie poświęcił się duszpasterstwu parafialnemu. Dzięki jego staraniom wybudowano kaplicę w Rybnej (1950 r.), bowiem mieszkańcy tej miejscowości mieli do pokonania znaczą odległość, by dotrzeć do kościoła parafialnego. W 1943 r. został wicedziekanem dekanatu mstowskiego. Trzy lata później otrzymał nominację na egzaminatora prosynodalnego, którą także podtrzymał kolejny rządca diecezji bp Z. Goliński. On to mianował go również członkiem Rady Duszpasterskiej (1951 r.) i wizytatorem parafii dziekańskich w okręgu wieluńskim (1952 r.). W 1952 r. objął probostwo w Kamieńsku. Za dotychczasowe osiągnięcia na rzecz diecezji uhonorowano go godnością kanonika RM (1952 r.). Ponadto

w latach 1956 – 1962 był wicedziekanem dekanatu gorzkowickiego. Zmarł 30 września 1965 r. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Kamieńsku.

Bibliografia

AACz sygn. AP 197;
Z. Grządzielski, *Leksykon miasta i gminy Kamieńsk. Część I*, Radomsko (brw), s. 97.

j. Ks. Stanisław Okamfer (1909 – 1992) (Sekretarz w latach 1948 – 1949)

Foto. 23. Ks. Stanisław Okamfer

Urodził się 24 października 1909 r. w Dębowej Górze koło Sosnowca. Jego rodzicami byli Władysław i Wiktoria (z d. Piechota) Okamferowie. Ojciec pracował w Fabryce A. Deichsela w Sosnowcu, a z czasem zajął się kupiectwem. Początkowe nauki zdobywał w domu rodzinnym. W latach 1919 – 1926 kształcił się w Gimnazjum Realnym w Sosnowcu. Następnie podjął pracę w jednym z sosnowieckich zakładów przemysłowych. Od 1927 r. kontynuował naukę w Gimnazjum im. B. Prusa w Sosnowcu, gdzie trzy lata później otrzymał świadectwo dojrzałości. W 1930 r. wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął 7 lipca 1935 r. na Jasnej Górze z rąk bpa T. Kubiny.

Pierwsze kroki kapłańskie stawiał w parafii Rozprza, gdzie także nauczał religii w miejscowych szkołach powszechnych.

W 1937 r. otrzymał nominację na prefekta etatowego w szkołach radomszczańskich. Nauczał najpierw w Szkole Handlowej Polskiej Macierzy Szkolnej i szkołach powszechnych. Ponadto był kapelanem w Szpitalu Miejskim i spowiednikiem Sióstr Sercanek w Radomsku i Radziechowicach. Funkcje te pełnił przez okres okupacji hitlerowskiej. W międzyczasie studiował psychologię na tajnych zajęciach Uniwersytetu Poznańskiego, działającego w mieszkaniu ks. prof. Mieczysława Dybowskiego. Wspierał też żołnierzy AK jako ich kapelan w regionie radomszczańskim, przez co był aresztowany przez hitlerowców. Zaraz po zakończeniu wojny był prefektem w Państwowego Gimnazjum i Liceum im. F. Fabianiego w Radomsku. Jeszcze w 1945 r. otrzymał nominację na prefekta etatowego do Państwowego Żeńskiego Gimnazjum i Liceum im. E. Plater w Sosnowcu. W mieście tym objął także funkcje kapelana Sióstr Karmelitanek i kapelana Żeńskiego Hufca Związku Harcerstwa Polskiego. W latach 1948 – 1949 był sekretarzem Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Ze względów politycznych został usunięty ze stanowiska prefekta (1950 r.). Bp T. Kubina mianował go wówczas ojcem duchownym w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Prowadził tam także zajęcia z ascetyki. W 1950 r. uzyskał stopień magistra teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, na podstawie pracy pt. „Zarys monografii parafii Koniecpol pow. Włoszczowski". Sześć lat później otrzymał przeniesienie na stanowisko wicerektora do Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie.

W 1957 r. na własne życzenie powrócił do duszpasterstwa parafialnego. Bp Z. Goliński powierzył mu wtedy probostwo w parafii Opatrzności Bożej w Częstochowie i urząd wicedziekana dekanatu częstochowskiego drugiego. Pełnił też wiele innych funkcji, między innymi był: referentem Duszpasterstwa Kobiet w Polsce, wykładowcą w Prymasowskim Studium dla Sióstr Przełożonych w Częstochowie, wizytatorem parafii

dziekańskich okręgu radomszczańskiego, wizytatorem religii szkół podstawowych w Częstochowie, spowiednikiem Sióstr Uczennic Boskiego Mistrza, wiceprzewodniczącym Teologicznego Koła Naukowego w Częstochowie i członkiem Oddziału Katowickiego Polskiego Towarzystwa Archeologicznego. W 1970 r. został proboszczem parafii Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu oraz dziekanem dekanatu sosnowieckiego drugiego. Po trzech latach przeszedł na prawie roczny urlop. Następnie objął probostwo w Lututowie, gdzie szerzył z wielką gorliwością kult maryjny. W 1982 r. bp S. Bareła wręczył mu nominacje na proboszcza w Osjakowie, dziekana dekanatu wieluńskiego i wizytatora parafii dziekańskich okręgu częstochowskiego. Również w tej parafii szerzył pobożność maryjną. Od 1983 r. wszedł w skład Diecezjalnego Komitetu Pomocy Bliźniemu, który udzielał wparcia więźniom politycznym, internowanym i ich rodzinom. W 1985 r. przeszedł na emeryturę, zamieszkując w Domu Księży w Częstochowie. Nieustannie zabiegał o wszczęcie procesu beatyfikacyjnego Sługi Bożej Wandy Malczewskiej. Za osiągnięcia na rzecz diecezji został odznaczony godnością kanonika gremialnego Kapituły Kolegiackiej w Wieluniu. Zmarł 24 września 1992 r. w Częstochowie. Został pochowany w krypcie kaplicy na cmentarzu w Sosnowcu – Zagórzu. Wydał drukiem dwie książki (jedną jako współautor) i wiele artykułów, publikowanych na łamach „Ekspresu Zagłębiowskiego".

Bibliografia

AACz sygn. AP 325;

S. Okamfer, *Krótka saga rodziny Okamferów 1736 – 1941*, EZ 34–35 (1992) nr 7-8, s. 30-31;

M. Mikołajczyk, *Ks. Stanisław Okamfer (1909 – 1992),* WACz 68 (1994) nr 3, s. 16-18;

J. Przemsza – Zieliński, *Sosnowiecka encyklopedia historyczna. Sygnały biograficzno – tematyczne*, Sosnowiec 1996, z. 3, s. 318-319;
J. Związek, *Przeszłość kościelna parafii rzymskokatolickich na terenie gminy Osjaków*, w: *Monografia Gminy Osjaków*, red. J. Książek, Wieluń 2012, s. 140.

k. Ks. Józef Szewczyk (1895 – 1960) (Skarbnik w latach 1929 – 1939)

Foto. 24. Ks. Józef Szewczyk

Urodził się 9 marca 1895 r. w Truskolasach koło Częstochowy. Jego rodzice, Paweł i Agnieszka (z d. Kurzacz) Szewczykowie, prowadzili własne gospodarstwo rolne. Pierwsze nauki pobierał w miejscowej szkole powszechnej. Od 1908 r. kształcił się w I Polskim Gimnazjum Filologicznym w Częstochowie (dyrektor W. Kuropatwiński), gdzie po siedmiu latach otrzymał świadectwo dojrzałości. W 1915 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie przyjął 22 czerwca 1919 r.

Na pierwszą placówkę duszpasterską jako wikariusz został skierowany do parafii Kruszyn koło Włocławka. Po roku otrzymał nominację na wikariat do parafii Kowal, gdzie ponadto nauczał religii w miejscowych szkołach powszechnych. W 1921 r. został przeniesiony na stanowisko wikariusza do parafii Lubień. W latach 1920 – 1922 brał udział w kursach katechetycznych (Poznań i Wilno), co miało swoje znaczenie przy nominacji w 1922 r. na prefekta etatowego do Rudy Pabianickiej. Dwa lata później objął stanowisko prefekta etatowego w częstochowskich szkołach powszechnych. W międzycza-

sie odbył kurs księgowości w Łodzi i kurs katechetyczny w Lublinie. W 1925 r. wyjechał do Francji, podejmując duszpasterstwo polonijne w Abscon. Jeszcze tego samego roku został inkardynowany do nowo powstałej diecezji częstochowskiej. W 1926 r. prowadził działalność duszpasterską wśród wychodźców we wschodniej Francji (Hayange). Z powodu braku odpowiedniej liczby duchowieństwa powrócił do diecezji, obejmując urząd skarbnika w Kurii Biskupiej (1926 – 1937). Nadal przy tym nauczał religii w szkołach powszechnych Częstochowy (1926 – 1939). Objął także funkcje kapelana Sióstr Szarytek w Częstochowie (1927 – 1933), sekretarza Diecezjalnych Dzieł Misyjnych (1928 – 1937), skarbnika Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1929 – 1939), członka Rady Gospodarczej Gimnazjum Biskupiego w Wieluniu (1933 – 1937) i skarbnika Stowarzyszenia Samopomocy Kapłanów (1937 – 1945).

Pierwsze cztery miesiące 1938 r. pełnił urząd administratora parafii Olsztyn. W czasie drugiej wojny światowej przebywał w Częstochowie, gdzie nauczał religii w szkole powszechnej nr 6 (1939 – 1945) oraz był kapelanem Zgromadzenia Braci Szkolnych (1943 – 1945) i administratorem Domu Księży Emerytów (do 1945 r.). W 1945 r. bp T. Kubina mianował go administratorem parafii Mierzyce. Po roku został wicedziekanem dekanatu wieluńskiego drugiego. Od 1947 r. pełnił urząd proboszcza ekspozytury Kiedrzyn i prefekta najpierw szkoły podstawowej nr 1 w Częstochowie, a od 1957 r. szkoły podstawowej w Kiedrzynie. W latach 1948 – 1949 wchodził w skład Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Za jego rządów placówka w Kiedrzynie została podniesiona do rangi parafii. W tym celu poddał gruntownemu remontowi miejscową świątynię oraz zakupił budynek mieszkalny, który przystosował na plebanię. Ze względu na pogarszający się stan zdrowia przeszedł na emeryturę (1959 r.) i zamieszkał na plebanii w Kiedrzynie. Zmarł 11 maja 1960 r. w jednym ze szpitali

w Częstochowie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Truskolasach. Za działalność oświatową i społeczną był uhonorowany Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości (1928 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1953 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. Warto dodać, że ofiarował on dział ziemi w Truskolasach pod budowę Domu Starców i Sierot.

Bibliografia

AACz sygn. AP 206;
W.P. Wlaźlak, *Ks. Józef Szewczyk (1895 – 1960),* WACz 79 (2005) nr 9–11, s. 103-104.

l. Ks. Stanisław Paras (1906 – 1994) (Skarbnik w latach 1948 – 1949)

Foto. 25. Ks. Stanisław Paras

Urodził się 28 sierpnia 1906 r. w Wólce Skotnickiej w powiecie koneckim. Jego rodzicami byli Jan i Marianna (z d. Ryszka) Parasowie. Nauki początkowe pobierał w szkole elementarnej w Skotnikach w latach 1915 – 1920. Następnie kontynuował je w Prywatnym Gimnazjum w Piotrkowie [Trybunalskim], skąd po dwóch latach przeniósł się do miejscowego Państwowego Gimnazjum im. B. Chrobrego, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości (1927 r.). Wówczas wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał 29 czerwca 1932 r. na Jasnej Górze z rąk bpa T. Kubiny.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany jako wikariusz do parafii w Myszkowie. Tam przez rok, oprócz zajęć parafialnych, nauczał w miejscowej szkole powszechnej. W 1933 r. otrzymał nominację na identyczne stanowiska do parafii św. Józefa w Częstochowie. Poza pracą duszpasterską i katechetyczną zajmował się także działalnością naukową. W 1938 r. uzyskał na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego stopień magistra teologii na podstawie pracy pt. „Wolność woli ludzkiej ze stanowiska psychologicznego". Od tego też roku pełnił funkcję prokuratora (ekonoma) w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Jednocześnie podjął studia na dwóch Wydziałach Uniwersytetu Jagiellońskiego: Filozoficznym (psychologia i pedagogika) i Medycznym (biologia ogólna). W czasie drugiej wojny światowej studia te kontynuował na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. W 1945 r. uzyskał na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego stopień magistra filozofii na podstawie rozprawy o rozwoju szkół katedralnych na ziemiach polskich. Następnie bp T. Kubina mianował go prefektem etatowym w Częstochowie, gdzie nauczał religii w Państwowym Gimnazjum i Liceum im. H. Sienkiewicza oraz Państwowym Liceum Pedagogicznym. Jako katecheta podejmował wiele inicjatyw wśród młodzieży, począwszy od kierowania Sodalicją Mariańską, po kapelaństwo hufcami częstochowskiego Związku Harcerstwa Polskiego. Brał też czynny udział w kursach katechetycznych, organizowanych na terenie całego kraju, gdzie wygłaszał specjalistyczne referaty. Wiele też publikował. Współpracował z tego tytułu z takimi czasopismami jak: „Ateneum Kapłańskie", „Ambona Współczesna", „Homo Dei" i „Niedziela". W 1948 r. wydał drukiem książkę pt. „Duszpasterz młodzieży. Studium psychologiczno - wychowawcze". W tym samym roku uzyskał na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego stopień doktora

filozofii na podstawie pracy „Osobowość duszpasterza młodzieży". W latach 1948 – 1949 był skarbnikiem Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Jego zaangażowanie w pracę z młodzieżą nie podobały się ówczesnym władzom komunistycznym, które zaczęły go szykanować i utrudniać działalność duszpasterską.

Ze względu na te okoliczności objął w 1950 r. probostwo w parafii Przedmość. Po pięciu latach bp Z. Goliński mianował go proboszczem parafii Dobryszyce, a z czasem wicedziekanem dekanatu radomszczańskiego. W 1957 r. został przeniesiony do parafii Strzemieszyce w Zagłębiu Dąbrowskim. Najpierw jako wikariusz, a później proboszcz kontynuował budowę plebanii oraz remont i wystrój kościoła parafialnego. Pełnił ponadto funkcje spowiednika miejscowych Sióstr Pasjonistek i rejonowego wizytatora nauczania wiary. Był też członkiem Rady de Vigilantia. Od 1960 r. przez trzy kadencje był dziekanem dekanatu dąbrowskiego. Za zasługi na rzecz diecezji został odznaczony godnością kanonika honorowego Kapituły Katedralnej w Częstochowie. Z kolei bp S. Bareła wystarał się dla niego o godność kapelana honorowego Jego Świątobliwości (1973 r.). W 1975 r. został dziekanem dekanatu strzemieszyckiego, a pięć lat później dziekanem dekanatu dąbrowskiego drugiego. Rezygnację jego z probostwa strzemieszyckiego przyjął dopiero bp Stanisław Nowak w 1985 r. Zamieszkał od tego czasu w Domu Księży w Częstochowie. W 1991 r. został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zmarł 25 lutego 1994 r. w Częstochowie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Strzemieszycach Wielkich. Pozostawił po sobie drukiem jedną książkę, sześć artykułów naukowych (niektóre wydane w odcinkach), jedno wspomnienie i trzynaście kazań (młodzieżowych i okolicznościowych).

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/181;
M. Mikołajczyk, *Ks. Stanisław Paras (1906 – 1994),* WACz 68 (1994) nr 10, s. 40-44;
E. Nowak, *Wspomnienie pośmiertne o ks. prałacie Stanisławie Parasie*, GS (1994) nr 2, s. 4-5;
S. Cyran, *„Parasol". Wspomnienie o ks. Parasie ze Strzemieszyc*, w: *Kapłan w moim życiu*, Warszawa 1996, s. 105-107;
S. Urbański, *Paras Stanisław (1906 – 1994),* SPTK, t. 9, s. 468-469;
M. Trąba, *Paras Stanisław (1906 – 1994),* SBZCz, t. 1, s. 112-115;
M. Trąba, *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej – Strzemieszycach (1911 – 2011*), Katowice 2011, s. 137-143;
J. Kapuściński, *Duchowieństwo parafii Dobryszyce*, „Zeszyty Radomszczańskie" 9 (2014), s. 266-267.

ł. Ks. Franciszek Gryglewicz (1897 –1957) (Członek Zarządu w latach 1929 – 1939)

Foto. 26. Ks. Franciszek Gryglewicz

Urodził się 24 listopada 1897 r. w mieście Koło. Jego rodzice, Feliks i Zofia (z d. Sobolewska) Gryglewiczowie, byli pochodzenia mieszczańskiego. Mieli jeszcze młodszego syna Feliksa, który również został duchownym. Zarówno do szkoły powszechnej, jak i średniej uczęszczał w rodzinnym mieście. Następnie naukę kontynuował w Liceum im. Piusa X we Włocławku. Tam w 1916 r. wstąpił do Seminarium Duchownego. Już jako alumn odkrył w sobie talent pisarski, stąd zaangażował się w publikowanie kleryckiego czasopisma „Przed-

świt". Był nawet jego redaktorem w ostatnim roku pobytu w seminarium. Święcenia kapłańskie otrzymał 18 czerwca 1922 r. z rąk bpa S. Zdzitowieckiego.

Jako wikariusz został skierowany do pracy w parafii Praszka. Jeszcze tego samego roku otrzymał angaż na stanowisku prefekta etatowego w miejscowej szkole powszechnej. W 1924 r. przeniesiono go do Częstochowy, gdzie kontynuował działalność katechetyczną. Nauczanie religii wymagało nieustannego doskonalenia warsztatu nauczyciela, stąd wystosował prośbę do władz diecezjalnych, by te skierowały go na studia specjalistyczne. Sytuację tę skomplikowała reorganizacja struktur diecezjalnych w Polsce, bowiem w 1925 r. utworzono diecezję częstochowską, do której został inkardynowany. W nowo powstałej diecezji nadal był częstochowskim prefektem. Nauczał w Gimnazjum Sióstr Nazaretanek (1926 – 1927), Gimnazjum Żeńskim im. J. Słowackiego (1927 – 1934) oraz Szkołach Powszechnych nr 6 (1927 – 1933) i nr 11 (1934 – 1939). Jego zaangażowanie w katechizację wyrażało się również poprzez podejmowanie wielu dodatkowych inicjatyw szkolnych (m.in. prowadzenie Sodalicji Mariańskich, organizowanie przedstawień scenicznych, pisanie scenariuszy występów, utworzenie biblioteki religijnej). Miał przy tym wyjątkowy wpływ na swoich uczniów, którzy darzyli go wielkim szacunkiem. Pełnił także obowiązki kapelana Sióstr Nazaretanek w Częstochowie (1926– 1927) i kapelana miejscowego więzienia (1927 r.). Wiele czasu poświęcał pisarstwu. Współpracował z takimi czasopismami jak: „Kronika Diecezji Kujawsko – Kaliskiej", „Niedziela" czy „Kalendarz Jasnogórski". W 1929 r. udał się na Pierwszą Pielgrzymkę Narodową do Ziemi Świętej. Tego samego roku wszedł do Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. W 1938 r. wziął udział w pielgrzymce do Rzymu z okazji kanonizacji bł. Andrzeja Boboli. Przed wybuchem drugiej wojny światowej otrzymał przeniesienie na etat prefek-

towski do Szkoły Powszechnej nr 8 w Częstochowie. Zajęcia prowadził tam jedynie trzy lata, bowiem władze hitlerowskie zabroniły mu nauczania. Mieszkał wówczas na plebanii przy parafii św. Antoniego w Częstochowie. W latach 1943 – 1944 pełnił funkcję wikariusza w częstochowskiej parafii św. Barbary, jednocześnie organizując nową placówkę duszpasterską w dzielnicach Lisiniec – Grabówka. Od 1944 r. stał się jej zarządcą. Dzięki jego zabiegom postawiono tam drewniany kościół, który został poświęcony zaraz po zakończeniu wojny.

Zmarł 22 listopada 1957 r. w Szpitalu im. W. Biegańskiego w Częstochowie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Częstochowie (Lisiniec). Według opinii księży „cechowała go głęboka kultura, delikatność i skromność, a zarazem niezmordowana gotowość niesienia każdemu pomocy. Znany był ze swych zdolności pedagogicznych […]". Pozostawił po sobie imponującą ilość publikacji (cztery powieści, dwa wspomnienia, liczne artykuły, reportaże i biogramy świętych, recenzje oraz katechizm, opracowany wspólnie z ks. J. Tomaszewskim).

Bibliografia

AACz sygn. AP 53;

J. Walicki, *Ks. Franciszek Gryglewicz*, CzWD 24–32 (1958) nr 1, s. 26-27;

J. Związek, *Gryglewicz Franciszek (1897 – 1957)*, SPTK, t. 5, s. 526-528;

R. Ceglarek, *Katechizacja w diecezji częstochowskiej w okresie pasterskiej posługi biskupa Teodora Kubiny (1926 – 1951),* Częstochowa 2008, s. 362-364;

J. Kapuściński, *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939*, „Roczniki Historii Kościoła" 4/59 (2012), s. 122-123.

m. Ks. Julian Suma (1896 – 1960)
(Członek Zarządu w latach 1929 – 1939)

Foto. 27. Ks. Julian Suma

Urodził się 12 lutego 1896 r. w Książu Wielkim w powiecie miechowskim. Rodzice jego, Ignacy i Maria (z d. Kaźmierczyk) Suma, prowadzili własne gospodarstwo rolne we wsi Konaszówka. Kształcił się w szkole powszechnej w Książu Wielkim (1904 – 1909) i Gimnazjum Rządowym w Kielcach (od 1909 r.). W 1916 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach. Święcenia kapłańskie otrzymał 12 czerwca 1921 r. z rąk bpa A. Łosińskiego.

Działalność duszpasterską rozpoczął na wikariacie w parafii Strzemieszyce. Po roku otrzymał nominację na to samo stanowisko do parafii Czeladź. W 1924 r. został przeniesiony do Sosnowca – Milowic, gdzie objął funkcje prefekta w szkołach powszechnych i kapelana kopalni. Po roku inkardynowano go do nowo powstałej diecezji częstochowskiej, pozostawiając na dotychczasowych stanowiskach. W latach 1929 – 1939 był członkiem Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Z czasem bp T. Kubina zlecił mu zorganizowanie w Sosnowcu osobnej parafii pw. Matki Bożej Szkaplerznej. W 1937 r. powierzono mu administrację w tej placówce. Tam spędził niemal cały okres okupacji hitlerowskiej. Od 1944 r. zarządzał parafią w Siemoni. Trwało to niezbyt długo, gdyż już w następnym roku objął probostwo w Grodźcu. Podjął wówczas wiele starań, by odbudować ze zniszczeń wojennych kościół św. Doroty. Ponadto odnowił kościół parafialny (elewacja, organy i dzwony). W pracy duszpasterskiej pomocą służyło mu dwóch

wikariuszy. W 1958 r. bp Z. Goliński mianował go spowiednikiem Sióstr Pasjonistek w Grodźcu.

Dwa lata później nagle zachorował. Przebywał wtedy w Szpitalu Miejskim w Będzinie. Zmarł 3 sierpnia 1960 r. w Grodźcu. Został pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym.

Bibliografia

AACz sygn. AP 203;
B. Ciepiela, *Encyklopedia Grodźca*, Będzin 1997, s. 206;
B. Ciepiela, *Grodziec dawniej i dziś. Cz. II. Dzieje parafii*, Będzin 2004, s. 158;
B. Ciepiela, *Wspomnienie o ks. Julianie Sumie (1896 – 1960),* w: http://www.naszkosciol.info/artykuly/690-ks-julian-suma.html [05.08.2013].

n. Ks. Ludwik Gietyngier (1904 – 1941) (Członek Zarządu w latach 1932 – 1939)

Foto. 28. Ks. Ludwik Gietyngier

Urodził się 16 sierpnia 1904 r. w Żarkach w powiecie będzińskim. Jego rodzicami byli Władysław i Józefa (z d. Maślankiewicz) Gietyngierowie. Ojciec prowadził zakład ślusarski, zaś matka zajmowała się gospodarstwem domowym. Wykształcenie zdobywał najpierw w szkole powszechnej w rodzimej miejscowości (1912 – 1916), a następnie w Pierwszym Gimnazjum Polskim w Częstochowie. W 1918 r. przeniósł się do Gimnazjum Opieki

Społecznej w Częstochowie, gdzie po czterech latach uzyskał świadectwo dojrzałości. Wstąpił wówczas do Seminarium Duchownego w Kielcach. Po powstaniu diecezji częstochowskiej przeniósł się do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie (1927 r.). Święcenia kapłańskie otrzymał 25 czerwca 1927 r. na Jasnej Górze z rąk bpa T. Kubiny.

Działalność duszpasterską rozpoczął w parafii Strzemieszyce, gdzie został mianowany wikariuszem. Stamtąd dojeżdżał do Krakowa, by kontynuować studia teologiczne. W 1929 r. uzyskał absolutorium na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, po czym bp T. Kubina skierował go do pracy katechetycznej. Na stanowisku prefekta etatowego nauczał religii w Prywatnym Gimnazjum Żeńskim (Krzymowskiej i Ręplińskiej) oraz Szkole Powszechnej w Będzinie. Od 1934 r. podjął obowiązki prefekta w szkołach średnich Częstochowy. Prowadził wówczas zajęcia z religii w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim im. T. Kościuszki (1934 – 1936), Szkole Zawodowej Żeńskiej (1934 – 1937) i Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli (1936 – 1939). Dla uzupełnienia godzin etatowych nauczał religii także w miejscowej Szkole Powszechnej nr 4 (1937 – 1939). Był ponadto kapelanem SS. Zmartwychwstanek w Częstochowie (1934 – 1939). Realizując wszystkie powierzone mu zadania równocześnie dbał o podnoszenie swoich kwalifikacji naukowych. W 1937 r. uzyskał stopień magistra teologii na Wydziale Teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie pracy pt. „Parafia św. Zygmunta w Częstochowie pod rządami OO. Paulinów". Napisał ją na seminarium naukowym z historii Kościoła pod kierunkiem ks. prof. T. Glemmy. Zainteresowany dalszą edukacją historyczną, rozpoczął studia doktoranckie w tym zakresie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podjął się pisania rozprawy doktorskiej o „Dziejach dekanatu częstochowskiego pod zaborem rosyjskim". Ponadto włączył

się żywo w działalność Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. W latach 1932 – 1939 należał nawet do Zarządu tej organizacji. W międzyczasie został asystentem kościelnym Częstochowskiego Koła Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej. W 1938 r. udał się do Rzymu na uroczystości związane z kanonizacją bł. Andrzeja Boboli. Lubił podróżować. Zwiedził wiele znanych miast Europy. Od 1 września 1939 r. miał objąć stanowisko dyrektora Gimnazjum Biskupiego w Wieluniu, jednak wybuch drugiej wojny światowej pokrzyżował te plany. W zaistniałej sytuacji otrzymał nominację na proboszcza parafii Raczyn.

W wyniku zorganizowanej przez hitlerowców akcji aresztowania księży, został zatrzymany 6 października 1941 r. i uwięziony w Wieluniu. Następnie przewieziono go do obozu przejściowego w Konstantynowie koło Łodzi, a stamtąd do obozu koncentracyjnego w Dachau. Otrzymał numer obozowy 28288. Tam został zamordowany 30 listopada 1941 r. Papież Jan Paweł II 13 czerwca 1999 r. w Warszawie beatyfikował go w gronie 108 męczenników polskich z czasów okupacji hitlerowskiej.

Bibliografia

AACz sygn. AP 258;

J. Związek, *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, CzST 4 (1976), s. 233-235;

J. Związek, *Słudzy Boży z diecezji częstochowskiej*, CzST 21 – 22 (1993/1994), s. 293-327;

J. Związek, *Błogosławieni i Słudzy Boży z archidiecezji częstochowskiej*, Częstochowa 1999;

J. Związek, *Pierwsi błogosławieni Kościoła Częstochowskiego*, w: *Błogosławione choć trudne czasy. Siedemdziesięciopięciolecie Kościoła Częstochowskiego*, red. J. Kowalski, Częstochowa 2000, s. 383-397;

J. Związek, *Błogosławiony Ksiądz Ludwik Roch Gietyngier. Męczennicy 1939 – 1945*, Włocławek 2001;
J. Związek, *Męczennicy częstochowscy wzorem nauczyciela i wychowawcy*, CzST 33 (2005), s. 227-241;
J. Związek, *Nauczyciele i wychowawcy naszego Gimnazjum – błogosławionymi*, w: *100 lat historii, 100 lat tradycji. Z dziejów Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki w Wieluniu w latach 1906 - 2006*, red. A. Chowaniec i in., Wieluń 2006, s. 307-320;
J. Zwiazek, *Błogosławiony z Będzina. Ks. Ludwik Roch Gietyngier*, Będzin 2014.

o. Ks. Stefan Joniak (1910 – 1990) (Członek Zarządu w latach 1948 – 1949)

Foto. 29. Ks. Stefan Joniak

Urodził się 25 grudnia 1910 r. w miejscowości Jabłonka na Orawie. Jego rodzicami byli Karol i Karolina (z d. Giądło) Joniakowie. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Jabłonce naukę kontynuował w Gimnazjum w Nowym Targu. Tam w 1931 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W latach 1932 – 1937 studiował w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał 20 czerwca 1937 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bpa T. Kubiny.

Pierwsze kroki w duszpasterstwie stawiał jako wikariusz w parafii Lgota Wielka pod czujnym okiem proboszcza ks. Wawrzyńca Kowalskiego. W 1939 r. otrzymał przeniesienie na wikariat do Zawiercia. Spędził tam cały okres okupacji hitlerowskiej. W okręgu zawierciańskim był asystentem kościelnym Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej. Po zakoń-

czeniu wojny objął stanowisko nauczyciela religii w miejscowym szkołach: Państwowym Gimnazjum i Liceum Żeńskim, Gimnazjum Wieczorowym i Szkole Podstawowej nr 6. Ponadto był kapelanem zawierciańskiego Hufca Związku Harcerstwa Polskiego oraz kapelanem Szpitala Miejskiego (1950 – 1951). Współpracował też z Diecezjalnym Kołem Księży Prefektów, gdzie w latach 1948 – 1949 był nawet członkiem Zarządu. W 1951 r. został mianowany prefektem szkół średnich w Częstochowie, a także kapelanem miejscowego Zakładu dla Paralityków. Po roku bp Zdzisław Goliński mianował go dodatkowo wikariuszem w parafii św. Zygmunta w Częstochowie. Od 1955 r. administrował parafią w Gomunicach, jednak ze względów zdrowotnych po roku przeniósł się na probostwo do Niegowonic. Przeprowadził tam remont kościoła parafialnego i kaplicy w Grabowej. Poza tym wybudował plebanię i przebudował organistówkę. W latach 1967 – 1970 pełnił funkcję wicedziekana dekanatu zawierciańskiego. Za zasługi na rzecz diecezji bp S. Bareła odznaczył go godnością kanonika RM (1969 r.) i wyjednał mu godność kapelana honorowego Jego Świątobliwości (1971 r.). Z powodu dolegliwości zdrowotnych na własną prośbę został w 1977 r. przeniesiony na emeryturę. Zamieszkał wówczas na plebanii w Niegowonicach, służąc pomocą miejscowemu proboszczowi.

Zmarł 30 września 1990 r. w Szpitalu Miejskim w Zawierciu. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Jabłonce Orawskiej. Pozostawił po sobie świadectwo człowieka niezwykłej wiary, pobożności i wrażliwości na ludzką biedę. Jako katecheta otaczał troską i wspomagał swoich uczniów, a jako proboszcz niejednokrotnie wspierał materialnie swoich parafian będących w potrzebie. Pośmiertnie wydano drukiem jego pracę pt. „Wody gorące, mineralne i lecznicze na Podhalu". Był ceniony przez duchowieństwo diecezji częstochowskiej. Wśród znających go bliżej księży wyrosła nawet opinia o heroiczności jego cnót.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/48;
R. M. Remiszewski, *Patriarcha Orawy*, Szczawnica 2014, s. 7-19;
M. Mikołajczyk, *Ks. Stefan Joniak (1910 – 1990),* CzWD 65 (1991) nr 4–5, s. 132-134;
„Na tej skale zbuduję kościół mój". Zarys historii parafii i Bazyliki Mniejszej pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Zawierciu 1886 – 2009, red. M.I. Wachowicz, Zawiercie 2009, s. 175-176.

p. Ks. Władysław Karlik (1907 – 1997) (Członek Zarządu w latach 1948 – 1949)

Foto. 30. Ks. Władysław Karlik

Urodził się 27 sierpnia 1907 r. we wsi Tarnawa w powiecie olkuskim. Rodzice jego, Jan i Elżbieta (z d. Petlic) Karlikowie, prowadzili własne gospodarstwo rolne. Mieli jeszcze dwoje dzieci. Nauki początkowe zdobywał w miejscowej szkole powszechnej. Następnie kształcił się w Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, gdzie w 1926 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego zdobył stopień magistra teologii na podstawie pracy „O świętości Chrystusa Pana" (1931 r.). Święcenia kapłańskie otrzymał 21 czerwca 1931 r. na Jasnej Górze z rąk bpa T. Kubiny.

Na pierwszą placówkę duszpasterską skierowano go do parafii Kromołów. Stamtąd otrzymał po roku przeniesienie do parafii Krzepice, gdzie oprócz posługi kapłańskiej pełnił funk-

cję prefekta. W 1933 r. bp T. Kubina delegował go wyłącznie do pracy katechetycznej. Objął wówczas stanowisko prefekta szkół w Częstochowie. Nauczał bowiem w Szkole Powszechnej nr 11. Od 1934 r. z kolei prowadził zajęcia z religii w Państwowym Gimnazjum i Liceum im. J. Słowackiego. Trzy lata później nauczał religii w Gimnazjum i Liceum Sióstr Nazaretanek. W latach 1936 – 1937 był kapelanem Sióstr Nazaretanek w Częstochowie. W okresie okupacji hitlerowskiej nadal nauczał religii w Szkole Zawodowej „Samopomoc", na funkcjonowanie której zezwalała w tym czasie administracja niemiecka. Poza tym miał zajęcia na tajnych kompletach w Liceum Sióstr Nazaretanek i Liceum im. J. Słowackiego. Był też kapelanem okręgu częstochowskiego Armii Krajowej (pseudonim: Halicz). Po zakończeniu wojny kontynuował działalność katechetyczną, nauczając w Gimnazjum Sióstr Nazaretanek i Szkole Zawodowej „Samopomoc". W 1948 r. został referentem ds. szkolnych w Kurii Diecezjalnej. Ponadto wszedł w skład Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1948 – 1949).

Kolejny rządca diecezji bp Z. Goliński mianował go w 1951 r. wicekanclerzem, a sześć lat później kanclerzem Kurii Diecezjalnej. Od 1961 r. pełnił urząd wikariusza generalnego ds. administracji diecezją częstochowską i reprezentowania ordynariusza wobec władz państwowych. Bp S. Bareła natomiast zlecił mu w 1964 r. obowiązki kanclerza Kurii Diecezjalnej. Należał też do Komisji ds. Struktur Diecezjalnych i Komisji Koordynacyjno – Statutowej Drugiego Synodu Diecezji Częstochowskiej. Pełnił ponadto funkcję kapelana Sióstr Nazaretanek w Częstochowie. Działalność swą na stanowiskach kurialnych streścił słowami: „[…] najwięcej zdrowia, sił i trudów włożyłem w pracę na odcinku kościelno – państwowym. Zdobywanie zezwoleń na budowę kościołów, kaplic i plebanii, uzyskiwanie zezwoleń na erygowanie nowych parafii, bronienie zagrożonych pozycji kościelnych, pisanie pism do wszystkich prawie instancji państwowych, interweniowanie oso-

biste w urzędach różnych szczebli, nie wyłączając najwyższych, kosztowało mnie dużo nerwów. Patrząc na to wszystko z perspektywy minionych lat, doznaję pewnej cichej radości, że moje życie nie minęło całkiem bezużytecznie". W dowód zasług na rzecz Kościoła częstochowskiego otrzymał wiele prestiżowych tytułów i godności: kanonika honorowego (1951 r.), kanonika gremialnego Kapituły Katedralnej (1957 r.), prałata domowego Jego Świątobliwości (1971 r.) i protonotariusza apostolskiego (1976 r.).

W 1985 r. przeszedł na emeryturę. Mieszkał nadal u Sióstr Nazaretanek, gdzie wciąż pełnił funkcję kapelana. Zmarł 6 czerwca 1997 r. w Częstochowie. Został pochowany w grobowcu kapitulnym na cmentarzu Kule w Częstochowie.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/60;

M. Mikołajczyk, *Ks. Władysław Karlik (1907 – 1997),* WACz 71 (1997) nr 7–9, s. 60-65;

50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951 – 2001, red. K. Korn, R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002, s. 103-104.

r. Ks. Józef Łukaszewski (1918 – 1981) (Członek Zarządu w latach 1948 – 1949)

Foto. 31. Ks. Józef Łukaszewski

Urodził się 31 stycznia 1918 r. w miejscowości Kowary koło Rawicza. Jego rodzice Michał i Agnieszka (z d. Pietruszka) Łukaszewscy prowadzili własne gospodarstwo rolne. Miał sześcioro rodzeństwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Kowarach naukę kontynuował w Gimnazjum Franciszkańskim w Kobylinie (1931 – 1937). Następnie

wstąpił do Zakonu OO. Franciszkanów. W 1938 r. wystąpił z nowicjatu i udał się do Poznania, gdzie w Gimnazjum św. Marii Magdaleny otrzymał po roku świadectwo dojrzałości. Wówczas wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Studia filozoficzno – teologiczne odbył w czasie okupacji hitlerowskiej. Święcenia kapłańskie otrzymał 8 kwietnia 1945 r. w kościele św. Tomasza w Krakowie z rąk bpa T. Kubiny.

Posługę kapłańską jako wikariusz rozpoczął w parafii Wieluń. Po wznowieniu w tym mieście działalności Gimnazjum Biskupiego podjął tam obowiązki prefekta. Należał też do Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1948 – 1949). W 1950 r. bp T. Kubina mianował go kapelanem Powiatowego Szpitala w Wieluniu. Od 1952 r. pełnił obowiązki nauczyciela języka polskiego i języka łacińskiego, a z czasem prefekta w nowo powstałym Niższym Seminarium Duchownym w Wieluniu. W 1955 r. bp Z. Goliński powierzył mu stanowisko wikariusza w parafii św. Zygmunta w Częstochowie. Dwa lata później objął w administrację parafię św. Judy Tadeusza w Częstochowie. Wówczas zaczął niemal od podstaw organizować nowo erygowaną placówkę duszpasterską. Kosztowało go to wiele wysiłku, tym bardziej, że władze komunistyczne znacznie utrudniały tego typu inicjatywy. Najpierw wybudował plebanię, w której utworzył niewielką kaplicę, kilkakrotnie z czasem rozbudowywaną. W 1971 r. bp S. Bareła mianował go proboszczem w tej parafii. Jeden z jego biografów tak scharakteryzował jego aktywność kościelną: „[…] gorliwy duszpasterz. Znany był jako dobry kaznodzieja nie tylko w swojej parafii, ale także w innych placówkach duszpasterskich. Chętnie wygłaszał nauki rekolekcyjne i misyjne […]. Miał dużo życzliwości dla kapłanów”.

Zmarł nagle 21 sierpnia 1981 r. w Częstochowie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w swojej rodzinnej miejscowości – Kowarach koło Rawicza.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/132;
J. Związek, *Ks. Łukaszewski Józef (1918 – 1981),* CzWD 57 (1983) nr 11, s. 264-265.

s. Ks. Franciszek Pudełko (1914 – 1990) (Członek Zarządu w latach 1948 – 1949)

Foto. 32. Ks. Franciszek Pudełko

Urodził się 15 lipca 1914 r. w miejscowości Tworkowa w powiecie brzesko – okocimskim. Jego rodzicami byli Jan i Emilia (z d. Kopeć) Pudełkowie. Nauki początkowe pobierał w miejscowej szkole powszechnej, a następnie w szkole powszechnej w Czchowie. Dalszą edukację kontynuował w Gimnazjum w Brzesku, gdzie w 1934 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku wstąpił do Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Studia filozoficzno – teologiczne odbył na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Święcenia kapłańskie otrzymał 12 maja 1940 r. w kościele Sióstr Sercanek w Krakowie z rąk bpa T. Kubiny.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany jako wikariusz do parafii św. Piotra i Pawła w Zawierciu. Po dwóch latach przeniesiono go na to samo stanowisko do parafii w Chruszczobrodzie. Przebywał tam już do końca wojny. Następnie przez pół roku pracował na wikariacie w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu. W 1945 r. otrzymał nominację na prefekta do szkół średnich w Radomsku. W latach 1948 – 1949 wchodził w skład Za-

rządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Od 1950 r. pełnił obowiązki kapelana w Szpitalu Miejskim w Radomsku. Z przyczyn politycznych został usunięty ze stanowiska prefekta szkolnego (1954 r.). Wówczas, pozostając w tym mieście, podjął działalność duszpasterską jako wikariusz w parafii św. Lamberta. W 1957 r. bp Z. Goliński mianował go proboszczem parafii w Gomunicach. W ciągu czterech lat zdołał tam m.in. dobudować do kościoła zakrystię i kruchtę. W międzyczasie był wicedziekanem dekanatu gorzkowickiego i rejonowym wizytatorem nauczania religii w szkołach podstawowych. Przez kolejne dziewięć lat kierował jako proboszcz parafią Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu. Ponadto był dziekanem dekanatu sosnowieckiego drugiego (1961 – 1970), delegatem biskupim ds. Karności w Seminarium Duchownym (od 1963 r.) i diecezjalnym duszpasterzem niewiast (od 1967 r.). W 1970 r. objął probostwo w Blachowni. Podczas swojej posługi w tej parafii dokonał remontu świątyni oraz zadbał o jej należyte wyposażenie i polichromię. W początkach lat osiemdziesiątych XX w. wspierał miejscowych działaczy „Solidarności". W latach 1970 – 1985 był również dziekanem dekanatu blachowieńskiego. Za wkład w rozwój diecezji częstochowskiej został odznaczony przez bpa S. Barełę godnością kanonika Kapituły Kolegiackiej w Wieluniu (1967 r.).

W 1989 r. został przeniesiony na emeryturę. Zamieszkał wówczas w Domu Księży w Częstochowie, gdzie zmarł 19 stycznia 1990 r. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Blachowni.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/197;

M. Mikołajczyk, *Ks. Franciszek Pudełko (1914 – 1990),* CzWD 65 (1991) nr 1–3, s. 62-63;

P. Kulasiewicz, *Dzieje miejscowości i parafii Blachownia do 2010 r.*, Częstochowa 2010, s. 115-118.

t. Ks. Władysław Giebartowski (1888 – 1955) (Członek Komisji Rewizyjnej w latach 1929 – 1939)

Foto. 33. Ks. Władysław Giebartowski

Urodził się 15 czerwca 1888 r. w Łodzi. Mając 12 lat rozpoczął naukę w miejscowym Gimnazjum Rządowym. W 1905 r. wziął udział w strajku szkolnym, co spowodowało, że uzyskał świadectwo ukończenia jedynie czterech klas. Następnie wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. W czasie studiów wspomagał go finansowo ks. Teofil Jankowski, proboszcz w Brzeźnicy. Stąd właśnie w kościele brzeźnickim otrzymał święcenia kapłańskie 25 czerwca 1911 r. z rąk bpa S. Zdzitowieckiego.

Na pierwszą placówkę duszpasterską jako wikariusz został skierowany do parafii w Kruszynie. Nie pracował tam nawet miesiąca, bowiem ciężko zachorował (groziła mu amputacja całej ręki). Przez rok przebywał w Szpitalu Świętego Ducha w Warszawie. Dzięki namowom ks. Józefa Patrzyka udał się do Szpitala Sióstr Elżbietanek we Wrocławiu, gdzie uratowano mu życie. W czasie rekonwalescencji uczęszczał na wykłady z teologii na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1912 r. powrócił do duszpasterstwa w Kruszynie. Następnego roku otrzymał przeniesienie na wikariat do parafii Turek. Objął także posadę prefekta w miejscowej Żeńskiej Szkole Handlowej, założonej przez Tomiłę Składkowską. W czasie pierwszej wojny światowej został aresztowany i więziony przez Niemców. Był na liście osób wytypowanych przez

Niemców do rozstrzelania. W 1915 r. otrzymał nominację na rektora kościoła pofranciszkańskiego i prefekta szkolnego w Radziejowie. Włączył się wówczas w działalność miejscowych organizacji społecznych i oświatowych (Rady Opiekuńczej, Dozoru Szkolnego, Uniwersytetu Ludowego i Związku Młodzieżowego „Samopomoc"). Po pięciu latach bp S. Zdzitowiecki mianował go prefektem szkół średnich w Kole. W czasie wojny polsko – bolszewickiej był kapelanem wojskowym w powiecie kolskim. W 1921 r. został wikariuszem w parafii Kamienica Polska, gdzie proboszczem był znany powszechnie działacz społeczny i poseł na Sejm ks. Zygmunt Sędzimir. Po dwóch miesiącach przeniesiono go na wikariat do parafii św. Zygmunta w Częstochowie. Wiele czasu poświęcał wtedy na działalność społeczną. Na tej palcówce kościelnej zastała go inkardynacja do nowo utworzonej diecezji częstochowskiej. W 1927 r. bp T. Kubina uczynił go najpierw administratorem, a następnie proboszczem parafii w Olsztynie. Jednak niezbyt dobrze czuł się w duszpasterstwie parafialnym, toteż na własne życzenie został przeniesiony do pracy katechetycznej. W 1929 r. objął stanowisko prefekta w Szkołach Powszechnych nr 7 i 11 oraz Szkole Kolejowej w Częstochowie. Udzielał się też w Diecezjalnym Kole Księży Prefektów, będąc członkiem Komisji Rewizyjnej (1929 – 1939). W 1932 r. osiadł na stałe w Sosnowcu. Jako prefekt nauczał religii w Szkole Powszechnej nr 1 (1932 – 1939) i Gimnazjum Żeńskim H. Rzadkiewiczowej (1933 – 1937), Szkole Powszechnej nr 9 (od 1939 r.). Po wybuchu drugiej wojny światowej został na miesiąc administratorem parafii Sosnowiec – Milowice, przy jednoczesnym pełnieniu funkcji prefekta. Podczas okupacji pełnił także obowiązki kapelana Sióstr Karmelitanek w Sosnowcu. Za dotychczasowe osiągnięcia na rzecz rozwoju Kościoła częstochowskiego został odznaczony przez bpa Z. Golińskiego godnością kanonika RM (1953 r.).

W 1954 r. przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Sosnowcu. Pomagał w działalności duszpasterskiej przy miejscowym kościele kolejowym Najświętszego Serca Pana Jezusa. Zmarł nagle 11 października 1955 r. w swoim mieszkaniu w Sosnowcu. Został pochowany w grobowcu rodzinnym w Strykowie koło Łodzi.

Bibliografia

AACz sygn. AP 43;
W.P. Wlaźlak, *Ks. Władysław Giebartowski (1888 – 1955),* WACz 80 (2006) nr 3–4, s. 145-146.

u. Ks. Antoni Grochowski (1860 – 1937) (Członek Komisji Rewizyjnej w latach 1929 – 1937)

Foto. 34. Ks. Antoni Grochowski

Urodził się 3 stycznia 1860 r. w miejscowości Suchodoły w powiecie kutnowskim. Pochodził z rodziny ziemiańskiej. Jego rodzice Konstanty i Emilia (z d. Gozdowska) Grochowscy byli właścicielami wsi Suchodoły. Początkowo kształcił się w szkole elementarnej. Następnie kontynuował naukę w Drugim Gimnazjum Rządowym w Warszawie, które ukończył w 1881 r. Wówczas wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia kapłańskie otrzymał 23 marca 1884 r. z rąk bpa Aleksandra Bereśniewicza.

Posługę kapłańską rozpoczął jako wikariusz w parafii Nieszawa. W 1885 r. został skierowany do pracy katechetycznej w szkołach Częstochowy. Dwa lata później otrzymał nominację na wikariat do katedry włocławskiej, z jednoczesnym peł-

nieniem funkcji sekretarza Kurii Biskupiej. Niezbyt długo piastował te stanowiska, bowiem jeszcze tego samego roku mianowano go prefektem szkolnym w Piotrkowie [Trybunalskim]. Dość wcześnie, gdyż już w 1888 r. objął probostwo w Kalinowej koło Kalisza. Stamtąd po niespełna pięciu latach został przeniesiony na urząd proboszcza do parafii w Tuszynie. Tutaj również nie był zbyt długo, gdyż już w 1894 r. otrzymał w zarząd parafię w Sulejowie. Tam dał się poznać jako gorliwy gospodarz. Wybudował bowiem kościół parafialny, przebudował plebanię i uporządkował pozostałe budynki gospodarcze. W 1908 r. przygotował konsekrację nowej świątyni. Po tym wydarzeniu zrzekł się probostwa. Poświęcił się wówczas wyłącznie pracy katechetycznej, nauczając religii w gimnazjum piotrkowskim. Po zlikwidowaniu tej szkoły w 1914 r. nadal przebywał w Piotrkowie [Trybunalskim]. Od 1915 r. zarządzał parafią w Łasku, pod nieobecność miejscowego proboszcza i dziekana, który wyjechał do Rosji. W 1916 r. bp S. Zdzitowiecki powierzył mu stanowisko dyrektora Niższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Jednocześnie wykładał katechetykę w Seminarium Duchownym i pełnił funkcję prefekta w Gimnazjum Męskim im. J. Długosza. W 1918 r. przybył na stałe do Częstochowy, gdzie przez pierwsze dwa lata administrował parafią św. Zygmunta. Następnie kontynuował działalność prefekta szkolnego. Nauczał religii w Państwowym Gimnazjum Żeńskim (1920 – 1921), Gimnazjum Sióstr Nazaretanek (1920 – 1921; 1929 – 1937) i Prywatnym Żeńskim Seminarium Nauczycielskim (1927 – 1929). Był też cenzorem książek religijnych w Kurii Biskupiej (1918 – 1925), sędzią prosynodalnym w Sądzie Okręgowym w Częstochowie (1921 – 1925) i członkiem zarządu Drukarni Diecezjalnej we Włocławku. Poza tym należał do Komitetu Niesienia Pomocy dla Górnego Śląska w Częstochowie (od 1919 r.) i Rady Szkolnej Powiatowej w Częstochowie (od 1925 r.). Włączył się także w akcję pożyczkową na rzecz ojczyzny, będącej

w trudnej sytuacji ekonomicznej. Z tego tytułu wielokrotnie przemawiał podczas wieców na Jasnej Górze.

W 1925 r. został inkardynowany do nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Bp T. Kubina mianował go wówczas konsultorem diecezjalnym (1926 – 1937), sędzią prosynodalnym (1926 – 1937), egzaminatorem prosynodalnym (1926 – 1937) i cenzorem ksiąg religijnych (1926 – 1937). Oprócz pracy w Kurii Biskupiej pełnił obowiązki spowiednika Sióstr Nazaretanek w Częstochowie (od 1926 r.), dyrektora Diecezjalnych Dzieł Misyjnych (1926 – 1937), dyrektora Dzieła św. Piotra Apostoła (od 1929 r.) i dyrektora Dzieła św. Dziecięctwa Pana Jezusa (od 1930 r.). Ponadto wchodził w skład Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1929 – 1937). Za wszystkie zasługi dla Kościoła został uhonorowany godnością kanonika honorowego Kapituły Kolegiackiej w Kaliszu, kanonika honorowego Kapituły w Łodzi (1930 r.) i krzyżem papieskim „Pro Ecclesia et Pontifice".

Zmarł 7 grudnia 1937 r. w Częstochowie. Pochowano go na cmentarzu parafialnym w Sulejowie. Pozostawił drukiem siedem prac, w tym cztery recenzje. Współpracował w takimi czasopismami jak: „Homiletyka", „Kronika Diecezji Kujawsko – Kaliskiej", „Wiadomości Diecezjalne" i „Niedziela".

Bibliografia

AACz sygn. AP 51;

Ks. Kan. Antoni Grochowski, „Niedziela" 3 (1928) nr 8, s. 95;

W. P[atykiewicz], *Ks. Antoni Grochowski (1860 – 1937),* CzWD 38 (1964) nr 9, s. 204;

J. Związek, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990, s. 94-95;

J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918 – 1939*, Toruń 2010, ss. 77-78, 106, 151, 158, 220, 236, 242, 248, 602, 606 i 685.

w. Ks. Zygmunt Flisowski (1886 – 1973) (Członek Komisji Rewizyjnej w latach 1929 – 1939)

Foto. 35. Ks. Zygmunt Flisowski

Urodził się 6 listopada 1886 r. w miejscowości Dawidów koło Lwowa. Jego rodzicami byli Tadeusz i Maria (z d. Grzybowska) Flisowscy. Początkowe wykształcenie zdobywał w szkołach lwowskich. W latach 1892 – 1897 uczęszczał do szkoły powszechnej, a następnie przez sześć lat kształcił się gimnazjum. W 1903 r. wstąpił do Zakonu OO. Karmelitów we Lwowie. Po dwóch latach przeniósł się do Zakonu OO. Franciszkanów. Święcenia kapłańskie otrzymał 4 lipca 1909 r. w Krakowie.

Przez pierwsze cztery lata przebywał w Krakowie i Lwowie, skąd delegowano go do pracy duszpasterskiej w okolicznych konwentach. W 1913 r. został mianowany prefektem w Seminarium Zakonnym. Trzy lata później objął obowiązki katechety w szkołach powszechnych i wydziałowych w Krakowie. W 1919 r. został inkardynowany do diecezji kieleckiej. Otrzymał wówczas nominację na prefekta etatowego w Dąbrowie Górniczej. Nauczał religii w następujących szkołach: Państwowej Szkole Górniczej i Hutniczej (1919 – 1939), Prywatnym Gimnazjum Żeńskim Emilii Łabuzińskiej (1919 – 1920), Prywatnym Gimnazjum Żeńskim Leokadii Młodzianowskiej i Emilii Zawidzkiej – Dzikowskiej (1920 – 1929), Państwowym Gimnazjum Męskim im. W. Łukasińskiego (1920 – 1937) i Szkole Handlowej (1929 – 1930), przemianowanej na Koedukacyjne Gimnazjum Kupieckie (1930 – 1937). W mię-

dzyczasie na mocy inkardynacji w 1925 r. wszedł w skład duchowieństwa diecezji częstochowskiej. W latach 1929 – 1939 należał do Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Oprócz działalności katechetycznej bp T. Kubina zlecił mu obowiązki kapelana szpitali św. Wincentego i św. Barbary w Dąbrowie Górniczej (1926 – 1936).

W 1939 r. otrzymał nominację na administratora, a z czasem proboszcza parafii św. Antoniego w Dąbrowie Górniczej. Jego posługa przypadła na trudny okres drugiej wojny światowej. Po 1945 r. dołożył wszelkich starań, aby odbudować kościół ze zniszczeń wojennych. W latach 1951 – 1952 przebywał jako rezydent w parafii św. Tomasza w Sosnowcu. Następnie bp Z. Goliński mianował go administratorem parafii Żarki. Nominację na proboszcza otrzymał dopiero w 1963 r. Za całokształt postawy kapłańskiej odznaczono go godnością kanonika RM (1969 r.). Ze względu na jego pogarszający się stan zdrowia przydzielono mu do pomocy w duszpasterstwie wikariusza-pomocnika w osobie ks. Marcelego Dewudzkiego. Na emeryturę przeszedł w 1972 r., zamieszkując nadal na terenie miejscowej parafii. Zmarł 24 września 1973 r. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Żarkach.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/354;

D. Krześniak – Firlej, *Księża prefekci diecezji kieleckiej 1918 – 1939*, Kielce 2001, ss. 65, 115-116, 143.

y. Ks. Jan Kiwacz (1903 – 1985) (Członek Komisji Rewizyjnej w latach 1948 – 1949)

Foto. 36. Ks. Jan Kiwacz

Urodził się 21 czerwca 1903 r. w Cykarzewie. Jego rodzicami byli Władysław i Franciszka (z d. Kühn) Kiwaczowie, mający jeszcze piętnaścioro dzieci. Nauki początkowe zdobywał w miejscowej szkole powszechnej. Od 1917 r. kształcił się w Państwowym Gimnazjum Męskim im. H. Sienkiewicza w Częstochowie, z którego po trzech latach przeniósł się do Liceum im. Piusa X we Włocławku. Tam uzyskał świadectwo dojrzałości. W 1925 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku. Po zakończeniu formacji seminaryjnej przeniósł się do nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Święcenia kapłańskie otrzymał 13 lipca 1930 r. w katedrze częstochowskiej z rąk bpa T. Kubiny.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany w charakterze wikariusza do parafii w Zawierciu. Jednocześnie pełnił tam funkcję prefekta w szkołach powszechnych i zawodowych. W 1931 r. otrzymał nominację na wikariat do Lututowa, gdzie również nauczał religii w miejscowych szkołach. Po roku przeniesiono go do parafii św. Zygmunta w Częstochowie. Poza duszpasterstwem parafialnym zlecono mu także działalność katechetyczną (Szkoły Powszechne nr 4, 10 i 16). Od 1935 r. przebywał w Zagłębiu Dąbrowskim, najpierw jako wikariusz w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu, potem jako administrator nowo utworzonej eks-

pozytury św. Andrzeja Boboli w Sosnowcu (1938 – 1944), aż w końcu jako proboszcz wspomnianej placówki (1944 – 1959). Po wybuchu drugiej wojny światowej został powołany do wojska jako kapelan, jednak po miesiącu powrócił do pracy duszpasterskiej. W okresie okupacji hitlerowskiej był zaangażowany w działalność konspiracyjną. Po wojnie podjął nauczanie religii w miejscowych szkołach średniej i podstawowej (prefekt etatowy w latach 1945 – 1946). W 1946 r. objął stanowisko wicedziekana dekanatu sosnowieckiego, a cztery lata później obowiązki kapelana w Szpitalu Miejskim w Sosnowcu. Był też członkiem Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów (1948 – 1949). Ponadto ukończył specjalistyczny kurs duszpasterza osób głuchych i niemych w Panewnikach. W 1959 r. bp Z. Goliński mianował go proboszczem parafii św. Marcina w Kłobucku. Jeszcze tego samego roku został wicedziekanem dekanatu kłobuckiego. Od 1963 r. prowadził także duszpasterstwo osób głuchych i niemych na terenie dwóch dekanatów: kłobuckim i krzepickim. Był również wizytatorem nauczania religii w dekanacie kłobuckim. Kolejny rządca diecezji bp S. Bareła w 1967 r. mianował go proboszczem parafii w Mrzygłodzie. Oprócz zadań parafialnych zlecono mu także duszpasterstwo nad osobami głuchymi i niemymi w okręgu zawierciańskim. Za właściwą postawę kapłańską został odznaczony godnością kanonika RM (1980 r.).

W 1983 r., ze względu na podeszły wiek, delegowano mu do pomocy wikariusza adiutora. W następnym roku ciężko zachorował. Leczył się w Szpitalu Miejskim w Sosnowcu – Zagórzu, gdzie zmarł 15 stycznia 1985 r. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Mrzygłodzie. Wydał drukiem książeczkę do nabożeństwa pt. „Wierni z kapłanem w Kościele. Msza św. i nieszpory”.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/68;
M. Mikołajczyk, *Ks. Jan Kiwacz (1903 – 1985),* CzWD 63 (1989) nr 1–2, s. 47-49;
J. Przemsza – Zieliński, *Sosnowiecka encyklopedia historyczna. Sygnały biograficzno – tematyczne*, Sosnowiec 1996, z. 3, s. 225;
J. Kiwacz, *Wierni z kapłanem w Kościele. Msza św. i nieszpory,* (bmr).

z. Ks. Marian Kluszczyński (1894 – 1987) (Członek Komisji Rewizyjnej w latach 1948 – 1949)

Foto. 37. Ks. Marian Kluszczyński

Urodził się 27 listopada 1894 r. w Sosnowcu – Niwce. Jego rodzicami byli Franciszek i Elżbieta (z d. Bogacka) Kluszczyńscy, mający pochodzenie mieszczańskie. Nauki początkowe zdobywał w szkole powszechnej w Dąbrowie Górniczej. W 1907 r. podjął naukę w Gimnazjum Męskim w Kielcach. Sześć lat później w tymże mieście wstąpił do Seminarium Duchownego. Święcenia kapłańskie otrzymał 5 kwietnia 1919 r. w katedrze kieleckiej z rąk bpa A. Łosińskiego.

Działalność duszpasterską jako wikariusz rozpoczął w parafii Świętej Trójcy w Będzinie. Stamtąd w czasie wojny polsko-bolszewickiej zgłosił się do wojska (1920 r.), by podjąć obowiązki kapelana. Po rocznej służbie powrócił do diecezji. Został wtedy mianowany prefektem etatowym w Będzinie. Katechizował w Gimnazjum Żeńskim J. Krzymowskiej i szko-

łach powszechnych w Ksawerze i Warpiu. W 1924 r. otrzymał przeniesienie do Łagiszy, gdzie oprócz nauczania religii w miejscowej szkole, zlecono mu tworzenie nowej placówki duszpasterskiej. W tym samym roku doszło do powołania w diecezji kieleckiej Koła Księży Prefektów, w którym został członkiem Zarządu. Dzięki jego staraniom dość szybko wybudowano kościół parafialny. W 1925 r. inkardynowano go do nowo powstałej diecezji częstochowskiej. Jako duszpasterz parafialny pracował jeszcze trzy lata, by w końcu ponownie poświęcić się działalności katechetycznej. Stąd przeniósł się do Sosnowca, podejmując w latach 1928 - 1929 obowiązki prefekta w Gimnazjum Żeńskim H. Rzadkiewiczowej i Gimnazjum Męskim im. S. Staszica. Następnie bp T. Kubina mianował go katechetą w Radomsku. Objął wówczas stanowisko prefekta w Gimnazjum Żeńskim J. Chomiczówny (1929 – 1933) i w Gimnazjum Męskim F. Fabianiego (1929 – 1933). Na własną prośbę znów zaangażował się w działalność parafialną. Został administratorem, a z czasem proboszczem parafii Bolesławiec. Jednocześnie nauczał religii w miejscowych szkołach, szczególnie w Szkole Rolniczej Żeńskiej w Chróścinie. W 1938 r. otrzymał nominację na wicedziekana dekanatu bolesławieckiego. W czasie drugiej wojny światowej został powołany do służby wojskowej na stanowisku kapelana. Przebywał wówczas we Francji i Wielkiej Brytanii. W 1947 r. powrócił do diecezji. Osiadł już na stałe w Zagłębiu Dąbrowskim. Przez kolejne dwa lata kontynuował działalność katechetyczną. Nauczał religii w sosnowieckich szkołach średnich i zawodowych. W latach 1948 – 1949 był w Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Koła Księży Prefektów. Od 1949 r. zarządzał parafią św. Barbary w Sosnowcu – Starym Sielcu. Na probostwie tym pozostał aż do 1972 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. W międzyczasie przeprowadził remont kościoła parafialnego i należycie go wyposażył. Za całokształt postawy kapłańskiej bp S. Bareła odznaczył go godnością kanonika RM (1969 r.).

Jako emeryt zamieszkał w prywatnym domu w Poraju. W 1987 r. przeprowadził się do Domu Księży w Częstochowie. Zmarł 25 listopada 1987 r. Został pochowany na cmentarzu św. Rocha w Częstochowie.

Bibliografia

AKMCz sygn. 150/71;

M. Mikołajczyk, *Ks. Marian Kluszczyński (1894 – 1987),* CzWD 64 (1990) nr 7–9, s. 198-200;

D. Krześniak – Firlej, *Księża prefekci diecezji kieleckiej 1918 – 1939*, Kielce 2001, ss. 115, 164, 166, 195-196;

M. Trąba, *Proboszczowie parafii św. Barbary*, w: *Parafia św. Barbary w Sosnowcu 1908-2008*, red. M. Trąba, Katowice 2008, s. 55-56.

* * *

Działalność Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie w latach 1929 – 1949 była inspirowana przez Zarząd tej organizacji. W jego skład wchodziło 24 duchownych, zajmujących się nauczaniem religii w szkołach średnich i powszechnych na terenie diecezji częstochowskiej. Niektórzy z nich swoje talenty dydaktyczne wynieśli z diecezji kieleckiej (Z. Flisowski, M. Kluszczyński, W. Koźlicki, J. Sobczyński i J. Suma) i diecezji włocławskiej (M. Ciesielski, A. Grochowski, F. Gryglewicz, B. Kasprzak, P. Sobański, J. Szewczyk i J. Tomaszewski). Zdecydowana większość prefektów obowiązki katechetów godziła z innymi posługami duszpasterskimi (kapelani, rektor kościoła czy pracownicy Kurii Diecezjalnej). Warto podkreślić, że na efekty pracy katechetycznej miało też wpływ ich wykształcenie. Dość wspomnieć, że trzech w nich legitymowało się stopniem doktora (B. Kasprzak,

S. Paras i W. Tomalka), a pięciu miało stopień magistra teologii (M. Ciesielski, J. Chwistecki, L. Gietyngier, W. Karlik i S. Okamfer). Niektórzy prefekci wiele czasu poświęcali na działalność pisarską, ukierunkowaną na problematykę pedagogiczną (M. Ciesielski, A. Grochowski, F. Gryglewicz, S. Paras i J. Tomaszewski). Z całego grona wybitnym katechetą, a także kaznodzieją i patriotą był ks. M. Ciesielski. Nie będzie przesadą, gdy się go określi wzorem i duchowym przewodnikiem dla wszystkich prefektów diecezji częstochowskiej.

Po 1949 r., a więc kiedy Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie został rozwiązany, gros byłych prefektów zajęło się duszpasterstwem parafialnym (proboszczowie). Niektórzy zostali wyróżnieni wysokimi tytułami honorowymi w Kościele (protonotariusz apostolski, prałat domowy Jego Świątobliwości czy kapelan honorowy Jego Świątobliwości) i odznaczeniami państwowymi (Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi i Srebrny Krzyż Zasługi). Na szczególną uwagę zasługuje natomiast ks. L. Gietyngier, który w 1999 r. został beatyfikowany przez papieża Jana Pawła II.

Część III

Sprawozdania z zebrań Zarządu

Foto. 38. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – okładka

W Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. W. Patykiewicza w Częstochowie jest przechowywana jednostka archiwalna pod nazwą „Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie". Wchodzi ona w skład tzw. Ksiąg Biskupich i Kurialnych, gdzie w całym tym zbiorze posiada sygnaturę KB 88. Oprawiona jest w półpłótno, o wymiarach: 45 cm x 30 cm. Ogółem ma 200 stron, z których tylko 53 strony są zapisane. Tekst jest w języku polskim, autorstwa kilku osób, na co wskazuje zapis protokołów (odmienny styl i charakter pisma). Tytuł księgi jest zamieszczony na okładce, natomiast na stronie tytułowej znajduje się napis: „Księga protokołów od roku 1932" i pieczątka Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie[289].

[289] AACz sygn. KB 88.

Niniejsza część zawiera in extenso treść protokołów, znajdujących się w opisanej wyżej jednostce archiwalnej. W tekście zachowano oryginalną pisownię, a poza tym zaopatrzono go w odpowiednie noty edytorskie. Zawartość treściowa „Księgi protokołów" stanowi cenne źródło historyczne do dziejów katechizacji w Polce w pierwszej połowie XX w. Jej wartość polega nie tylko na przybliżeniu wiadomości o działalności jednej z organizacji kapłańskich, ale przede wszystkim na uszczegółowieniu diagnozy ówczesnych problemów dotyczących nauczania religii i podjęciu różnorodnych prób ich przezwyciężenia, na ukazaniu atmosfery panującej podczas zebrań Zarządu, aż w końcu na prezentacji nowatorskich kierunków działań. Wszystko to w konsekwencji rzuca pełniejsze światło na zakres pracy Zarządu, przekładającej się dalej na aktywność całej kadry prefektów w diecezji częstochowskiej.

Protokół # 1

Protokół z zebrania Zarządu D. Koła Księży Prefektów odbytego w dniu 4 kwietnia 1932 roku w sali sodalicyjnej na Jasnej Górze

Po walnem zebraniu, zebrał się nowowybrany Zarząd D. Koła Księży Prefektów - celem dokonania wyboru sekretarza i skarbnika Zarządu. Wybrano jednogłośnie na sekretarza Ks. pref. Sabauskiego Piotra z Lasotochny, a na skarbnika Ks. pref. Szewczyka Józefa z Lasotochny. Wybrani mandaty przyjęli, zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sabauski

Prezes. Ks. Tomaszewski

Foto. 39. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Protokół nr 1

1. Okres międzywojenny

a. Protokół z dnia 4 kwietnia 1932 r.

Protokół nr 1

Protokół z zebrania Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów odbytego w dniu 4 kwietnia 1932 roku w Sali Sodalicyjnej na Jasnej Górze.

Po walnem zebraniu, zebrał się nowowybrany Zarząd D[diecezjalnego] Koła Księży Prefektów – celem dokonania wyboru Sekretarza i Skarbnika Zarządu. Wybrano jednogłośnie na Sekretarza Ks. pref. Sobańskiego Piotra[290] z Częstochowy, a na Skarbnika Ks. pref. Szewczyka Józefa[291] z Częstochowy. Wybrani mandaty przyjęli, zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. J. Tomaszewski[292]

b. Protokół z dnia 28 kwietnia 1932 r.

Protokół nr 2

Protokół z zebrania Zarządu Diec. Koła Księży Prefektów w dniu 28 kwietnia 1932 roku - odbytego w mieszkaniu Ks. Prezesa J. Tomaszewskiego.

Porządek Zebrania
Odczytanie protokółu z ostatniego Zebrania Zarządu.
Sprawy organizacyjne.

[290] Patrz biogram, s. 124.
[291] Patrz biogram, s. 129.
[292] Patrz biogram, s. 108.

Rekolekcje zamknięte dla maturzystów.

Zjazd Sodalicyjny w dniu 1 i 2 lipca b. r.

Krucjata.

Wolne wnioski[293].

Obecni na Zebraniu: Ks. Tomaszewski, Ks. Koźlicki[294], Ks. Sobański, ks. Szewczyk, Ks. Ciesielski[295], Ks. Sobczyński[296], Ks. Gryglewicz[297], Ks. Tomalka[298] i Ks. delegat Biskupi - Ks. T. Peche. Zebrany Zarząd powitał Ks. Prezes, prosząc wszystkich Kolegów o pomoc w pracy. Nadzwyczajnych planów nie rzuca, zaznaczając że:

Zarząd ma być motorem w pracy dla Księży w diecezji, ma dawać im dyrektywy, i będzie załatwiał sprawy bieżące.

1°. Sekretarz Zarządu odczytał protokół, który przyjęto.

2°. Sprawy organizacyjne referuje Ks. Prezes, któremu chodzi przede wszystkiem o to, by ustalić terminy i miejsce Zebrań Zarządu D[iecezjalnego] Koła. W tej kwestji zabierają głos: Ks. Ciesielski, Ks. Gryglewicz, Ks. Sobański – podając swe wnioski. Przyjęto wniosek Ks. Ciesielskiego: „że Zebrania Zarządu będą się odbywały co dwa miesiące" i Ks. Sobańskiego: „że Zebrania będą się odbywały kolejno u poszczególnych członków Zarządu".

Co do zebrań Miejscowych Kół – przyjęto termin miesięczny, dzień oznaczą Zarządy Miejscowych Kół. Celem pobudzenia miejscowych Kół do intenzywniejszej pracy, przyjęto wniosek Ks. Sobczyńskiego, by Koła Miejscowe przysyłały sprawozdania kwartalne do Zarządu Diecezjalnego Koła.

---

[293] Punkty 1, 2 i 3 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.

[294] Patrz biogram, s. 115.

[295] Patrz biogram, s. 110.

[296] Patrz biogram, s. 113.

[297] Patrz biogram, s. 134.

[298] Patrz biogram, s. 122.

Następnie Prezes Zarządu proponuje, by pracę Zarządu podzielić na poszczególne działy czyli referaty na czele których stać będą poszczególni członkowie Zarządu. Po ożywionej dyskusji, w której brali udział wszyscy obecni, pracę w D[iecezjalnym] Kole podzielono i przydzielono poszczególnym członkom Zarządu w następujący sposób:

Ks. Fr. Gryglewicz – Książki beletr. - religijne.

Ks. A. Uchto[299] – Książki treści psych - ped.

Ks. J. Sobczyński – Sprawy harcerskie i sportowe.

Ks. W. Koźlicki – Sprawy Sod. M. i prasę.

Ks. P. Sobański – Sodalicje Żeńskie.

Ks. J. Tomaszewski – Sprawy Krucjaty.

Ks. J. Szewczyk i Ks. W. Tomalka (tymczasowo) – Sprawy urzędowe. (vacat) – Literatura nowoczesna i książki na indeksie.

Celem ułatwienia pracy M[iejscowym] Kołom, postanowiono ułożyć cykl referatów na miesięczne Zebrania i cykl egzort niedzielnych na rok szkolny 1932/33. Do ułożenia cyklu referatów – uproszono Ks. M. Ciesielskiego i Ks. T. Pechego, a do ułożenia cyklu kazań: Ks. Tomaszewskiego, Ks. W. Tomalkę i Ks. Fr. Gryglewicza.

3°. Ks. Koźlicki referuje sprawę rekolekcyj zamkniętych dla maturzystów – które odbyć się mają w czerwcu od 15 do 18. Przedstawia trudności jakie spotykają Go, a mianowicie brak funduszów i odpowiedniego miejsca. Prosi – by sprawa rekolekcyj zamkniętych obeszła wszystkich księży, a zwłaszcza Zarząd D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów, gdyż inaczej musi upaść. Wywiązała się ożywiona dyskusja, w czasie której zaznaczono, że rekolekcje zamknięte dla maturzystów, ze względu na ich doniosłość, muszą się odbywać. Zastanawiano się również nad różnymi sposobami zdobycia funduszu rekolekcyjnego i postanowiono:

[299] Prezes Miejscowego Koła Księży Prefektów w Będzinie.

Zwrócić się o pomoc do Sodalicyj osób starszych.

Zwrócić się o pomoc do poszczególnych Księży – wysyłając odezwę.

Zwrócić się do Ks. Proboszczów z prośbą o oddanie jednej tacki z nabożeństw szkolnych na rzecz rek. zamkniętych[300].

Ks. T. Peche – jako proboszcz parafji - Będzin zadeklarował na rzecz rek. zamkniętych jedną tackę w sumie 40 złotych.

Ks. Prezes podziękował Ks. Pechemu za ofiarę, a następnie zapowiedział, że rek. zamknięte dla maturzystek odbędą się, poprowadzi je O. Majcher T.J. z Krakowa. Termin i miejsce rekolekcyj – poda się na następnem zebraniu.

4°. Ks. Sobański referuje sprawę Zjazdu Sodalicyjnego w Częstochowie w dniu 1 i 2 lipca i prosi Księży Prefektów Szkół Żeńskich o poparcie.

5°. Poruszono sprawę dnia Krucjaty. Ks. Peche oświadczył że w Będzinie Krucjata ma 1 dzień w oktawie Bożego Ciała, ponadto, ile razy jest całodzienne wystawienie, ma godzinne nabożeństwo.

6°. W wolnych wnioskach – Ks. Sobczyński, zachęca, by wykorzystać rozporządzenie Władz Szkolnych i urządzać spowiedź szkolną trzy razy w roku. Odpowiedziano, że w Częstochowie zawsze się tak robi. Ponieważ więcej wolnych wniosków nie zgłoszono – zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

[300] Punkty 1, 2 i 3 zapisane w oryginale w kolumnie po prawej stronie.

c. Protokół z dnia 13 czerwca 1932 r.

Protokół nr 3

Protokół z Zebrania Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów, odbytego dnia 13 czerwca 1932 roku w mieszkaniu Ks. Sekretarza Sobańskiego.

Porządek dzienny
Odczytanie protokołu.
Sprawa egzort i referatów.
Sprawozdanie z wizyty u Pasterza.
Rekolekcje zamknięte.
Zjazd Sodalicyjny.
Wolne wnioski[301].

Obecni na zebraniu wszyscy za wyjątkiem Ks. Pechego i Ks. Gietyngiera[302].

1°. Po modlitwie, Sekretarz Zarządu przeczytał protokół z ostatniego zebrania, który zebrani przyjęli.

2°. Ks. Prezes przeczytał cykl tematów referatowych, przygotowanych przez Ks. Prałata Ciesielskiego. Ponieważ Ks. Wizytator Peche tematów jeszcze nie nadesłał, przeto postanowiono poczekać do następnego zebrania i wtedy sprawę załatwić. Ks. Koźlicki przypomina, że na zebraniu dekanalnem zgłoszono wniosek, by jeden z Księży Prefektów wygłosił referat. Przekazano to Zarządowi Koła Miejscowego.

Dłużej zatrzymano się nad cyklem egzort, które po przeczytaniu, przedyskutowaniu i uzupełnieniu przyjęto i postanowiono ogłosić w „Wiadomościach Diecezjalnych".

[301] Punkty 1, 2 i 3 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.
[302] Patrz biogram, s. 138.

3°. Z wizytą u Pasterza byli: Ks. Tomaszewski, Ks. Koźlicki i Ks. Sobański, którzy przedstawili plan działania Zarządu na przyszłość. Szeroko omawiana była – przy rekolekcjach zamkniętych – sprawa funduszów. Jego Ekscelencja zgodził się na jednorazową tackę zebraną w jedną z niedziel na nabożeństwach szkolnych. Zachęcił do wydania odezwy w tej sprawie do duchowieństwa. (Odezwę taką Zarząd już wydał). Zaznaczył, że jeżeli się da, to może częściowo i Akcja Katolicka dopomoże. Wyraził Swe życzenie, by w większych miastach zorganizować odczyty religijne dla inteligencji, na swoich zebraniach poruszać tematy fachowe, a w szkołach przeprowadzać lekcje praktyczne. Mile przyjął projekt Ks. Sobańskiego co do wspólnej adoracji Księży Prefektów w pierwsze piątki miesiąca i drugi – co do założenia biblioteki religijnej dla inteligencji – owszem Sam część książek zaofiaruje.

Omawiane były z Ks. Biskupem rekolekcje dla nauczycielstwa, byłoby dobrze je wprowadzić. Wreszcie pochwalił projekt wspólnych nabożeństw Sodalicyjnych choć raz na 2 miesiące i nabożeństw Krucjaty.

4°. Sprawy rekolekcyj zamkniętych referuje Ks. Koźlicki. Zaznacza, że rekolekcje dla maturzystów odbędą się u Sióstr Szarytek przy ul. św. Barbary 43[303] w terminie już wyżej podanym i prosi Ks. Prefektów o poparcie. Rekolekcje zamknięte dla maturzystek odbędą się w Gimnazjum „Nauka i Praca”[304] i u Sióstr Zmartwychwstanek[305]. W sprawie rek. zamkniętych – zabiera głos Ks. Uchto i zaznacza, że gdyby termin był późniejszy, to i z Będzina mogliby wziąść udział. Co do funduszu – to na terenie Zagłębia możnaby zebrać, byleby czas był i wcześniejszy.

[303] W Częstochowie.
[304] W Częstochowie.
[305] W Częstochowie.

5°. Ks. Sobański przypomina o Zjeździe Sodalicyjnym.
6°. Wolnych wniosków nie było, modlitwą zakończono zebranie.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

d. Protokół z dnia 3 listopada 1932 r.

Protokół nr 4

Zebranie Zarządu Diec. Koła Księży Prefektów w dniu 3 listopada 1932 roku w mieszkaniu Ks. Prezesa Tomaszewskiego.

Porządek zebrania
1. Odczytanie protokółu.
2. Sprawy organizacyjne.
3. Tematy referatów.
4. Sprawozdanie z rekolekcyj zamk. maturzystów (tek).
5. Kwestja lekcyj pokazowych.
6. Organizacje rel. w szkole.
7. Pisma nadesłane.
8. Wolne wnioski[306].

Na zebraniu brak następujących Księży: Ks. Sobczyńskiego (uspraw.), Ks. Koźlickiego (uspraw.), Ks. Uchto i Ks. Gietyngiera.

1°. Po modlitwie sekretarz odczytał protokół z ostatniego zebrania, odbytego dnia 13 czerwca 1932 roku. W sprawie protokółu zabrał głos Ks. Wizytator Peche zaznaczając, że odezwa w sprawie funduszu na rek. zamknięte dla maturzystów została przyjęta na terenie Zagłębia dość niechętnie, a wielu księży mówiło, że ich to nie obchodzi. Zaznacza, że rekolekcje zamknięte dla maturzystów być muszą, nie możemy ustępować

[306] Punkty 1, 2, 3 i 4 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.

a na niechętnych się nie oglądać. Wreszcie zachęca, by Zarząd zwrócił się do Pasterza, by Tenże nakazał i jedną tackę w roku zabrał na rekolekcje zamknięte. Mimo ciężkich czasów, zebrałaby się spora suma.

2°. Sprawy organizacyjne. Ks. Prezes Tomaszewski: „Szkoda że niema Ks. Koźlickiego, gdyż miał napisać odezwę do Księży Prefektów w sprawie należenia do M[iejscowych] Kół". Następnie omawia deklarację dla nowowstępujących. Wzór takiej deklaracji przysłało Koło Sosnowieckie. Wszyscy godzą się, by takie deklaracje wprowadzić, wydrukować i dać Każdemu wstępującemu do Koła do wypełnienia i podpisania.

Zastanawiano się nad kwestją uruchomienia Kół: w Zawierciu, Radomsku, Wieluniu. Jedni członkowie Zarządu wypowiedzieli się, by na zebranie Zarządu zaprosić Księży Prefektów z tych miejscowości i poprosić ich o zorganizowanie Kół. Ks. Szewczyk proponuje, by ktoś z Zarządu pojechał tam i zorganizował. Wreszcie przyjęto wniosek – by zwrócić się do Księży Dziekanów danych miejscowości i wniosek Ks. Pechego, by poprosić J. Ekscelencję, by wydał rozporządzenie w „Wiadomościach [Diecezjalnych]" by Koła w Zawierciu, Wieluniu, Radomsku w możliwie krótkim czasie były zorganizowane. Omawiano kwestję zrzeczenia się przez Ks. Sobczyńskiego prezesury Koła w Sosnowcu, gdyż w takich warunkach – jakie się wytworzyły – dłużej pracować nie może. Postanowiono rezygnację przyjąć i poprosić Ks. Sobczyńskiego by pełnił funkcje Prezesa M[iejscowego] Koła aż do chwili przeprowadzenia przez niego nowych wyborów.

3°. Sprawa referatów na miesięczne zebranie M[iejscowych] Kół. Ks. Peche przyrzekł, że tematy referatów wkrótce przyśle, rozpatrzymy je na następnym zebraniu.

4°. Sprawozdanie z rek. zamkniętych dla maturzystów (tek) przedstawił Ks. Sobański. Odbyły się 3 serje rekolekcyj:

1) Dla maturzystek w Gimnazjum „Nauka i Praca” - wzięło udział 42 osoby – rekolekcje prowadził O. Majcher T.J. z Krakowa

2) Dla maturzystów u Sióstr Szarytek ul. św. Barbary 43 – wzięło udział 30 osób, rekolekcje prowadził Ks. Kapelan Bardel z Krakowa

3) Dla maturzystek u Sióstr Zmartwychwstanek – wzięło udział 50 osób, rekolekcje prowadził O. Kwiatkowski – Zmartwychwstaniec ze Lwowa.

Strona materjalna tak się przedstawia: wpływy 887 zł 19 gr, wydatki 982 zł 50 gr. – deficyt 95 zł i 31 gr. Postanowiono zwrócić się jeszcze raz do tych księży, którzy nic nie dali (wniosek Ks. Pechego) oraz wykaz ofiar z wydatkami ogłosić w „Wiadomościach [Diecezjanych]”.

5°. Lekcje praktyczne są dziś wszędzie, a więc i Ks. Prefekt powinien takie lekcje prowadzić.

6°. Sprawę Sodalicji i Krucjaty – gorąco polecać.

7°. Odczytano rozporządzenia Kurji Biskupiej w sprawie nabożeństw nie objętych Konkordatem. Bez zezwolenia Kurji B[iskupiej], Księżom takich nabożeństw odprawiać nie wolno. Władze świeckie muszą się pierw z Kurją Biskupią porozumieć.

8°. Ks. Prefekt Gryglewicz przedstawił wykaz książek religijnych, które możnaby polecić młodzieży klas gimnazjalnych i szkół powszechnych. Po uzupełnieniu postanowiono „wykaz” wydrukować w czem zaofiarowała swą pomóc firma „T. Nagłowski”. Kwestję śpiewniczka, którą poruszono, postanowiono załatwić na następnym zebraniu. Zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. Jan Tomaszewski

e. Protokół z dnia 18 stycznia 1933 r.

Protokół nr 5

Zebranie Zarządu Diec. Koła Księży Prefektów w dniu 18 stycznia 1933 roku w mieszkaniu Ks. Wizytatora T. Pechego w Będzinie.

Porządek zebrania
1. Odczytanie protokółu.
2. Sprawy organizacyjne:
a) Sprawozdanie M[iejscowych] Kół za I półrocze b. roku szkolnego.
b) Nowe Koła.
3. Sprawa Krucjaty Euch.
a) Sekretarjat diecezjalny
b) Dzień Krucjaty w diecezji.
4. Rekolekcje zamknięte dla maturzystów (tek).
5. Tematy referatów dla Kół M[iejscowych].
6. Rekolekcje Wielkanocne dla nauczycielstwa.
7. Sprawa modlitewnika-śpiewnika.
8. Wolne wnioski[307].

Nieobecni na Zebraniu: Ks. Ciesielski, Ks. Koźlicki, Ks. Tomalka.

1°. Protokół przeczytano i po wyjaśnieniu o nabożeństwach nieobjętych rozporządzeniem Ministerstwa – przyjęto.

2°.

A).1) Sprawozdanie z działalności Koła w Sosnowcu złożył Ks. Sobczyński, pełniący funkcje prezesa Koła. Zebrań Koła było 3, jedno poświęcone Sodalicjom Marjańskim,

[307] Punkty 1, 2 i 3 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.

drugie ustaleniu spowiedzi szkolnych, trzecie sprawie Sekcji nauczycieli religji przy Komisji Porozumiewawczej Dyrektorów Zagłębia w Sosnowcu. Księża Prefekci wypowiedzieli się przeciwko takiej sekcji, a są za utworzeniem sekcji takiej przy M[iejscowym] Kole. Czwarte zebranie odbędzie się wkrótce – celem dokonania nowych wyborów. Nadto zaznacza Ks. Sobczyński, że u Ks. Głowali[308] jest fundusz Koła w kwocie 50 zł, możnaby z nich zapłacić składki do Koła Diecezjalnego.

2) Sprawozdanie z działalności Koła w Będzinie składa Ks. Uchto – Prezes Koła, który przedstawia trudności jakie napotyka w pracy, a które zmusiły go do rezygnacji z Prezesury Koła. Trudnościami temi są: niedocenianie przez Księży prefektów organizacyjnego życia, lekceważenie zebrań i ich opuszczanie, nieprzyjmowanie referatów, choć każdy znalazłby – przy dobrej woli – trochę czasu na opracowanie referatu. Ks. Gietyngier zaznacza, że gdy będzie sankcja, to praca pójdzie lepiej. Musi być ktoś w Kurji, kto się zajmie sprawą szkolną i otoczy ją opieką. W odpowiedzi Ks. Tomaszewski przedstawia, że sprawa referatu szkolnego przy Kurji B[iskupiej] śpi – jednak z przyczyn od nas niezależnych. Następnie prosi Ks. Prezesa z Będzina – by pozostał na swem stanowisku, kiedy go poraz wtóry wybrano, nie zrażał się chwilowemi trudnościami, a mamy nadzieję, że sprawa pójdzie lepiej.

B. Omówiono – kto i gdzie ma należeć do Koła i postanowiono:

1) aby do Kół M[iejscowych] należeli wszyscy Księża prefekci zawodowi i księża parafialni, udzielający nauki religji w szkołach przynajmniej w ilości 14 godzin tygodniowo;

2) aby były zorganizowane nowe Koła M[iejscowe] w Radomsku, Wieluniu, Zawierciu.

3) aby do istniejącego Koła M[iejscowego] w Częstochowie należeli Księża z następujących miejscowości: Częstochowy,

[308] Patrz biogram, s. 118.

Herbów, Konopisk, Poczesny, Boru Zapilskiego, Truskolas, Dankowa, Kłobucka, Krzepic, Miedźna, Mstowa, Przyrowa, Rędzin.

4) aby do M[iejscowego] Koła w Będzinie należeli Księża z następujących miejscowości: Będzina, Dąbrowy G., Strzemieszyc, Gołonoga, Czeladzi, Grodźca, Łagiszy, Maczek, Sączowa, Ząbkowic.

5) aby do M[iejscowego] Koła w Sosnowcu należeli księża z miejscowości: Sosnowca, Pogoni, Starego i Nowego Sielca, Milowic, Piasków, Zagórza, Kazimierza.

6) aby do M[iejscowego] Koła w Radomsku należeli Księża z następujących miejscowości: Radomska, Borowna, Kłomnic, Gidel, Wielgomłynów, Brzeźnicy, Kamińska, Gorzkowic, Rozprzy, Bogdanowa, Pajęczna, Rząśni, Wiewca.

7) aby do M[miejscowego] Koła w Wieluniu należeli księża z następujących miejscowości: Wielunia, Praszki, Działoszyna, Osjakowa, Siemkowic, Lututowa, Mierzyc, Wieruszowa, Skomlina, Czarnożył, Kraszewic, Bolesławca.

8) aby do M[miejscowego] Koła w Zawierciu należeli Księża z następujących miejscowości: Zawiercia, Myszkowa, Kromołowa, Łaz, Żarek, Włodowic, Koziegłów, Koziegłówek, Chruszczobrodu.

Do Warszawy postanowiono wysłać następujące dezyderaty: 1) aby Warszawa wykazywała większość żywotność. 2) aby ulepszono „Miesięcznik Katechetyczny". 3) aby umieszczano w Miesięczniku szkice trudniejszych lekcy. 4) aby informowano nas o nowych metodach. 5) aby poruszano kwestje szkolne i podawano pomoce naukowe. 6) aby reagowano na zaczepki Związku N.Z.S.P. Przy zakończeniu spraw organizacyjnych poruszono i omówiono wyżej wzmiankowaną sekcję nauczycieli religji przy Komisji Porozumiewawczej Dyrektorów Zagłębia. Zabierali głos Ks. Sobczyński, Ks. Uchto, Ks. Tomaszewski, wypowiadając się przeciwko takiej sekcji, a za sekcją przy Kole Księży Prefektów. Przyjęto wniosek Ks. Sobczyńskiego, by do Kół Okręgowych należał Ks. Wizytator, a do Kół Miejscowych – Ks. Prezes.

3°. Sprawę Krucjaty Eucharystycznej referuje Ks. Prezes Tomaszewski. Celem współpracy i porozumienia się, byłoby dobrze założyć w większych miastach patronaty czy sekretarjaty miejscowe, a przy D[iecezjalnym] Kole – sekretarjat diecezjalny. Zabierają w tej sprawie głos Ks. Peche, Ks. Sobczyński, Ks. Gietyngier. W niektórych miastach jak Częstochowa, Będzin już takie porozumienie jest, a gdzie jeszcze niema – to zrobić. Co do sekretarjatu przy Kole D[iecezjalnym] – wstrzymać się jeszcze. Dzień Krucjaty postanowiono urządzić w niedzielę oktawy Bożego Ciała.

4°. Zawczasu pomyśleć o środkach materjalnych na rekolekcje zamknięte dla maturzystów jak: tacka, imprezy (Częstochowa już urządziła, jest około 200 zł). Procent od książek sprzedanych musi być większy. Co do miejsca na rekolekcje, to Częstochowa urządzi u siebie, a Zagłębie w Trzebini w Klasztorze OO. Salwatorjanów. Ks. Gryglewicz przypomina, by pamiętać o propagandzie rekolekcyj zamkniętych. Ks. Wizytator Peche zadeklarował na rek. zamknięte zł 50 – jako tackę niedzielną.

5°. Wykaz tematów referatowych dla M[iejscowych] Kół – pozostanie wybrany przez Zarząd D[iecezjalny] Koła.

6°. Kwestja rekolekcyj wielkanocnych dla nauczycielstwa wywołała ożywioną dyskusję, w której zabierają głos Ks. Peche, Ks. Gryglewicz, Ks. Tomaszewski, Ks. Sobański, Ks. Uchto – wypowiadając się za urządzaniem. Postanowiono urządzić na swoich terenach (Częstochowa – Sosnowiec).

7°. W ostatnim punkcie omówiono sprawę modlitewnika – śpiewnika, których jest tyle, a nie zawsze odpowiadają potrzebom duchowym młodzieży. Postanowiono zebrać istniejące, omówić i dopiero zadecydować.

8°. Wolnych wniosków nie było, przeto zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

f. Protokół z dnia 3 maja 1933 r.

Protokół nr 6

Protokół z zebrania Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów odbytego dnia 3 maja 1932 roku[309] w mieszkaniu Ks. Dr. Tomalki.

Porządek zebrania
1. Odczytanie protokółu.
2. Sprawa Zebrania Walnego.
3. Rekolekcje zamknięte
1) dla maturzystów (tek)
2) Sprawozdanie z Kursu rekolekcyjnego w Trzebini.
4. Sprawozdanie z odbytych rekolekcyj dla nauczycielstwa.
5. Tematy egzort na rok 1933/34.
6. Wolne wnioski[310].

Nieobecni na Zebraniu Ks. Peche, Ks. Uchto, Ks. Ługowski[311], Ks. Chmura[312].

Po odczytaniu porządku, Ks. Prezes przeczytał list Ks. Ługowskiego, Prezesa Koła Sosnowieckiego, który usprawiedliwia swą nieobecność na zebraniu uroczystością 3 maja. Następnie Ks. Prezes proponuje zmianę punktu 2 porządku dziennego, wstawiając tam – sprawy organizacyjne. Propozycję przyjęto.

1°. Sekretarz Zarządu przeczytał protokół z ostatniego zebrania – który przyjęto.

---

[309] Podano błędny zapis roku. Chodzi o rok 1933.
[310] Punkty 1, 2 i 3 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.
[311] Prezes Miejscowego Koła Księży Prefektów w Sosonowcu.
[312] Prezes Miejscowego Koła Księży Prefektów w Wieluniu.

2°. a) Rozpatrywano sprawę powiększenia liczny członków w Kołach istniejących i uczęszczania na zebrania, gdyż wielu Księży nie należy do Kół M[iejscowych], a inni choć należą – to na zebrania nie przychodzą. Zabiera głos Ks. Prezes, który oświadcza, że Ks. Biskup wydał do Księży zarządzenie w sprawie należenia do Kół. Ks. Koźlicki stwierdza opieszałość u Księży. Ks. Tomalka przypomina, by nieobecnych na zebraniu – protokółować.

Postanowiono: 1) aby M[iejscowe] Koła zwróciły się do tych Księży którzy mają należeć a nie należą, posyłając im zaproszenie i deklarację 2) aby Zarządy M[iejscowych] Kół przysłały do Kurji B[iskupiej] wykazy obecnych i nieobecnych Księży na zebraniach.

b) Stworzenie nowych Kół. Ks. Prezes referuje co w tej sprawie zrobił Zarząd D[iecezjalny] Koła i co Kurja Biskupia. Zarząd zwrócił się z prośbą do Kurji Biskupiej, by ta zwróciła się do Księży „Dziekanów" miast: Radomska, Wielunia, Zawiercie – celem zorganizowania Kół Miejscowych. Kurja B[iskupia] to uczyniła i we Wieluniu Koło M[iejscowe] już powstało. Prezesem Koła został wybrany Ks. pref. Ferdynand Chmura.

c) Sprawa Koła w Sosnowcu została załatwiona i nowe wybory zostały dokonane. Prezesem Koła został Ks. pref. Zdzisław Ługowski.

d) Wreszcie omówiono sprawę Walnego Zebrania, czy zrobić i kiedy? Zabrali głos: Ks. Prezes, Ks. Tomalka, Ks. Gietyngier i zdecydowano zwołać Walne Zebranie po Bożem Narodzeniu, w ostatni dzień wolny od nauki t.j. 15 stycznia 1934 r.

3°. a) Ks. Koźlicki podaje do wiadomości, że rekolekcje zamknięte dla maturzystów odbędą się w Częstochowie w „Domu rekolekcyjnym", termin ustalony (26, 27, 28 czerwca), rekolektant zamówiony (ks. Bardel), koszta 10 złotych. Ks. Gietyngier zobowiązał się powiadomić Prezesów: Ks. Ługow-

skiego i Ks. Uchtę by Zagłębie porozumiało się z Trzebinią i tam rekolekcje zamknięte dla swoich urządziło. Dla maturzystek odbędą się 2 serje rekolekcyj zamkniętych, jedna w Gim. „Nauka i Praca", a druga u Sióstr Zmartwychwstanek. Terminy będą podane później.

b) Omawiano sprawę funduszu rekolekcyjnego i podano następujące źródła: a) od młodzieży, która będzie brała udział w rekolekcjach b) imprezy, c) tacka z jednego nabożeństwa szkolnego. Ustalono 2 niedzielę czerwca.

c) Ks. Magott[313] zdaje sprawozdanie z kursu rekolekcyjnego, odbytego dn. 19 kwietnia 1933 r. w Trzebini. Zapoznał też Zebranych z nową organizacją pod nazwą: „Związek Księży rekolekcjonistów". Ks. Prezes podziękował Ks. Magottowi za sprawozdanie. Co do Związku, to ponieważ Ks. Prefekci maja dużo pracy, nie może być obecnie mowy. Ks. Gryglewicz proponuje, by założyć „Koło Przyjaciół rek. zamkniętych". Poproszono by przedstawił na następnem zebraniu krótki statut takiej organizacji, a pomyślimy o niej.

4°. Rekolekcje wielkanocne dla nauczycielstwa urządzono w Sosnowcu i Częstochowie. W Sosnowcu staraniem Ks. Kan. Jankowskiego[314], rekol. prowadził Ks. Prałat Milik z Katowic. Uczestników było sporo, do spowiedzi jednak dużo nie przyszło. W Częstochowie – dla nauczycielek, w Zakładzie Sióstr Zmartwychwstanek. Rekolekcje prowadził Ks. Bardel z Krakowa – udział wzięło osób 65. Rekolekcje zakończył Ks. Biskup, który odprawił Mszę św., rozdał Komunję św. i serdecznie do rekolektantek przemówił. Koszta rek. 120 zł – wpłynęło 45.90 – deficyt = 74 zł 10 gr.

Ks. Magott podaje myśl – urządzenia dla nauczycielstwa rek. zamkniętych i to jeszcze w tym roku, na początku wakacyj,

[313] Członek Miejscowego Koła Księży Prefektów w Częstochowie.

[314] Ks. Teofil Jankowski (1877 – 1951), proboszcz parafii Wniebowzięcia NMP w Sosnowcu.

jak to się robi w Poznańskiem. W odpowiedzi - Ks. Prezes zaznacza, że w tym roku nie zrobimy, gdyż trzeba najpierw grunt przygotować, pomyślimy o tej sprawie na rok przyszły. Ks. Gietyngier – że byłoby dobrze poddać myśl Jego Ekscelencji, by na zebraniach Konsultorów propagować rekolekcje dla nauczycielstwa. Zarząd zwróci się w tej sprawie do Ks. Biskupa.

5°. Tematy egzort ustalić wcześniej w tym roku. Ponieważ część pierwsza egzort z roku 1932/33 nie była wyczerpana, przeto Ks. Gryglewicz proponuje, by ją pozostawić, a ułożyć tylko cykl egzort na II półrocze roku 1933/34. Inni byli zdania, by cały cykl egzort na rok szkolny 1933/34 - ułożyć. Ks. Gietyngier proponuje, by poprosić Ks. Ługowskiego, by tą sprawą się zajął. Propozycję przyjęto.

6°. W wolnych wnioskach załatwiono sprawę delegatów na Zjazd do Warszawy. Wybrani zostali: Ks. Tomaszewski i Ks. Ługowski. Delegaci zwrócą uwagę na Zjeździe redaktorowi „Miesięcznika Katechetycznego" by w sprawozdaniach z działalności Kół nie było takiego chaosu, umieszcza się sprawozdania Zarządu Głównego i Miejscowych Kół – razem. Nadto – by „Miesięcznik K[atechetyczny]" reagował na napaści na Kościół przez niektóre pisma. Ks. Tomaszewski zaznacza, że w sprawie Krucjaty toczą się rozmowy Episkopatu z Ministerstwem. (tak pisał o. Bok). Ponieważ niedziela, na którą był wyznaczony „Dzień Krucjaty" wypada w tym roku w czasie pozaszkolnym, przeto „Dnia" tego nie będzie. Następne Zebranie Zarządu trzeba zrobić przed wakacjami, termin ustali Prezes. Zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

g. Protokół z dnia 25 września 1933 r.

Protokół nr 7

Zebranie Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów – odbyte w dniu 25 września 1933 roku w mieszkaniu Ks. pref. Sobańskiego.

Porządek dzienny
1. Odczytanie protokółu.
2. Sprawa Zjazdu Diecezjalnego.
3. Sprawozdanie ze Zjazdu w Warszawie.
4. Sprawozdanie z rek. zam. dla maturzystów (tek).
5. Koło przyjaciół rek. zamkniętych.
6. Sprawy organizacyjne: (wykazy, tematy referatów i egzort).
7. Wolne wnioski[315].

Nieobecni na Zebraniu: Ks. Peche, Ks. Uchto, Ks. Gietyngier, Ks. Chmura (uspraw), Ks. Tomalka.

1°. Po modlitwie - Sekretarz Zarządu przeczytał protokół z ostatniego Zebrania – który przyjęto. Po przyjęciu protokółu – zastanawiano się nad kwestją: „Co zrobić by Księża przyjeżdżali na zebrania Zarządu D[iecezjalnego] Koła". Zabiera głos Ks. Ługowski, który stwierdza, że na nieobecność Księży na Zebraniach wpływają wydatki związane z podróżą do Częstochowy. Celem podniesienia frekwencji – proponuje – by koszta podróży wyjeżdżającym na Zebrania Zarządu były pokrywane przez M[iejscowe] Koła. W odpowiedzi na to Ks. Szewczyk zaznacza, że dałoby się to zrobić, gdyż Zebrania Zarządu nie są tak często zwoływane. Po omówieniu tej kwestji – przyjęto wniosek: „byłoby pożądanem, aby M[iejscowe] Koła zwracały

[315] Punkty 1, 2, 3 i 4 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.

koszta podróży wyjeżdżającym na Zebrania Zarządu". Wniosek Ks. Ługowskiego co do zwrotu kosztów delegatowi do Warszawy lub do Częstochowy postanowiono wnieść na Walne Zebranie.

2°. Jaki ma mieć charakter Zjazd i kiedy ma się odbyć? Ks. Ługowski – że najodpowiedniejszy czas to ostatni dzień ferji zimowych, zjazd jednodniowy z nazwą roczny. Wyłoniła się kwestja: „Ile ma być na Zjeździe referatów i jakie"? Zabierają głos: Ks. Ługowski, Ks. Tomaszewski, Ks. Ciesielski, Ks. Szewczyk i Ks. Gryglewicz. Zgodzono się na to – by był tylko jeden referat – szeroko ujęty – treści następującej: „Wyrabienie elity katolickiej i opieka nad powołaniami w szkołach". Do wygłoszenia powyższego referatu - postanowiono uprosić Ks. Prałata Makowskiego[316], do którego zwróci się w imieniu Zarządu – Ks. Prezes.

3°. Sprawozdanie ze Zjazdu Prezesów i Delegatów Kół w Warszawie – składa Ks. Tomaszewski. Podaje w wielkiem skróceniu, gdyż większość członków Zarządu już o tem słyszała na zebraniu Koła M[iejscowego] w Częstochowie. Podczas Zjazdu – najwięcej czasu poświęcono referatowi nad projektem „Nowego programu rel." który jest nam wszystkim znany, a który nas w tym roku nie obowiązuje. Dalej zaznacza Ks. Prezes, że Redaktor „Miesięcznika K[atechetycznego]" Ks. Węglewicz – prosił o przysyłanie wszelkich spostrzeżeń w sprawie „Miesięcznika". Ks. Ługowski – że „Miesięcznik K[atechetyczny]" jest jałowy, nie podaje katechez ani egzort, trzeba więc do Redakcji napisać. W sprawie Krucjaty – toczą się pertraktacje Episkopatu z Ministerstwem. W odpowiedzi na to – Ks. Ługowski zaznacza, że wobec tego w szkole o tyle zrobimy, o ile nam na to pozwolą i radzi by zakładać Krucjatę z wiedzą i zgodą kierownika.

[316] Ks. dr Karol Makowski (1884 – 1936), rektor Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie.

4°. Rekolekcyj zamkniętych były 3 serje: 1) dla maturzystów w „Domu rek.” u Sióstr Szarytek – brało udział 27 osób, rek. prowadził Ks. Bardel z Krakowa. 2) dla maturzystek w Zakładzie Sióstr Zmartwychwstanek – brało udział 47 osób – rek. prowadził Ks. Bardel. 3) dla maturzystek z Gim. „Nauka i Praca” - brało udział 24 osoby - rek. prowadził O. Błaszczyk T.J. Razem osób 98. Zaznaczyć jeszcze trzeba – że Siostry Nazaretanki urządziły dla swych maturzystek rek. zamknięte w swoim Zakładzie. Ks. Tomaszewski zaznacza, że niektórzy Księża widocznie lekko potraktowali sprawę rek. zamkniętych, gdyż niektórzy chłopcy sami się zwracali. Co do finansów – to tak się przedstawiają: dochody zł 702 gr. 65, wydatki 664 zł. – pozostaje in plus zł 38 gr 65.

5°. Ks. Gryglewicz przedstawia projekt regulaminu dla Koła Przyjaciół rekol. Zamkniętych. Zabiera w dyskusji głos Ks. Ługowski i zaznacza, że jest przeciwny takiemu Kołu, gdyż zadużo mam już Stowarzyszeń. Byłoby lepiej – gdybyśmy mogli opodatkować Ks. Prefektów i Proboszczów. Ks. Koźlicki - że Ks. Biskup takiego nakazu nie wyda – przeto musimy iść drogą dobrowolnego opodatkowania. Ks. Ługowski zgłasza wniosek – by zwrócić się do Księży dziekanów, by Ci na zebraniach dekanalnych przeprowadzili wśród Księży sprawę opodatkowania na rzecz rek. zamkniętych dla maturzystów i maturzystek. Ks. Ługowski podaje też sumę – 50 groszy. Wniosek Ks. Ługowskiego przyjęto – Zarząd zwróci się w tej spawie do Księży Dziekanów. Wobec tego – Ks. Gryglewicz wycofuje swój projekt – jako mniej realny.

6°. Poruszono sprawę referatów i egzort. Ks. Ługowski zaznacza, że Księża Koła Sosnowieckiego – są przeciwni wyznaczaniu tematów egzort – jest zatem, by pozostawić swobodę, gdyż tego wymagają warunki lokalne. Odpowiada Ks. Prezes, że chodziło tylko o ułatwienie Księżom, ale ścisłego obowiązka trzymania się tego – niema. Po tem wyjaśnieniu poproszo-

no Ks. Koźlickiego i Ks. Gryglewicza - by tematy egzort na I półrocze ułożyli i wydrukuje się je w „Wiadomościach [Diecezjalnych]".

7°. Wolnych wniosków nie było – zebranie zakończono modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. Jan Tomaszewski

h. Protokół z dnia 14 stycznia 1934 r.

Protokół nr 8

Zebranie Zarządu Diec. Koła Księży Prefektów w dniu 14 stycznia 1934 roku w mieszkaniu Ks. Prezesa J. Tomaszewskiego w Częstochowie.

Porządek zebrania
1. Odczytanie protokółu.
2. Rozpatrzenie sprawozdania na Walne Zebranie.
3. Wylosowanie członków Zarządu.
4. Projekty Zarządu na Walne Zebranie.
5. Wolne wnioski[317].

Sprawozdanie Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów za czas od 5 kwietnia 1932 roku do 15 stycznia roku 1934. Praca Zarządu D[iecezjalnego] Koła poszła w dwu kierunkach: organizacyjnym i duszpasterskim.

Co zrobił Zarząd D[iecezjalnego] Koła pod względem organizacyjnym?

A. Zarząd podzielił pracę na poszczególne działy czyli referaty – które przydzielono poszczególnym Członkom Zarządu. I tak:

[317] Punkty 1 i 2 zapisano w kolumnach po lewej stronie, a następne punkty w kolumnie po prawej stronie.

Ks. Gryglewicz Fr. – objął dział książek beletrystyczno-religijnych.

Ks. Uchto A. – [dział] pedagogiczno-psychologicznych.

Ks. Sobczyński J. – sprawy harcerskie i sportowe.

Ks. Koźlicki W. - sprawy Sodalicyj M[ęskich] i prasę.

Ks. Sobański P. - sprawy Sodalicyj Żeńskich.

Ks. Tomaszewski J. - Sprawy Krucjaty E[ucharystycznej].

Ks. Tomalka W. i Ks. Szewczyk J. (tymczasowo) - sprawy urzędowe.

Dział książek na indeksie i literatury nowoczesnej pozostał bez referenta.

Zarząd postanowił zbierać się co 2 miesiące, w praktyce jednak okazało się to niemożliwe, tak że zebrania odbywały się co 3 miesiące. Wszystkich Zebrań Zarządu było 8. Ponieważ koszta podróży do Częstochowy na Zebrania Zarządu wpływają na nieobecność Księży na tych zebraniach, przeto Zarząd celem podniesienia frekwencji przyjął wniosek następującej treści: „Byłoby porządanem, by M[iejscowe] Koła zwracały koszta podróży wyjeżdżającym na Zebranie Zarządu. Zarząd był w kontakcie z Zarządem Głównym w Warszawie, posyłał swe dezyderaty w sprawie „Miesięcznika Katechetycznego" i brał udział przez swego Prezesa w Zjeździe Prezesów i Delegatów Kół w Warszawie.

B. Organizacja Kół Miejscowych.

Od samego początku swej pracy, myślał Zarząd nad tem – by zorganizować wszystkich księży uczących w szkole, gdyż zdawał sobie sprawę z doniosłości zadań, jakie mają księża prefekci. Kwestja paląca, a do przeprowadzenia trudna, gdyż na terenie działały tylko dwa Koła Miejscowe, które obejmowały tylko część księży prefektów. Pomyślano więc nad zorganizowaniem nowych Kół M[iejscowych]. Dzięki pomocy Ks. Wizytatora T. Pechego, powstaje Koło M[iejscowe] w Będzinie. Przy życzliwem ustosunkowaniu się Kurji Biskupiej i pomocy Ks. Dziekanów – powstają M[iejscowe] Koła w Wieluniu, Radomsku i Zawierciu. Dziś Diec. Koło liczy 6 Kół Miejscowych z 94 członkami.

Do M[iejscowych] Kół - powinien należeć każdy kapłan uczący w szkole przynajmniej 14 godzin tygodniowo. By księża wiedzieli do którego Koła mają należeć, Zarząd przydzielił poszczególne parafje do najbliższych Kół Miejscowych. Podział ten ogłoszono w „Wiadomościach [Diecezjalnych]". Celem pobudzenia M[iejscowych] Kół do intenzywniejszej pracy, Zarząd ułożył cykl tematów referatowych i przesłał je poszczególnym Kołom M[iejscowym] do opracowania. Wreszcie przeprowadził uchwałę, by Zarządy Kół M[iejscowych] przysyłały sprawozdania kwartalne ze swej działalności do Zarządu Diec. Koła.

II. Co zrobił Zarząd Diec. Koła pod względem duszpasterskim?

1. Zwrócił baczną uwagę na rekolekcje zamknięte dla maturzystów i maturzystek w myśl życzeń Ojca Św. Piusa XI, Najdostojniejszego Pasterza i potrzeb dzisiejszego czasu. Zarząd zajął się propagandą rek. zamkniętych, ich urządzaniem i sprawą funduszu rekolekcyjnego. O rek. zamkniętych mówiono na Zebraniach Zarządu D[iecezjalnego] Koła, mówiono w szkole w ostatnich klasach, mówiono na zebraniach Sodalicyjnych i dekanalnych i wydano 3 odezwy do Duchowieństwa. W roku 1932 urządzono 3 serje rek. zamkniętych w Częstochowie: jedna dla maturzystów (30 osób) i dwie serje dla maturzystek (92 osoby). W roku 1933 – urządzono również 3 serje również w Częstochowie: jedną dla maturzystów (27 osób) i dwie dla maturzystek (71 osób). W ciągu dwu lat – odprawiło rekolekcje zamknięte urządzone staraniem Zarządu D[iecezjalnego] Koła: 57 maturzystów i 163 maturzystki – razem osób 220.

Koszta rekolekcyj zamkniętych tak się przedstawiają.

Rok 1932 – wydatki: 982 zł. 50 gr. – wpływy 887 zł. 19 gr.

Rok 1933 – wydatki: 738 zł. 10 gr. – wpływy: 704 zł. 65 gr.

deficyt 128 zł. 76 gr.

razem - wydatki 1720 zł. 60 gr. – wpływy 1720 zł 60 gr.

Najwięcej trudności miał Zarząd z gromadzeniem funduszu rekolekcyjnego.

2) By podnieść ducha modlitwy wśród młodzieży szkolnej przez danie jej odpowiedniej książeczki do nabożeństwa, Zarząd Diec. Koła książeczkę taką już opracował, i wkrótce pójdzie ona do druku.

3) By ułatwić Księżom prefektom wygłaszanie egzort niedzielnych, Zarząd dwukrotnie ułożył cykl egzort i ogłosił w „Wiadomościach [Diecezjalnych]".

4) Pomyślano też i o nauczycielstwie i urządzono dla nich rekolekcje wielkanocne w roku 1933 w Częstochowie i Sosnowcu. W Częstochowie z inicjatywy i staraniem Zarządu D[iecezjalnego] Koła, a w Sosnowcu z inicjatywy Koła, a staraniem Ks. Kan. T. Jankowskiego.

5) Z inicjatywy i staraniem Zarządu – zaprowadzono wspólne adoracje Kapłańskie. Adoracje te odbywają się narazie tylko w Częstochowie, pierwsze piątki miesiąca od godz. 5 do 6 po południu, w kaplicy Sióstr Zmartwychwstanek. Na adoracje te – przychodzili początkowo Ks. Prefekci – dziś przychodzą wszyscy kapłani.

6) Wydano i rozesłano Ks. Prefektom - spis książek treści religijnej – nadających się do lektury dla młodzieży gimnazjalnej i szkół powszechnych.

7) Otoczono opieką Sodalicje młodzieży i Krucjatę. Wysyłano urgensy do O. Boka T.J. – by wpłynął na Episkopat – celem rychłego i ostatecznego załatwienia sprawy Krucjaty z Ministerstwem, by Księża Prefekci nie mieli, od władz szkolnych, trudności i przykrości w prowadzeniu Krucjaty.

Tak by się przedstawiała praca Zarządu D[iecezjalnego] Koła. W pracy tej – chętną radą i pomocą służył nam delegat Biskupi – Ks. Wizytator Peche – któremu na tem miejscu, w imieniu Zarządu D[iecezjalnego] Koła, składam serdeczne „Bóg zapłać".

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański

Prezes: Ks. Jan Tomaszewski

Częstochowa. 15.01.1934.

i. Protokół z dnia 15 stycznia 1934 r.

Protokół nr 9

Protokół z zebrania Zarządu D[iecezjalnego] Koła Księży Prefektów obytego w dniu 15 stycznia 1934 roku w Sali Sodalicyjnej na Jasnej Górze.

Po walnem zebraniu – zebrał się Zarząd D[iecezjalny] Koła celem dokonania wyboru Sekretarza i Skarbnika Zarządu. Wybrano jednogłośnie i ponownie Ks. pref. Sobańskiego Piotra na Sekretarza, a Ks. pref. Szewczyka Józefa na Skarbnika. Wybrani mandaty przyjęli, a ponieważ żadnych innych spraw nie zgłoszono, przeto Prezes Zarządu zakończył zebranie modlitwą.

Sekretarz: Ks. Piotr Sobański
Prezes: Ks. Jan Tomaszewski

Przerwa wojenna – od roku 1939 do 1948.

Foto. 40. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – nota informacyjna

2. Okres powojenny

a. Protokół z dnia 31 stycznia 1948 r.

Protokół nr 1

Z walnego i reorganizacyjnego zebrania Diecezjalnego Koła XX. Prefektów w Częstochowie. W dniu 31 stycznia 1948 r. o godzinie 10.15 w sali gimnazjum Stow. „Nauka i Praca" odbyło się walne i reorganizacyjne zebranie Diecezjalnego Koła XX. Prefektów w następującym porządku:

Zagajenie i powołanie prezydium.
Referat: Zadanie Ks. prefekta w dzisiejszej szkole.
Dyskusja nad referatem.
Sprawozdanie z działalności Diecezjalnego Koła XX. Prefektów.
Wybory nowego zarządu.
Sprawy organizacyjne.
Wolne wnioski.

Ad. 1. Po Mszy św. odprawionej przez J.E. Ks. Biskupa Ordynariusza Teodora Kubinę w Kaplicy tegoż gimnazjum, zebrali się Księża w wyznaczonej sali w liczbie (…)[318]. Do zebranych przemówił krótko, a serdecznie dotychczasowy Prezes Diecez. Koła Ks. Tomaszewski: „Zbieramy się po raz pierwszy po wojnie i po tak długiej przerwie w gronie zmienionym. Odeszli starsi zabierając z sobą długoletnie doświadczenie, ale też z nimi odeszło zużycie się i wyczerpanie. Przyszli nowi, niosący zapał i gorliwość, ale w większej części zaczynający dopiero pracę prefektowską. Wzajemne poznanie się i porozumienie powinno pomóc nam w ciężkiej dzisiaj, a tak odpowiedzialnej pracy. Dobrze się złożyło, że obrady nasze wypadły

[318] Nie podano liczby uczestników.

w dzień największego prawie wychowawcy Katolickiego – św. Jana Bosko. Jego duch niech nam towarzyszy, On niech będzie dla nas wzorem". Na przewodniczącego zebrania powołał Ks. Prezes Ks. Karlika[319], a do prezydium jeszcze Ks. Głowalę i Ks. Chwisteckiego[320], na sekretarza Ks. Panka[321], co zebrani oklaskami zaaprobowali.

Ad. 2. Korzystając z udzielonego mu przez przewodniczącego głosu, Ks. Głowala, prezes Koła Sosnowieckiego, wygłasza swój referat pt. Zadanie Ks. prefekta w dzisiejszej szkole. „Wali się świat stary, powstaje nowy – wołał nasz Excelencja Ks. Bp. Ordynariusz, przy każdej niemal okazji. Tymczasem my zakotwiczeni jesteśmy zbyt mocno w nurtach tradycji. Dobre to i konieczne, gdy chodzi o naukę, o dogmaty, ale szkodliwe i zabójcze, gdy chodzi o formę. Zabójcze to nie dla Kościoła, ten nie ulegnie, bo, jak powiedział Mussolini: kto walczy z Kościołem, sam sobie zęby połamie, ale zgubne dla nas i dla powierzonych nam dusz. Trzymamy się jeszcze ciągle w defenzywie, czas z tym skończyć, czas zerwać szyldy z napisem – ostrożnie – czas, «by nowym prawom ustąpili już starzy». Biada, gdy dzisiejszemu człowiekowi opowiadają Ewangelię ludzie wczorajsi. Dobro sprawy wymaga, by słowo w szkole i na ambonie zabrzmiało w nowej szacie, w formie dostosowanej do naszych czasów. Któż to jest prefekt? Według opinii, prefekt, to intelektualista atakujący mózg dziecka, znający więcej okólniki ministerialne, niż duszę młodzieży, to teczka wypchana podręcznikami i gruby notes z czerwonym ołówkiem. Zapomniał, że jest wychowawcą, zapomniał o Chrystusie i Jego przypowieściach, o Synu marnotrawnym, o zgubionej owieczce. Rozczepił się na dwie części, uczy, ale nie wychowuje i dlatego młodzież kończąc szkołę często kończy także z Kościołem. Tymczasem

[319] Patrz biogram, s. 143.
[320] Patrz biogram, s. 120.
[321] Ks. Bronisław Panek (1917 – 1975), prefekt etatowy w Częstochowie.

prefekt, to nie tylko nauczyciel religii, ale to przede wszystkim wychowawca. A co to znaczy – wychowawca, duszpasterz? Recepty dać nie można, ani wyliczyć wszystkich cech, które każdy posiadać musi. Jestem kapłanem, ale nie przestaję być człowiekiem. Tymczasem w szkole wyrzucamy zbyt często z siebie człowieczeństwo i dla tego ulegamy skrzywieniu, utrudniamy sobie podejście do młodzieży. Kapłan lepiej dostrzega zło, więcej wyczuwa potrzeby chwili, widzi kontrast i to go boli, napełnia pesymizmem, zniechęceniem udzielającym się otoczeniu i tak zamiast solą, staje się pieprzem ziemi. Pierwsze wieki takie żywotne, tak obfitujące w zdobycze misyjne zostawiły nam inny typ sługi Chrystusa. Był to *homo liturgicus*, a nie *homo scientificus*. Oczywiście wiedza stanowi oczy kapłana, a przecież żaden kapłan nie chciałby być ślepy. Nasza młodzież nie choruje na eros naukowy w dziedzinie religii i nie dwóją ją się chwyci, a więc przekreślić zasadę: *Pereat mundur, fiat iustitia*. Wiedzę młodzież zapomni, ale nie zapomni, jakim był dla niej prefekt. Do Boga należy cały człowiek. Klasa, w której główną rolę spełnia podręcznik, zamienia się w mauzoleum żywych ludzi. Dosyć było teologii *mentis*, musi być teologia *cordis*, a prefekt ma się stać artystą, a nie rzemieślnikiem. Znajomość wiary to jeszcze nie moralność. I cóż z tego, że umie ktoś wyrecytować definicje, a zapomina, że religia po to jest, aby mu życie jaśniejszym uczynić. Pytanie: dlaczego nie byłeś w Kościele, nie do młodzieży, ale pod adresem prefekta należy skierować. Prefekt stawiający dwóje sam sobie wystawia świadectwo. Młodzież ma się nauczyć nie rozprawiać o Bogu, ale wierzyć w Boga. Nasza młodzież jest wierząca, a najwyżej zaniedbana. Unikać dyskusji w starszych klasach, bo zwątpienie to choroba infekcyjna, w dyskusji często rośnie upór, a maleje prawda. Nie lękać się chwilowych trudności i wątpliwości. Ziarno rzucone w ziemię najpierw musi obumrzeć, a później dopiero rośnie. A więc mówić i to dużo, ale tak, aby nie zabijać

prawdy. Mówić tak o Bogu, aby na Jego wspomnienie wywołać dreszcze, tak, jak powstają one w dziecku na słowo – matka, w oblubienicy na słowo – oblubieniec. Nie siać grozy i postrachu. Wspólne nabożeństwa szkolne, a zwłaszcza jeżeli są wymuszone, taki przynoszą skutek, że gdy ich braknie młodzież, mówi: *En Dieu adieu* – dowidzenia Ci, Boże. Każdy przymus, choćby wewnętrzny, wywołuje protest i sprzeciw. Potwierdza to fakt, że u gorliwych rodziców często są złe dzieci. Nabożeństwo musi sprawiać pewną radość, młodzież modli się krótko, ale żywiołowo. Obok książek niech nosi prefekt ze sobą stułę, a od czasu do czasu powie w klasie egzortę. Nasi przeciwnicy idą z postępem, a my zasłuchani jesteśmy, jak młynarz w takt kręcącego się koła, który budzi się, gdy ono stanie. Do prawdy tyłem odwracać się nie wolno, choćby ona z przeciwnego nam obozu przychodziła. Chrystianizm kieruje swój wzrok w przyszłość i prefekt, który by nie chciał czynić podobnie, niech ucieka ze szkoły, bo nie ma w niej co robić".

Wywody swoje popierał prelegent częstymi przykładami i doświadczeniem osobistym. Ks. Przewodniczący podziękował prelegentowi za głęboki i oryginalny referat i otworzył nad nim dyskusję.

Ad. 3. Dyskusja.

Pierwszy zabrał głos J.E. Ks. Biskup: „Cieszę się, że mogę być na tym zebraniu. Stary świat umarł, buduje się świat nowy, ale na starych zasadach, siłę do odbudowy musi czerpać z odwiecznych Bożych źródeł, odmienić tylko i unowocześnić formy. Kościół potrafi przeprowadzić to odrodzenie, bo jest zawsze żywy, jak żywy jest Bóg. Kościół się odrodzi, jak odradza się corocznie natura. Ale i my sami musimy się odrodzić, przekształcić, bo inaczej nie damy tego nowego życia – *nemo dat quo non habet*. Cieszę się, że Koła Księży Prefektów powstały po wojnie i żyją i pracują. Nie pomoże jednak ani nauka, a nie nawet ulepszona metoda, jeżeli za tym nie stoi osobowość prefekta – katechety. On musi czynić to, czego uczy. Religia nie jest

nauką, ale życiem. Nauczyciel religii ma kształtować umysł, ale i urabiać wolę, budzić życie religijne. Niestety są dzisiaj księża, którzy zatracili ambicję kapłańską, a kapłan bez ambicji nie jest pełnym kapłanem, nie wiele można się po nim spodziewać. Ze wstydem wyznać musimy, że zakradło się w życie kapłańskie lenistwo. Dzisiaj laikat katolicki jest bardziej czynny, świeccy zawstydzają nas, kapłanów, swoją postawą i głębią katolicką. Prefekci, to elita duchowieństwa, ale też powinni stanąć na wysokości zadania, jakie mają do spełnienia. Nie wolno im uprawiać demagogii prefektowskiej, ale prowadzić głęboką katolicką pracę wychowawczą".

Ks. Paras[322]: Podkreśla siłę sugestii w pracy prefektowskiej. Prefekt musi płonąć miłością ku Chrystusowi, być entuzjastą, ale raczej nie manifestować się dzisiaj publicznie, bo to utrudni mu pracę. Dużo może zrobić przez zaufanych uczniów w każdej klasie. Prefekt nie stawia dwóje, ale, gdy wymaga tego sprawiedliwość, nie może inaczej postąpić. Młodzież ma wielkie poczucie sprawiedliwości, jest bardzo czuła na tym punkcie. Nie lekceważyć nabożeństw wspólnych, bo te uczą młodzieży pewnego porządku i obowiązkowości. Wreszcie pyta, jak ma się prefekt ustosunkować do młodzieży wchodzącej do dzisiejszych organizacji młodzieżowych.

Ks. O. Wawrzyniec – Paulin[323]: Pyta, czy wogóle w klasie nie odpowiadać na zapytania uczniów i nie rozwiązywać ich wątpliwości przy wszystkich. Było by to trochę nie pedagogiczne. Podkreśla także skuteczność pracy przez wybranych uczniów.

Ks. Kiwacz[324]: Zwraca uwagę na wielkie znaczenie osobowości prefekta w szkole. Przymusu stosować nie wolno ani w nauczaniu ani w wychowywaniu. Dobrze należy postawić naukę religii w szkole podstawowej, by do gimnazjum przychodziła młodzież już jako tako przygotowana. Bardzo ważny

[322] Patrz biogram, s. 131.
[323] O. Wawrzyniec Kościelecki (1916–1984), prefekt szkolny w Żarkach.
[324] Patrz biogram, s. 156.

jest wspólny udział prefekta z domem dziecka. Podręcznik dobry, ale nie zastąpi mówionego słowa prefekta.

Ks. Okamfer[325]: Nie wystarczy samo mówienie, nie tylko prefekt ma pracować, ale pracować winna także młodzież. Nie można zmuszać, ale trzeba pilnować, a na nabożeństwa zachęcać. W wychowaniu stosować powinniśmy profilaktykę. Otoczyć opieką organizacje, gdzie można je prowadzić. Konieczne byłyby świetlice, gdzie zbierałaby się młodzież.

Ks. Chwistecki: Przyznaje, że referat go wziął. Jest bardzo rewolucjonistyczny i dlatego może trochę niebezpieczny zwłaszcza dla młodych. Owszem, młodzież choruje na eros religijny, ma go, lubi omawiać i dyskutować sprawy religijne, jest nastawiona bojowo. Nie wolno dopuszczać dyskusji czczych tylko i niepoważnych, ale trzeba omawiać z młodzieżą to, co ją interesuje i boli i niepokoi. Młodzieży brak jest poczucia łączności społecznej i wspólna Msza św. przyczyni się do obudzenia tego ducha społecznego. Stopnie niedostateczne stawia prefekt *in extrema necessitate*. Nasza młodzież jest wierząca, ale tę wiarę można łatwo zdmuchnąć, bo nie ma rozumowego podkładu. Postanawia zastosować u siebie egzorty w klasie. „Szkoda – kończy – że Ks. prelegent nie poruszył bolączek młodzieży powojennej".

Ks. Panek: Przy stawianiu stopnia niedostatecznego z religii, mówimy o złej, lub dobrej woli. Tymczasem, tam, gdzie jest zła wola, to dzisiaj młodzież może się nie uczyć religii i czasem z tego korzysta. Tam zaś, gdzie jest dobra wola, to i niezdolny choćby na dostatecznie się nauczy, ale zwykłe lenistwo musi być ukarane choćby dwójką. Boję się wypowiedzieć głośno, ale zdaje mi się, że dzisiaj czas już jest, aby skasować szkolne nabożeństwa w tym sensie, jak je urządzamy dzisiaj. Wymagamy od młodzieży czasem za dużo. Należałoby w każ-

[325] Patrz biogram, s. 126.

dej parafii zorganizować nabożeństwo młodzieżowe, a w dużych parafiach nawet dwa: oddzielnie dla dziatwy powszechnej i oddzielnie dla młodzieży starszej. Prefekci współpracować winni z duchowieństwem parafialnym. Współpraca z domem dzisiaj jest czasem trudna, a czasem zupełnie niemożliwa i z tym nam się liczyć trzeba. Msze recytowane z księdzem na ambonie uważam za stracone. To może być lekcja z liturgiki, ale nie uczestnictwo w ofierze Mszy św. Kapłan na ambonie absorbuje swoją osobą uwagę młodzieży, a odciąga ją od ołtarza. Świetlice zorganizowane przez Caritas powitamy z radością. Na naszym terenie organizacje pozaszkolne również są zakazane i nawet do parafialnych organizacyi religijnych zabrania się należeć młodzieży szkolnej.

Ks. Musiel[326]: Opowiada się za nabożeństwami parafialnymi. Radzi wykorzystać nowoczesne zdobycze w pracy nad młodzieżą. Bardzo ważnym jest uczestnictwo w koloniach wakacyjnych młodzieży. Tam prefekt najlepiej pozna młodzież i może wpłynąć na nią. Z świetlicami caritasowymi mogą być trudności.

Ks. Paras: Wyjaśnia, że bardzo niebezpieczną może być ta praca pozaszkolna. Na sobie i na swoich uczniach już tego doświadczył.

Ks. Tomaszewski: Padło tu wiele nowych projektów i planów, ale nie wolno zapominać, że *in medio virtus,* nie można być krańcowym. Udadzą się nabożeństwa parafialne dla młodzieży, o ile księża parafialni zrozumieją potrzebę nabożeństw stanowych.

Ks. Łukaszewski: Ze swojego terenu informuje, że gromadzenie młodzieży pozaszkolne jest zakazane.

Ks. Chwalba[327]: To prawda, że nie wolno, ale nie wszędzie zakaz jest tak dokładnie wykonywany. A więc co można trzeba robić. Zachęca do recytowanych nabożeństw – sam oglądał je na Śląsku i udawały się dobrze.

---

[326] Ks. Franciszek Musiel (1915 – 1992), prefekt etatowy w Częstochowie.
[327] Ks. Bolesław Chwalba (1919-2001), prefekt etatowy w Sosnowcu.

Ks. Karlik: Jako przewodniczący zebrania zbiera wyniki dyskusji w następujące wnioski: 1. Stajemy na stanowisku parafialnych nabożeństw dla młodzieży. 2. Nabożeństwa te należy urozmaicać także i recytacją, choćby na początku musiał być ksiądz na ambonie. 3. Nie dopuszczać do stopni niedostatecznych, ale dopuszczać je *ex necessitate*. 4. Dyskusje z młodzieżą prowadzić, ale nie pozwolić nadużywać siebie i czasu. 5. Organizacje religijne na terenie parafii wskazane i pożądane. Omówić to z księżmi proboszczami. Wreszcie jeszcze raz podziękował Ks. prelegentowi za referat.

Ks. Głowala – prelegent: Opowiedział na skierowane do niego w czasie dyskusji zapytania. Wyjaśnił pewne nieporozumienia, jakie mimo woli zaszły, a także bronił niektórych myśli wypowiedzianych przez siebie, a zaczepionych przez dyskusję. Wyraził wreszcie swoje zadowolenie, że w poglądach swoich nie jest odosobniony.

Ad.4. Sprawozdanie z działalności Koła Diecezjalnego referuje Ks. Tomaszewski. Okres sprawozdawczy jest zbyt długi, bo od roku 1932 – tzn. odkąd prezesem Koła został Ks. Prof. Tomaszewski.

a) Organizacyjne: Koło Diecezjalne należy do Związku Kół Księży Prefektów z Zarządem Głównym w Warszawie. Koło Diecezjalne może tworzyć Koła Miejscowe i u nas były zawsze dwa: częstochowskie i sosnowieckie. Poza tymi próbowano jeszcze organizować takie Koła w Radomsku, Będzinie, Zawierciu i Wieluniu. Koła te jednak upadły, przeważnie z braku większej ilości księży prefektów, a tylko będzińskie zostało złączone z sosnowieckim w jedno Koło Zagłębiowskie. Główna praca skupia się w Kołach Miejscowych, a Diecezjalne ma ją tylko uzgadniać i centralizować.

b) Duszpasterstwo: Dwa razy wydano modlitewnik „W obliczu Boga”, jest jeszcze kilka tysięcy na składzie. Sporządzono spis książek tak do szkoły powszechnej, jak i śred-

niej, mających pogłębić naukę religii. Dla ułatwienia księżom wyszukania odpowiednich tematów do kazań układano cykle tematów niedzielnych. Główną uwagę zwrócono na rekolekcje zamknięte. Trzykrotnie proszono księży o składkę na ten cel, zawsze z pomyślnym wynikiem. Później pomoc materialną czerpano z funduszu wydanego modlitewnika. Po wojnie rekolekcje zamknięte zmieniły swój charakter, często urządzane są w czasie roku szkolnego i prawie każdy prefekt robi to na własną rękę. Organizowano także rekolekcje dla nauczycielek.

c) Organizacje szkolne: Prawie we wszystkich szkołach były Krucjaty i Sodalicje. Organizowano zjazdy, dni Maryjne, a zwłaszcza urządzono kolonie letnie dla Krucjaty w Olczy, w których wzięło udział około 300 dzieci.

d) Biblioteka religijna była czynna, dobrze prowadzona przez Ks. Gryglewicza. Obecnie przekazana jest sekcji oświatowej w Caritasie.

e) Praca dydaktyczno-metodyczna: Korzystano ze zjazdów i kursów ogólnopolskich, na których Koło miało zawsze swoich przedstawicieli. Postanowienia i uchwały tychże urzeczywistniano na swoim terenie.

f) Finanse: Z przed wojny jest jeszcze trochę pieniędzy w srebrze. Główny fundusz to sama książeczka „W obliczu Boga" i pieniądze z jej sprzedaży częściowo ulokowane i zabezpieczone. W czasie wojennego rozbicia księża prowadzili robotę samodzielnie. Po wojnie natychmiast stanęły do pracy obydwa Koła Miejscowe. Ks. Prezes sam porozumiewał się, czy to z centralą warszawską, czy to z ośrodkiem krakowskim i informował wszystkich w ważniejszych postanowieniach. By ułatwić pracę w szkole powszechnej, wydano uwagi metodyczne i szczegółowy program religii. Brano udział w zjazdach wizytatorów i zarządów.

Dzisiaj z większą jeszcze energią musimy się zabrać do pracy. Księża prefekci umieją pracować ofiarnie, są tego dowody.

Ks. Przewodniczący dziękuje za dokładne sprawozdanie i otwiera dyskusję na ten temat:

Ks. Kiwacz pyta, jak duży jest jeszcze nakład modlitewnika i czy nie należy wydać go ponownie. Ks. Prezes odpowiada: jest jeszcze 10-12000, a nakład nowy prawdopodobnie będzie, o ile mszaliki nie uniemożliwią go.

Ks. Głowala porusza sprawę rekolekcyj zamkniętych. Proponuje nawet urządzanie takich we wrześniu, przed wykładami uniwersyteckimi. W dyskusji zabierali głos Ks. Przewodniczący, Ks. Prezes, Ks. Kiwacz i Ks. Paras. Zdecydowano, że celowe i skuteczne urządzenie rekolekcji zamkniętych może być tylko bezpośrednio po maturze, albo jeszcze w czasie roku szkolnego, o ile decyzje szkół na to pozwolą.

Ks. Musiał pyta o zasięg terytorialny Kół Miejscowych.

Ks. Prezes wyjaśnia: Koło Częstochowskie – Częstochowa, a dołączyć się mogą Radomsko i Wieluń. Koło Zagłębiowskie – Sosnowiec, Będzin i Dąbrowa, a dołączyć się mogą Zawiercie i księża sąsiedzi.

Ks. Chwistecki: Koło dotąd żyło właściwie tylko Ks. Prezesem Tomaszewskim, teraz należy je zorganizować tak, aby mogło sprawnie działać. Wyraża żal, że nie ma sprawozdań z działalności Kół Miejscowych. Wreszcie stawia wniosek o udzielenie absolutorium, co też zebrani przez aklamację uczynili.

Ad.5. Wybory nowego zarządu.

Ks. Chwistecki czyta odnośny paragraf statutu. W dyskusji wypowiedziano się za ścisłym przestrzeganiem tegoż, oraz za wyborami przez aklamację.

Nowy zarząd, jednogłośnie wybrany, jest następujący:

Prezes – Ks. Jan Tomaszewski.

Viceprezes – Ks. Paweł Głowala

Siedmiu członków zarządu:

Ks. Władysław Karlik,

Ks. Stanisław Okramfer,

Ks. Franciszek Pudełko[328],
Ks. Józef Łukaszewski,
Ks. Stanisław Paras,
Ks. Stefan Joniak[329],
Ks. Józef Chwistecki.

Komisja rewizyjna:
Ks. Jan Kiwacz,
Ks. Józef Szewczyk,
Ks. Marian Kluszczyński[330].

Ks. Przewodniczący ustępuje nowoobranemu Prezesowi, który dziękuje za zaufanie i przyrzeka pracować o ile tylko będzie mógł, albo w przeciwnym razie zrzez się tego stanowiska.

Ad.6. Sprawy organizacyjne.

Aby Koła należycie funkcjonowały, musi być pewna karność i rygor. Każdy więc musi podpisać deklarację przynależności do Koła. Ks. Chwistecki pyta, czy każdy ksiądz musi należeć do Koła. Komunikuje, że Ks. Bp. Ordynariusz prosił Koło Częstochowskie o zorganizowanie kursu katechetycznego, zwłaszcza dla katechetek, w czasie wakacji. Podaje do wiadomości wszystkich, że Koło Częstochowskie wydaje „Ordo Missae" wraz z częściami zmiennymi, stopniowo uzupełniane, - dobrze opracowany przewodnik dla dziecka przystępującego do pierwszej Komunii św., spowiedzi i bierzmowania, - oraz krótkie życiorysy miesięcznych patronów i prosi księży o zainteresowanie się tymi pracami. Wreszcie radzi księżom z Wielunia i Radomska, by próbowali zorganizować u siebie miejscowe Koła. Ks. Prezes wyjaśnia, że ksiądz zasadniczo nie musi należeć do Koła, ale, w myśl zarządzeń Kurii, powinien należeć każdy ksiądz uczący przynajmniej 12 godzin religii tygodniowo. Kurs katechetyczny jest bardzo pożądany, ale zor-

[328] Patrz biogram, s. 147.
[329] Patrz biogram, s. 141.
[330] Patrz biogram, s. 158.

ganizowanie go należy do Kurii, a my bardzo chętnie pomożemy. Wyłoniła się dalej sprawa regulaminu Kół Miejscowych.

Ks. Chwistecki prosi o upoważnienie zarządu do przyjęcia i zatwierdzenia regulaminu Koła Częstochowskiego.

Ks. Kiwacz prosi o przeczytanie, bo to może przydać się i innym Kołom. Ks. Okamfer oponuje, bo Koło Zagłębiowskie ma już swój regulamin, choć nie zatwierdzone przez Koło Diecezjalne. Ks. Karlik stawia wniosek o upoważnienie zarządu Koła Diecezjalnego do zapoznania się, ujednostajnienia i zatwierdzenia regulaminu dla Kół Miejscowych. Wniosek został przyjęty, a Koło Zagłębiowskie ma dostarczyć jak najrychlej swój regulamin Ks. Prezesowi. Przedyskutowano składkę na związek, na Koło Diecezjalne i Koła Miejscowe. W dyskusji ustalono, że płacimy 100zł na Związek w Warszawie i to płatne wszystko we wrześniu, 100zł na Koło Diecezjalne, płatne w lutym, a składkę na Koło Miejscowe ustalą Koła we własnym zakresie.

Ad. 7. Wolne wnioski.

Ks. Prezes proponuje, aby doroczne zebranie Koła Diecezjalnego było stale w ostatnich dniach sierpnia. Ks. Chwistecki radzi zrobić to później, po wyborach w Kołach Miejscowych. Ks. Kiwacz protestuje, bo później spowiedzie i nabożeństwa październikowe uniemożliwią zjechanie się księży. Został za tym wniosek Ks. Prezesa z tym, że zawiadomienie o zebraniu i termin musi być podany przed wakacjami, by księża mogli ułożyć sobie wakacyjne wyjazdy. Ks. Karlik wysnuwa bardzo ważną sprawę kształcenia aktywów katolickich wśród młodzieży, do czego przyczynić się mogą bardzo kolonie letnie. Ks. Paras i inni wysnuwają trudności, jakie na pewno będą z urządzeniem takich kolonii wakacyjnych. Ks. Chwistecki wyciąga wniosek: róbmy, co się da na własnym terenie. Podnosi dalej nie mniej drogą sercu kapłańskiemu sprawę powołań kapłańskich. Apeluje o pomoc materialną dla biednych kandyda-

tów i opiekę nad nimi. Proponuje ufundowanie stypendium dla takich. Ks. Prezes przychylnie odpowiada i rozszerza jeszcze zakres tegoż, a mianowicie: stypendium dla biednych uczniów, a zwłaszcza kandydatów do stanu duchowego. Ks. Prezes komunikuje wiadomości z zebrania Zarządu Głównego w Warszawie. W dniach 25-28 sierpnia b.r. odbędzie się kurs pedagogiczno-psychologiczny, prawdo podobnie we Wrocławiu. Mocno skrytykowano „Przegląd Katechetyczny". Były zakusy, by przenieść redakcję do Krakowa, ale sprzeciwił się temu J. E. Ks. Prymas. Postanowiono, że delegatami od Koła Diecezjalnego na zebrania prezesów i delegatów będą prezesi Kół Miejscowych. Ks. Prezes informuje zebranych, że ukazała się praca Ks. Mgr'a Parasa „Duszpasterz młodzieży", poleca nabycie tejże. Ks. Prezes prosi wszystkich księży o współpracę, dziękuje za przybycie na zebranie i kończy zebranie modlitwą.

Sekretarz: Ks. S. Okamfer

Prezes: Ks. J. Tomaszewski

b. Protokół z dnia 30 marca 1948 r.

Protokół nr 2

Z zebrania Zarządu Diecezjalnego Koła XX. Prefektów w Częstochowie. Dnia 30 marca 1948 r. odbyło się zebranie Zarządu Diecezjalnego Koła XX. Prefektów w Częstochowie przy ulicy św. Barbary 9/11 o godz. 11 w/g następujących punktów porządku dziennego:

Zagajenie i odczytanie protokółu z ostatniego walnego zebrania.

Przydział funkcyj dla członków zarządu.

Ułożenie programu pracy.

Sprawy organizacyjne.

Rekolekcje dla maturzystów.

Wolne wnioski.

Obecni: X. prezes Tomaszewski Jan, X. wicepr. Głowala Paweł, X. Paras Stanisław, X. Chwistecki Józef, X. Okamfer Stanisław, X. Joniak Stefan, X. Łukaszewski Józef.

Nieobecni: X. Karlik Władysław, X. Pudełko Franciszek.

Po zagajeniu X. Prezesa i odczytaniu protokółu wybrano na sekretarza x. Okramfera Stanisława, a na skarbnika X. Parasa Stanisława. Dla ułożenia programu pracy odczytano ze statutu Koła odpowiedni paragraf tyczący zadań Koła, które są następujące: zakładanie Kół Miejscowych, odczyty, wydawnictwa, organizacje szkolne, pomoc wzajemna, rekolekcje. Co do istnienia Kół Miejscowych XX. Prefektów postanowiono wskrzesić istniejące dawniej Koła w Zawierciu, Radomsku i Wieluniu. Polecono obecnym księżom z tych miejscowości zbadać możliwości na miejscu i po tym porozumieć się z prezesem. W dezyderatach wysunięto prośbę do Jego Eksc. X. Biskupa o zachęcenie Księży do należenia do Koła. X. Joniak proponuje łączyć zebrania Koła XX. Prefektów z zebraniami dekanalnymi, by ułatwić zebranie się z dalszych okolic. X. Chwistecki podał do wiadomości zebranym, że X. Biskup polecił naszemu Kołu zorganizowanie kursu katechetycznego podczas wakacji. Praktycznie omówiono w szczegółach tę sprawę, a mianowicie: Należy wynająć szkołę od SS. Nazaretanek, lub od „Nauki i Pracy". Wykłady przeprowadzą starsi doświadczeni prefekci. Jako cenzus przyjęcia przynajmniej mała matura. Kurs trwałby cztery tyg. Termin walnego zebrania Koła Diecezjalnego uchwalono na 1. września b.r., o godz. 10 tej, na którego program złoży się sprawozdanie z kursu katechetycznego, sprawozdanie delegatów zjazdu w Warszawie, referat. X. Prezes postara się o ogłoszenie terminu walnego zebrania w „Wiadomościach Diecezjalnych" przed wakacjami. Zarząd Koła ma się zbierać raz na kwartał, w sprawach

nagłych prezes roześle członkom zawiadomienia. Zatwierdzono regulaminy Kół miejscowych z Sosnowca i Częstochowy. Do regulaminu Koła Miejscowego w Sosnowcu wprowadzono następujące poprawki: Walne Zebranie Koła Miejscowego ma się odbyć na początku roku szkolnego, a sprawozdanie z zebrań wysyła do Diecezjalnego Koła (a nie do Kurii). Ustalono składki członkowskie: 100 zł rocznie do Diecezjalnego Koła, płatne do września i 100zł rocznie do Głównego Koła w Warszawie, płatne do lutego. Rekolekcje dla maturzystów organizują XX. Jezuici w Częstochowie ul. Bł. Kingi 74. tel. 21-39. Mają być w maju, w kilku turnusach, należy zgłaszać się bezpośrednio do XX. Jezuitów. X. Prezes omówi sprawę rekolekcjonisty znającego duszę młodzieży.

Wolne wnioski: Koło przedstawi prośbę do Episkopatu w sprawie pozwolenia publicznego odmawiania litanii do św. Stanisława Kostki. Warszawa prosi o współpracę w „Miesięczniku Katechetycznym". Stypendia dla biednych kleryków na przyszły rok, teraz finansujemy rekolekcje. X. Musiel może przyjąć 10 uczennic na kolonie letnie, ale wybitne działaczki – na m. sierpień.

Sekretarz: Ks. S. Okamfer
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

c. Protokół z dnia 27 października 1948 r.

Protokół nr 3

Zebrania Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. Zebranie odbyło się dnia 27 października 1948 r. po południu w lokalu Sióstr Magdalenek przy ul. Św. Barbary.

Obecni: Ks. prez. Tomaszewski, vicprez. Ks. Chwistecki, X. wizytator Karlik, Ks. dr Paras, Ks. Pudełko, X. Panek, X. Okamfer.

Program zebrania
1. Odczytanie ostatniego protokółu
2. Program pracy
3. Zjazd diecezjalny
4. Sprawy organizacyjne
5. Wolne wnioski.

Po odczytaniu protokółu i jego przyjęciu X. prezes Tomaszewski ogólnie przedstawił program pracy Koła, a mianowicie Koło będzie pracowało w kierunku zawodowym, by przez zjazdy księży, wydawnictwa liturgiczne i inne pomagać w pracy, materialnie pomóc młodzieży w urządzaniu rekolekcyj. Co do zjazdu diecezjalnego postanowiono zwołać taki zjazd w czasie ferii Bożego Narodzenia zaraz po skończeniu lekcji. Na zjazd zaprosi się z referatem naukowym prof. Nawroczyńskiego, a referat praktyczny wygłosi X. wizytator Wł. Karlik. Kuleją jeszcze sprawy organizacyjne, jeśli chodzi o miejscowości poza Częstochową w różnych głosach podawano trudności w organizowaniu zebrań, a mianowicie brak czasu, odległość od Wielunia czy Radomska i mała ilość prefektów etatowych. Proponowano, żeby sprawy szkolne omawiać na zebraniach dekanalnych, a w Wieluniu, Radomsku i Zawierciu założyć sekcje Kół Częstochowskiego lub Zagłębiowskiego. Przy Kołach powinny być sekcje katechetek. W wolnych wnioskach poruszano sprawy modlitewnika szkolnego, który leży niekompletny, bez oprawy; postanowiono przyśpieszyć jego wydanie. Postanowiono wydać diecezjalny rozkład materiału dla szkół powszechnych. Postanowiono dać pomoc młodzieży przez urządzanie rekolekcyj zamkniętych. Co do nowenny do św. Stanisława Kostki miano poprosić X. Bpa Ordynariusza o pozwolenie wystawienia Najśw. Sakramentu i odczytanie publiczne litanii do św. Stan. Kostki. Z racji śmierci Ks. Prymasa Hlonda ma być rano przed lekcjami szkolne nabożeństwo żałobne w Pogoni i Sosnowcu. Modlitwą zebranie zakończono.

Sekretarz:
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

d. Protokół z dnia 4 października 1949 r.

Protokół nr 4

Zebrania Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. Zebranie odbyło się dnia 4 października 1949 r. o godz. 15 tej w lokalu Sióstr Magdalenek w Częstochowie przy ul. Św. Barbary.

Obecni Ks. wizytator Wł. Karlik, Ks. prez. Tomaszewski, Ks. wicepr. Chwistecki, Ks. dr. Paras, Ks. Joniak i Ks. Okamfer. Usprawiedliwiony ks. Pudełko.

Program zebrania
1. Sprawa nauki religii w parafii.
2. Program pracy.
3. Zjazd diecezjalny księży prefektów.
4. Sprawa stypendiów, książeczki.
5. Wolne wnioski.

Ks. wizytator poruszył palącą sprawę nauczania religii w parafii z powodu przewlekania się zakazu uczenia religii w szkole przez XX. wikarych. Omawiano takie sprawy: jak uczyć dzieci, jak łączyć klasy, gdzie zbierać, jaki program ułożyć. Postanowiono prosić X. Biskupa, by wydał orędzie w sprawie nauczania religii do rodziców. Po jego przeczytaniu z ambon rozpocząć nauczanie równocześnie we wszystkich parafiach. Dzieci zapisywać na listę i kontrolować. Z parafialnych sal zrobić kaplicę przez urządzenie ołtarza. Wybrać dzieci starsze z poszczególnych dzielnic, któreby pilnowały młodszych. Zacząć uczyć jak najprędzej, póki ciepło, bo później się nie uda. Każda klasa chodziłaby tygodniowo na 1 godzinę. Klasy

można łączyć 1+2, 3+4, 5 i 6. Najlepiej zbierać dzieci po lekcjach zaraz, a te, co chodzą po południu o 9 rano. Na wsiach

Protokół Nr. 4.

Zebrania Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie. –

Zebranie odbyło się dnia 4 października 1949 r. o godz. 15 tej w lokalu Sióstr Magdalenek w Częstochowie przy ul. św. Barbary. –

Obecni Ks. wizytator Wł. Karlik, Ks. prez. Tomaszewski Ks. wicepr. Chwistecki, Ks. dr. Paras, Ks. Joniak i Ks. Okamfe

Usprawiedliwiony Ks. Pudełko. –

Zebranie potoczyło się w/g następującego programu:
1. Sprawa nauki religii w parafii.
2. Program pracy.
3. Zjazd diecezjalny Księży prefektów.
4. Sprawa stypendiów, Książeczki.
5. Wolne wnioski. –

Ks. wizytator poruszył palącą sprawę nauczania religii w parafii z powodu przewlekania się zakazu uczenia religii w szkole przez xx. wikarych. Omawiano takie sprawy: jak uczyć dzieci, jak łączyć klasy, gdzie zbierać, jaki program ułożyć. Postanowiono prosić x. Biskupa, by wydał orędzie w sprawie nauczania religii do rodziców. Po jego przeczytaniu z ambon rozpocząć nauczanie równocześnie we wszystkich parafiach. Dzieci zapisywać na listę i kontrolować. Z parafialnych sal zrobić kaplicę przez urządzenie ołtarza. Wybrać dzieci starsze z poszczególnych dzielnic, któreby pilnowały młodszych. Zacząć uczyć jaknajprędzej, póki ciepło, bo później się nie uda. Każda klasa chodziłaby tygodniowo na 1 godzinę. Klasy można łączyć 1+2, 3+4, 5 i 6. –

Foto. 41. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Protokół nr 4

uczyć przeważnie w niedzielę, dzieląc dzieci na dwie grupy: przed i po Komunii św., albo I-sza grupa do Komunii św., II-ga biblijna, III-cia liturgiczna. Z bliższych wiosek dzieci przyjdą do parafii, do dalszych ksiądz pojedzie, albo po sumie w niedziele urządzać dla tych, co daleko mieszkają, a w tygodniu dla tych, co są bliżsi. O obowiązku wychowania i nauczania religijnego uświadamiać rodziców w konfesjonale, na kolędzie, w kazaniach. Uczyć można tylko w jesieni i na wiosnę. Stopni stawiać nie należy, ale dawać obrazek z oceną za pilne, albo bardzo pilne uczęszczanie na naukę. Lekcje urozmaicić nabożeństwem, filmem, obrazkiem. Te wszystkie powyższe uwagi wszystkich zebranych ma przedstawić Ks. Wizytator do zatwierdzenia X. Biskupowi Ordynariuszowi.

W sprawie programu Koła na [rok 19]49/50 postanowiono przygotować się do dobrego uczenia religii, np. opracowywać szczegółowy plan jakiejś lekcji, lub jakie palące kwestie i w jaki sposób poruszyć z zakresu etyki, dogmatyki, historii, liturgii, w Now. Testamencie, czy przy przygotowaniu do I-szej Komunii św. Postanowiono urządzić zjazd diecezjalny po półroczu na 2 dni. X. prez. Tomaszewski zdał sprawozdanie z rekolekcyj zamkniętych, a mianowicie odbyło się 13 seryj rek. zamkn., na których uczestniczyło 172 uczniów i 211 uczennic. Wyjaśniono, że prefekci etatowi nie muszą prowadzić książki podatkowej Nr 11. X. Wizytator prosił o odpisy dekretów od wszystkich XX. Prefektów, by sprawdzić ich etaty. Modlitwą zebranie zakończono.

Sekretarz:
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

[Uwaga]

Dnia 3 listopada 1949 r. na polecenie J. E. Ks. Biskupa Dra Teodora Kubiny, Ordynariusza diec. Częstochowskiej. Koło Diec. XX. Prefektów zostało rozwiązane, a akty wszystkie przekazane do Kurii Diecezjalnej.

Częstochowa, dnia 3.XI.1949 r.
Prezes: Ks. J. Tomaszewski

Dnia 3 listopada 1949 r. na polecenie J. E. Ks. Biskupa Dra Teodora Kubiny, Ordynariusza diec. Częstochowskiej, Koło Diec. XX. Prefektów zostało rozwiązane, a akty wszystkie przekazane do Kurii Diecezjalnej.

Częstochowa, dnia 3. XI. 1949 r.

Prezes.

Foto. 42. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Nota informacyjna

Opracowali: Ks. Roman Ceglarek, Ks. Jacek Kapuściński

Zakończenie

W okresie międzywojennym księża prefekci diecezji częstochowskiej posiadali własne stowarzyszenie, skupiające kapłanów zajmujących się nauczaniem i wychowaniem religijnym. Swoją pracę formacyjną prowadzili w kilku Kołach Księży Prefektów, działających w większych ośrodkach miejskich. Razem tworzyły one Diecezjalne Koło Księży Prefektów, na czele którego stał Zarząd. Jego rola w procesie organizowania nauczania religii oraz rozwijania różnych form doskonalenia zawodowego prefektów szkolnych była znacząca, tym bardziej, że w omawianym okresie, tj. w latach 1929–1949, diecezja częstochowska nie posiadała referatu do spraw katechezy, który z ramienia Kurii Biskupiej, nadzorowałby kształcenie i wychowanie religijne w jej granicach. W jakimś stopniu zadanie to realizował Zarząd Koła Diecezjalnego w Częstochowie.

Inspirację do pracy czerpał on często ze spotkań organizowanych przez ogólnopolski Zarząd Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów. Wyznaczane na nich główne kierunki pracy katechetycznej były najpierw przyjmowane przez diecezjalny Zarząd, a następnie wdrażane w życie. W ten sposób Zarząd tworzył pewne ramy dla działalności poszczególnych Kół w diecezji i synchronizował ich aktywność, czuwał nad realizacją założeń programowych oraz oceniał jakość ich wykonania. Niewątpliwie zaangażowanie Zarządu w znacznej mierze wpłynęło na sposób organizacji nauczania religii w diecezji częstochowskiej oraz przyczyniło się do zagwarantowania księżom prefektom stałej formacji w zakresie teorii i praktyki katechetycznej.

Wydaje się, że opracowane w ten sposób dzieje Zarządu wystarczająco ukazują całą złożoność podjętego zagadnienia. Dalsze badania w tym zakresie pozwolą dostrzec pełniejszy obraz aktywności katechetycznej, zarówno z znaczeniu regionalnym (diecezja), jak i znacznie szerszym (ogólnopolskim).

Bibliografia

I. Źródła

A. Archiwalne

1. Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej im. ks. Walentego Patykiewicza w Częstochowie

a. Akta personalne

sygn.:
AP 22 Akta personalne ks. Michała Ciesielskiego;
AP 43 Akta personalne ks. Władysława Giebartowskiego;
AP 45 Akta personalne ks. Pawła Głowali;
AP 51 Akta personalne ks. Antoniego Grochowskiego;
AP 53 Akta personalne ks. Franciszka Gryglewicza;
AP 91 Akta personalne ks. Wojciecha Koźlickiego;
AP 197 Akta personalne ks. Piotra Sobańskiego;
AP 203 Akta personalne ks. Juliana Sumy;
AP 206 Akta personalne ks. Józefa Szewczyka;
AP 212 Akta personalne ks. Władysława Tomalki;
AP 213 Akta personalne ks. Jana Tomaszewskiego;
AP 258 Akta personalne ks. Ludwika Gietyngiera;
AP 325 Akta personalne ks. Stanisława Okamfera.

b. Księgi biskupie i kurialne

sygn.:
KB 1 Okólniki Diecezjalne 1926–1944;
KB 29 Związek Sodalicji Mariańskich Szkół Średnich

	w diecezji częstochowskiej;
KB 82	Sprawozdanie z nauczania religii w szkołach powszechnych [diecezji częstochowskiej];
KB 84	Nauczanie religii w szkołach średnich [diecezji częstochowskiej];
KB 88	Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie;
KB 89	Akta Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie;
KB 266	Księga protokołów Krucjaty Eucharystycznej w parafii Krzepice.

2. Archiwum Kurii Metropolitalnej w Częstochowie

sygn.:

150/48	Akta personalne ks. Stefana Joniaka;
150/60	Akta personalne ks. Władysława Karlika;
150/68	Akta personalne ks. Jana Kiwacza;
150/71	Akta personalne ks. Mariana Kluszczyńskiego;
150/132	Akta personalne ks. Józefa Łukaszewskiego;
150/181	Akta personalne ks. Stanisława Parasa;
150/197	Akta personalne ks. Franciszka Pudełko;
150/227	Akta personalne ks. Józefa Sobczyńskiego;
150/325	Akta personalne ks. Józefa Chwisteckiego;
150/354	Akta personalne ks. Zygmunta Flisowskiego;
RNW 22/2	Referat Nauczania Wiary;
KP 148/1	Korespondencja z władzami państwowymi (1945-1956);
brak	Okólniki Diecezjalne (1945-1952).

3. Archiwum Instytutu Katolickiego w Olsztynie

sygn.:

140 Protokół kursu katechetycznego;
1053 Sprawozdanie na 25-lecie działalności Instytutu Katolickiego.

4. Archiwum Państwowe w Częstochowie

Zespół: Akta miasta Częstochowy
sygn.:
9310 [Sprawy szkolne] 1939-1940.

5. Archiwum Uniwersyteckie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Sygn.:
brak J. Kapuściński, Duchowieństwo diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej, Lublin 2010 [rozprawa doktorska].

B. Drukowane

Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach, w: *Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, opr. M. Fąka, Warszawa 1978, s. 54-56;
Diecezjalne Koło XX. Prefektów, WD 5 (1930) nr 7, s. 75;
Doroczny Zjazd Ks. Ks. Prezesów i Delegatów Kół Prefektowskich, MKW 28 (1939) z. 6–7, s. 319;
Doroczny Zjazd Związku Diecezjalnych Kół ks. ks. prefektów w Łodzi (31.III-1.IV. b.r.), MKW 21 (1932) z. 5, s. 234-237;
Dziennik Ustaw RP, 1932, nr 38, poz. 389;
Instrukcja dotycząca programów nauki w publicznych szkołach powszechnych w roku szkolnym 1937/38. Religia rzymsko-katolicka, WD 12 (1937) nr 4, s. 68-69;

Katalog lektury religijnej dla dzieci szkół powszechnych, MKW 27 (1938) z. 4, s. 222-224;

Koło Częstochowskie Księży Prefektów, MKW 17 (1928) z. 1, s. 39;

Koło Diecezji Częstochowskiej, MKW 22 (1933) z. 3, s. 142;

Koło Ks. Prefektów Diecezji Kujawsko-Kaliskiej, KDKK 13 (1919) nr 10–11, s. 279-283;

Kościół w PRL. Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945–1989, red. P. Raina, t. 1, Poznań 1994;

Kubina T., *Rozporządzenie w sprawie przynależenia do Kół Miejscowych,* WD 8 (1933) nr 1, s. 9;

List Komisji Głównej Episkopatu Polski do rządu w sprawie dekretów władz o zmianie przepisów prawa o stowarzyszeniach i zgromadzeniach, w: *Kościół w PRL. Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945-1989,* red. P. Raina, Poznań 1994, t.1, s. 181-182;

Od Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, WD 8 (1933) nr 5, s. 58-59;

Odezwa Prezesa Koła Diecezjalnego Ks. Ks. Prefektów, WD 7 (1932) nr 3, s. 37;

Pamiętnik Ogólnopolskiego Kursu Katechetycznego w Częstochowie w dn. 4-21 lipca 1946 r., Częstochowa 1946 (mps);

Program nauki religii, WD 18 (1948) nr 4, s. 118-155;

Protokół dorocznego Zjazdu XX Prezesów i Delegatów Diecezjalnych Kół ks. ks. prefektów odbytego w Warszawie w dniu 17 sierpnia 1934 r., MKW 23 (1934) z. 6-7, s. 365-368;

Protokół zebrania Księży Prezesów i Delegatów Diecezjalnych Kół ks. ks. Prefektów z dnia 29.08.1935 r. w Warszawie, MKW 24 (1935) z. 8, s. 363-367;

Przyłączenie Koła Księży Prefektów w Będzinie do takiegoż Koła w Sosnowcu, WD 12 (1937) nr 4, s. 67;

Rozporządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o nauce szkolnej religii katolickiej z 9.12.1926 r., WD 2 (1927) nr 1, s. 11-12;

Rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej z dnia 6 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach, w: *Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, opr. M. Fąka, Warszawa 1978, s. 56-57;

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczpospolitej z dnia 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach, w: *Państwowe prawo wyznaniowe Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej*, opr. M. Fąka, Warszawa 1978, s. 38-54;

Sprawozdanie z dorocznego zjazdu X. X. Prezesów Kół diecezjalnych, MKW 26 (1937) z. 9, s. 411-412;

Sprawozdanie z działalności Częstochowskiego Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w roku szkolnym 1929/30, MKW 20 (1931), z. 1, s. 34-36;

Sprawozdanie z działalności Koła Diecezjalnego Ks. Ks. Prefektów w Częstochowie za rok 1934/35, MKW 24 (1935) z. 10, s. 457;

Sprawozdanie z posiedzenia Delegatów Związku Kół Księży Prefektów, jakie odbyło się w Warszawie dn. 29 sierpnia 1938 r., MKW 27 (1938) z. 8, s. 415-416;

Sprawozdanie z zebrania Delegatów Diecezjalnych Kół Księży Prefektów odbytego 29.08.1936 r. w lokalu szkoły powsz. Św. Stanisława Kostki w Warszawie, MKW 25 (1936) z. 8, s. 364-366;

Sprawozdanie za rok szkolny 1933/34 Koła Księży Prefektów w Częstochowie, MKW, 23 (1934) z. 9, s. 412-413;

Sprawozdanie ze zjazdu księży prezesów i delegatów diecezjalnych kół księży prefektów odbytego w Warszawie w dniu 17 i 18 sierpnia 1933 r., MKW 22 (1933) z. 9, s. 359-365;

Statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów, Warszawa 1932;
Uwagi metodyczne i rozkład materiału nauki religii rzymsko-katolickiej w szkołach powszechnych III stopnia, Częstochowa [1947];
W sprawie korelacji nauki poszczególnych przedmiotów z nauką religii rzymsko–katolickiej, WD 11 (1936) nr 4, s. 43;
Zarząd Diecezjalnego Koła Księży Prefektów, Szkolnej młodzieży i jej rodzinom, „Niedziela", 9 (1934) nr 38, s. 453;
Zarządzenie ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 28.08.1937 r. w sprawie programów nauki w publicznych szkołach powszechnych w roku szkolnym 1937/38, WD 12 (1937) nr 4, s. 68.

C. Internet

http://www.naszkosciol.info/artykuly/690-ks-julian-suma.html [05.08.2013].

II. Literatura

Ceglarek R., *Credo in den Lehrplänen der römisch-katholischen Religion an den Volksschulen In Polen nach dem Inkrafttreten des Gesetzes über die Schulordnung vom 11. März 1932 Jahr.*, w: *Vielfältige Aspekte des Glaubens*, red. R. Ceglarek, J. Kapuściński, A. Olczyk, Jestetten 2014, s. 131-154.
Ceglarek R., *Działalność Adeli Stefanowicz w Instytucie Katolickim w Częstochowie w latach 1945–1947,* RWPAIK (2011), s. 151-183;
Ceglarek R., *Katechizacja w diecezji częstochowskiej w okresie pasterskiej posługi biskupa Teodora Kubiny (1926–1951),* Częstochowa 2008;

Ceglarek R., *Katechizm Religii Katolickiej ks. Jana Tomaszewskiego i ks. Franciszka Gryglewicza w posłudze katechetycznej w diecezji częstochowskiej*, VeC 1 (2013), s. 227-239;

Ceglarek R., *Krucjata Eucharystyczna w Polsce Ludowej w latach 1945–1949 na przykładzie diecezji częstochowskiej*, NP 119 (2013), s. 335-370;

Ceglarek R., *Początki usuwania nauki religii ze szkół diecezji częstochowskiej w okresie Polski Ludowej,* CzST, 39 (2011), s. 61-72;

Ceglarek R., *Przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii św. w diecezji częstochowskiej w latach 1925–1990,* w: *Mojemu Kościołowi wszystko,* red. S. Jasionek, Częstochowa 2009, s. 123-153;

Ceglarek R., *Teoretyczne założenia metody przeżyciowo-czynnej w dydaktyce ks. Józefa Wojtukiewicza na tle ruchu pedagogicznego w Europie przełomu XIX i XX w.,* RWPWSF-PIK (2010), s. 143-165;

Ceglarek R., *Wychowanie obywatelsko-państwowe w programach nauki religii dla szkół średnich w II Rzeczpospolitej w świetle reformy jędrzejewiczowskiej,* w: *Wartość patriotyzmu w edukacji szkolnej (wybrane zagadnienia),* red. R. Ceglarek, Kraków 2011, s. 33-52;

Ciepiela B., *Encyklopedia Grodźca*, Będzin 1997;

Ciepiela B., *Grodziec dawniej i dziś. Cz. II. Dzieje parafii,* Będzin 2004;

Ciesielski M., *Częstochowa (Sprawy szkolne, częstochowskie Koło prefektów, czynności pasterskie, śluby zakonne na Jasnej Górze, Sodalicja Marjańska, świętokradztwa, pobyt gości Śląskich)*, KDKK, 14 (1920) nr 1, s. 25-29;

Cyran S., *„Parasol". Wspomnienie o ks. Parasie ze Strzemieszyc,* w: *Kapłan w moim życiu*, Warszawa 1996, s. 105-107;

Czekalski R., *Koła Księży Prefektów w II Rzeczpospolitej*, MPP 80 (1996) nr 11, s. 566-575;

Czekalski R., *Szkolne i parafialne nauczanie religii w II Rzeczpospolitej na przykładzie diecezji płockiej*, Sandomierz 2012;

Dębiński J., *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918 – 1939,* Toruń 2010;

Duda M., *Ks. Józef Chwistecki (1907 – 1994),* WACz 68 (1994) nr 11, s. 65-68;

Filipowicz W., *Duchowieństwo diecezji płockiej w latach 1918 – 1939,* Oberwald – Płock 2003;

Gołąb W., *Świetlica, boisko, zabawy, gry, wycieczki, kolonie,* w: *Pokłosie z I. Zjazdu Ks. Ks. Dyrektorów Krucjaty Eucharystycznej w Krakowie*, [bmr], s. 49-58;

Gryglewicz F., *Pomyślmy o terminologii*, MKW 25 (1936) z. 5, s. 243-244;

Jamiołkowski J., *Ważniejsze uchwały i postanowienia Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów w Polsce z lat 1919–1931,* Warszawa 1932;

Jarosiński L., *Śp. ks. Michał Ciesielski,* KDW 28 (1934) nr 8-9, s. 203-204;

Kapuściński J., *Duchowieństwo diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Roczniki Historii Kościoła" 3/58 (2011), s. 235-239;

Kapuściński J., *Duchowieństwo parafii Dobryszyce*, „Zeszyty Radomszczańskie" 9 (2014), s. 241-276;

Kapuściński J., *Działalność piśmiennicza duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925 – 1939,* „Roczniki Historii Kościoła" 4/59 (2012), s. 113-144;

Kapuściński J., *Życie duchowe i sprawy dyscyplinarne duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1925-1939*, VeC 1 (2013), s. 240-253;

Kasprzak B., *Śp. ks. Michał Ciesielski,* MKW 23 (1934) nr 8, s. 370;

Kolekta na kolonie, WD 18 (1948) nr 3, s. 81;

Krześniak – Firlej D., *Księża prefekci diecezji kieleckiej 1918 – 1939,* Kielce 2001;
Ks. Kan. Antoni Grochowski, „Niedziela" 3 (1928) nr 8, s. 95;
Książki treści religijnej, WD 8 (1933) nr 1, s. 9-10;
Kulasiewicz P., *Dzieje miejscowości i parafii Blachownia do 2010 r.,* Częstochowa 2010;
Kurs katechetyczny, WD 18 (1948) nr 3, s. 57;
Kurs katechetyczny, WD 19 (1949) nr 3, s. 75;
Kuśnierczyk A., *Kasprzak Bogumił (1895 – 1987),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny,* red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 97;
Lektura religijna dla dzieci szkół powszechnych dostosowana do nowego programu nauczania religii w publicznych szkołach powszechnych, MKW 27 (1938) z. 3, s. 176-179;
Liturgia Mszy Św. do użytku młodzieży, opr. przez Koło Księży Prefektów w Częstochowie, Częstochowa 1948;
Majcher E., *Działalność katechetyczna ośrodka warszawskiego w latach 1918-1939*, Warszawa 1996;
Mianowanie, MKW 27 (1938) z. 1, s. 43;
Mikołajczyk M., *Ks. Franciszek Pudełko (1914 – 1990)*, CzWD 65 (1991) nr 1–3, s. 62-63;
Mikołajczyk M., *Ks. Jan Kiwacz (1903 – 1985),* CzWD 63 (1989) nr 1–2, s. 47-49;
Mikołajczyk M., *Ks. Marian Kluszczyński (1894 – 1987),* CzWD 64 (1990) nr 7–9, s. 198-200;
Mikołajczyk M., *Ks. Stanisław Okamfer (1909 – 1992),* WACz 68 (1994) nr 3, s. 16-18;
Mikołajczyk M., *Ks. Stanisław Paras (1906 – 1994),* WACz 68 (1994) nr 10, s. 40-44;
Mikołajczyk M., *Ks. Stefan Joniak (1910 – 1990),* CzWD 65 (1991) nr 4–5, s. 132-134;
Mikołajczyk M., *Ks. Władysław Karlik (1907 – 1997),* WACz 71 (1997) nr 7–9, s. 60-65;

Nadesłano do Redakcji, MKW 23 (1934) z. 6–7, s. 369;
Niemyski W., *W sprawie katechizmów*, PKat 30 (1947) nr 3, s. 85-94;
Niparko R., *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia zawartości,* Poznań 2000;
Nowak E., *Wspomnienie pośmiertne o ks. prałacie Stanisławie Parasie,* GS (1994) nr 2, s. 4-5;
O[kamfer] S., *Krótka saga rodziny Okamferów 1736 – 1941*, EZ 34 – 35 (1992) nr 7-8, s. 30-31;
Olszar H., *Duchowieństwo katolickie diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej,* Katowice 2000;
P[atykiewicz] W., *Ks. Antoni Grochowski (1860 – 1937),* CzWD 38 (1964) nr 9, s. 204;
P[atykiewicz] W., *Ks. Michał Ciesielski (1870 – 1934),* CzWD 41 (1967) nr 7–8, s. 188-189;
P[atykiewicz] W., *Ks. Władysław Tomalka (1898 – 1938),* CzWD 38 (1964) nr 10, s. 241-242;
Podręczniki do nauki religii, WD 12 (1937) nr 4, s. 67;
Polecenie wydawnictw, WD 18 (1948) nr 3, s. 61;
Połeć B., *Ks. Walenty Gadowski – twórca ruchu katechetycznego*, w: *Wkład ks. Walentego Gadowskiego (1861-1956) w rozwój katechetyki*, red. J. Stala, Kraków 2006, s. 53-60;
Popiołek B., *Chwistecki Józef (1907 – 1994),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny,* red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 45;
Przemsza – Zieliński J., *Sosnowiecka Encyklopedia Historyczna. Sygnały biograficzno – tematyczne,* Sosnowiec 1996;
Rekolekcje dla kapłanów w Dziedzicach, WD 9 (1934) nr 4, s. 38;
Rekolekcje na Jasnej Górze, WD 7 (1932) nr 3, s. 37;
Roskwitalski J., *Der elementare Religionsunterricht in Polen (röm. kath. Ritus),* w: *Der elementare katholische Religionsunterricht in den Ländern Europas vor 1938*, red. E.J. Korherr, Graz 1994, s. 24-60.

Remiszewski R. M., *Patriarcha Orawy*, Szczawnica 2014.
Sętowski J., *Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny,* Częstochowa 2005;
Stanaszek B., *Duchowieństwo diecezji sandomierskiej w latach 1918 – 1939,* Lublin 1999;
Styczyński S., *Zarys nauczania wiary w diecezji częstochowskiej*, CzST 2 (1974), s. 287-298;
Szal A., *Duchowieństwo diecezji przemyskiej o. ł. w latach 1918 – 1939,* Przemyśl 2005;
Szczepaniak J., *Kształcenie i formacja katechetów Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w latach 1918 – 1939*, Kraków 1999;
Szczepaniak J., Gawlik M., *Księża katecheci diecezji krakowskiej 1880 – 1939. Słownik biograficzny*, Kraków 2000;
Śp. ks. Michał Ciesielski, „Niedziela" 9 (1934), s. 358;
Świgoniak J., *Kapłan niezłomny. Ks. Bogumił Kasprzak świadek prawdy w dramatycznych czasach,* Kraków 2007;
Tematy niedzielnych egzort szkolnych, WD 8 (1933) nr 1, s. 10;
T[omaszewski] J., *Ks. Mgr. Stanisław Paras, Duszpasterz młodzieży*, PKat 31 (1948) nr 5, s. 158-159;
Tomaszewski J., *Głos na czasie w ważnej sprawie,* MKW 28 (1939) z. 4, s. 173-175;
Tomaszewski J., Gryglewicz F., *Katechizm religii katolickiej. Przygotowanie dzieci do Spowiedzi, Komunii Świętej i Bierzmowania*, Częstochowa 1945;
Trąba M., *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej – Strzemieszycach (1911 – 2011),* Katowice 2011;
Trąba M., *Paras Stanisław (1906 – 1994),* SBZCz, t. 1, s. 112-115;
Urbański S., *Paras Stanisław (1906 – 1994),* SPTK, t. 9, s. 468-469;
W obliczu Boga. Modlitewnik dla młodzieży szkolnej, Częstochowa 1934[1], 1939[2];

Walicki J., *Ks. Franciszek Gryglewicz,* CzWD 24 – 32 (1958) nr 1, s. 26-27;

Walkusz J., *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918 – 1939,* Pelplin 1992;

Wlaźlak W.P., *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* SBZCz, t. 1, s. 63-64;

Wlaźlak W.P., *Ks. Józef Szewczyk (1895 – 1960),* WACz 79 (2005) nr 9–11, s. 103–104;

Wlaźlak W.P., *Ks. Władysław Giebartowski (1888 – 1955),* WACz 80 (2006) nr 3–4, s. 145-146;

Wojtukiewicz J., *Dzieje Instytutu Katolickiego,* Gietrzwałd brw., t. 2;

Zimorowicz S., *Śp. ks. prałat Jan Tomaszewski (1888 – 1966),* CzWD 41 (1967) nr 1, s. 21-24;

Zjazd Księży Prefektów, WD 18 (1948) nr 3, s. 89;

Związek J., *Aresztowanie i męczeństwo kapłanów Ziemi Wieluńskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, RW (2002) t. 2, s. 5-36;

Związek J., *Biskup Teodor Kubina – organizator nauczania wiary w diecezji częstochowskiej*, „Biuletyn Katechetyczny" (wydanie specjalne), (2001) nr 3, s. 3-10;

Związek J., *Błogosławieni i Słudzy Boży z archidiecezji częstochowskiej,* Częstochowa 1999;

Związek J., *Błogosławiony Ksiądz Ludwik Roch Gietyngier. Męczennicy 1939 – 1945,* Włocławek 2001;

Związek J., *Błogosławiony z Będzina. Ks. Ludwik Roch Gietynger*, Będzin 2014;

Związek J., *Ciesielski Michał (1870 – 1934),* SBZCz, t. 1, s. 26-29;

Związek J., *Ciesielski Michał,* EK, t. 3, kol. 482–483;

Związek J., *Diecezja częstochowska w latach okupacji hitlerowskiej (1939–1945),* w: *Wspomnienia wojenne 1939-1945 księży diecezji częstochowskiej*, opr. J. Kapuściński, J. Związek, Częstochowa 2012, s. 17-44;

Związek J., *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990;
Związek J., *Gryglewicz Franciszek (1897 – 1957),* SPTK, t. 5, s. 526-528;
Związek J., *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* SPTK, t. 6, s. 201-202;
Związek J., *Koźlicki Wojciech (1890 – 1945),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny,* red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 109-110;
Związek J., *Ks. Łukaszewski Józef (1918 – 1981),* CzWD 57 (1983) nr 11, s. 264-265;
Związek J., *Ks. Sobczyński Józef (1889 – 1971),* CzWD 45 (1971) nr 11–12, s. 278-282;
Związek J., *Le diocese de Częstochowa sous l'occupation hitlerienne 1939–1945*, BNIWSJiECz 1 (1994), s. 37-49;
Związek J., *Martyrologia kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie wojny,* „Więź" 20 (1978) nr 3/239, s. 79-94;
Związek J., *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej w czasie II wojny światowej*, CzST 4 (1976), s. 185-300;
Związek J., *Męczennicy częstochowscy wzorem nauczyciela i wychowawcy*, CzST 33 (2005), s. 227-241;
Związek J., *Nauczyciele i wychowawcy naszego Gimnazjum – błogosławionymi,* w: *100 lat historii, 100 lat tradycji. Z dziejów Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki w Wieluniu w latach 1906 – 2006*, red. A. Chowaniec i in., Wieluń 2006, s. 307-320;
Związek J., *Pierwsi błogosławieni Kościoła Częstochowskiego*, w: *Błogosławione choć trudne czasy. Siedemdziesięciopięciolecie Kościoła Częstochowskiego,* red. J. Kowalski, Częstochowa 2000, s. 383-397;
Związek J., *Represje wobec duchowieństwa diecezji częstochowskiej w latach 1939–1945*, w: *Martyrologia duchowieństwa polskiego 1939–1945*, Łódź 1992, s. 75–84;

Związek J., *Słudzy Boży z diecezji częstochowskiej,* CzST 21–22 (1993/1994), s. 293-327;

Związek J., *Straty diecezji częstochowskiej w okresie okupacji hitlerowskiej*, CzST 2 (1974), s. 315-366;

Związek J., *Tomaszewski Jan (1888 – 1966),* w: *Cmentarz św. Rocha w Częstochowie. Przewodnik biograficzny,* red. J. Sętowski, Częstochowa 2012, s. 228-229;

Związek J., *Z dziejów nauczania religii w diecezji częstochowskiej (1925–2005),* w: *Jubileusz 80-lecia działalności katechetycznej w Kościele Częstochowskim (1925–2005),* red. N. Pikuła, Kraków–Częstochowa 2005, s. 23-67;

„Na tej skale zbuduję kościół mój". Zarys historii parafii i Bazyliki Mniejszej pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Zawierciu 1886 – 2009, red. M.I. Wachowicz, Zawiercie 2009;

50 lat Kapituły Częstochowskiej 1951 – 2001, red. K. Korn, R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002.

Indeks osób

A

Araszkiewicz Karol 114

B

Bardel Franciszek 173, 179, 180, 184
Bareła Stefan bp 115, 121, 128, 133, 142, 144, 146, 148, 157, 159
Berek Jerzy 87
Bereśniewicz Aleksander bp 111, 151
Błaszczyk Władysław 184
Bok Józef 181, 188

C

Ceglarek Roman 1, 3, 5, 11, 15, 17, 37, 46, 49, 69, 77, 78, 82, 84, 88, 92, 102, 103, 104, 136, 209, 218, 219, 236
Chmura Ferdynand 22, 178, 179, 182
Chomiczówna Jadwiga 159
Chowaniec Adam 141, 225
Chwalba Bolesław 92, 196
Chwistecka Wiktoria (z d. Sroka) 120
Chwistecki Franciszek 120
Chwistecki Józef 64, 71, 78, 103, 120, 122, 161, 195, 199, 200, 201, 203, 204, 206, 219, 222, 236
Ciepiela Bolesław 138, 219
Ciesielska Julianna (z d. dziewulska) 110
Ciesielski Michał 16, 22, 28, 52, 53, 59, 103, 110, 112, 113, 160, 161, 166, 174, 183, 219, 220, 222, 223, 224, 236
Ciesielski Paweł 110
Cyran Stanisław 134, 219
Czekalski Ryszard 11, 219
Czyżo Jan 123

D

Dąbrowski Eugeniusz 75
Deichsel Adolf 126
Dewudzki Marceli 155
Dębiński Józef 12, 107, 110, 153, 219, 236, 237
Długosz Antoni bp 5
Duda Marian 4, 122, 219
Dybowski Mieczysław 127

F

Fabiani Feliks 127, 159
Fąka Marian 95, 215, 217
Filipowicz Wojciech 11, 219

Flisowska Maria (z d. Grzybowska) 154
Flisowski Tadeusz 154
Flisowski Zygmunt 17, 104, 154, 160, 214, 237

G

Gadowski Walenty 9, 222
Gawlik Maciej 11, 223
Giebartowski Władysław 17, 104, 149, 151, 213, 224, 237
Gietyngier Józefa (z d. Maślankiewicz) 138
Gietyngier Ludwik 22, 104, 138, 141, 161, 175, 177, 179, 181, 182, 224, 237
Gietyngier Władysław 138
Glemma Tadeusz 138, 139
Głowala Karol 118
Głowala Maria (z d. Wyciślok) 118
Głowala Paweł 64, 75, 76, 103, 118, 119, 175, 191, 197, 199, 203, 213, 236
Goliński Zdzisław bp 109, 121, 125, 127, 133, 138, 142, 144, 146, 148, 155, 157
Gołąb Władysław 80, 220
Grochowska Emilia (z d. Gozdowska) 151
Grochowski Antoni 17, 104, 151, 153, 160, 161, 213, 220, 222, 237
Grochowski Konstanty 151
Gryglewicz Feliks 134
Gryglewicz Zofia (z d. Sobolewska) 134
Gryglewicz Franciszek 16, 22, 23, 32, 42, 45, 59, 61, 81, 82, 84, 104, 134, 136, 160, 161, 166, 167, 173, 177, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 198, 213, 218, 220, 223, 224, 236, 237
Grządzielski Zbigniew 126, 236

H

Hlond August kard. 205

I

Indelak Iwo 237

J

Jamiołkowski Józef 20, 21, 44, 56, 102, 103, 220
Jankowski Teofil 149, 180
Jan Paweł II 140
Jarosiński Leon 112, 220
Jasionek Stanisław 49, 219
Joniak Karol 141
Joniak Karolina (z d. Giądło) 141

Joniak Stefan 64, 104, 141, 143, 200, 203, 206, 221, 237

K

Kakowski Aleksander kard. 114
Kapuściński Jacek 1, 3, 5, 11, 30, 46, 62, 101, 107, 115, 124, 134, 136, 209, 215, 218, 220, 224, 236
Karlik Elżbieta (z d. Petlic) 143
Karlik Jan 143
Karlik Władysław 64, 72, 80, 104, 143, 145, 161, 197, 199, 201, 203, 204, 205, 206, 221, 237
Kasprzak Bogumił 16, 22, 29, 30, 38, 59, 103, 105, 107, 108, 112, 160, 220, 221, 223, 236
Kiwacz Franciszka (z d. Kühn) 156
Kiwacz Jan 64, 104, 156, 158, 194, 199, 200, 201, 214, 221, 237
Kiwacz Władysław 156
Kluszczyńska Elżbieta (z d. Bogacka) 158
Kluszczyński Franciszek 158
Kluszczyński Marian 64, 104, 158, 160, 200, 214, 221, 238
Korfanty Wojciech 111
Korherr Edgar Josef 51, 222
Korn Krystyna 115, 122, 145, 226, 236, 237
Kościelecki Wawrzyniec 194
Kościuszko Tadeusz 124, 139, 141, 225
Kowalski Jan 140, 225
Koźlicki Wojciech 22, 23, 24, 33, 37, 45, 61, 103, 115, 117, 160, 166, 167, 169, 170, 174, 179, 184, 186, 223, 224, 225, 236
Krynicki Władysław bp 124
Krześniak – Firlej Danuta 11, 155, 160, 220
Książek Jan 129
Kubina Teodor bp 11, 17, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 37, 45, 65, 67, 78, 96, 97, 101, 109, 112, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 123, 125, 126, 127, 130, 131, 132, 136, 137, 139, 141, 143, 146, 147, 150, 153, 155, 156, 159, 190, 209, 216, 218, 224
Kulasiewicz Paweł 107, 149, 220
Kuropatwiński Walerian 129
Kuśnierczyk Andrzej 108, 221
Kwiatkowski Władysław 173

Ł

Łosiński Augustyn bp 113, 116, 137, 158
Łuczkiewicz Franciszka 105
Ługowski Zdzisław 22, 32, 35, 52, 54, 58, 59, 178, 179, 181, 182, 183, 184
Łukaszewska Agnieszka (z d. Pietruszka) 145
Łukaszewski Józef 64, 104, 145, 147, 196, 200, 203, 225, 237
Łukaszewski Michał 145

M

Magott Brunon 22, 180
Majcher Edward 11, 168, 173, 221
Makowski Karol 183
Mazanek Stanisław 85
Mikołajczyk Marian 128, 134, 143, 145, 148, 158, 160, 221
Milik Jan 180
Musiel Franciszek 94, 196, 204

N

Niemyski Wacław 82, 221
Niparko Roman 57, 221
Nowak Edyta 134
Nowak Stanisław bp 121, 133, 134, 221

O

Okamfer Stanisław 61, 64, 103, 126, 128, 161, 195, 201, 202, 204, 221, 235, 237
Okamfer Wiktoria (z d. Piechota) 126
Okamfer Władysław 126
Olszar Henryk 11, 222

P

Panek Bronisław 84, 92, 191, 195, 204
Paras Jan 131
Paras Marianna (z d. Ryszka) 131
Paras Stanisław 64, 74, 77, 78, 84, 104, 131, 134, 161, 194, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 214, 221, 223, 237
Patrzyk Józef 149
Patykiewicz Walenty 113
Peche Tadeusz 17, 22, 24, 28, 35, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 173, 174, 177, 178, 182, 186, 188
Pierzgalska Stanisława 105
Pikuła Norbert 88, 226
Płocki Tomasz 7, 114
Połeć Bogusław 9, 222
Popiołek Barbara 122, 222

Przemsza – Zieliński Jan 129, 158, 222
Pudełko Emilia (z d. Kopeć) 147
Pudełko Franciszek 64, 104, 147, 148, 200, 203, 204, 206, 214, 221, 237
Pudełko Jan 147

R

Raina Peter 96, 216
Rataj Roman 115, 122, 145, 226, 236, 237
Remiszewski Ryszard 143, 222, 237
Rokicińska Aleksandra 113
Roskwitalski Józef 51, 222
Różewicz Tadeusz 106
Rzadkiewiczowa Helena 113, 119, 150, 159

S

Sapieha Adam kard. 96
Sędzimir Zygmunt 150
Sętowski Juliusz 108, 110, 113, 117, 122, 124, 221, 222, 225, 226
Sierszeń Antonina 115
Siudy Teofil 115, 122, 145, 226, 236, 237
Składkowska Tomiła 149
Sobański Piotr 16, 22, 23, 31, 35, 37, 61, 103, 104, 124, 160, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 177, 181, 185, 186, 188, 189, 236
Sobczyński Józef 16, 22, 23, 27, 103, 113, 115, 160, 166, 167, 168, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 186, 214, 225, 236
Soboń Władysław 71
Stala Józef 9, 209, 222
Stanaszek Bogdan 11, 222
Stefanowicz Adela 69, 218
Styczyński Stanisław 56, 222
Suma Ignacy 137
Suma Julian 16, 137, 237
Suma Maria (z d. Kaźmierczyk) 137
Symon Albin 118
Szal Adam 11, 223
Szczepaniak Jan 11, 223
Szewczyk Agnieszka (z d. Kurzacz) 129
Szewczyk Józef 16, 22, 23, 61, 64, 104, 129, 131, 160, 165, 166, 167, 172, 182, 183, 186, 189, 200, 213, 223, 237
Szewczyk Paweł 129

Ś

Świgoniak Jadwiga 107, 223

T

Tomalka Ignacy 122
Tomalka Władysław 16, 22, 23, 32, 103, 122, 123, 161, 166, 167, 174, 179, 182, 186, 222, 236
Tomalka Zofia (z d. Nowicka) 122
Tomaszewski Jan 16, 22, 23, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 42, 45, 54, 59, 61, 63, 64, 66, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 91, 103, 104, 108, 110, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 181, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 196, 197, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 213, 218, 223, 224, 225, 236
Trąba Mariusz 134, 160, 223, 237, 238

U

Uchto Antoni 22, 23, 44, 167, 170, 171, 175, 176, 177, 178, 182, 186
Urbański Stanisław 134, 223

W

Wachowicz Marek Iwo 143, 226
Walicki Jan 136, 223
Walkusz Jan 11, 223
Węglewicz Mieczysław 183
Wlaźlak Władysław 117, 131, 151, 223, 224
Wojtukiewicz Józef 77, 78, 219, 224
Wyszyński Stefan bp 96

Z

Zakrzewski Andrzej 8, 209
Zdzitowiecki Stanisław bp 106, 108, 111, 122, 135, 149, 150, 152
Zimorowicz Stanisław 110, 224
Związek Jan 4, 9, 10, 17, 20, 37, 51, 61, 62, 88, 110, 113, 115, 117, 119, 129, 136, 140, 141, 147, 153, 180, 201, 213, 224, 225, 226

Indeks nazw geograficznych

A

Abscon 130

B

Będzin 22, 23, 24, 25, 39, 66, 67, 116, 138, 139, 141, 158, 167, 168, 170, 174, 175, 176, 177, 186, 197, 199, 216, 219, 224
Biały Kościół 173
Blachownia 106, 109, 148
Bogdanów 25, 176
Bolesławiec 25, 159, 176
Borowno 25, 176
Bór Zapilski 24, 176
Brzesk 147
Brzeźnica 25, 149, 176
Burzenin 122

C

Chełmce 111
Chróścin 159
Chruszczobród 25, 147, 176
Chrzanów 120
Cieszyn 53
Cykarzew 156
Czarnożyły 25, 176
Czchów 147
Czeladź 25, 114, 115, 137, 176
Częstochowa 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 85, 88, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 101, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 138, 139, 140, 142, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 160, 161, 163, 164, 165, 168, 170, 175, 177, 179, 180, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196, 199, 202, 204, 206, 207, 209, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 235, 236, 237, 238, 239

D

Dachau 140
Danków 24, 176
Dawidów 154
Dąbrowa Górnicza 7, 17, 25, 40, 67, 119, 134, 154, 155, 158, 223, 236, 237
Dębowa Góra 126
Dobryszyce 133, 134, 220
Dobrzec 106
Działoszyn 25, 118, 176

G

Gidle 25, 176
Gietrzwałd 78, 224
Gołonóg 25, 176
Gomunice 142, 148
Gorzkowice 25, 176
Grabowa 142
Graz 51, 222
Grodziec 25, 120, 137, 138, 176, 219

H

Hayange 130
Herby 176

J

Jabłonka 141, 142
Jaworzno 120
Jestetten 46, 218
Jędrzejów 113

K

Kalinowa 152
Kalisz 107, 111, 112, 153
Kamienica Polska 150
Kamieńsk 25, 125, 126, 176, 236
Katowice 11, 53, 134, 160, 180, 222, 223, 237, 238
Kazimierz 25, 143, 176
Kiedrzyn 130
Kielce 11, 113, 116, 117, 137, 139, 155, 158, 160, 220, 236
Kłobuck 25, 124, 176
Kłomnice 25, 176
Kobylin 145
Koło k. Konina 106, 134, 150
Koło k. Piotrkowa Trybunalskiego 108
Konaszówka 137
Konopiska 25, 176
Konstantynów 140
Kowal 111, 129
Kowary 145, 146
Kozia Góra Stara 110
Koziegłowy 25, 176
Koziegłówki 25, 176
Kraków 7, 9, 11, 15, 37, 53, 78, 80, 88, 107, 118, 120, 123, 126, 127, 131, 132, 139, 141, 143, 146, 147, 154, 168, 173, 180,

183,184, 202, 219, 220, 222, 223, 226
Kraszewice 25, 176
Kromołów 25, 143, 176
Kruszyn 149
Kruszyna 149
Krzepice 25, 143, 176, 214
Ksawera 159
Książ Wielki 137

L

Leśniów 40
Lgota Wielka 141
Lowanium 123
Lubień 129
Lublin 11, 102, 130, 215, 222
Lututów 25, 156, 176
Lwów 154, 173

Ł

Łagisza 25, 159, 176
Łany Wielkie 115
Łask 152
Łazy 25, 176
Łódź 54, 130, 140, 149, 151, 153, 215

M

Maczki 25, 176
Miedźno 25
Mierzyce 25, 130, 176
Monachium 15
Mrzygłód 157
Mstów 25, 124, 176
Mykanów 125
Myszków 25, 132, 176

N

Niegowonice 142
Nieszawa 151
Nowy Targ 141

O

Oberwald 11, 220
Olcza 198
Olkusz 115, 143
Olsztyn 7, 214,
Olsztyn k. Częstochowy 130, 150
Osięcin 107
Osjaków 25, 128, 176

P

Pabianice 118
Pajęczno 25, 176
Panewniki 157, 212
Pas-de-Calais 123
Pelplin 11, 223
Petersburg 110, 111
Piaski 25, 176
Piotrków Trybunalski 108, 122, 131, 152
Poczesna 25, 176
Podwalina 113
Pogoń 25, 176, 205
Poraj 93, 160, 236

Poznań 57, 96, 129, 146, 216, 221
Praszka 25, 176
Przedbórz 122
Przedmość 133
Przemyśl 11, 223
Przyrów 25, 176

R

Radom 113
Radomsko 16, 22, 24, 25, 26, 66, 67, 68, 106, 126, 127, 147, 148, 159, 172, 175, 176, 179, 186, 197, 199, 200, 203, 205, 236
Radziechowice 127
Radziejów 150
Rawicz 145, 146
Rędziny 25, 176
Rozprza 25, 176
Rybna 125
Rząśnia 25, 176
Rzym 106, 123, 135, 140

S

Sandomierz 11, 219
Sączów 25, 176
Siemkowice 25, 176
Siemonia 137
Skomlin 25, 176
Skotniki 131
Sławków 113, 116
Sosnowiec 10, 16, 22, 23, 25, 31, 32, 37, 39, 52, 60, 66, 67, 76, 101, 113, 116, 118, 119, 123, 126, 127, 128, 129, 137, 147, 148, 150, 151, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 188, 196, 199, 204, 205, 216, 222, 235, 238
Sosnowiec – Gilowice 150
Sosnowiec – Milowice 16, 25, 137, 176
Sosnowiec – Niwka 158
Sosnowiec – Sielec Nowy 25, 176
Sosnowiec – Sielec Stary 25, 159
Sosnowiec – Zagórze 25, 116, 176
Stryków 151
Strzelce Małe 122
Strzemieszyce (Wielkie) 7, 25, 133, 134, 176, 219
Suchodoły 151
Sulejów 152, 153
Szadek 108
Szczawnica 143, 212, 222, 237

T

Tarnawa 143
Toruń 12, 107, 110, 153, 219, 236, 237
Truskolasy 25, 129, 131,176, 237

Trzebinia 36, 76, 177, 178, 180
Turek 149
Tuszyn 152
Tworkowa 147

U

Uniejów 106

W

Warpie 159
Warszawa 8, 11, 17, 20, 52, 53, 54, 55, 69, 71, 73, 84, 95, 134, 140, 149, 151, 176, 181, 182, 183, 186, 197, 201, 202, 203, 204, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 235
Wiedeń 15
Wielgomłyny 25, 176
Wieluń 22, 24, 25, 26, 66, 67, 68, 128, 129, 130, 140, 141, 146, 148, 172, 175, 176, 179, 186, 197, 199, 200, 203, 205, 225
Wieruszów 25, 176
Wiewiec 25, 176
Wilno 129
Włocławek 7, 106, 108, 110, 122, 124, 129, 134, 141, 149, 151, 152, 156, 224
Włodowice 25, 176
Wólka Skotnicka 131
Wrocław 70, 72, 78, 149, 202

Z

Zabrze 118
Zadzim 108
Zagłębie Dąbrowskie 32, 63, 76, 114, 116, 119, 133, 156, 159
Zawiercie 22, 24, 25, 26, 66, 67, 68, 141, 142, 143, 147, 156, 172, 175, 176, 179, 186, 197, 199, 203, 205, 226
Ząbkowice 25, 176
Zduńska Wola 107, 124
Złoczew 107

Ż

Żarki 25, 138, 155, 176

Spis fotografii

Fotografia 1. Statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów – okładka.
Źródło: *Statut Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów*, Warszawa 1932.
Fotografia 2. Gimnazjum Żeńskie Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Częstochowie – 1932 r.
Źródło: AACz.
Fotografia 3. Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej Żeńskiej w Strzemieszycach – 1929 r.
Źródło: AACz.
Fotografia 4. Sodalicja Mariańska przy Gimnazjum im. E. Plater w Sosnowcu.
Źródło: AACz.
Fotografia 5. Karta tytułowa modlitewnika „W obliczu Boga".
Źródło: *W Obliczu Boga. Modlitewnik dla młodzieży szkolnej*, Częstochowa 1934, s. 1.
Fotografia 6. Świetlica szkolna w Gimnazjum Żeńskim Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Częstochowie.
Źródło: AACz.
Fotografia 7. Rozpoczęcie roku szkolnego na Jasnej Górze – Gimnazjum Żeńskie Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Częstochowie.
Źródło: AACz.
Fotografia 8. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy" [16 (1927) z. 7] - okładka.
Źródło: „*Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy*" 16 (1927) z. 7.
Fotografia 9. Ks. Stanisław Okamfer - 1940 r.
Źródło: AACz.

Fotografia 10. Instytut Katolicki w Częstochowie.

Źródło: 50 lat służby Kościołowi. Warmińskie Wyższe Studium Katechetyczne, red. J. Guzowski, Olsztyn 1996, s. 37.

Fotografia 11. Rekolekcje dla maturzystek w Częstochowie – 1949 r.

Źródło: AACz.

Fotografia 12. Ks. J. Tomaszewski i ks. R. Gryglewicz „Katechizm religii katolickiej" – okładka.

Źródło: J. Tomaszewski, F. Gryglewicz, *Katechizm Religii Katolickiej. Przygotowanie dzieci do Spowiedzi, Komunii Świętej i Bierzmowania*, Częstochowa 1945.

Fotografia 13. Krucjata Eucharystyczna w Poraju – poświęcenie sztandaru 5.09.1948 r.

Źródło: AACz.

Fotografia 14. Ks. Bogumił Kasprzak.

Źródło: AACz.

Fotografia 15. Ks. Jan Tomaszewski.

Źródło: AACz.

Fotografia 16. Ks. Michał Ciesielski.

Źródło: J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918-1939*, Toruń 2010, s. 602.

Fotografia 17. Ks. Józef Sobczyński.

Źródło: AACz.

Fotografia 18. Ks. Wojciech Koźlicki.

Źródło: Archiwum Diecezjalne w Kielcach.

Fotografia 19. Ks. Paweł Głowala.

Źródło: Archiwum Parafii Św. Barbary w Dąbrowie Górniczej.

Fotografia 20. Ks. Józef Chwistecki.

Źródło: *50 lat Kapituły Częstochowskiej1951-2001,* red. K. Korn. R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002, s. 107.

Fotografia 21. Ks. Władysław Tomalka.

Źródło: AACz.

Fotografia 22. Ks. Piotr Sobański.

Źródło: Z. Grządzielski, *Leksykon miasta i gminy Kamieńsk*, Część I, Radomsko brw, s. 334.

Fotografia 23. Ks. Stanisław Okamfer.
Źródło: AACz.
Fotografia 24. Ks. Józef Szewczyk.
Źródło: Archiwum Parafii Św. Mikołaja w Truskolasach.
Fotografia 25. Ks. Stanisław Paras.
Źródło: M. Trąba, *Historia parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej - Strzemieszycach (1911-2011)*, Katowice 2011, s. 86.
Fotografia 26. Ks. Franciszek Gryglewicz.
Źródło: www.piotripawelczest.pl/duszpasterze/w-latach-minionych/28-ks-franciszek-gryglewicz1944- 1957.htlm.
Fotografia 27. Ks. Julian Suma.
Źródło: AACz.
Fotografia 28. Ks. Ludwik Gietyngier.
Źródło: AACz.
Fotografia 29. Ks. Stefan Joniak.
Źródło: R.M. Remiszewski, *Patriarcha Orawy*, Szczawnica 2014, s. 41.
Fotografia 30. Ks. Władysław Karlik.
Źródło: *50 lat Kapituły Częstochowskiej1951-2001*, red. K. Korn. R. Rataj, T. Siudy, Częstochowa 2002, s. 103.
Fotografia 31. Ks. Józef Łukaszewski.
Źródło: Archiwum Parafii Św. Judy Tadeusza w Częstochowie.
Fotografia 32. Ks. Franciszek Pudełko.
Źródło: AKMCz.
Fotografia 33. Ks. Władysław Giebartowski.
Źródło: Archiwum Prywatne Iwo Indelaka.
Fotografia 34. Ks. Antoni Grochowski.
Źródło: J. Dębiński, *Duchowieństwo rzymskokatolickie diecezji włocławskiej w latach 1918-1939*, Toruń 2010, s. 78.
Fotografia 35. Ks. Zygmunt Flisowski.
Źródło: AKMCz.
Fotografia 36. Ks. Jan Kiwacz.
Źródło: www.katecheza.egaudi.pl/rys%20historyczny.html.

Fotografia 37. Ks. Marian Kluszczyński.

Źródło: *Parafia św. Barbary w Sosnowcu 1908-2008*, red. M. Trąba, Katowice 2008, s. 55.

Fotografia 38. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – okładka.

Źródło: AACz.

Fotografia 39. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Protokół nr l.

Źródło: AACz.

Fotografia 40. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Nota informacyjna.

Źródło: AACz.

Fotografia 41. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Protokół nr 4.

Źródło: AACz.

Fotografia 42. Księga protokołów Zarządu Diecezjalnego Koła Księży Prefektów w Częstochowie – Nota informacyjna.

Źródło: AACz.

Streszczenie

Okres II Rzeczypospolitej wniósł sprzyjające warunki dla rozwoju wielu inicjatyw kościelnych. Z koniunktury tej skorzystało także duchowieństwo, które m.in. mogło zrzeszać się w różnego typu organizacje, by tym samym wpierać się w realizacji określonych celów duszpasterskich. Niewątpliwie taką organizację utworzyli m.in. księża nauczający religii w szkołach. W diecezji częstochowskiej powstała ona w 1929 r. pod nazwą Diecezjalne Koło Księży Prefektów. Jeszcze tego samego roku ukonstytuował się Zarząd tego stowarzyszenia, który koordynował wszelkiego rodzaju działalność katechetyczną w diecezji. Składał się on z prezesa, wiceprezesa, sekretarza, skarbnika, członków zwyczajnych i członków Komisji Rewizyjnej. W latach 1929 – 1949 tworzyło go 24 prefektów. Byli to duchowni, którzy w wyjątkowy sposób poświęcali się nauczaniu religii. Ponadto prowadzili tzw. duszpasterstwo specjalistyczne wśród uczniów szkół powszechnych i średnich, które miało swój wyraz w organizacjach uczniowskich typu Sodalicje Mariańskie czy Krucjaty Eucharystyczne. Wielu z nich angażowało się w działalność piśmienniczą, opracowując m.in. katechizmy i modlitewniki. Zakrojone na szeroką skale prace Zarządu zahamował wybuch drugiej wojny światowej (1939 – 1945). Dopiero w rzeczywistości powojennej starano się w diecezji odbudować wypracowane wcześniej osiągnięcia katechetyczne. Z tej racji reaktywowano Diecezjalne Koło Księży Prefektów w Częstochowie. Niestety w zaistniałej sytuacji społeczno-politycznej w kraju jego funkcjonowanie napotykało na utrudnienia ze strony władz państwowych. W konsekwencji doprowadziło to w 1949 r. do rozwiązania Koła, a wraz z nim

jego Zarząd. Jednak pomimo tak krótkiego okresu jego działalności w powojennej rzeczywistości udało się przeprowadzić wiele interesujących inicjatyw, które nie tylko miały wymiar diecezjalny, ale także w jakimś stopniu posiadały swoje przełożenie na skalę ogólnopolską.

Riassunto

Il tempo della Seconda Repubblica Polacca ha creato l'ambiente adatto per lo sviluppo di tante iniziative ecclesiali. Di questa congiuntura ha aproffittato anche il clero, che tra l'altro poteva organizzarsi in associazioni di vario genere, per sostenersi nella realizzazione degli specifici scopi pastorali. L'organizzazione di questo carattere indubbiamente hanno formato i sacerdoti insegnanti di religione nelle scuole. Nella diocesi di Czestochowa essa e' sorta nel 1929 sotto il nome Circolo Diocesano dei Sacerdoti Catechisti. Ancora nello stesso anno si e' formato il Consiglio coordinante ogni tipo di attivita' catechetica nella diocesi. Esso era composto dal presidente, vicepresidente, segretario, sovrintendente dei conti, membri ordinari e membri della Commissione della Revisione. Negli anni 1929 – 1949 il Consiglio era composto da 24 sacerdoti prefetti. Erano coloro che nel modo eccellente si dedicavano all'insegnamento della religione. In piu' essi realizzavano la pastorale specifica tra alunni delle scuole elementari e medie, il che' faceva sbocciare alcune associazioni scolaresche, p.es. Congregazione (Sodalizio) Mariana o Crociata Eucharistica. Tanti di loro s'impegnavano nell'attivita' letteraria, preparando tra l'altro i catechismi e libretti di preghiera. Il lavoro a largo spettro e' stato interrotto dalla seconda guerra mondiale (1939 – 1945). Nella realta' postbellica si cercava di ricostruire nella diocesi le strutture elaborate nel passato. A questo scopo e' stato riattivato il Circolo Diocesano dei Sacerdoti Catechisti in Czestochowa. Purttroppo nella situazione socio-politica in Polonia il suo funzionamento ha incontrato tante difficolta' da parte delle autorita' statali e col tempo e' stato liquidato (3 no-

vembre 1949) insieme con il suo Consiglio. Nonostante la brevita' del funzionamento del Circolo nel dopoguerra, si e' riuscito a intraprendere tante iniziative interessanti di dimensione non solo diocesana, ma anche, in qualche misura, nazionale.

Spis treści

Przedmowa 5
Wykaz skrótów 7
Wstęp 9

Część I
Dzieje Zarządu 15
1. Powstanie i działność Zarządu w latach 1929 – 1939 .. 15
2. Reaktywacja Zarządu w latach 1945 – 1949 60
Część II
Członkowie Zarządu 101
1. Struktura Zarządu 101
2. Biogramy członków Zarządu 105
Część III
Sprawozdania z zebrań Zarządu 163
1. Okres międzywojenny 165
2. Okres powojenny 190

Zakończenie 211
Bibliografia 213
Indeks osób 227
Indeks nazw geograficznych 233
Spis fotografii 239
Streszczenie 243
Riassunto 245

Prezentowane materiały źródłowe są cennym wkładem
w ukazaniu dorobku księży prefektów częstochowskiej diecezji,
dzięki któremu katecheci pracujący w szkole mogą skorzystać
z doświadczenia księży tworzących Koło Prefektów,
a także dokonać konfrontacji aktualnej posługi Słowa Bożego
z działalnością ich poprzedników w tym zakresie.
Autorom pracy gratuluję kolejnego naukowego dorobku,
który stanowi przyczynek do historii częstochowskiej diecezji,
historii katechizacji na tym terenie, a także w Polsce.

Bp prof. dr hab. Antoni Długosz

ISBN 978-83-64487-12-5